

Vatra veche

5

Lunar de cultură • Serie veche nouă • Anul V, nr. 5(53), mai 2013 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Număr ilustrat cu lucrări de Luminița Gliga • „Vară nesfârșită”, acrilic pe pânză

Antologie *Vatra veche*

TRATATUL DESPRE FLUTURI (Fragment)

1.
... Fluture: parafa cu
herbul
celui vândut pe treizeci
de fluturi
2.
rană zburătoare

3.
(el se târăște zburând)
4.
e uriaș înălțat
pe potcoava de ceară
și e iepure
zburând cu urechile
5.
e compus din pieile
jupuite a două
jumătăți de boabă

de rouă
6.
scoică plutind
cu cheutorile în aur
dezvelite
7.
așa sărută el; bătând din
aripi
8.
și e chiar rumegușul unui
sărut

9.
e talașul ondulându-se
sculat din scândura
siciului
10.
dar e și o moară a durerii

GHEORGHE TOMOZEI

Sinaia, Iarna 1980

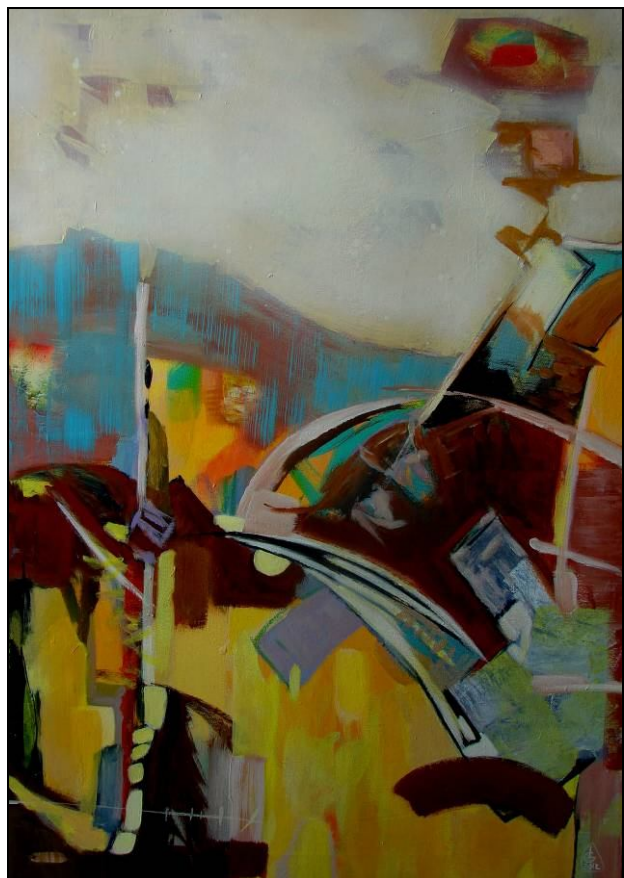
M.N. Rusu ediție-pirat: Gheorghe Tomozei, *Tratatul despre fluturi*

Antologie „Vatra veche”, Gheorghe Tomozei, „Tratatul despre fluturi”/1
 Clopotele de Paști, de Livia Fumurescu/3
 Ferestre. Ochiul lui Dumnezeu, de Nicolae Băciut/3
 Vatra veche dialog cu Luminița Gliga, de Eugen Axinte/4
 Poeme de Eugen Axinte/7
 Eugen Axinte. In memoriam, de Sorin Basangeac/8
 Lumânarea trupului său a ars încet, de Daniel Drăgan/10
 Gânduri de la Cavalerul de frig, de Adrian Munteanu/10
 Netemerea de moarte, de A.I.Brumar/11
 „Încuvântarea neantului”, de Mihaela Malea Stroe/11
 Drum bun printre stele, Eugen Axinte!, de Anica Facina/12
 Eugen Axinte – „Încolțise acanta cea sfântă și dreaptă!”, de Mirela Neagoș/13
 Eugen Axinte, la timpul prezent, de Nicolae Băciut/13
 O ediție pirat: „Tratatul despre fluturi”, de Gheorghe Tomozei, de M.N. Rusu/14
 Mihai Eminescu, despre geniul național al poporului român, de Dumitru Velea/15
 Rebreanu. Correspondența intimă, de Eugen Lungu/17
 Dimensiuni ale fantasticului în opera lui Mircea Eliade, de Mariana Gabriela Trandafir/19
 Iulia Hasdeu, de Eliza Purcaru/20
 Un spirit european (Eugen Simion), de Marin Iancu/23
 Conjugarea verdelui. Prelungirea nădejzii (Sever Suciu), de Valentin Marica/24
 Decadentism european și Modernism hispanic, de Dan Rujea/25
 Scrisori de femei - cinci secole de sensibilitate feminină, de Alexandra Veronica Vescan/26
 Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/28
 Citiitorul nostru cel de toate zilele, de M.N. Tomi/29
 Poeme de Daniel Corbu/31
 Esența unei vieți, de Svetlana Paleologu Matta/32
 Cultură și ... cultură, de Gheorghe Moldoveanu/33
 Poeme de Theodor Vasilache/35
 Cronica literară. Lecția de omenie (Ileana Vulpescu), de Cristina Bîndiu/36
 Sub semnul revelației (Rodica Lăzărescu), de Marin Iancu/37
 Corpul și litera (Livi Comșia), de A. I. Brumar/38
 Tangoul toamnei (Victor Burde), de Monica Grosu/39
 Încă o cometă în opera omnia (Ion Pachia-Tatomirescu), de Iulian Chivu/40
 Nunțile alchimice ale melcului (Matei Vișniec), de Julieta Carmen Pendefunda/41
 Opera imperială (Mihai Gramatopol), de A. I. Brumar/42
 Timpul ca o tăcere (Valentina Becart), de Ilie Gorjan/43
 Față în față cu tăcerea (Florin Stanciu), de Alexandru Jurcan/43
 Secunda de pământ (Lazăr Lădăriu), de Răzvan Ducan/44
 Angoasele de-a-ndoasele (Ileana Roman), de Lucian Gruia, Dumitru Augustin Doman/45
 Medalion aniversar (Ovidiu Pojar), de Menuț Maximilian/46
 Rădăcinile vieții (Ion Turnea), de Ana Cristina Popescu/46
 Spiralele vremurilor aristocratice (Ovidiu Vasilescu), de Lőrinczi Francisc-Mihai/47
 Altfel de cronică (Codrina Bran), de Ionel Pop/50
 Epigramele Anei Zăgrean, de Menuț Maximilian/52
 Poeme de Dumitru Ichim/53
 Lumea văzută din Turnul Chindiei. Celălalt, maghiarul, de Daniel Tache/54
 Poeme de Adrian Botez/55
 Oameni pe care i-am cunoscut. George Constantin, de Veronica Pavel Lerner/56
 Documentele continuității. Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Sălăjan, de Luminița Cornea/57
 De-am ști noi de câte ori îngerii ne-au ferit din calea pietrii, de Gheorghe Șincan/58
 Ștefan Goanță – 80, de Irina Goanță/59
 Poem de Nicolae Nicoară/60
 Riturile de trecere (Vasile V. Filip, Menuț Maximilian), de Gabriela Mircea/61
 Ocean întors. Vasile Tărățeanu, de Daniel Mihu/62
 Biblioteca Babel. August Strindberg. Nopti de somnambul în vremuri de veghe, de Dorina Brândușa Landén/64
 Elena Bran, Călătorie cu Zeppelinul spre America, ediție de M.N. Rusu/65
 Jurnal. Vietnam, de Alexander Bibac/66
 Portrete. Dimitrie Poptâmaș, de Claudia Șatravca/67
 Dezrădăcinarea?, de Tănăsă Valeriu/68
 Poeme de Ioan Gliga/68
 Poeme de George L. Nimigeanu/69
 Înviază lumea pe pământ, poem de Horia Bădescu/79
 Poeme de Răzvan Ducan/69
 Ancheta „Vatra veche”. Casa Memorială „George Coșbuc”, de Luminița Cornea/70
 Istorisiri mărunte, de Mihaela Malea Stroe/71
 Un român în India. Jurnalul meu indian, de Ovidiu Ivancu/72
 Poeme de Andrei Fischof/73
 Și despre Iancu de Hunedoara, în sudul Californiei, de Mihaela Mudure/74
 Poeme de George Holobacă/74
 Starea prozei. Perma pisicii, de Mirela Gruită/75
 Curier/77
 Epigrame de Vasile Larco/80
 Colțul lui Ștef/80
 Târgul Internațional de carte de la Ierusalim. Prezențe românești: Varujan Vosganian, de Paul Leibovici/81
 Plastica. O împătimită de Eminescu (Constanța Abălașei-Donosă), de Ion Ionescu Bucovu, Nicolae Băciut/82
 Triptic. Cu gânduri și imagini: Daniela Caraman, de Mirela Chindea/83
 Poeme de Iulia Pațiu/84
 Cealaltă, celălalt, alții și Dumnezeu, de Ștefan Mihai Martinescu/85
 Literatură și film. Vremea donării de organe, de Alexandru Jurcan/86
 Pictori mușeni: Raluca Moisoiu, de Mariana Cristescu/86
 Luminița Gliga/87
 Artă cu lumini filosofice (Luminița Gliga), de A.I. Brumar/87
 Starea prozei. Camera video, de Ludmila Bulat/88

Luminița Gliga

„Visul”, acrilic pe pânză

„Compoziție”, Acrilic pe pânză

CLOPOTELE DE PAȘTI

Faust, personajul-simbol din poemul cu același titlu de Iohann Wolfgang Goethe, întruchipează setea de cunoaștere și aspirația spre perfecțiune, care dă sens vieții omului aflat mereu în căutarea absolutului. Renunțând la bucuriile vieții și muncind numai pentru descoperiri în domeniul științei, bătrânul doctor, la sfârșitul vieții, e deprimat și nefericit, conștient de limitele posibilităților de cunoaștere. După zbuțiu și îndelungi căutări, Faust se prăbușește treptat, în opoziție cu Wagner, personajul caricaturizat, care se simte bine și între chingile mediocrității, atât de frecvente și de comode.

În disperarea sa, Faust se luminează doar la gândul sinuciderii, ca unică soluție a salvării sufletului său, hărțuit și strivit de dezacorduri, învăluit de neputința eliberării spirituale. Personajul e convins că „*un câine n-ar putea să mai trăiască așa*”.

Dar, când să soarbă otrava, Clopotele de Paști și bucuria de afară îi amintesc de fericita perioadă a copilăriei și-i transmit fiorul dorinței de a trăi, amplificat de energia contaminantă a mulțimii vesele, care aduce „*Urări de sănătate celui vrednic, ca să mai poată îndelung s-ajute*”.

Clopotele de Paști l-au oprit pe Faust din poemul lui Goethe de a înfăptui păcătosul gest al sinuciderii, plănuit într-un moment de disperare, când, bântuit de contradicții și neputințe, își recunoaște înfrângerea în finalizarea preocupărilor lui de o viață.

Bucuria existenței se împletește cu dorința de a cunoaște, care îi amplifică lui Faust zbuțiuul lăuntric. În asemenea momente de derută, apare Mephisto, care exploatează dorința de a trăi, reînviată în bătrânul doctor. PACTUL CU DIAVOLUL, înrudit cu Lucifer, îngerul căzut, devenit inamic al omenirii, îl pune pe Faust în diferite ipostaze, dar nu-l subjugă. În final, Mephisto este învins și pierde pariul cu Dumnezeu privind convertirea lui Faust. Strategia diavolească de câștigare a sufletului derutatului doctor este anulată de solidaritatea lui Faust cu oamenii și cu bucuria de a descoperi sensul profund al existenței, căci actul creator îi asigură mântuirea.

*

Aceasta este alegoria, dar MOTIVUL PACTULUI CU DIAVOLUL, fie pentru o lașă rezolvare a disperării omului strivit de neputințe, fie în deșertăciunea luptei pentru putere și avere a altora, se repetă în cotidianul existenței noastre efemere, în alte circumstanțe și având nebănuite fațete.

Clopotele Crăciunului, vestind pentru români NAȘTEREA din 1989, se împletește cu cele de Paști, vestind anual ÎNVIEREA speranțelor de mai bine, a unor împliniri, înainte sufocate și înăbușite, dar care par a aluneca acum pe toboganul rătăcirilor, care schimbă morala și reperatele valorice ale neamului nostru mult-încercat. Mulți dintre cei aleși sau numiți să-și pună priceperea și energia în slujba semenilor, pentru binele general, s-au lăsat ispitiți de poleiala amăgitoare a ofertelor și posibilităților diavolești ale unor oportunități. Și iată cum Mefistofel, metamorfozat în nebănuite chipuri și conjuncturi, a continuat să încurce ițele celor care acționează din neștiință sau cu bună știință și, din urzeala binelui general așteptat, a înnodat firele, spre a spori pânza avantajului personal în defavoarea celor mulți, votați cu încredere și speranță.

Vidul spiritual și ascensiunea materială a unora a contribuit la sărăcirea și dezamăgirea multora, dintre care unii au căzut ușor în vicleana soluție diavolească de a abandona lupta, luându-și bunul cel

Dimineață albastră, acrilic pe pânză

Ferestre OCHIUL LUI DUMNEZEU

**Poate nu sunt eu acesta,
poate aceasta
nu-i umbra mea,
tocmai când trec
peste ape,
ca și cum aș sângera
din rănille închise,
în care-ai stat cândva.**

**Poate că nu aici e Babilon,
poate că acesta
nu e sânge,
ci cuvântul meu
când plânge,
din ochiul lui Dumnezeu.**

*Frankfurt am Main,
13 octombrie 2012*

NICOLAE BĂCIUȚ

mai de preț : viața.

Și totuși, speranța menține dorința de a trăi... Poate că ar trebui să înțelegem mesajul stimulat din declarația îngerilor, ca mesageri ai Divinității, din actul al IV-lea al poemului lui Goethe, că: „*Acela care se străduiește și trăiește străduindu-se își poate câștiga salvarea...*”

Oare în acest an, **CLOPOTELE DE PAȘTI** vor salva sau vor înămoli suflete? Poate, totuși, Praznicul Învierii Mântuitorului ne va întoarce cu fața înspre Dumnezeu, poate că vom înțelege cu toții, cei de Sus și cei de Jos, semnificația cumplitului sacrificiu pe Drumul Crucii, că păstrându-ne sufletul și conștiința curate, am putea deveni Prometei, învingându-i pe Zei.

Clopotele de Paști ne vor aminti că adevărata frumusețe și bogăție este în noi și nu în afara noastră, că binele va rodi doar respectând morala creștină, doar dacă nu ne vindem sufletul, pactizând cu Diavolul, care, cu ingeniozitate și cu nebănuită viclenie, mizând pe slăbiciunile noastre, ne încearcă rezistența... Cea mai cumplită povară, care naște disperarea, este pierderea sufletului amăgit de întunericul conștiinței...

Așadar, să auzim dangătul melodos al Clopotelor de Paști și să ne lăsăm pătrunși de misterul divin al Învierii ...

LIVIA FUMURESCU

Vatra veche dialog

artistul plastic LUMINIȚA GLIGA

„Cât de interesant este faptul că arta și viața sunt atât de legate și doar unii oameni pot înțelege acest aspect. Arta este creată de oameni pentru oameni.”

Ne revedem din ce în ce mai rar, dar, atunci când avem ocazia, întâlnirile noastre sunt o adevărată sărbătoare. De ce? Pentru că Luminița este fiica poetului și prietenului Ioan Gliga și este aceea care mi-a prefăcut, plastic, cu o expoziție, debutul meu editorial, în anul 2001. De atunci, evoluția Luminiței Gliga a „călcat” meridianele Terrei și pare să se închege în luminile Artei și în maturitate artistică. „*Pictor tânăr, țintind la tot pasul rafinamentele plastice, plecată dintr-un neam ardelenesc de cărturari creatori, elevă a unor maeștri din Universitatea Națională de Arte din București, prezentă de timpuriu în galerii ale Brașovului natal, dar și din Paris, Cannes sau Marsilia, Luminița Gliga își trăiește cu jubilație cufundarea în natură și în cultură, deopotrivă. [...] Luminița Gliga – semnalată recent în prestigioasa revistă «Univers des Arts» – are un viitor pe care i-l salut și pe care i-l doresc frumos precum pictura sa.*” (Acad. RĂZVAN THEODORESCU).

-Luminița dragă, iată, cred că niciun dialog nu a avut o astfel de deschidere cum e aceasta. Faptul că ne-am întâlnit în viață nu e o întâmplare și-mi place să cred că e un privilegiu să ne întâlnim sub pulberile luminii și ale spiritului. Tot ce facem împlinește rostul

nostru în Creație. De aceea, te întâmpin cu o întrebare banală, o stereotipie de fapt: ce mai faci?

– Mulțumindu-vă pentru frumoasele cuvinte, în virtutea pregătirii mele în domeniul artei ar trebui să vă răspund doar într-un cuvânt: pictez. O să mă întrebați: pentru cine? Pentru cine consideră că și spiritul trebuie hrănit, pentru cine consideră că viața are nevoie și de frumos, pentru a încerca să fim mai buni, pentru a fi oameni. Îmi place și susțin afirmația dumneavoastră că tot ce apare în viața unui om are un rost și că nimic nu este întâmplător!

-Ne vedem din ce în ce mai rar și aceasta mă face să cred că totul e făcut întru revelarea devenirii noastre, întru împlinire și pace sufletească. Cum te regăsești în propria-ți „petrecere” prin lume?

– Frumoasă exprimare „petrecere”; de fapt viața fiecăruia este o petrecere prin lume, o călătorie. Depinde, desigur, de fiecare individ ce lasă în urma trecerii prin lume, pe timpul acestei vieți. Încerc, cu fiecare zi pe care o trăiesc, să mă bucur de farmecul acesteia, iar dacă inspirația mă îndeamnă, să-mi exprim gândurile, sentimentele, dăruind zilnic câteva ceasuri artei.

-Întru o dreptă prezentare a ta în fața celor ce vor „cuprinde” acest dialog: faci parte dintr-o familie cu „rădăcini” culturale, tatăl tău, poetul Ioan Gliga, este membru al Uniunii Scriitorilor din România, sora ta, Dana, e și ea critic de artă, absolventă, de asemeni, a Universității Naționale de Arte din București, aflată acum la studii postuniversitare în Anglia,

Compoziție, acrilic pe PFL

iar tu ești, din 2008, doctor în arte plastice și membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Cum vă suportă mama ta, doamna Floarea? De obicei se spune despre artiști (mare greșeală!) că sunt cu capul prin nori. Să fie adevărat?

– Nu m-am simțit niciodată cu capul în nori... poate doar atunci când am „zburat” cu avionul spre alte locuri pentru a-mi prezenta picturile și a mă întâlni cu artiști și iubitori de artă din întreaga lume. Despre mama mea pot să spun că ne suportă pe toți, cu toate capriciile noastre.

-Vreau totuși să-mi satisfaci o nelămurire: de prea mult timp n-ai mai deschis nicio expoziție la Brașov. Ce se întâmplă, te-ai supărat pe noi sau alte priorități te țin departe de leagănul tău natal?

– Este adevărat că nu am mai deschis la Brașov expoziții de aproximativ cinci ani. Consider că am avut „agasant” de multe expoziții personale în Brașov și orașe din județ, înainte și după absolvirea Universității Naționale de Arte din București. Am mai fost totuși prezentă la Saloane de Artă în Brașov când am fost invitată și m-am aflat în Țara Bârsei. Multe au fost și expozițiile de la București, unde de câțiva ani m-am stabilit și din a cărei filială a UAP fac parte, dar și participări în alte țări din Europa și pe alte continente. Nu cred că artistul trebuie să aparțină unui anumit loc... el aparține lumii întregi și este o satisfacție când mesajul artei sale îl inspiră de pretutindeni și îl transmite tuturor. Artistul poate fi considerat, uneori, un „ambasador”.

-Să te șicanez puțin..., îți mai aduci aminte momentul în care te-ai hotărât să te dedici artei plastice, sau ai fost împinsă – cum se spune – către această devenire de cei din jurul tău: părinți, rude etc.?

– Cu siguranță, îmi aduc aminte de momentul în care m-am hotărât să bat la porțile Universității Naționale de Arte din București. Dar mai întâi ar trebui să vă spun că încă din clasele primare, împreună cu familia, obișnuiam să vizităm sălile Muzeului de Artă din Brașov precum și toate expozițiile artiștilor ce erau vernisate în oraș. Drumetțiile în natură m-au apropiat de frumos - eu încercând să redau în picturile mele de început locuri dragi, întipărite în minte. →

EUGEN AXINTE

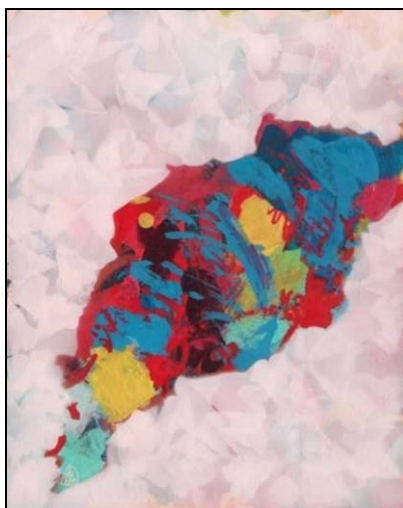
Prima mea expoziție s-a numit "Icoane din Țara Bârsei", bucurându-se de un real succes. La a doua expoziție personală "Cântând natura", de la Sala „Artă” din Brașov, printre vizitatorii care mi-au trecut pragul expoziției a fost și omul de excepție Ion Parhon, critic de teatru și artă, care mi-a spus că ar fi bine să urmez Facultatea de Arte. Înaintea acestor etape, am vizionat expoziția regretatului Constantin Grecu, deschisă la Muzeul de Artă din Brașov, venit tocmai din Germania. Creația, omul și artistul m-au impresionat și au determinat alegerea pe care am făcut-o. Toate aceste frumoase întâmplări care au avut loc în viața mea au fost motivul de a mă îndrepta și a mă dedica artei.

–Începuturile artistice, precum și primii pași ai afirmării tale au fost asociate cu Școala de la Poiana Mărului. Poți să ne explici câte ceva din legăturile tale cu această "școală", cu tendințele acesteia, cum ți-a amprentat devenirea artistică?

– Școala de la Poiana Mărului, despre care cunosc multe, despre artiștii care au făcut parte din acest fenomen, rămâne un punct important în arta românească. Fiind mai tânără decât foștii membri, nu am putut să le fiu alături. Totuși, pot spune că unele dintre lucrările mele au poate similitudini în ceea ce privește tematica sau cromatica.

–Gheorghe Vida decelează în pictura ta "o mare libertate a interpretării motivului, într-o cromatică vie, incandescentă [...] lucrări subtil ritmate, de o mare frumusețe a expresiei facturale". Este, poate, cea mai subtilă și mai cuprinzătoare definiție a demersurilor tale artistice. Firea mea, poetică, își permite să te definească chiar un adevărat „arhitect” cromatic. Proiectul tău este foarte ambițios, crezi că vei reuși să impui lumii acest experiment al cromaticii într-un spațiu al elevării afective a imaginii?

– Mă simt măgulită de poetica dumneavoastră apreciere și definiție, aceea de a mă considera un „arhitect” cromatic! Fiecare compoziție este un experiment, un rezultat al experienței cu forma și culoarea. Cea mai mare bucurie este atunci când lucrările sunt înțelese și lumea se interesează și de

Culorile aerului, acrilic pe pânză

cel care stă în spatele „construcției”. Nu m-am gândit să impun „proiectul” meu... arta nu poate fi impusă nimănui. Tot ceea ce se întâmplă se întâmplă treptat, expozițiile sunt o întâlnire și o confruntare cu alți artiști contemporani, cu publicul.

–Asemeni multor artiști români, te-ai impus pe plan internațional prin media artistică franceză, unde ai și cucerit primele premii internaționale. Alți pași te-au dus în SUA, Canada, Elveția, Rusia, Japonia etc. Cum sunt receptate în aceste spații cultura română și, mai ales, artiștii plastici români?

– Participările mele la „Le Monde de Culture et des Arts” de la Cannes, precum și expozițiile de la Paris și Marsilia mi-au adus recunoaștere și satisfacții spirituale pe tărâmul artei. Am spus mulțumiri sufletești, ori artistul nu trăiește doar din acestea; materialele, participările la expoziții, realizarea și transportul lucrărilor impun sacrificii majore. Chiar dacă la acordarea unor medalii și premii internaționale a răsunat imnul țării, la întoarcerea în țară, nu a prezentat prea mare interes pentru instituțiile care ar trebui să promoveze și să sprijine cultura și artiștii români în viață. Am fost prezentă la New York cu expoziții unde am întâlnit oameni deosebiți. Lucrările au fost apreciate și a fost o bucurie să mă aflu pe simeze cu lucrări alături de artiști contemporani din întreaga lume. În Rusia, la Moscova și St. Petersburg, picturile mele au obținut locul trei la „Săptămâna artei ruse”. Referitor la ultima întrebare, răspunsul meu va fi

poate într-o culoare mai sumbră, dar realist: nu m-am întâlnit cu artiști români peste ocean, la Londra sau Zürich, doar în Franța atunci când participam la festival. De fapt, în muzeele pe care le-am vizitat, m-am întâlnit cu două nume românești: Constantin Brancuși și Victor Brauner. Păcat! Poate ceva ar trebui să se întoarcă cu fața și către artiștii contemporani din țară, nu doar după ce au fost recunoscuți și adoptați în altă parte.

–Este foarte trist ceea ce-mi mărturisești. Am mai înregistrat astfel de știri de la regretatul Horia Bernea, de la Augustin Costinescu și de la Gabriel Stan. Ba, mai mult, mi-a fost dat să discut acest aspect cu doi critici de artă străini, un francez și un american, care mi-au confirmat această „stare” nefirească a prezenței artiștilor români în lume. Ce crezi, care ar fi minimele condiții pentru a face cunoscute lumii și posterității talentele românești?

–Talentele românești vor fi cunoscute în lume atunci când lumea va afla despre ele că există. Pare un nonsens poate aici răspunsul meu, dar aceasta este situația de acum și de odinioară, indiferent de ordinea politică din țară. Mereu au fost cei bogați material de la care s-a așteptat o susținere, mereu au fost valori care, din păcate, unele au fost descoperite prea târziu. Rareori apare un mecena, renăscând speranțe pentru unii artiști. Poate instituțiile statului, prin cei aflați în frunte, ar trebui să se implice mai mult, să sprijine arta. Mass-media ar putea ajuta și ea prin semnalarea cotidiană (emisiuni sau articole) a evenimentelor culturale, având ca exemplu sportul. Sunt convinsă că atunci și artiștii ar fi exemple pentru cei mici, aceștia din urmă nemaidorindu-și să devină doar fotbaliști... sau manechine! Într-o societate evoluată, ideală, oamenii vorbesc și despre literatură, arte, iubire de frumos.

Greu de imaginat la noi: televiziunile mediatizează cu frenezie tot ce poate fi mai rău pentru societate și în special pentru tineri. Șansele promovării talentelor românești depind mult de publicitate, aceasta fiind forma de a te putea face cunoscut oriunde în lume și mai ales de calitatea mesajului transmis.→

- Cu mulți ani în urmă, pe vremea când eram redactor al revistei studentești de cultură „Echinoc”, la Cluj-Napoca, fusesem desemnat redactor-responsabil al unui număr care a fost ilustrat cu reproduceri ale unor lucrări semnate de Sorin Dumitrescu. Din greșeală, a mea sau a tipografilor, una dintre lucrările maestrului a fost „așternută” invers în pagină. Sorin Dumitrescu l-a sunat pe profesorul universitar Ion Pop, directorul revistei, și i-a semnalat „minunea”, mărturisind, fără a se supăra, că, numai astfel, lucrarea sa a „gustat” un plus de genialitate. Ion Pop, zâmbind, mi-a relatat discuția avută cu Sorin Dumitrescu, oferindu-mi un moment de reflecție asupra acelei întâmplări. Amintindu-mi, acum, de acea „pășanie” a devenirii mele, mă gândesc: oare cum am putea inversa raporturile într-o reprezentare, pe măsura talentului, a artiștilor români în lume?

- Savurez întâmplarea de la „Echinoc” cu lucrarea care a câștigat un plus de genialitate prin inversarea poziției în pagină a acesteia. Nu cred însă într-o reușită a artiștilor români, a ta-lentului lor doar printr-o reprezentare mai puțin firească pe simezele din lume.

- „Există un pericol în care suntem sincroni cu Occidentul: pierderea identității, uitarea rădăcinilor noastre profunde...” spune, undeva, regretatul Horia Bernea. Oare pierderea „fiorului” identitar-tradițional este singurul motiv care a declanșat în lume criza de identitate în arte?

- Nu văd un pericol în a fi sincroni cu Occidentul. Adevăratul artist (în definiția mea) trebuie să trudească pentru a deveni universal, fără a se detașa complet de rădăcinile sale. Mă gândesc la Constantin Brancuși care, departe de meleagurile natale, și-a întărit identitatea, rădăcinile sale fiindu-i izvor de inspirație. Acel „fior” identitar-tradițional, cum amintea regretatul Horia Bernea, poate fi păstrat în suflet și înserat discret în creație ca un „fir al Ariadnei”, ca un talisman prețios.

- Întrebarea anterioară prefigurează „nedumerirea” mea, una mai veche, legată de prezența ta la Broadway Gallery: în anul 2010, pare-se, ai realizat o itineranță cu

poliploticul CANIS URBIS (The Golden Stray Dog), pe „traseul” GoldArt Gallery din București, Art Show – Zürich, The Brick Lane Gallery – Londra și Broadway Gallery – New York. Aici, în „terminalul” new-yorkez, ai participat în cadrul GLOBAL ART PROJECT (The International Artists At Home & Abroad). Cu această ocazie, Abraham Lubelski, directorul Galeriei Broadway și al revistei NY Arts Magazine, scria că acest proiect reprezintă „o selecție

Compoziție, acrilic PFL

de artiști din întreaga lume care creează noi perspective globale în arta lor”. Crezi în globalizarea artei? Globalizarea are șanse să îmbogățească „viziunea” artistului, ori reprezintă o aplatizare, o renunțare la tradiție?

- Se pare ca aceasta este evoluția lumii, globalizarea artei, care are părți bune și mai puțin bune, precizând că aceasta poate îmbogăți viziunea artistului dar îl poate și inhiba (aici depinde de personalitatea artistului). Renunțarea la tradiție în creația fiecărui artist depinde cu siguranță de mulți factori. Încă de la începutul secolului 20, ideile circulă cu mai multă ușurință dintr-o zonă în alta a planetei, la fel și arta care devine pentru unii sursă de inspirație, pentru alții tentația de a fi imitată (cu riscul de a nu-i putea înțelege mesajul și rezultând o artă „artificială”). Globalizarea aplatizează, artiștilor fiindu-le din ce în ce mai greu să aibă o voce distinctă.

-Cu excepția spațiului cultural francez unde, cât de cât, artiștii români și-au găsit de timpuriu un mediu de afirmare mai prielnic, ce alt spațiu și s-a părut mai îngăduitor, să zicem, cu artiștii noștri, cu preocupările acestora,

marcate de un tradiționalism care nu mai funcționează dincolo de fruntariile României?

- Aceasta este o întrebare la care pot răspunde mai mult din ce am citit decât din propria mea experiență și, în același timp, este o întrebare care nu poate avea un răspuns general. Acest lucru este așa pentru că de puține ori m-am întâlnit cu români dincolo de hotare, în participările mele internaționale. Expozițiile de la New York s-au desfășurat în galerii americane, iar eu am răspuns la invitația americanilor de a expune acolo; la Londra s-a întâmplat la fel, în Elveția, Art Show Zürich, unde am fost singurul participant din România, sau în Franța, aceeași situație. Astfel eu am avut șansa de a fi în contact direct cu profesioniștii din țările în care am expus; spun șansa, pentru că am putut cunoaște altfel lucrurile. La Montreal, în Canada, am reușit să cunosc puțin din comunitatea românilor de acolo și pot spune că a fost o experiență foarte frumoasă pentru mine.

-Luând drept resursă vizionară această „incandescență” cromatică, în ce îndemn hermeneic, de pildă, ar putea origina arta plastică viziunea orfică, încât particularul să dea „ființei” artistice dreptul la o „ființare” numai și numai cromatică?

- În definiția mea pentru artă, consider că cel mai important aspect al ei este conținutul, mesajul pe care îl are de transmis contemplatorilor. Nu pot limita o imagine pictată doar la „suprafață”, este superficial.

-Cum comunică tu cu contemporaneitatea?

- Legăturile mele cu arta sunt firești. Poate că am fost norocoasă că am ales arta sau arta m-a ales pentru a mă exprima, astfel, imaginea pictată este o formă de a comunica cu oamenii. Practic, ca un artist profesionist, eu sunt interesată de tot ceea ce are relevanță direct pentru viața contemporană. Munca mea explorează o nouă lume de forme și culori, într-o compoziție personală. Esența fiecărei picturi este legătura între obiect și mine. Pictura mea este preocupată mai mult de teritoriul vag dintre lumea văzută și cea nevăzută. Cât de interesant este faptul că arta și viața sunt atât de legate și doar unii oameni pot înțelege acest aspect! Artă e creată de oameni pentru oameni.

-Generația mea, de pildă, rod al unei educații dogmatice, a →

cunoscut clivajul dintre manifestările artistice și marile descoperiri științifice ca fiind expresia unui antagonism ireconciliabil. Cu toate acestea, oamenii de știință, asemeni artiștilor, recunosc existența manifestării divine în viața noastră. Cum receptezi acest așa-zis antagonism, privind în congruența aceluiasi rezultat, dintr-o polaritate diametral opusă?

– Înainte de a fi scriitor, cercetător, artist,... fiecare este om și, mai mult sau mai puțin, crede într-o forță divină, supranaturală. Este interesant de observat experiența oamenilor cu religia, ce a ajuns să însemne religia pentru mulți. Cred că, până la un punct, știința și religia se împacă bine. În secolul 21, oamenii privesc religia într-un mod diferit perioadelor anterioare, iar știința a înlocuit convingerile puternice despre misterele religiei, materialismul a devenit mai important în viețile multor oameni. Nu au dispărut însă religiile puternice în care practicanții își dedică viața lor practicilor spirituale.

Se pare că, asemeni culturii, practicile religioase sunt dependente de aspectele sociale, de regiunile geografice, de diferite elemente prezente, de anumiți factori.

-Printre altele, știi că ai fost prezentă cu câteva lucrări personale la o expoziție în Extremul Orient, în Japonia. Poți să ne relatezi câte ceva despre acea prezență a ta la acel eveniment?

– Se întâmpla în 2004, când am fost selectată să particip la o expoziție româno-japoneză alături de alți artiști români, membri ai Uniunii Artiștilor Plastici, la Tokyo Metropolitan Art Space. Rămâne ca un eveniment important în cariera mea artistică, la întoarcerea lucrărilor primind și catalogul în care, cu bucurie, mă aflu și eu.

-Multe dintre tablourile tale au adăstat déjà în colecții particulare în lume. Cum se vând tablourile dincolo de fruntariile României? Se poate trăi numai din „lumina” șevaletului?

– Este un subiect despre care nu mi place să vorbesc, consider arta o formă de a fi, de a comunica, de a gândi. Bineînțeles, este bine când contemplatorii înțeleg dincolo de suprafața unui obiect de artă, când înțeleg valoarea mesajului unui obiect de artă și ajung să și-l dorească într-o

colecție privată sau atunci când înțeleg importanța de a susține arta.

-Ești membru a Uniunii Artiștilor Plastici (U.A.P.) din România, al Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici (A.I.A.P.) și al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte (A.R.A.S.A.). Aceste apartenențe profesionale îți facilitează / ușurează prezența pe simezele internaționale, ori „greul” pică tot în spinarea ta?

– Toate acestea au venit ca rezultat al pregătirii mele, al seriozității cu care m-am dedicat acestui domeniu. Nu le consider niciun avantaj, dar nicio povară. Invitațiile de a fi prezentă pe simezele din țară sau cele internaționale vin de la sine, ca o recunoaștere a meritelor mele. Faptul de a mă menține sus și dorința de a-mi face cunoscut mesajul artei mele mă implică mai mult, acestea atrăgând după sine nu doar satisfacții spirituale, ci și materiale.

-Ce alte „orizonturi” prospectezi acum, ce mai „pui la cale”?

–Pregătesc o nouă expoziție. Este vorba tot de un „orizont” plastic. Nu sunt superstițioasă, dar obișnuiesc să dau detalii despre expozițiile la care particip după aceea. Nu-mi place să mă laud cu proiecte la viitor.

-Dragă Luminița, revista „Vatra veche” îți urează o „petrecere” luminoasă prin viață și rodnicie artistică, întru luminile artei și pacea lumii.

– Aceleași gânduri vi le dăruiesc și eu și vă mulțumesc din suflet pentru faptul că-mi trimiteți lunar revista dumneavoastră în format electronic. De altminteri, la noi în casă revista “Vatra veche” poposește de mulți ani. Tatăl meu, poetul Ioan Gliga, era un împătimit lector al revistelor “Astra”, “Vatra” și “România literară”. Toată stima pentru domnul Nicolae Băciuț, care a revigorat spiritul adevărat al „Vetrei” lui Romulus Guga și al străluciților ei înaintași: Ion Slavici, Ion Luca Caragiale și George Coșbuc. „Vatra veche” de acum devine, de la număr la număr, un adevărat reper al culturii noastre contemporane. Vă felicit!

Acesta e ultimul gest publicistic pe care Eugen Axinte l-a făcut pentru revista “Vatra veche”, de care se atașase cu devotament și entuziasm, ca în tinerețe, atunci când a intrat în echipa “Echinoului” clujean.

SUB PUNȚILE VEGHEI

Te uită! Rostirea cenușii s-alege în somn plutesc heralzii nuferi

e timpul să dăm ascultare tăcerii ce zace pe lespedea sură.

Sabia zămislirii
asupră-mi va sta.
Colbul, adânc. În el piciorul ți-l scaldă
căci pașii noștri se vor cerne
peste cântarele uitării

dar, mai ales, ascultă clipa rătăcită
pe sipetele grele din care timpu-a curs
câmpiile din vaier le vom slăvi cu cântec...

E timpul când visarea-și topește
în flaute de umbră, iar șirul contopirii
își mistuie cântarea.

O, sta-vom sub punțile veghei
să dăm ascultare
tăcerii ce zace pe lespedea mută.

HAVUZURI STRĂVECHI

Dau nopțile-n pârg. Vâslește
în apa memoriei un cântec de sihle.

Ca un gest de intimitate – umbrele...
de tihna aceasta vânat, păinjeniușul
ce-mi stă împotriva.

Stau sori pe răzoare, ca iezii
când pasc vraja stelei

târziu, trag la țarmuri de frig
și-n dunga tăcerii ascult

o șoaptă străbate. Și rostu-i de taină-l încerc.

Floarea de măr și umbra măslinului
se arată în pace. Celelalte –
toate câte sunt – stau mărturie.

Doar memoria, numai ea înalță
ovații...

Ascultă. Viețile noastre
scânteiază în strunele harfei.

EUGEN AXINTE

In memoriam

Eugen Axinte

(28.07.1946 – 28.03.2013)

Secvențe din viața boierului eminescopat Eugen Axinte

În ianuarie a.c., invitat la o dezbatere sub genericul „Mitul Eminescu”, mi-am motivat absența cu două argumente: însăși tema și absența de pe afiș a „celui mai important *eminescolog* – chiar... *eminescopat* – din Brașov, Eugen Axinte”. În sens propriu, cel cu semnificație întotdeauna (spre deosebire de legendă) religioasă, mitul neputând fi asociat cu numele lui Eminescu, rămâneau semnificațiile profane, cea de creație a spiritului emin(!)amente imaginară și, mai ales, cea de reprezentare falsă, dar în general acceptată. Părea să se anunțe încă un episod din serialul demitizărilor și-mi imaginam revolta lui Eugen, cel care se transforma într-un vulcan și dacă nu te entuziasmai ascultând concluzia studiilor sale comparative de-o viață, și anume că Eminescu nu are egal în poezia pământeană. Argumentul suprem „al lui Axinte”, finalul «Odei» (care începe cu slovele, ce nu păreau să-l preocupe încă, „*nu credeam să-nvăț a muri vreodată*”): răscolitoarea sintagmă „*pe mine mie redă-mă*”. Argumentele mele și ale apropiaților pentru a-l considera „eminescolog” pe poetul Eugen Axinte, cel care, liceean fiind (la actualul Colegiu Național «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuți) recita, la Ipotești, versuri proprii închinată lui Eminescu

(pierdute) și care, peste ani (1989), publica, în «Cronica», o poezie intitulată chiar așa, „*Lui Eminescu*”, depășesc cu mult eseul publicat și premiat în țară sau Diploma de excelență a Centrului Cultural «Mihai Eminescu» din New York (2005).

Despre mituri (profund cunoscător, „cel puțin” al celor aparținând Eurasiei), s-a mulțumit să-mi spună că sunt toate adevărate (!), dar, în ceea ce privește calificativul „eminescopat”, care poate părea o impietate, Eugen s-a arătat de-a dreptul încântat de unul dintre „*verbele noastre reinventate în imponderabil*” (Eugen Axinte, „*Imacula unui verb*”): „Îmi place asta!”. Pot spune, așadar, că am acordul lui să-l folosesc și-n scris (nu doar pălăvrăgind, „ca băieții”), dar și că acum nu-mi mai place, căpătând alt sens decât cele care mi l-au inspirat. „Eminescopatia” însemna altceva decât ani de suferință cu un final cumplit. A suferit enorm, poate mai mult decât Eminescu, fiind permanent lucid. A suferit nu doar fizic, ci și pentru suferințele altora, fizice sau cauzate de nedreptăți ale căror victime au fost (sunt) apropiații, nația, omenirea. Dar nu-i era „sete de repaos”, nu s-ar fi întors încă „în chaos”. Ar fi vrut să mai suferă (și să se mai bucure, cum, incredibil, știa). Cu două nopți și o zi înainte de căderea cortinei, ultima dată când a mai fost un partener real de dialog, după ce a întrebat de aterizarea lui Pușu, unul dintre cei doi fii, trăitor și aflat cu treabă în Malta (pe care „l-a verificat”, în septembrie anul trecut, la locul faptelor), a început o călătorie imaginară prin Mediterana, spre altă insulă, necălcată de el, Creta. Pentru a-i menține atenția departe de propriile oase și carne, i-am spus o prostie: „Sunt obositoare și costisitoare călătoriile în spațiu. Încearcă una în timp, din Creta, în... Cretacic!”. Din nou, am auzit: „Îmi place asta! Am s-o folosesc!”. Avea deci încă planuri de viitor! Timpul n-a mai avut însă răbdare (nici măcar până la aterizarea „șoimului maltez”)...

În aceeași zi, Ilonka (nume de basm maghiar), soția și principalul terapeut al dificilului pacient, unul care știa că laptele poate fi cancerigen, dar nu știa același lucru despre tabac (Eugen s-a răstit la mine când, cu doi-trei ani în urmă, l-am fericit pentru că a fost inspirat căsătorindu-se cu o doctoriță: „N-am

luat-o de nevastă pentru că e medic, ci pentru că o iubesc!”), l-a întrebat, cu aceleași intenții ca și mine când cu Cretacicul, unde-i sunt ceilalți tovarăși care-i călcău în ultimul timp pragul casei ospitaliere. Înșirându-le numele (nu prenumele sau porecele utilizate curent), Eugen a avut revelația că toți au inițiala **B**, de la **Brașov** (!): (ordinea alfabetică îmi aparține, din rațiuni evidente): **Basangeac** (Sorin, subsemnatul), **Băciuț** (Nicolae, patronul acestei foi „pentru minte, inimă și literatură” și beneficiar, fără licitație, al principalelor valori, cele umane, risipite după lichidarea Editurii «Astra»), **Băluță** (Dumitru, poet, membru al Uniunii Scriitorilor din Basarabia, stabilit în Brașov), **Bibac** (Alexander, cetățean suedez și brașovean, actor, pictor și scriitor în limba română), **Bibicioiu** (Victor, cronicar dramatic și literar, membru al UNITER), **Borcan** (Virgil, universitar francofon, critic literar și traducător) și, pe bune, nu în ultimul rând, **Brumaru** (A.I., filozof – nu doar prin patalama, ci prin operă – și critic literar, șefuț fără orgolii prin U.S.R.)... Eu am completat lista cu numele gazdei: Axinte a fost toată viața un **Boier**! Doamna lui a adăugat: boier și **boem**.

Brașovul primei școli românești și al primelor cărți în limba română a fost stația finală a unui peregrinaj care părea pepetuu, unde, înainte de ultimul, marele drum, a poposit vreme de peste 22 de ani pentru a-și ordona în cărți darurile risipite în manuscrise, în periodice sau clocotind în ființa-i (debutul editorial - 2001 - i-a fost premiat atât de filiala Brașov a Uniunii Scriitorilor, cât și de juriul Festivalului Național de Poezie și Proză Scurtă «Magda Isanos-Eusebiu Camilar»). Tot aici a inventat o revistă, «Corespondențe» și o editură, «Axilon». Să-l ascultăm pe peregrin:

„*Fiu de ceferist fiind* (șef, tot mai mare, S.B.), *mi-a fost dat să-mi plimb anii și vârstele în funcție de peregrinările tatălui: Muncel/ Stolniceni-Prăjescu, Iași, Pașcani, Dornești, Rădăuți, București, Suceava. Mai apoi, funcție de cerințele profesiei: Oneaga și Joldești (locul de naștere al mamei lui Eminescu), în județul Botoșani; →*

SORIN BASANGEAC

Alexandru Ioan Cuza, în județul Iași; (Galați, completare S.B); Cluj-Napoca; Suceava, Broșteni, Dorna Candreni, Vatra Dornei, prin județul Suceava; Brașov. Lumina zilei am aflat-o la Muncel, iar pe certificatul de naștere este consemnată localitatea Stolniceni-Prăjescu, județul Iași. Prilej de mândrie să fi născut acolo unde s-a învățat întemeietorul teatrului modern românesc, Matei Millo, chiar în vecinătatea Mirceștilor lui Alecsandri! [...] Stabilizat în Suceava, la absolvirea liceului, am optat pentru studii filologice. Bunica, dinspre tata, Maria (Teodoreanu, la naștere), era verișoară cu Teodorenii (Ionel, Alexandru/Păstorel și Puiuțu), iar marea ei dorință era să-și vadă nepoții la studii în Iași marilor interbelici.” (fragmente din „Satul Suceava”, NordLitera)

Pe boier Axinte l-am cunoscut cu adevărat – nu se putea altfel! – într-un (fost) conac înconjurat de un superb parc englezesc, Centrul cultural de la Arcuș (Covasna): după ce membrii redacției revistei „Astra” și colaboratori ai acesteia (aceleia...) s-au străduit să impresioneze cuconițele din asistență (în majoritate, dascălițe minoritare în zonă, adică româncuțe) citind sau recitând din producțiile proprii, Eugen, care avea și darul de a capta atenția și avea și cu ce se prezenta, a citit exclusiv din „catullianul” Vasile Sav, unul dintre prietenii săi din perioada echinoxistă, care trecuse Stixul mult prea grăbit. Nu știu dacă noi am impresionat pe cineva, dar Eugen a impresionat – cel puțin pe mine – prezentând dovada că, după ce autorul tace, cărțile continuă să vorbească, inclusiv cu vocea celor în memoria cărora continuă să trăiască. Au fost și alte gesturi de boier, dintre care cred că e suficientă evocarea unuia singur, nu ultimul. Anul trecut (23 martie), când pentru prima dată premiile Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România au fost decernate în cadrul Târgului internațional de carte și muzică, Eugen, premiat pentru volumul «Autopsierea labirintului» (lansat, de Editura Minerva, la – nu se putea altfel! – librăria... „Mihai Eminescu” din Capitală), și-a împărțit partea materială a premiului cu unul pe care-l credea mai amărât decât el, deși, după o viață în fața și în spatele catedrelor, ca elev, student și dascăl,

avea înscrisă pe cuponul de pensie o sumă jenantă, din trei cifre (ca să n-o contrazic pe doamna Ilona, restul premiului a fost consumat de boemă; despre boemul Eugen Axinte pot spune mult mai multe decât mine sute – fără exagerare – de artiști, mai ales ai literelor, din interiorul și exteriorul arcului carpatic).

Tot atunci am aflat, nu din gura lumii slobodă, ce fel de dascăl a fost Eugen Axinte: o ceată de elevi, componenți ai unui cor aplaudat pe scena târgului, l-au înconjurat și îmbrățișat pe fostul lor prof...

În fotografia preferată a lui Eugen Axinte – alb-negru, „de epocă” –, aceea care-i ilustrează cărțile și textele din zeci de alte tipărituri, putem vedea privirea unui boier bonjurist din principatele unite sau încă nu ori cea a unui latinist ardelean. Al nostru tânăr la Paris n-a învățat, dar s-a franțuzit la Filologia ieșeană (până l-a speriat miliția, după o idilă... francofilă fără frontiere), urmând să învețe, la Cluj, francofonia cu frontiere (dublă licență, geografie – limba franceză). Dar ultima imagine, mai vie decât cea alăturată, e cea a unui dac coborât parcă de pe Columnă din dorul de casă. Revelația am avut-o în 23 ianuarie a.c. (memoria tehnicii), în cămăruța lui... încăpătoare de la etajul 6 a unui turn de beton, nu de fildeş, din Valea Cetății, atelier de creație, subredacție și subadministrație a „Vetrei vechi”, e-dispecerat de unde supraveghea Oculia Mondială și avertiza prezumtivele victime; când și când, și spațiu pentru munca la domiciliu în folosul obștei boeme. În acea zi era încotoșmănat pentru că făcea ture între monitor și balcon pentru a nu-l afuma cu țigărele sale noncancerigene (medicul din - nu de - familie mi-a confirmat că, împotriva axiomei, plămânii i-au rămas teferi!) pe adolescentul care-i instala

Lansare de carte „Autopsierea labirintului”, Târgu-Mureș, 18.10.2010

Pileatul coborât de pe Columnă (foto: S.B.)

în PC noi programe. Am exclamat: „Uită-te la asta, pare un dac coborât de pe Columnă!”. Țala micu’, surprins și el, mi-a confirmat și așa a apărut fotografia. Originalul, titular a 6 diplome decernate de biroul din România (membră fondatoare) al Uniunii Latine reunind 37 de țări în care se vorbesc limbi neolatine, era convins că în acele țări se vorbesc în realitate limbi neodacice (cuvântul îmi aparține, nu și ideea). „Tracopatia” a fost o altă mare suferință a lui Eugen Axinte și, pentru că funcția face organul, transformarea chipului de bonjurist într-unul de pileat era inevitabilă. Dacă el ar fi scris cartea «Noi, tracii», n-ar fi afirmat, ca Iosif Constantin Drăgan, că noi i-am învățat pe unguri să mănânce și să se îmbrace, ci că noi i-am învățat pe latini limba noastră, că provincia istorică Tuscia, incluzând nu numai Toscana, ci și părți din Lazio și Umbria, a fost colonizată de străbunii noștri coborâți de pe Tisa (de unde și numele); că pe mulți alții, de mai departe, i-am învățat să făurească, să gândească, să viseze, să se roage și să scrie; că în epopeile Indiei antice sunt descrise fauna și flora din Carpați, că Vedele, scripturile hinduiste, își au originea tot pe aici, pe unde curge Vedea, străbătând satul cu același nume și Rușii (Roșiorii) de Vede; că acest pământ mai ascunde mistere, la fel cum nenorociții de academicieni români și alți nenorociți de aiurea ascund probe; că și azi se produc aici fenomene extraordinare. Nu întâmplător, s-a stabilit, pentru vecie, între două repere misterioase, coloanele de bazalt de la Racoș și Sfinxul din Bucegi! Sintetizând învățăturile lui →

Eugen Axinte către fiii ploii, noi, cei care ne credem știutori de carte (mincinoasă), realizez de ce i-a plăcut chestia cu Creta-Cretacic: el, geograful cu diplomă știa că în Cretacic s-au format rocile cristaline numite de toată lumea... dacite!

În aceeași cămăruță a avut loc și accidentul care i-a fost fatal, În sfântă zi de duminică (17 martie), către miezul nopții, s-a urcat, pentru a căuta un text, pe scaunul mobil, instabil, din fața calculatorului. Căderea s-a soldat cu fractură de col femural (fracură de șold), inoperabilă (fapt care i-a afectat moralul) din cauza celorlalte afecțiuni, deci mortală. Circumstanțele au determinat familia să afirme că l-au omorât cărțile. La câteva zile după înhumare, am participat la lansarea unei cărți intitulate «Implant de tăcere» (Chris Samy) și, inevitabil, gândul m-a condus la titlul ultimei cărți a lui Eugen, «Autopsierea labirintului»; doi termeni medicali, implant și autopsiere, unul pentru viu, celălalt pentru morți... Din nefericire, în „labirintul Eugen Axinte” au rămas prea multe care n-au mai avut timp să iasă la lumină!

Despre poezia care a văzut (stereotip) lumina tiparului îi las pe alții, dar și pe el, să vorbească. I se părea extraordinar faptul că drumurile l-au purtat spre Brașov, unde s-au întâlnit trei importanți poeți români, el fiind unul dintre aceștia (conștiința valorii).

A afirmat, în intimitate, că e mulțumit în ceea ce privește moștenirea pe care o lasă (premoniție?!). Eu mă întreb: cui?

Revenit, în pelerinaj, în Brașov, Mihai Nadin îi consola pe poeți: „Aveți cititori puțini, dar cei mai buni”. Proștii par însă tot mai mulți. Boierul eminescopat afirma că în poezie e loc pentru toată lumea, deci nu e loc de invidii, ci doar de încântare (afla suficiente motive și în versurile multor altora), că poeții nu sunt atleți care trebuie să se lase dacă nu pot depăși recorduri. Să-i dăm ultimul cuvânt:

„Întocmai elogiului unui triumf așteptat/ sau harpiei în brazde strunită/ fi-ți-va înfruptarea memoriei// îmbrățișa-vei zăpezile, cânta-vei/ goliciunea supliciului// când fi-va ca timpul s-aleagă/ între tine și un alb zăcământ.” («Elogiu»)...

Lumânarea trupului său a ars încet

Citind din volumul „Autopsierea labirintului” (Foto Nicolae Băciuț)

L-am cunoscut acum treizeci de ani lângă obcinele Bucovinei, pe când ASTRA căuta flori rare și ecouri de buciuri vechi între Dornele care încă mai păstrau vigoarea clorofilei și încrețiturile tectonice din Țara de Sus. La vremea aceea, Eugen Axinte mi se părea mai înalt, mai falnic, suferințele nu-l împuținaseră fizic, nu-i făcuseră pasul tremurător; părul lui bogat îi dădea semeție, iar privirea blândă și pătrunzătoare păstra o scânteie hiper-ionică. Mi-a tăiat calea într-o după amiază, când mă plimbam singur, fermecat de iarba grasă de la picioarele Dornei. S-a recomandat și mi-a citit câteva din poeziile sale. L-am invitat să facă parte din echipa noastră și l-am poftit în paginile ASTREI. Echipa de turneu a revistei brașovene mai avea în componența ei pe Ion Itu, Radu Săplăcan și George Pruteanu. (Odihnește-i, Doamne!). Axinte a fost îndrăgît și adoptat pentru puritatea lui sufletească, talentul evident și spiritul său treaz, activ, decent iscoditor. Am participat împreună la mai multe evenimente literare și, după un timp, Eugen s-a mutat la Brașov. A publicat câteva cărți, a citit de mai multe ori la Salonul Literar Arania, a pășit între membri Uniunii Scriitorilor și aproape că devenise ardelean.

Eugen Axinte a ars pentru poezie și pentru vocația lui de dascăl pe care a iubit-o superlativ și, de la un an la altul, pe neobservate, se topea tăcut, adunat pe foaia de manuscris, pe fila catalogului sau pe tastatura computerului la care făcea dispecerat de informație și prietenie între

scriitorii din patru zări. Devenise o bibliotecă virtuală în generoasă și neobosită mișcare. Era preocupat de teme fundamentale: originea limbii și neamului nostru, umbrele nepătrunse din istoria mai veche sau mai nouă de a căror limpezime el știa că depinde sănătatea morală și libertatea românilor, istoria fiind pentru el o carte a cărei dreaptă citire nu va înceta niciodată să ne fie poruncă și imbold. Știa mai bine decât cei mai mulți dintre noi tâlcurile adânci ale sintagmei biblice *calea, adevărul și viața*.

A trăit frumos. Chinuit de boală, dar frumos, căutând să opună suferinței nobila trudă a inteligenței sale. Lumânarea trupului său a ars încet, discret, dar neiertător. Când inima a încetat să-i mai bată, lăsa în urmă o lecție smerită de dărnicie sufletească, de camaraderie și de spirit militant călăuzit de noblețe ostășească și de o mare, nestinsă dragoste față de adevăr și de vocația constructivă a omului.

DANIEL DRĂGAN

Gânduri de la Cavalerul de frig

Un poet s-a stins. Un gânditor întors la rosturile propriului sine, consumate într-o armonie universală.

Ca redactor de radio, în rubrica mea săptămânală de la Radio Romania Cultural, am inserat, la timpul potrivit, un dialog cu poetul Eugen Axinte, cu prilejul apariției celui de-al patrulea volum al său de versuri, „Autopsierea labirintului”, apărut la editura Minerva.

Eugen Axinte mi-a vorbit, printre altele, despre rosturile poetului, între vibrațiile din trecut și curgerea fiorului în realitate. Iată, la despărțire, dar nu la încheierea drumului, câteva din gândurile sale:

Poate că verbul poetului e însăși viața noastră. Am dat, pe parcursul străduințelor mele, peste o legătură între verbele care modulează ADN-ul. M-am întrebat atunci dacă nu cumva aceluși ADN nu e chiar cuvântul lui Dumnezeu din Biblie. Pentru că, dacă este să observăm, toate descoperirile științifice duc către creație, către Creator, către acea superputere care există de fapt în noi. Aceasta, deoarece, obișnuieți să →

ADRIAN MUNTEANU

stăm la o cafea cu Dumnezeu, tot timpul Îl amintim, uitând că El există în noi. Însăși Biblia spune undeva: "să ne căutăm pe noi înșine!". Ceea ce spunea și Eminescu, „pe mine, mie redă-mă!”. Ori, în momentul în care îți cauți propria ființă, pur și simplu intri în fluxul energetic care face legătura cu Cosmosul, cu realitățile creației. Bineînțeles că noi trăim într-o lume în care construim. Ni s-a lăsat această latitudine, bine sau rău, datorită dualismului care ne-a fost implantat prin creație. Avem dreptul să alegem. În creație, însă, e bine să alegem în latura pozitivă. Mai ales când facem artă, indiferent de modul de exprimare, avem datoria să infuzionăm semenilor noștri energie pozitivă, care înainte de toate înseamnă viață. Pentru că arta tocmai asta e, asta trebuie să fie: Viață!

Cu cât înaintez în alt și alt volum, devin din ce în ce mai nemulțumit de mine însumi. Citind mari poeți ai lumii – dar Eminescu rămâne simbol, căpătâi – mi-am dat seama că m-am angajat la o trudă foarte responsabilă și mă întreb dacă voi reuși să răspund, în cele din urmă, acestei chemări. Cuvântul zidește. Ca ziditori, trebuie să avem grijă de acest „material de construcție”, pentru că e o construcție noetică, o construcție care vibrează în tot Cosmosul. Și atunci meșterul care îl folosește trebuie să aibă mare grijă, mare responsabilitate.

Autopsierea - dacă ne referim la cea medicală – a avut multe surprize. Mulți au fost autopsiați și erau întregi. Nu știm încă ce resurse, ce resorturi împing viața mai departe. Un lucru e clar: venim din neant și ne întoarcem în neant. Chiar dacă unii reprezentanți ai religiilor spun că suntem născuți din humă. Ca simbol, ca metaforă, nașterea din humă e sublimă, dar ca adevăr... Există totuși un adevăr al creației. Vreau să vă spun un lucru clar: labirintul nu-l putem autopsia decât dinlăuntru lui. Și am spus dinlăuntru, nu dinăuntru lui ca spațiu, ci din trăirea lui. Acest labirint este foarte greu de vizitat, nemaipunând la socoteală că trebuie să-l locuim în cele din urmă, ca să ne putem autoflagela prin autopsierea propriului labirint și acolo să găsim labirintul ontic, labirintul neamului din care ne tragem, labirintul colaborării cu tot ceea ce există în

univers. Ne-am învățat să uităm de unde venim. Chiar în școală se întâmplă asta. Cine este mama noastră? Mama noastră poate să fie și limba. Mămica mea spunea în tinerețe: „copile, nu eu și taică-tu îți suntem părinți. Adevărații tăi părinți ai să-i întâlnești în viață”. Atunci n-am prea înțeles ce-a vrut să-mi spună. Cu timpul, peste ani de zile, mi-am dat seama că, într-adevăr, mulți părinți sunt și răi și buni și că totul depinde de o anumită educație. Educația artistică însă este mult peste educația socială.

Rămas bun, Eugen Axinte! Dumnezeu să te primească în spațiul celor care își caută în continuare părintele sublim, datul esențial al creației care întrupează și înalță.

Netemerea de moarte

Dragul nostru prieten, poetul nepereche Eugen Axinte, cel care ne învăța de netemerea de moarte, s-a stins neașteptat: precum marele gânditor Constantin Noica, căruia-i învăța în cuminenie neștiutele lumilor de sus și de jos, Eugen s-a răsturnat de pe un scaun, căutând, încăpățânat, în bibliotecă, o carte – neconținut, așadar, Eugen Axinte căuta spiritul și litera – spirit și literă întruchipate în carte, adică în poemă, adică în cânt. A fost, prin urmare, nu

o cădere, nu o răsturnare, a fost – precum la mistici, precum la eroi, precum la poeții naționali – a fost o răsucire, *Khere*, cum spun germanii cu Heidegger al lor. La Eugen Axinte – a fost o răsucire în căutarea ființei. O va căuta încă în nesfârșirea timpului.

Să recitim, în acest ceas, de rostire deopotrivă a spiritului și a îndurerării, câteva stihuri din poemul, pe care atâția, vai, ar trebui să-l urmeze, din poemul intitulat **Întru iertare**: „Dar iertarea?...Iertat-o-am! /Cugetare ‘nălțat-am. Flăcări zidit-am: întru căile firii, întru/iubire, întru pace, /dăruiților întru lacrimă, călăuziților întru surpare. //Astfel șezum! Am țintit întru facere. Întru cuvânt, /iluminări închinat-am, /Kephalii confereau întru înstrăinare. Noi, din isvoară, /izbândeam la cunoaștere”.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească pe Eugen!

A.I. BRUMARU

„Încuvântarea neantului”

Fără de astâmpăr căutător și călător într-ale cuvântului, poetul Eugen Axinte s-a dus... „să se odihnească puțin”, după ce a trudit pe-aici, prin labirintul terestru, să renatureze pulberile, precum însuși spunea.

„Moș Axinte” – căci așa își zicea cu tandră autoironie în ultimul timp, cumva alintându-se – a plecat spre alte zări în care credea și despre care vorbea mereu, scotocind taine ancestrale prin cărți vechi și rare, cu încăpățănarea, curiozitatea și entuziasmul cu care un copil iscoditor scotocește prin podul sau pivnița casei părintești în căutare de comori ascunse ori de mult uitate.

Și dacă, atâta vreme cât a călătorit prin lumea asta, a ostenit deopotrivă să descifreze „alfabetul ascuns într-o stea”, de-acum, urmându-și călătoria spre obârșii pe necunoscute nouă căi, pe-acolo se va îndeletnici, pesemne, la fel de încăpățânat, curios și entuziast, cu ceea ce el numea „încuvântarea neantului”.

Fă-i, Doamne, parte de lumina Ta!

MIHAELA MALEA STROE

DRUM BUN PRINTRE STELE, EUGEN AXINTE !...

De când se mutase la Braşov, în 1990, nu ne vedeam prea des, dar şti-am, fiecare despre fiecare, că suntem acolo unde... ne aflam, ca şi stelele pe cer, pe care, deşi nu le vezi întotdeauna, ştii că se află sus, deasupra ta...

Derulând pe ecranul amintirilor filmul prieteniei noastre, trebuie să ajung prin anii '80, ani plini de interdicţii şi de lipsuri greu de imaginat acum. Fiinţa pe atunci la Vatra Dornei un cenaclu literar puternic, frecventat de profesorii de Limba şi literatura română cu veleităţi de creatori, de poeţi în devenire, aşa cum eram şi eu, deşi mai publicasem, fulgurant, prin reviste, în grupaje colective, sub genericul: „(Numele revistei)... la Vatra Dornei” - (*Tribuna, Cronica, Ateneu, Vatra...*). Veneau redacţiile respectivelor reviste şi preluau de la noi, creatorii dorneni, ceea ce era publicabil în condiţiile date ale aceluia deceniu imposibil. Fost echinoxist, Eugen Axinte se cunoştea cu toţi şi participa la selectarea materialelor, se implica cu trup şi suflet...

Când a apărut primul meu grupaj de versuri, non-colectiv, în revista „Cronica” - Iaşi, în virtutea prieteniei mai vechi a lui Eugen cu Nicolae Turtureanu, cel care îmi girase debutul în prestigioasa revistă ieşeană, a cărei rubrică de poezie o gestiona, ne-am apropiat, eu şi Eugen, împreună cu familiile noastre... Aveam multe în comun: eram tineri, eram dascăli, poeţi şi părinţi de băieţi, eram mânăşi la toate cele, activităţi dincolo de catedră, de lecţiile din orar sau din programa şcolară.

Era iarnă şi Eugen purta o cuşmă miţoasă, din blăniţă albă de miel, şi o haină scurtă, tot albă, din stofă ţărănească, în genul celor pe care le poartă bărbaţii în Maramureş, ţinut de care era îndrăgostit, ca de altfel de toate ţinuturile româneşti moştenite de la daci, căci se considera DAC, urmaş de daci, scoborător din Decebal (pe geamul uşii ce dă spre balcon, din camera lui, stă afişat un înscris, „DACIA”...).

În ce priveşte cenaclul nostru, (sub patronajul marelui Lucian Blaga, care îşi durase o casă în urbea noastră în perioada interbelică), era mai mult decât un coleg, era un mentor. Punea

Eugen Axinte - 28 iulie 2001, Sala Oglinzilor (alături este A.I. Brumaru, apoi Anica Facina)

suflet, pune pasiune, era adeptul exprimării concise, sugestive, încifrate... ”Şi cititorul – zicea - trebuie să depună un efort spre a înţelege, nu trebuie să-i explici. Poezia care este explicată nu este poezie! Punctum!”

Era meticolos şi sever atât cu sine, cât şi cu ceilalţi. El nu se juca cu şi de-a poezia. Pentru el, poezia era un tărâm sacru, nu puteau intra acolo decât cei chemaţi.

Poate că a fost şansa mea să-l fi întâlnit la timpul potrivit, să fi fost co-cenaclişti, cum bine observa Nicolae Turtureanu în prefaţa volumului meu de versuri, „Amprente” (Editura „Timpul”, Iaşi, 2000): „Stări, anotimpuri, amprente, în poezia Anicăi Facina, cea care în acei ani răsărise, ca jună dascăliţă şi poetă, căutând, într-o realitate friabilă, reperele propriei deveniri. Formată la şcoala de poezie a generaţiei '70, Anica Facina a avut şansa prieteniei cu doi optzecişti - Eugen Axinte şi Cornelia Maria Savu, care aduceau - primul explozia echinoxistă de poezie, de la Cluj, cealaltă - ludicul dâmboviţean. Dacă adăugăm răsfrângerile ieşene, presupunem că tânăra poetă trăia o mică dramă a opţiunii. (...) În mod ciudat, fluxul optzecist n-a atins-o, deşi îndeosebi severul - inclusiv cu sine însuşi - Eugen Axinte a încercat s-o deturneze. Poeta a rămas ceea ce era...”

Dau năvală multe amintiri, fiecare semnificativă în felul ei, dar va trebui să le selectez pe cele mai importante...

În infinita sa generozitate, Eugen n-a făcut economie la nimic, s-a dăruit cu totul, şi-a împărţit prietenii cu ceilalţi... şi cu noi. Aşa l-am cunoscut pe Alexandru Ţenchea, germanolog şi universitar dedicat (la Iaşi şi Suceava, apoi la Oradea şi Timişoara) strămutat şi el, mult prea devreme, în Câmpiile Elizee..., aşa a venit cu Constantin Bărăcan, într-o

vară de poveste, în 2001, să-şi lanseze volumele de versuri în superba Sală a Oglinzilor din Primăria Vatra Dornei, el - „Cavalerul de frig”, Bărăcan - „Întoarcere”, eveniment urmat de o noapte de neuitat, cu foc de tabără, în mijlocul codrilor, la cabana silvică „Octogon”, de la Dornişoara, dimpreună cu prieteni de la Dorna, dar şi cu Aurel Ion Brumaru, Grig Pănuţă ori Corneliu Merläu (alt dispărut), de la Braşov... A mai fost 2006 şi lansarea volumului meu „Doruri”... Scrisese studiul critic „Umbra din umbră”. Alte clipe de neuitat... Veneau cu toţii: Adrian Dinu Rachieru, de la Timişoara, Ion Beldeanu, de la Suceava, ca şi Viorel Dârja (cel care dispărea doar după câteva luni), Aurel Podaru, de la Beclean, Vasile Zetu, de la Crucea...

L-am vizitat la Braşov pe Eugen atunci când rotunjea 50 de ani... Era împlinit, era solar... Ne-a purtat, împreună cu Ilona, marea lui iubire, mama celor doi fii ai săi, Iulian şi Eugen, prin zonele străvechi, pitoreşti şi fără de egal ale Braşovului.

Într-o primăvară, poposeam împreună cu două colege profesoare şi cu câteva zeci de elevi, la Braşov, într-o excursie. Eugen s-a oferit să ne fie ghid şi o zi întreagă n-a acceptat măcar un răgaz pentru o gustare... ”Nu - zicea - să vă duc mai întâi la Peleş, la Bran, la Cetatea Râşnovului...” Dar unde nu ne-a dus? Ne-am despărţit târziu, spre miezul nopţii, în Piaţa Sfântului, el, luând-o la pas, spre casă, noi, cu autocarul, spre Prejmer, la cazare.

În drumul de întoarcere de la Dorneştii lui dragi, din zona Rădăuţilor, unde copilărise şi se şcolise în „generală” şi unde îl chemaseră foştii lui colegi la o întâlnire peste 5 decenii, în iunie 2010, n-a pregetat să se oprească-n Dorna, deşi ploua cu găleata, iar el nu mai avea aceeaşi vioiciune a pasului, pe care i-o şti-am. O oboseală fără nume i se cuibărise-n trup şi parcă i-l împuţinase oarecum. Era mai suplu, dar, sigur, mai trudit...

A urmat octombrie 23, al anului trecut... Ne întâlneam, pentru ultima dată, la Adunarea Generală a Societăţii Scriitorilor Bucovineni..., la Suceava, după ce, mai întâi, şi noi şi el, împreună cu Grig Pănuţă, am aprins câteva lumânări la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou. Era mândru să se ştie că se considera şi scriitor bucovinean. →

ANICA FACINA

Ne dădeam zilnic mesaje, pe internet, vorbeam la telefon...Vestea că i se întâmplase ceva grav a căzut ca o ghiulea, dar nu credeam că-i va urma sfârșitul.

Vocea pierdută a Ilonei ne aducea în dimineața zilei de joi, 28 martie, vestea care avea să ne lase muți pentru o vreme.

Mi se părea că nu înțeleg, că nu este posibil, Eugen nu putea să moară așa, pur și simplu.

Îmi promisese să scrie o cronică la „Insomniile lirice” (Editura „Nico”, Tg. Mureș, 2010), era vorba să apară curând, vorbise cu Nicolae Băciut, pentru spațiu în revistă...

După ceremoniile funerare, Ilona avea să ne ofere, mie și prietenei Dorina, dorneancă și ea, loc de odihnă, pentru o noapte, în cămăruța lui Eugen, care era și bibliotecă, și birou de lucru, și dormitor, de toate... Așa am descoperit ceva care m-a răscolit profund și a făcut ca sufletul meu să vibreze mai adânc... Cu fața în jos, alături de birou, pe un raft, volumul meu stătea deschis la paginile 42-43, la poemele „Hălăduie toamna” și „Iarnă”... Am immortalizat imaginea cu un aparat foto, iar Iulian, fiul cel mare al lui Eugen, avea să descopere între documentele tatălui din computer, cronică de carte la care lucrase, o cronică neterminată, rămasă la mijlocul unei fraze, fără semnul final de punctuație. Începuse să o scrie în 2011, o abandonase o vreme, apoi se hotărâse s-o continue, la data de 13 martie 2013, ora 20,41, așa cum se vede din foarte riguroasa înregistrare a documentului în memoria calculatorului. Făcuse o completare atunci, adăugase ceva și se gândise că va lucra în altă zi... N-a mai apucat.

Când primăvara lui 2013 se pregătea să-și intre în drepturi, când colțul verde al ierbii străpungea scoarța pământului, într-un imn închinat reînvierii naturii, Dumnezeu a rânduit ca Eugen să se așeze sub brazdă, iar sufletul lui să călătorească spre ceruri, unde este așteptat la un... ”Cenaclu al Îngerilor”... Ne va fi dor de el, tare dor... Și nu găsim cuvinte, nu putem transpune în vorbe ceea ce simțim, această povară cernită, doar o urare simplă mai putem îngăima:

Drum bun printre stele, dragă Eugen Axinte!

28 iulie 2001, după lansarea volumului "Cavalerul de frig" - E.A. și "Întoarcere", de C-tin Bărăcan, în Sala Oglinzilor, din Primăria Vatra Dornei; dorneni și brașoveni, în față, al doilea este E.A., apoi Anica Facina, Ion Aurel Brumaru, Constantin Bărăcan

EUGEN AXINTE - „Încolțise acanta cea sfântă și dreaptă...”

Eugen Axinte este creatorul care lasă o traiectorie distinctă reinventării sensului poetic al cuvântului. Mistuit de „clipa vorace”, el nu exclude posibilitatea că poezia sa va fi un imn de biruință la capătul drumului: „Celui rămas în urmă să-mi adie/ amintirile și celui ce va veni/ această autobiruitoare căutare/ poezia”.

Cele patru volume antum: „Cavalerul de frig”, „Cântecul harfistului”, „Avatarii din casa cuvântului” și „Autopsierea labirintului” subsumează un adevărat compendiu de lectură românească și literatură comparată, clasici și moderni.

În spatele măștii sociale, poetul se lasă descoperit și înțeles. Spiritul ludic, ironia și chiar sarcasmul uneori se întreșes cu acea delicatețe cu „resurse de tandrețe”, pentru cei care l-au cunoscut și l-au înțeles.

Poezia sa renaște în „sufletul pietrei”, recreare a mitului grecesc, verbele zidesc rostirea „pe trepte de taină” și legământul cu poezia se va îndeplini: „Vom trece peste monice rune cuvântul/ și vămi peste umbră vom trage”.

Astfel, imaginația, „gândul ars de vise”, stă sub semnul timpului devorator, însoțit de străvechea liră, ideea poeziei, „fruct al contemplației”, dă sens existenței sale: „Viețile noastre/

volum imense,/ nemestecate, nemistuite/ un zid de care să-ți aduci aminte”.

Conștiință trează, implicare directă în viața cetății, poetul se desparte de analizele superficiale ale acelora ce-i clădesc din poezia sa „o altă geometrie”, el le răspunde tăios: „ignari”, „aspide” și „idei deșarte”, asemeni lui Eminescu, în „Criticilor mei”.

Actul poetic e susținut de „muncile necesare” și nu este întotdeauna înțeles, de aceea, „levitând peste mlaștini”, avertizează, poetul e supus: „e ușor să arunci cuvinte otrăvite în mlaștini fetide”, căci dincolo de tăcere: „O, sacră cruciadă”, el învinge asemeni crinului hieratic al neuitatului Ioan Alexandru. Din durata existenței românești a pământului transfigurat, rămâne „ultima poveste” a poetului Eugen Axinte: „La stâncile sarmate, o, dragul meu poet/ poporul meu, cel getic, va dăinui întruna”.

În slava luminii dătătoare de viață și a poeziei, în fiecare primăvară rotită în ciclul repetat al anotimpurilor, Eugen Axinte ne spune: „Încolțise acanta cea sfântă și dreaptă”...

MIRELA NEAGOS

EUGEN AXINTE LA TIMPUL PREZENT

Am scris și vom mai scrie despre Eugen Axinte, nu la timpul trecut, ci la timpul prezent, pentru că Poetul nu lipsea o zi din viața „Vetrei vechi”, pe care a perceput-o cel puțin ca pe o reparație morală pentru nedreptatea făcută lumii culturale brașovene, aceea de a i se lua tribuna ei, „Astra” ei, într-o lume cel puțin bezmetică.

Eugen și-a asumat rolul de redactor de Brașov al „Vetrei vechi”. Se purta la fel ca în anii tinereții, atunci când venise și el la „Echinoc”, pe ultima sută de metri a studenției sale: harnic, devotat, inspirat, știind să pună umărul atât la greul editorial, cât și la cel al difuzării revistei.

Mă voi întâlni cu el în fiecare dimineață, deschizând laptopul și accesând corespondențele lui trimise pe email și le voi considera de-abia sosite, fiindcă, de-acolo de unde este, Eugen Axinte continuă să ne scrie.

NICOLAE BĂCIUȚ

O EDIȚIE PIRAT: „TRATATUL DESPRE FLUTURI”, de Gheorghe Tomozei (I)

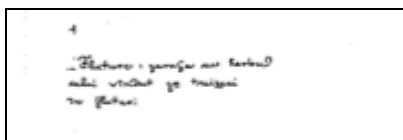
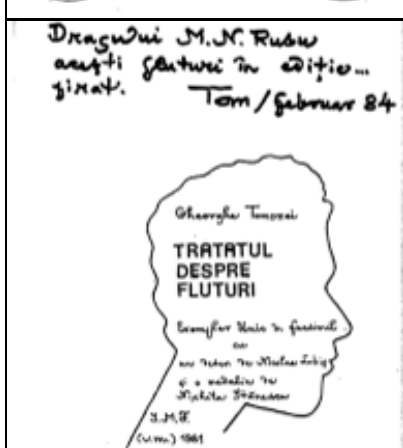
Când, în Bucureștiul siberian din iarna lui 1984, mă întâlneam cu Gheorghe Tomozei la „Berlinul” din Sărindar, pentru a vărsa o „lacrimă Christi” în amintirea prietenului nostru Nichita, abia plecat dintre noi, nu bănuiam că Tom va veni cu o surpriză de proporții. Venea, zic, cu o carte de dimensiuni liliputane facsimilată și creată de el însuși, intitulată „Tratatul despre fluturi”, „Exemplar Unic în fașimile, cu un desen de Nicolae Labiș și o medalie de Nichita Stănescu. J.M.F. (v.m.) 1981”. Pe coperta ei interioară, Tomozei mai scrisese și o dedicație: „Dragului M.N. Rusu, acești fluturi în ediție-pirat. Tom/februar 84.”

Țineam în mâini o ediție bibliofilă și nu-mi venea să cred că „suavul anapoda”, Tomozei, vorba vine, era capabil de a scoate o ediție-pirat într-o vreme când spicele gerului de afară desenau pe geamuri dinții de rechin ai unei realități pe cale de sabordare.

Trec peste emoția mea în fața generosului și curajosului gest prietenesc al lui Gheorghe Tomozei – un Tomozei de la o vreme închis în el însuși, hieratic ca prințul din Elsinor, din care s-ar trăgea, vorba „regelui” Nichita... Răsfoiesc și citesc rapid bijuteria tipografică din mâinile mele, nescoțând amândoi niciun sunet, deși locanta era goală, doar ici-colo câte un chelner zgribulit și jerpelit ca un pinguin de la Zoo, lipit de pereții ce se vroiau să fie sobe, deși „n-avem gaze”, zicea câte unul dintre „pinguini”, noi zâmbind pe sub mustață la auzul unor asemenea vorbe. Adică, gaze, de ce nu?

Au trecut de atunci aproape trei decenii de viață scindată. Credeam că această cărticică unicat îmi era pierdută, când, în seara de 30 spre 31 martie, răsfirând niște plicuri învechite din „Epoca de aur” și celuloză reciclată, dintr-unul din ele cade „Tratatul despre fluturi”, precum ar cădea epava unui fluture din crisalida lui anonimă.

Văd „medalia” lui Nichita încastrată frumos pe copertă semnată TOMNICHITA, o semnătură congeneră deci, și-mi dau seama că e chiar ziua de naștere a Marelui Blond. Nu

pot să nu-mi fac cruce și să nu zic că nu există un înger al manuscriselor, al documentelor, cel puțin în cazul confrăților de cruce Tomozei și Nichita Stănescu...

Dar să ne întoarcem la obiectul miraculos în discuție.

E o carte bibliofilă, în genul colecției Lilliput din vechime, gen în care a mai fost și „Luceafărul” lui Eminescu, prin anii 60, însă fără a fi o ediție-pirat, precum este „Tratatul despre fluturi”. După cum se vede în fașimilele din pagina revistei, versurile sunt caligrafiate de Tomozei, cum altfel? Ele însele fiind ca o ilustrație în sine pentru suavitatea lor de fluturi alb-gălbui într-o iarnă a anului '81, la Sinaia, notate de la 1(9) la 36, anul de naștere, bag seama, al lui Tomozei: „urâsc zăpada lor nechemată ce nu albește” (29).

Poetul avea dreptate, era o zăpadă nu nechemată, ci maculată. Gheorghe Tomozei trecuse și trecea

printr-o criză existențială și de creație, care refuza să se mai autocopieze în și prin această ediție liliputană, ascunsă de ochii roșii ai unei cenzuri mai roșie ca oricând, căci „îmi calcă pleoapele roase cu lungi trenuri de marfă” (21). E o ediție scoasă sub oblăduirea gingașei prietenii a lui Valeriu Matache (v.m.) de la Întreprinderea de Mecanică Fină din București, nimeni altul decât același prieten cu Nichita, Tom și Ion Donoiu, numismatul.

Cartea are dimensiunile 9/10 cm. E trasă într-un tiraj confidențial (Tom nu mi-a spus cifra acestuia) și are doar 10 paginuțe din carton special, cuprinzând 36 de stanțe lirice, subsecvent polemice. Ea mai reprezintă, în descifrarea mea, testamentul premonitoriu al poetului ce avea să sufere o operație pe creier – nu „spălare”, și o „operație” editorială care nu figurează în bibliografia poetului din dicționarele și istoriile literare semnate de Aurel Sasu, acad. Eugen Simion, N. Manolescu, Alex Ștefănescu, Dumitru Micu, cu excepția iscusitului vânător de iele și sechele Marian Popa, cel din istoria sa de azi pe mâine, în care despre ediția-pirat nu precizează editura, anul și, mai ales, sursa.

Dar ce ne spune „Tratatul despre fluturi” al lui Gheorghe Tomozei?

Îl recitesc a nu știu câta oară, oricum, aici, peste Ocean, întâia oară, și, cum spuneam, deși este o carte testamentară, cu un lirism enigmatic, aparent evanescent ca polenul de pe aripa fluturilor care îți rămâne pe degete. E scris la trecerea dintre ani, poetul ținând să fie fluturele care iese din „lemnul crucii”, al lui Hristos, nu-i așa, cu toate că numele acestuia nu este pomenit, însă este subînțeles dramatic: „...Fluture: parafa cu herbul/ celui vândut pe treizeci de cenți”. (1) De cine? Vom vedea.

Sau: „imponderabil rege al Insomniilor/ fără preț / fără greutate/ numai că atunci când se așează peste piramidă/ piramida se-ngrăopă în nisip/ preț de un cap de om” (14).

Sau: „e neînsemnat rezid menajer/ la casa îngerilor/ dar e și tutunul ce păcăie/ în pipa lui Diavol” (19).

De aici încolo, intrăm în imperiul profețiilor neștiute ale lui Gheorghe Tomozei, - miraculos fluture revoltat – și al samizdatului născând din anii 80. Era doar începutul...

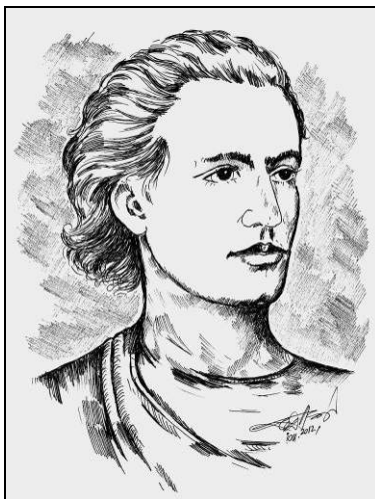
M.N. RUSU

MIHAI EMINESCU – DESPRE GENIUL NAȚIONAL AL POPORULUI ROMÂN (IV)

Aceste mișcări, poetul va fi căutat să le releve atât prin textele analitice, străfulgerat fragmentare, cât și prin cele sintactico-poetice; atât la nivele ontologice, cosmogonice și cosmologice, cât și la cele istorice și chiar microcosmice, din lumea fizicii. De la acest nivel al viziunii și privirii **lumii ca totalitate**, i s-a relevat și **principiul simetriei** ca determinând trăsăturile geniului; printr-o serie de trăsături ale echilibrului, cumpenei, armoniei, puterii de caracter, a cristalului istoric, cum se notează undeva, ale privirii stoice și blânde asupra lumii, ale unei indiferențe cosmice și ale unei deferențe față de om, ale unui scepticism generic, toate contrazicând dialectic istoria pentru **istoricitate**. (Nu e aici locul pentru a face trimiterile necesare la opera artistică a poetului, de la **Povestea Dochiei și ursitorile**, unde copilului (poporului român) i se dă de-a treia Zână: „Viață fără moarte / Și ți-e dată tinereță / Fără bătrâneță”, până la **Odă în metru antic**, unde poetul se identifică cu geniul poporului: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată / Pururi tânăr înfășurat în manta-mi.” (s. n.); aceasta urmând pe „cercul” al doilea și-al treilea ale unui posibil și dialectic comentariu.)

Analizând numeroasele perturbații de ordin **moral** din structura statului și societății, Eminescu pune în lumină sporită, spre a le contrazice, **eticul** inerent geniului național al poporului român. Analizele pornesc de la formarea tineretului și continuă până la dimensiunile culturii și ale istoriei, ale sentimentului patriotic. „Clasa noastră cultă în cea mai mare parte nu este românească. Grecii și bulgarii așezați în târgurile noastre și-au trimis feciorii la Paris și aceștia s-au întors – ca tineri **români**. Neavând nicidecum priceperea țării, vorbind în locul limbei naționale un jargon francezo-bulgăresc, necunoscând istoria și legile țării, neștiind întrucât aceste două pot fi puse drept temelie dezvoltării noastre, acești tineri sunt lipsiți cu totul de simțul istoric.” (Mss. 2258, 262 v.).

Eminescu observă, pe linia

EMINESCU (grafică în peniță), de
Constanța Abălașei-Donoșă

acelei **originare identități** dintre **geniul național** și **eul nostru social**, că, în epocile anterioare, valorile morale și juridice nici nu au avut nevoie de un cod al dreptului: exista doar ceea ce s-a fost numit **jus Olachale** sau **Olachorum**. Și acestea participau de la sine la „unitatea preexistentă” a poporului român, la specificitatea acestuia între celelalte popoare. „În decursul unei vieți de sine stătătoare de câteva sute de ani, poporul nostru n-a avut nevoie nici de Cod civil, nici de Cod penal pentru a avea un adânc sentiment de drept și, precum roiul de albine nu are lipsă de legi și regulamente scrise, de recrutări etc., tot așa și la poporul nostru toate lucrurile mergeau strună printr-un înăscut spirit de echitate și de solidaritate.” (Timpul, 26 mai, 1882; M. E., **Opere XIII**, p. 124). Din acest punct de vedere, Eminescu va fi împotriva subordonării valorilor morale și juridice de către cele subiectivizat-politice. Va protesta continuu în coloanele **Timpului** împotriva electivității magistraturii, lege propusă de C. A. Rosetti, până va reuși veștejirea „necesității” acesteia. Pentru poporul român, valoarea morală pare a fi cheia de boltă. Și aceasta, consideră Eminescu, ca o consecință a tinereții sale. „E pentru noi incontestabil că un popor care sute de ani n-a avut nevoie de drept scris, deși a avut epoce de bogăție și de glorie, au fost un popor tânăr, sănătos, bine întemeiat.” (Timpul, 1 aprilie 1881; M. E., **Opere XII**, p. 1222). Sau: „Viteaz în războaie, muncitor și liniștit în timp de pace, apărător de adevăr, glumeț și senin, drept și bun la inimă ca un

copil, poporul românesc nu e capabil nici de trădare, nici de infamie (11 febr. N-au fost români. Candiano grec, Pilat grec, Leca bulgar.” (Mss. 2257, 415 v.). Ori: „...poporul acesta român este cel mai drept, mai fidel, mai iubitor de adevăr de pe fața pământului.” (Mss. 2264, 383). Evoluția statelor este determinată de această valoare; de asemenea, principiul corelațiunii, relația dintre vârste, raportul cu munca și adevărul, artele etc. Nu întâmplător, Eminescu solicita, în cronicile sale teatrale, întruparea de caractere puternice. Nu trebuie un mare efort spre a surprinde că în opera poetului nostru național toate se leagă între ele.

4. „Ființa istorică”, „cristalul istoric al României”, purtătoare a geniului național trebuie să imprime și imprimă direcția de mișcare a națiunii, chiar în pofda desfășurării „viclene” a istoriei. Ea asigură acele **instituiri ontologice** în istorie. „Nu oprim pe nimeni nici de a fi, nici de a se simți român – precizează Eminescu. Până ce însă vor avea instincte de pungășie și de cocoterie nu merită a determina viața publică a unui popor istoric. Să se moralizeze mai întâi, să-nvețe carte, să-nvețe a iubi adevărul pentru el însuși și munca pentru ea însăși, să devie sinceri, onești cum e neamul românesc, să piarză tertipurile, viclenia și istericalele fanariote, și atunci vor putea fi români adevărați”, dar până atunci, „geniul neamului românesc e o carte cu șapte peceți pentru clasa dominantă.” (Timpul, 29 iulie, 1881; M. E., **Opere XII**, p. 224). „Nimic nu degradează mai mult decât administrarea sau lauda răului.” (Timpul, 8 iulie, 1882; M. E., **Opere XIII**, p. 134). Procesul cancerigen, care amenință „individualitatea etnică și istorică a poporului românesc” e decupat și sancționat de poet, din perspectiva geniului național. **Valoarea economică** este apărată din unghiul geniului național prin **teza protecționismului economic**; studii despre comerț, despre relațiile bancare și financiare, în fine, despre capital – toate se desfășoară pe sub cupola geniului național. Pledoaria este, în această nonidentitate, nu revenire la originara identitate dintre geniul național și poporul român, ci **recuperarea dialectică** a acelei **identități**. Teza de boltă a dialecticii, descoperită de Hegel, **identitatea** →

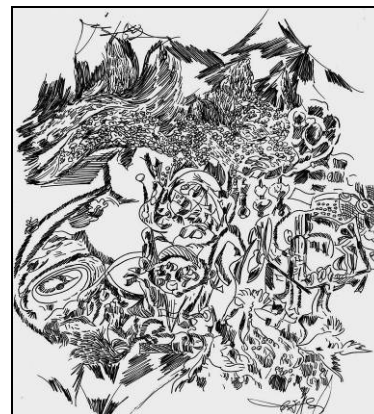
DUMITRU VELEA

identității cu nonidentitatea nu este greu a se deconspira sub aserțiunile eminesciene. Se pot aduce argumente peste argumente. De pildă, din domeniul artei, Eminescu ridică un „îndemn” la nivel de **exigență a operei**: cuprinderea „geniului național”; „...o adevărată literatură, trainică, care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții – scrie el – nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui. Tot ce-ați produce în afară de **geniul într-adevăr național** (nu patriotico-liberalo-politic) nu va avea valoare și trăinicie, nici pentru noi nici pentru străinătate.” (*Timpul*, 8 mai 1880; M. E., **Opere XI**, p. 162). (Se cade să amintim pe creatorii care, după poet au ținut seama de geniul poporului și opera lor s-a fost validat, confirmând nu intuiția, ci dialectica raționamentului eminescian: V. Alecsandri, Gheorghe Șincai, August Treboniu Laurian, Cezar Bolliac, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Conta, B. P. Hasdeu, Al. I. Odobescu, Costache Negri, Titu Maiorescu, I. Slavici, I. Creangă; sau din domeniul istoric: Al. I. Cuza, Grigore Ghica Voievod, Matei Basarab, Tudor Vladimirescu, Alexandru cel Bun, Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân sau Ștefan cel Mare – toți fiind străbătuți de „o idee superioară individualității” lor.)

Geniul național se manifestă în și prin clasa pozitivă, singura care se află într-un raport dialectic cu munca și creația, cu instituirile teleologice și ontologice din istorie. Pentru Eminescu, adevărata clasă pozitivă, „adevăratul popor românesc” era **țăranul**. „Întâmplarea m-a făcut ca, din copilărie încă – scrie Eminescu – să cunosc poporul românesc, din apele Nistrului începând, în cruciș și-n curmeziș, pân-în Tisa și-n Dunăre, și-am observat că modul de a fi, caracterul poporului este cu totul altul, absolut altul decât acela al populațiilor din orașe din care se recrutează guvernele, gazetarii, deputații ș.a.m.d. (...) Odată ajuns la această convingere, totul era hotărât pentru mine; era o datorie de a fi și de-a rămânea în partea poporului istoric, din care însumi fac parte, și în contra păturei superpuse de venetici. M-am convins că acea ură în contra trecutului, acea aruncare în apă a tuturor tradițiilor, acel abis creat între trecutul de ieri și prezentul

de azi nu e un rezultat organic și necesar al istoriei române, ci ceva factice și artificial.” (*Timpul*, 8 aprilie 1882; M. E., **Opere XIII**, p. 96). Eminescu aduce determinantă după determinantă acestui popor istoric, deosebindu-l de „păturile superpuse”. Numai „țăranul”, parcă sustras din istorie, cu privirea mereu înapoi spre tradiție, se înscrie în **istoricitate**, în acea ordine desfășurată natural din punctul de origine al său. El lasă istoria, pe deasupra capului său, să-și învârtă „florile fără rod”, precaritățile, căci el știe că stă în ordinea cea mare, a universalului. De aceea rabdă cu stoicism ordinea individualului în nebunia sa, știind că nu-l va atinge. De aici, acea seninătate, liniște ancestrală și tragism asumat. De aceea, ființa aceasta istorică, cea mai tragică și care își vede periclitat clipă de clipă geniul său, devine ironică precum zeii. Știe că din cinci în cinci sute de ani, așa cum pasărea Phoenix, pe care o văd heliopolitani trecând nisipurile roșii spre Templul Soarelui, spre a se aprinde și renaște, sau așa cum retranscrie Eminescu basmul ființei românești, „omul pururea tânăr” va intra în dialog cu istoria și-i va arăta direcția istoricității; știe că va fi privit cu sarcasm de ochii fără orizont, dar știe că în acel moment, „omul pururea tânăr” a trecut prin acest (și același) loc, născând nevoia de locuire, de **a se simți acasă ființa istorică**. Râsul apare și-n realitatea basmului, și-n cea istorică, drept o compensare umană. Extrăgând din lucrarea lui A. V. Millo, **Țăranul**, Eminescu notează: „el (țăranul, n. n.) e în genere blând, vesel, generos, ospitalier, îndrăzneț și onest.” (*Timpul*, 18 august, 1881; M. E., **Opere XII**, p. 124).

Pentru Eminescu, care s-a urcat la originea acestui popor și i-a descifrat „sufletul” și, în același timp, i-a analizat structura din prezentul său, cu contradicții, unele abstractizate, și precaritățile în ordinea ființării istorice, afirmarea geniului național a devenit o necesitate în chiar momentul contrazicerii sale. Cine a scris despre țărani legați și vânduți cu ziua pentru neplata imaginarelor datorii către pătura neofanariotă „superpusă”, cine s-a cutremurat la mizeria eroilor noștri de pe câmpiile Bulgariei, la absența valorii morale din clipa cea repede a prezentului, nu se putea să nu-și iasă

LUCEAFĂRUL (grafică în peniță) (varianta IV) de Constanța Abălașei-Donosă

din fire. Sufletul său era o dureroasă și continuă rană. Cine a strigat, de sub iraționalul istoriei căzut peste sine, pe străzile Vienei: „**România liberată! România liberată!**”; cine a plecat desculț din Pensione Pera, din Florența, și a rătăcit spre răsărit, spre a se întoarce acasă, unde „problema țărănească” era nerezolvată (după cum a confirmat imediat istoria), nu putea să pară decât anormal, ca și „omul pururea tânăr” din basmul ființei noastre. Acest om, se spune, intrase în ordinea răsturnată, a reprezentării, în „*Valea Plângerii*”. Revenind din planul metaforic al basmului, geniul național al poporului va trece, printr-un salt dialectic, în opera celui care i-a dat maxima strălucire. Acesta trebuia mărturisit, mărturisirea să fie opera unui popor. Ca și în transcrierea basmului **Tinerete fără bătrânețe și viață fără moarte**, unde „omul pururea tânăr” se face „nevăzut”, și cel care a trăit ca nimeni altul necesitatea și exigența geniului național al poporului român s-a făcut „nevăzut”, lăsând în urmă strălucitoarea operă. „Astfel se stinse în al optulea lustru de viață – scrie G. Călinescu în **Viața lui Mihai Eminescu** (Ed. „Eminescu, Buc., 1975, p. 317) – cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de țăria parfumurilor sale.”

Și aceasta se va urma, din cinci în cinci sute de ani!

REBREANU CORESPONDENȚA INTIMĂ

(II)

EL

Circuitul epistolar dispare complet în momentele când cuplul conjugal se aciuiază sub același acoperiș. Această minune se întâmplă între 1912-1915. Și se întetește din clipa unor despărțiri impuse de împrejurări.

Schimbul de răvașe este însă prilejuit mai ales de plecările mamei în turneu sau ale mamei și fiicei în vacanță, în turism cultural sau pentru a o aranja pe Puia-Florica la o școală din străinătate.

Un moment aparte, însoțit de un dramatic schimb epistolar, se produce în 1918, când Rebreanu evadează din arestul ungarilor și părăsește Bucureștiul (27 iulie) ocupat de nemți și austro-ungari. Fostul ofițer de honvezi, pe care ranchiunoasa „patrie” habsburgică voia să-l defere tribunalului, trece clandestin linia frontului și se refugiază la Iași.

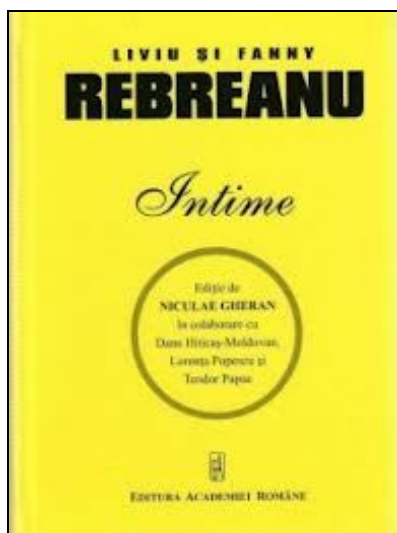
De regulă, scriitorul pare însă un condamnat înlănțuit de masa de scris, pe care o părăsește arareori și doar determinat de împrejurări speciale: deplasări în strict interes de serviciu, delegații, conferințe, congrese etc. Scrie atunci detaliate răvașe către cei de acasă.

Când despărțirea e mai lungă, comunicările expediate au o frecvență aproape zilnică. Întârzierile sau rătăcirile mesajelor provoacă neliniști și chiar mari zdruccinări sufletești. O pauză de două săptămâni în fluxul epistolar, altfel neîntrerupt, îl pune pe jar mai ales pe el. Sacra revoltă îl smulge din inerția existenței, îi pune în vibrație fibra artistică, mesajul luând turnura dramatică a unui monolog rostit *sotto voce*. Iată-l pe Rebreanu în rol de Othello ultragiat:

„Dragă Fanny,

[Iași], luni 15 [oct. 1918]

Eu nu mai pricep nimic. Poimâine sânt două săptămâni în cap de când nu mai am absolut nici o știre de la tine. Nu știu ce vrea să zică aceasta. Fiindcă e imposibil să nu fi primit eu nimic-nimic, dacă tu ai fi scris.[...]

Dar se vede că tu n-ai ce să-mi scrii. Mi-ai imputat mie când n-am scris trei zile, fiindcă așteptam un răspuns de la tine. Te laudai că o să scrii în fiecare zi, pentru că așa și pe dincolo... Rezultatul e aici: două săptămâni nu-ți sunt de ajuns pentru a găsi un sfert de ceas să-l sacrifici unei scrisori mie...[...] Am ajuns însă să mă conving că motivul este doar că nu-ți face ție plăcere să scrii. Firește că în asemenea împrejurări trebuie să te plictisească veșnicile și zilnicile mele aiurări și lamentări. Desigur că nu-ți poți închipui cât trebuie să mă doară constatarea aceasta. Pentru mine însă e pricina unei neliniști perpetue care nu-mi îngădui[e] nici măcar să-mi văd de necazurile mele. Nesiguranța aceasta. Așteptarea veșnică și zadarnică îmi zdruccină tot echilibrul sufletesc de care aș avea atâta nevoie, ca măcar să folosesc ceva din exilul acesta nenorocit ce nu mai vrea să se sfârșească. [...]

Nu face nimic. Toate foloseau omului la ceva. Cel puțin de-acuma înainte nu va mai trebui să aștept, să mă prăpădesc de nerăbdări și speranțe zadarnice. Voi ști că am rămas singur și că trebuie să-mi caut mângâierea numai în mine însumi. Când chiar ființa în care ți-ai concentrat toată iubirea și încrederea, care ți-a ținut loc de mamă și copii, în care ai crezut că găsești suprema fericire, când și aceasta e o himeră, într-adevăr că deșertăciunea trebuie să te cuprindă.

Fii deci sănătoasă și mulțumită că ai izbutit să-mi zdrucești tot prin nepăsare și să te scutești de pologhiu neroade. Iacă, îți fâgăduiesc că de-acuma nu-ți voi mai tulbura liniștea decât atunci când îmi vei da prilejul. Când vei scrie, îți voi scrie. Vei tăcea,

voi tăcea. Atâta energie și ambiție mi-a rămas și mie.

Așa, dragă Fanny. Cel puțin să fim înțeleși. Altmintrelea tot cu drag, tot cu dor.

Liviu“ (p. 102-103).

Neliniștea tânărului soț e explicabilă: el e la Iași, ea e pe cealaltă margine de război, în Bucureștiul ocupat. Furtuna sentimentală se calmează însă repede și toate își reiau cursul normal. Condeiele revin la irelevantul balamuc zilnic: fasole, brânză, lemne, rochii, coafeze, zahăr, nuci, piper, întâlniri diverse, vizite la redacții, contracte, sume de bani care vin și se topesc în neantul vorace, săpun de rufe, pesmeți de ceai, legume etc.

Era o stare de fapt a omului Rebreanu pe care artistul Rebreanu o materializa verbal în povestirea *Calvarul*, „proză cu substrat autobiografic”: „În realitate, grija stomacului e cea mai cumplită, ea îți irosește trei sferturi din viață”. Tot aici: „În seara aceea toată averea noastră era de șasesprezece lei și treizeci și cinci bani...[...] De multe ori nu știam dimineața ce vom mânca seara, iar ziua de mâine era veșnic o problemă”.

Un eventual prinos financiar ridică tonusul bărbatului, care trebuie să țină o familie. Memorabilă în acest sens este vizita lui Liviu Rebreanu la Chișinău. E anul 1918, Basarabia tocmai a devenit o provincie a regatului. La 21 octombrie, Liviu îi scrie soției de la Iași: „Știi, Fănicule, că diseară e vorba să plec la Chișinău. Măine e deschiderea anului judecătoresc acolo, cu alai mare. E invitată și presa. Din partea *Luminii* m-aș duce eu. Firește, tot e pe socoteala ministerului, călătorie, mese etc. Am sta acolo mâine, luni, iar marți dim.[ineața] am fi înapoi. Dacă mă duc, îți trimit cărți poștale. Poate că trec pe la Irina Linteș, să vedem de nu fac rost de ceva zahăr” (p. 118). Peste câteva zile, îi raportează „Fănicului” întoarcerea în vechea capitală a Moldovei. Adaugă apoi o scurtă relatare a sejurului peste Prut: „Am plecat la Chișinău duminică seara la 11 ½, cu un vagon special, – reprezentanții presei. Se serba acolo deschiderea primului an judecătoresc român în Basarabia, →

EUGEN LUNGU

cu solemnitate mare. Am sosit acolo luni la 9 dim.[ineața]. Până la 11, când s-a început serbarea, am fost oaspeții vicepreședintelui Camerei. Serbarea oficială a ținut până la 2 d.a., când a urmat un banchet monstru, care a durat până pe la 7 seara. A fost chiulhan mare, la care au luat parte peste 100 persoane, cu miniștrii basarabeni, magistrați superiori etc. Mimi Gogu-Pelivan [soția lui Ion Pelivan – e.l.] n-am văzut-o deloc. Cum am fost ocupat absolut toată ziua, cu afacerile oficiale, n-am putut să merg nici măcar la Irina chioara, unde poate aș fi luat nițel zahăr. Nu-i nimic însă; ministrul Mitilineu, ai cărui mosafiri am fost, ne-a dăruit fiecăruia câte cinci sute lei”. După care adaugă nu fără o notă de mândrie virilă: „Vezi deci că n-am fost degeaba”! (p. 121-122).

Povestea nu se încheie însă aici. La Chișinău, confrății ziariști, ieșeni și basarabeni, cu multă pică pe reprezentantul *Luminii* lui Stere, ziar care apărea în Bucureștiul ocupat de nemți și cu finanțarea acestora, sunt gata să-i dea „trădătorului” Rebreanu o zdravănă lecție de patriotism. Detalii de la fața locului chiar de la colaboratorul *Luminii*: „Dar am avut acolo și un incident, destul de neplăcut. După banchet, stând de vorbă cu câțiva ardeleni, mi-au imputat că scriu la *Lumina*, în același timp m-am pomenit cu alții care m-au atacat. A urmat o mică păruială; am șters-o mai repegior, ca să nu se îngroașe. N-am nimic, nici nu sânt lovit. Dar acuma pot să pozez în victimă *Luminei*. Incidentul, firește, n-are nici o importanță; ți-l spun doar ca să fii în curent cu toate” (*Ibidem*).

Episodul *Lumina* va atârna greu în CV-ul lui Liviu Rebreanu, de altfel ca și în biografia lui Stere, faima de „trădători” urmărindu-i obsesiv decenii la rând. Doi marginali ai regatului, basarabeanul surghiunit cândva în fundul Siberiei și ardeleanul Rebreanu privit cu suspiciune de funcționarii patriei recuperate, s-au întâlnit să facă un ziar pe care nu-l concepeau decât ca o slujire viitorului României. Cum vedeau însă ceilalți confrăți acest gest e foarte clar din definiția *Luminii* în celebra *Enciclopedie...* a maximalistului Lucian Predescu, enciclopedie apărută în 1940, deci

mulți ani după Primul Război Mondial: „«Lumina» – ziar apărut în septembrie 1917 [până la 12 noiembrie 1918 – e.l.] în timpul războiului în teritoriul românesc ocupat, sub direcția lui C. Stere. Organ de ruinare a conștiinței naționale și de surpare a credinței într-un rezultat fericit al războiului nostru și al aliaților noștri. A fost aruncat în tranșeele noastre de către germani”.

Dacă ungurii ocupanți îl hăituiau pe Rebreanu deoarece îl considerau „dezertor” din armata imperială (în urma unei delațiuni a și fost arestat), atunci autoritățile românești vedeau în el un spion neamț, venit la Iași cu misiuni speciale.

În fond, mesageriile epistolare ale lui Liviu Rebreanu către consoarta sa nu sunt decât niște note frugale care nu ne conving prin nimic că ar fi scrise de artistul care a reorientat destinele prozei românești și nici de magicianul care putea să facă să răsună în paginile sale, vorba lui Călinescu, „urletul mării”. Scrisorile au o funcție pur informativă și nu ne vor surprinde prin mari virtuți literare.

Literaritatea scriitorului se cheltuia în nopțile de trudă și nesomn în imaginarul romanilor și al povestirilor. Doar arareori ceva din gândirea artistică se sedimentează în șirurile epistolare scrise sub imperiul represiv al timpului etern deficitar.

Grijile unui cotidian devorator îl mai părăsesc pe Rebreanu în anii când cunoaște o anume independență materială, asigurată de notorietatea sa publică atât ca scriitor, dar și ca ocupant al unor posturi importante, bine remunerate.

Fasolea, nu atât ca nutriment, ci mai mult ca un simbol meschin al existenței pedestre, de care nu pot face abstracție nici geniile, se strecoară și acum în rândurile epistolare, dar în alte cantități și în alte „locații”: „Am cules fasolea – e plin garajul de ea” (p. 471).

Cuplul avea deja o vilă la Valea Mare și o mașină. Și grijile sunt altele: „Mașina a mers perfect. Luni am fost pe la Ionel și pentru câteva mici târguiești, între care ceasul tău – pus bine la punct – și lucrurile de la Stempel [fabricant de mezeluri –e.l.] toate gata, afară de șunci – pe care le voi ridica zilele acestea (n-am vrut să-

mi murdăresc mașina cu ele)” (p. 521).

Colindă acum mai multe țări, inclus fiind în delegații oficiale (pe linia PEN-Clubului, să zicem), de unde îi scrie doamnei. Dar și rândurile expediate din porturi străine sunt ale unui reporter grăbit să-și împărtășească impresiile. Retina prozatorului doar înmagazinează faptele, fără a le interpreta artistic, așa cum o va face mai târziu în notele de călătorie *Metropole* (1931), unde scrie despre câteva din multele orașe mari europene vizitate (Berlin, Roma, Paris).

Rebreanu-călătorul trimite „iubitei nevestici” scrisori sau cartoline din toate punctele de itinerar unde face o haltă. Epatările par strict turistice: „Așa am văzut faimoasa Chile-Haus, un fel [de] zgârie-nori german, o clădire într-adevăr colosală, într-un stil cu desăvârșire modern. Ne-am plimbat prin portul uriaș, în care furnicau mii și mii de vapoare de toate mărimile și toate neamurile. De altfel portul însuși e unul din cele mai mari de pe glob. Impresionantă a fost trecerea, cu automobilul, printr-un tunel pe sub râul Elba, lat de vreo trei kilometri, la o adâncime de peste 40 m. Tot aici am văzut un monument colosal al lui Bismarck, o figură colosală – numai degetele mâinilor au un metru lungime, țiți închipui deci cât de mare trebuie să fie” (p. 282).

Uneori alternează însă cu imagini în care își face de lucru și prozatorul: „Cât am mers pe Elba și pe canal, au mers toate bine. Îndată ce am intrat însă în largul mării, am nemerit într-o ușoară furtună. Marea era agitată și vaporul a început să se clatine considerabil. Era și frig de-a binelea. Valuri mari măturau din când în când punțile vaporului, care s-au umplut de gheață în curând. [...] Furtuna însă s-a potolit treptat, iar frigul s-a dezmoțit. După dejun era mai puțină tangarea vaporului” (p. 283).

La Oslo, un spectacol de revistă îi provoacă o butadă spirituală: „Seara am fost cu Demetriade numai la Komische Oper, unde am văzut o revistă: *Zich dich aus*, cu foarte multă goliciune și tot atât de puțin spirit” (p. 280).

(va urma)

Chișinău, ianuarie 2013

Dimensiuni ale fantasticului în opera lui Mircea Eliade

Privită în totalitate și în evoluție, proza lui Mircea Eliade afirmă treptat și sigur concepția personală a fantasticului. În debutul scriitoricesc se poate constata observația realistă de tip jurnal. Fantasticul își face loc sistematic sub forma simbolurilor camuflate, acestea constituind esența gândirii sale. În proza sa nu interesează atât ce face personajul, cât simbolica ascunsă a gesturilor, comportamentul acestuia, iar cititorul trebuie să știe sau să „învețe” să citească „semnele”. În funcție de instalarea fantasticului în narațiune, de precizarea funcției constitutive a simbolurilor camuflate, se disting mai multe tipuri de opere (în clasificare nu se ține cont de criteriul cronologic sau de ierarhizarea valorică). Astfel se poate identifica:

- romanul realist, social-istoric și politic, scris în stilul jurnalului și având ca sursă de inspirație evenimentele din deceniul al IV-lea, secolul al XX-lea din România: *Întoarcerea din rai, Huliganii*;

- opere în care sunt experimentate disponibilitățile erotico-mistice ale individului în maniera textelor yoginice de tip tantric: *Isabel și apele diavolului, Maitreyi, Nuntă în cer, Lumina ce se stinge*;

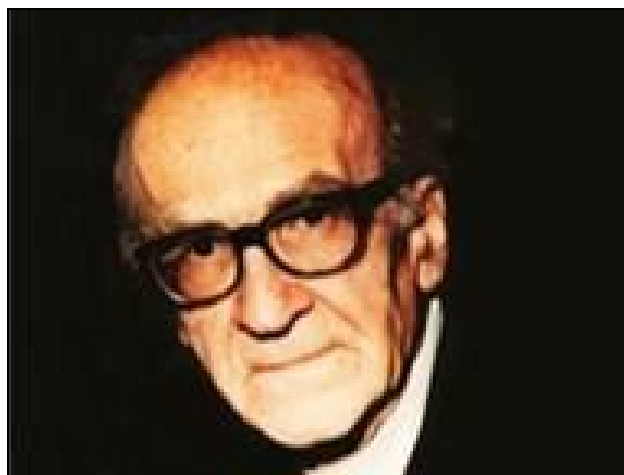
- opere inspirate din folclorul românesc unde experimentează pentru prima dată tehnica „universurilor paralele”: *Domnișoara Christina, Șarpele*;

- texte în care predomină fantasticul și simbolurile fundamentale (zile faste, locuri sacre, labirintul, forme onirice, lumi paralele): *La țișănci, Noaptea de Sânziene, Pe strada Mântuleasa, În curte la Dionis, Uniforme de general, Les trois grâces* etc.

Astfel, volumul *Nuvele* (1963), urmat de *Pe strada Mântuleasa* (1968), *În curte la Dionis* (1977), *Tinerete fără tinerețe* (1978-1979), *Nouăsprezece trandafiri* (1980) marchează o nouă vârstă a fantasticului eliadin. Operele amintite fac din Eliade, în opinia lui Eugen Simion¹, cel mai important scriitor fantastic în proza română modernă. Toate aceste nuvele se grupează în jurul unei teme fundamentale: relația sacru și profan.

„Concepția lui asupra fantasticului nu se abate prea mult de la teoria orientalistului asupra dialecticii sacralului: după incarnație, transcendentul se camuflează în lume (istorie), rolul literaturii este să înregistreze *hierofaniile* (manifestările sacralului) într-o narațiune care înfățișează direct faptele fără a le sofistica prin comentarii parazitare. Însă, pe măsură ce miticul se reveală, ceva se ascunde, devine criptic. Literatura interesată de astfel de lucruri, dezvăluie, lămurește și în același timp, adâncește misterul”².

Dacă fantasticul din secolul al XIX-lea cultiva evaziunea, cel modern propune tinerilor derutați o mitologie nouă. Actul lecturii devine un labirint inițiatic, de aceea cititorului nu trebuie să i se dea o poveste clară, transparentă. Povestirea fantastică, prin meandrele ei, are darul de a deveni inițiatică.

În nuvelele sale, realul se bifurcă într-un plan al posibilului și pe un altul fantastic, raportându-se la două tipuri de narațiune – profană și mitică – el însuși fiind o sinteză a acestora. În intervalul dintre cele două planuri, ia naștere fantasticul. Reamintind afirmația lui Eliade din *Încercarea labirintului*³ - „în toate povestirile mele, narațiunea se desfășoară pe mai multe planuri, ca să dezvăluie în mod progresiv fantasticul ascuns în banalitatea cotidiană” – se poate spune că fiecare nuvelă de-a sa reface un scenariu inițiatic tip. Un alt element comun prozei scurte a lui Eliade este locul unde se petrec acțiunile: Bucureștiul. Autorul sacralizează acest spațiu văzut ca o sursă ineputabilă de mituri, orașul toropit de căldură este perceput ca un vast labirint de semne. În această „cetate” sacră locuiesc niște indivizi care n-au deloc sentimentul sacralului. Personajul prozei lui Mircea Eliade este un *om istoric*. Nu are un „inițiator”, dar istoria însăși se însărcinează să-l pună la încercare, să-l supună la diverse „ordalii” inițiatic. Pentru omul modern, scenariile inițierii, deosebite de moartea și învierea simbolico-rituală, se transferă în planul inconștientului, unde rămân operante. Astfel, acest om are nostalgia sacralului. Personajele prozei lui Eliade trăiesc în perspectiva misterului, a unui mister, pe de o parte, fără clarificări și pe de alta descalificat de istorie. Această „descalificare a misterului” împiedică posibilitatea unei întâlniri cu sacralul. Cu toate acestea, istoria se însărcinează să-i furnizeze dovezi, „întâlniri”, infinite ocazii cu semnificații ambigue. Fiecare dintre aceste întâmplări ar putea fi o hierofanie, dar orice hierofanie este irecognoscibilă.

A nu se înțelege că Mircea Eliade renunță la realism. Literatura sa nu renunță la existența comună, ci doar caută în subsolurile ei o rețea de subsoluri ascunse, care pot pune atât personajul cât și cititorul într-o relație nouă cu istoria. Tocmai în acest fapt constă modernitatea literaturii sale.

O etapă hotărâtoare pentru formarea spirituală a lui Mircea Eliade au fost experiențele trăite în India. El nu a văzut aici „exotism”, ci și-a dat seama de „profunda unitate a culturii aborigene indiene și cea a tradițiilor populare românești”. India nu a reprezentat pentru el o →

MARIANA GABRIELA TRANDAFIR

¹ Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. I, Editura David. Litera, București Chișinău, 1998

² ibidem, p. 225

³ Mircea Eliade – *Încercarea labirintului*, ed. cit.

ruptură, ci „o prelungire a amniosului matern”⁴.

Ea l-a învățat pe Eliade două lucruri de o importanță decisivă: în primul rând, ce însemna o „societate tradițională”⁵, în al doilea rând până la ce grad de libertate putea ajunge individul cu ajutorul tehnicilor mistico-magice. Eliade îi povestește și lui I. P. Culianu (1981) „Abia în India am înțeles temeiurile tradiționale ale vieții țaranului român. India mi-a relevat o societate stratificată în clase de vârstă în care fiecare clasă își avea funcția și prestigiul ei. Experiența celor vârstnici era respectată și nimeni nu s-ar fi gândit vreodată să se lipsească de ea.

La fel în societatea românească de la țară dinainte de război, înaintarea în vârstă antrena automat sporirea prestanței în interiorul unei comunități, în substanță, bătrânii nu erau aruncați la gunoi.”⁶

O altă componentă a operei lui Mircea Eliade ce merită să fie amintită este reprezentată de studiile sale folclorice, de interesul său, atât pentru folclorul românesc, cât și pentru folclorul altor popoare. Comparând miturile arhaice românești apărute în țara noastră cu cele din literatura universală, Eliade demonstrează „unicitatea și superioritatea geniului nostru popular”³⁶⁷. Lucrările de referință ale folcloristicii românești apărute în țara noastră în ultimii ani sintetizează contribuția celebrului savant în acest domeniu: *Folclorul ca instrument de cunoaștere* (1937), *Comentarii la Legenda Meșterului Manole* (1943) și *De la Zalmoxis la Genghis-Han* (1970). Ovidiu Bârlea arată că *Folclorul ca instrument de cunoaștere* se ocupă de valoarea documentară a credințelor primitive interpretate în spirit critic, autorul împingând mult îndărăt metodologia sondării în neantul începuturilor spirituale, de aceea perspectiva pe care o deschide folcloriștilor se numără printre cele mai fructuoase. Putem spune că lucrările de istorie a religiilor ale lui Mircea Eliade dovedesc „câtă lumină poate veni de la acest domeniu, pentru sondarea concepțiilor populare, mai cu seamă a celor oglindite în folclorul arhaic ce însoțește de obicei unele practici rituale”⁸.

„În lucrarea *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Eliade prezintă și analizează cele mai importante tradiții mitologice și creații folclorice românești, iar în *Comentarii la Legenda Meșterului Manole*, strălucitelor interpretări ale baladei *Miorița* și legendei *Meșterul Manole*, li se adaugă analiza mitului cosmogonic popular românesc, cu cel al descălecatului și cultul mărăgunei. Putem concluziona cu înșăși concepția lui Eliade asupra literaturii folclorice exprimată în lucrarea *Arta de a muri*: „Creația folclorică este un proces nedisociat de subconștientul uman (nu individual) din toate timpurile. Este un contact direct cu fantasticul”⁹ și de asemenea, pentru el „prezența fantastică într-o colectivitate este folclor”¹⁰.

⁴ Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Editura Nemira, București, 1995, p. 215,

⁵ Idem

⁶ Ibidem, p. 217

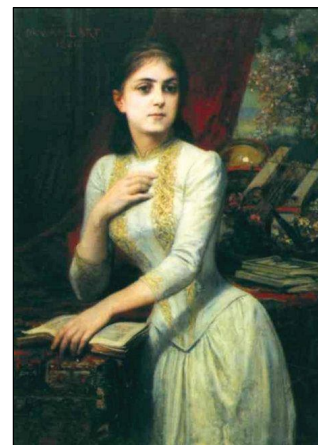
⁷ Mircea Handoca, *Mircea Eliade*, Editura Minerva, București, 1992, p. 136

⁸ Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, p. 541

⁹ Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Editura Moldova, Iași, 1993, p. 197

¹⁰ Ibidem, p. 196

Iulia Hasdeu sau despre feminitatea sondabilă din poveștile pentru copii

Franța sfârșitului de secol XIX, în paradigma iluministă și prin popularizarea ideilor romantice, în special cele ale lui Rousseau, începe să recupereze categoriile sociale considerate marginale până acum, inclusiv cea a copilului și a femeii. În această perioadă, este introdusă școlarizarea obligatorie și începe să fie redactată literatura pentru copii. Poveștile pentru copii ale Iuliei Hasdeu se înscriu într-o măsură în interesul epocii pentru valorificarea statutului copilului, reprezentând pe de altă parte transpuneri alegorice ale propriei sensibilități. O parte dintre acestea, care vor constitui obiectul studiului în continuare, conțin criptări în legătură cu condiția femeii în societatea de sfârșit de secol XIX.

În *Domnișoara Ursuză*, ne este prezentat un adevărat manual de conduită socială a domnișoarelor. Din copilărie, ele sunt unidirecționate către scopul suprem, căsătoria, motiv de neliniște și de dispute competiționale. Tânăra fată, prin pasivitatea moștenită de secolele de societate patriarhală, este întotdeauna obiectul într-un contract matrimonial. Aceasta trece de sub tutela tatălui sub cea a bărbatului, marfă mai degrabă vândută decât cumpărată între două instanțe de putere bărbătești. Prin căsătorie, ea rupe orice legături cu persoana ei dinainte; de pildă, Paula n-o mai numește „soră” pe Elisa odată căsătorită, ci „baroană”. Prin statutul ei de pasivitate, femeia este apreciată prin valoarea pozitivă, de afișare, asemenea florii, care prin coloritul puternic și prin parfumurile emanate, atrage prezența fertilizatoare a fluturului, entitate dinamică. O femeie valorează prin numărul de daruri pe care le strânge și afișează. Acest lucru e valabil, indiferent de condiția socială. Elisa, bogată și de nume bun, Paula, săracă și orfană, sunt ambele supuse acelorași cerințe, chiar dacă au șanse diferite la ceea ce se chema „o partidă strălucită”: Elisa se va căsători cu un baron, în timp ce Paula era promisă unui arendaș, deși ambele știau matematica, istoria, geografia, lucrul de mână. Alte cunoștințe ce trebuiau asimilate obligatoriu erau pianul, desenul, dansul, limbile moderne (italiana, engleza). Despre muzică, mama Elisei exclamă: „O domnișoară să nu cunoască muzica! E ceva scârbos, e absurd!”¹¹ Povestea pune problema limitei de alegere la care sunt supuse fetele în epocă. Viața unei domnișoare este într-o direcție ascendentă în care toate aspirațiile ei se îndreaptă către punctul maximal, căsătoria cu un bărbat pe care, în multe cazuri, ca și în al Elisei și al Paulei (în cazul Paulei căsătoria este numai planificată de dl. Villiers) nu l-au văzut niciodată. Se dă de înțeles că nu acesta este și cazul bărbatului, care are dreptul de a refuza mireasa →

ELIZA PURCARU

¹¹ Iulia Hasdeu, *Scrieri alese*, București, Minerva, 1988, în traducerea lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, p. 225.

propusă: „Dacă ai fi și acum ca Eugenia, negreșit că n-ai fi nevasta mea, Eliso”¹², îi spune Elisei soțul, Marc. Odată căsătorită, viața femeii se termină, intră în linie orizontală, în care, eventual, își pregătește fetele pe același drum. Se sugerează ca singura alternativă unei ratări a căsătoriei soluția călugăriei. Oportunitățile unei femei se termină brusc la o vârstă totuși fragedă, dacă luăm în considerare că Paula nu are mai mult de 30 de ani când este nevoită să se retragă la mănăstire. Femeia respectabilă trebuie, fie să se mărite, fie să se mărite întru Christos, în cazul din urmă fiind totuși deplânsă. Se mai pune problema lipsei libertății de alegere în ceea ce privește propria identitate. Suntem încă în paradigma iluministă, care proslăvește un om sănătos, pozitiv, solar, optimist. Firea melancolică, non-participativă este asociată bolii, reclusiunii sociale, fiind o carte de vizită care nu te recomandă pentru căsătorie: „Să nu crezi că eu sunt un înger, după cum mă arată chipul, deloc; urâtul mă face rea, furioasă; așa sunt eu totdeauna, s-o știi bine”, spune Elisa¹³. Elisei i se refuză dreptul de a fi ea însăși, este supusă unui proces de metamorfozare (cum o numește chiar dl. Villiers¹⁴) forțată, unui dresaj, unei corecturi. Modelul este Paula, firea solară prin excelență: „petrec ca o nebună. Nu mi se urăște niciodată. Cetesc, cos, împletesc la ciorapi, port grijă de cei săraci, îngrijesc câinii, pisica, păsările, păpușa, apoi grădina și florile”¹⁵, spune aceasta. Se sugerează aici singura soluție a femeii în aceste condiții: plăcerea izvorâtă din chiar lucrurile domestice la care e supusă, care, prin dedicația sinceră, își pierde condiția constrângătoare, de lesă. Cu alte cuvinte, a învinge bărbatul în propria lui casă cu propriile lui arme: o femeie poate fi independentă în chiar căminul casnic dacă reușește să se abandoneze cu pasiune lucrurilor mărunte pe care le întreprinde. Și, se pare, acest lucru nu este înăscut, ci se poate deprinde. Cu toate acestea, Paula, prin generozitatea ei sacrificială, va ști să renunțe la propria fericire casnică, pentru alternativa monahală, după ideea unei compensații în viața viitoare creștină: „Mai toți oamenii virtuoși au fost martiri. Dumnezeu îi lasă să sufere în lumea asta pentru a le da apoi fericirea în cealaltă”¹⁶. De altfel, insertiile mistice și ideea compensației sunt prezente în mai multe locuri în poveste, de pildă: „Noi toți ne vom revedea într-o zi”, îi spune mama Paulei înaintea morții sau schimbarea de caracter a Elisei motivată „vreau să mă vadă mama [moartă] studioasă și silitoare”¹⁷. Este posibil ca aici Iulia Hasdeu să-și fi proiectat propriile speranțe ale unei comunicări dincolo de moarte, dar mai poate sugera și o altă soluție la destinul regretabil al femeii: sacralitatea. Paula este o femeie care reușește să își învingă condiția marginală de femeie, prin chiar inhibarea ei, printr-o soluție de asexualizare; fratele ei o numește, de altfel, „înger”.

În povestea *Prințesa fluture*, se face trimitere la același rol de exhibare al femeii, fără ca societatea falocentrică să-i sondaze și interioritatea. De pildă, Încântătoarea este deținătoarea a șapte daruri, dintre cele mai alese: frumusețea, înțelepciunea, bunătatea, darul

vorbirii, talentul în arte, modestia și gingășia. Însă aceasta nu are și darul de a iubi. Insistarea asupra simbolicii fluturelui ca „suflet” are semnificația unei coborâri abisale, în propria interioritate, în propriul suflet, pentru a se defini pe sine ca individualitate, dincolo de partea exhibată public, implicând simbolistica fluturelui ca entitate metamorfozată din crisalidă. A se observa numele celor doi prinți: Încântătoarea și Viteazul, respectând exact prototipurile sexuale mentale: o femeie valorează prin ceea ce este, un bărbat, prin ceea ce întreprinde; este vorba de dichotomia pasiv – activ. Bărbatul este perceput ca putere și ca factor dinamic. Se mai face o trimitere la tipul solar privilegiat, întrucât Viteazul ideal era „vesel, glumeț”, devenit după pierderea Încântătoarei, „trist, tăcut, visător”¹⁸. Probabil ideile romantice ale epocii încă nu deveniseră populare în publicul larg. Prin simbolistica penetrării corpului fluturelui cu acul de către prinț este codificată o angoasă a virginității, dar aluzia poate fi și la un „suflet” (simbolica fluturelui) rănit. Acul acționează prin excelență ca obiect falic, care penetrează rănind, sacrificând, despărțind în două unitatea corpului femeii. Interesant este că după penetrare, prințesei îi este restabilit darul de a iubi – probabil o aluzie la dăruirea sacrificială a femeii pentru a asigura că este în continuare în posesia bărbatului.

Fluierașul de os face o trimitere la simbolul falic al cocoșului, singurul dintre toate viețuitoarele care nu este mișcat de cântecul orfic al Păunei (a se observa iar semnificația expozițională a numelui), care, conform Cosânzenei, „nu se știe iubi și admira decât pe sine”¹⁹. Are loc aici o aluzie la autizarea jumătății masculine a omeniilor față de latura complementară, cea femeiască. Iulia Hasdeu face o altă remarcă, de data aceasta antisocială în general: „oamenii și cei ce s-au apropiat din egoism nu sunt vrednici să asculte asemenea cântări”, un pesimism asemănător concluziei Paulei din *Domnișoara Ursuz*, care se referă la lumea aceasta ca fiind „gătită celor răi”. Păuna moare, deoarece a nesocotit darul Cosânzenei, care nu era menit a fi împărțit la toți. După moarte, Păuna trece într-o existență serafică, asexuată, unde cântă îngerilor, sfârșitul amintind de alternativa sacralității la sexualitate din *Domnișoara Ursuz*, venind probabil pe fondul unei premoniții a morții în viața reală.

Povestirile pentru copii ale Iuliei Hasdeu sunt o resursă de sondare a stereotipurilor sexuale ale secolului al XIX-lea, dar și o înregistrare a eforturilor scriitoarei de a fuziona creativitatea proprie cu tiparul estetic curent, asigurând și astăzi, prin prospețimea tușelor, o incursiune fascinantă în lectură.

Bibliografie:

1. Mudure, Mihaela, *Feminine*, Cluj-Napoca, Napoca Star, 2000.
2. Miroiu, Mihaela, *Jumătatea anonimă: antologie de filosofie feministă*, București, Șansa, 1995.

Eliza Purcaru: născută la 7 iulie 1990, Târgu Jiu; absolventă a Facultății de Litere, în cadrul UBB, specializarea Literatură comparată - Limbă și literatură română; în prezent, urmează cursurile masterului Studii Literare Românești în cadrul aceleiași facultăți.

¹² *Ibidem*, 244.

¹³ *Ibidem*, p. 226.

¹⁴ *Ibidem*, p. 233.

¹⁵ *Ibidem*, p. 228.

¹⁶ *Ibidem*, p. 248.

¹⁷ *Ibidem*, p. 232.

¹⁸ *Ibidem*, p. 256.

¹⁹ *Ibidem*, p. 263.

Publicistica unui mare scriitor ION VINEA

ION VINEA, *Opere*, vol. IX, *Publicistica (1932-1934)*

Ediție critică, note și comentarii de ELENA ZAHARIA FILIPAȘ și MAGDALENA RĂDUȚĂ, *Fundația Națională pentru Literatură și Artă, colecția Scriitori români, București, Muzeul Național al Literaturii Române, 2012.*

Adunarea într-o carte și comentarea argumentată a articolelor marilor scriitori, risipite prin publicațiile altor timpuri, este o muncă științifică de mare finețe și efort, apreciată azi în special de către cercetători și studenți și de o extraordinară importanță pentru păstrarea și evidențierea spiritualității românești.

Continuând seria operelor lui Ion Vinea, doamna prof. univ. dr. Elena Zaharia Filipaș, asociind aici o tânără cercetătoare, publică acum al șaselea volum de publicistică, după cele de literatură propriu-zisă. După cum precizează în Nota introductivă, Ion Vinea editează în această perioadă ziarul politic, social și cultural „Facla” și colaborează la „Progresul social”. Tipărirea acestui volum a necesitat eforturi de corectură, opțiunea pentru anumite forme lexicale utilizate de autor (avantgardă, cohesiune, chirurg, quantum, pathefon, șomeur, technician), păstrarea unor dublete, selectarea unor articole semnate cu inițiale sau cu pseudonimele Dr. Iova, Dr. Caligari, Aladin ș.a.

Dintre articole, multe redactate într-o tonalitate vehementă, de susținător al stângii, sau ironică, pe teme sociale și politice, am ales câteva, cu tentă culturală sau referitoare la personalități culturale.

La împlinirea a o sută de ani de la publicarea romanului *Roșu și negru* al lui Stendhal, Vinea spune că romancierul se plictisea, la Trieste, și a cedat, pentru 1 500 de franci, dreptul de editare a primelor două ediții, ivind o carte unanim apreciată de cititori, însă care a trezit mari valori de contestare din partea unor critici. Astfel, academicianul francez Caro contestă aparentele „contradicții psihologice”, ca și „extremismul personajilor, fătărnicia și cinismul îngrozitor pe care-l atribuia lui Julien Sorel”. Însă Vinea îl admiră pe Stendhal, afirmând că romanul îl reprezintă pe autor și secolul său, plămădind un erou după asemănarea sa, adică timid, de o ascunsă violență, cu dorințe imense și o nepăsare prefăcută. Un roman cu o mare putere de viață și de acțiune, „stea fixă pe firmamentul literaturii mondiale”. Vinea condiționează social construcția romanului, arătând marele ecou al personalității împăratului Napoleon Bonaparte asupra eroului, condiționarea față sursa de inspirație, un eveniment real, cu un țaran executat pentru crimă, dar cu interpunerea scriitorului între faptele existenței și scrierea livrescă și „uimitoarea proiecțiune a unei stări sufletești colective, concentrate într-un personaj de roman”. Mai observă contradicțiile personalității lui Stendhal, împrumutate eroului său, o logică riscată, cu mult neprevăzut, care îl atrage întotdeauna pe cititor. Ca interlocutor ideal, Stendhal își asigură nemurirea („o traică supraviețuire”).

În alt articol, apreciază, la jubileu, ziarul „Universul”, care a sprijinit cauzele drepte, contribuind la prestigiul presei românești, chiar dacă a avut, uneori, opinii divergente. Apreciază efortul redactorilor, realizarea pe tărâmul muncii, propagarea culturii. Luigi Cazzavillan a reușit să scoată un ziar pentru popor, citit pe tot cuprinsul țării, în situația existenței analfabetismului rural, luminând masele chiar mai mult decât de la catedră, apreciază jurnalistul Ion Vinea.

Preluând un articol din ziarul „Dreptatea”, scrie, în alte trei articole, diatribe contra lipsei de interes pentru

Radiodifuziune, unde s-au suprimat concertele simfonice, piesele de teatru, comediile muzicale, dezvoltându-se numai programele de plăci de gramofon, iar revista „Radiofonia” a fost compromisă, nemişcând interesul publicului. Ultimul dintre aceste articole aduce în prim plan figura lui Adrian Maniu, „scriitor și poet cunoscut în această țară”, care, prin înscenarea neputinței de a rezolva sarcini nerealiste, este concediat de la Radiodifuziune de către „bicisnicul și ignarul Mavrodi, acest imund parazit, această rușinoasă lighioană cuibărită în cele mai de seamă instituții românești de cultură, pe cari le infestază cu suflul unei imbecilități agresive și cu secrețiunea descompunerilor lui fizice și morale.”

Intenția guvernului de a reduce șomajul intelectual prin reducerea numărului studențimii e condamnabilă, măsura implicând restrângerea învățământului secundar și reducerea accesului la instrucție și cultură. „Nu sporind numărul semidocților și al agramaților și împruțându-se pe al savanților se poate nimici șomajul intelectual”, scrie gazetarul, adăugând că e necesară o schimbare de mentalitate: cultura adevărată și larg difuzată, prin ridicarea nivelului cultural al poporului, numită „aristocratizare” de către filozoful socialist Georges Palante.

Același „politician incult”, Mavrodi, este ținta ironiei și persiflării, până la atacul jurnalistic violent, dezvăluindu-i-se ascensiunea neverosimilă până la funcția de secretar de stat la un nou „minister al propagandei”: „de când purta halebarda în culisele Teatrului Național din Iași și până ce a înșfăcat de o ureche de faianță intinul recipient al oamenilor cu situație”. Prin contrast, susține Vinea, primejdia inculturii a fost sesizată la nivel înalt, de către regele Carol al II-lea, care a reunit în frontul culturii mari autentici intelectuali: Paul Zarifopol, Rosetti, Condiescu, Arghezi, Rebreanu, Maniu, Galaction, Rădulescu-Motru, Sadoveanu. În timp ce „d. Mavrodi își sapă galeriile sale culturale pe sub pielea răbdătoare a țării, se cuibărește și prosperează...”

Opiniile lui Ion Vinea se schimbă, uneori. Dacă întoarcerea și acțiunile regelui Carol al II-lea sunt salutate în toate articolele cu entuziasm, față de omul politic Nicolae Titulescu atitudinea critică se mai domolește, cu ocazia reluării relațiilor cu marea putere de la răsărit, când diplomatul a avut un rol important. Vinea îi critică pe liberali, dar pentru țăraniști are și, puține, cuvinte de apreciere. În domeniul social și politic, uneori se înșală sau dovedește naivitatea ziaristului încrezător în idealuri de egalitate, dreptate socială și viață în armonie, inclusiv între țări. Crede, de exemplu, că schimbarea unui partid cu celălalt ar rezolva problemele țării, enunțând stratificarea socială conform ideologiei sale: țărani, muncitori și intelectuali. Emite ideea obținerii bunei vecinătăți a țării, cu stingerea diferendelor, inclusiv teritoriale, tranșată printr-o diplomație mai maleabilă, contrazisă de evoluția evenimentelor istorice cu puțin de începerea celui de al doilea război mondial.

Numeroase personalități ale vremii apar în articolele lui Ion Vinea, jurnalistul neiertându-le greșelile sau apreciindu-le prestația: Iorga, Manoilescu, Argetoianu, Hitler, Mussolini, Roosevelt, Zelea Codreanu, Tătărăscu, regele bulgar Boris.

Acest nou volum de publicistică aduce în fața cititorului o lume dispărută, care seamănă, în multe privințe, cu lumea de astăzi, întocmirea culegerii de articole fiind o întreprindere științifică de mare acuratețe, incluzând o muncă susținută în arhive și biblioteci, răsfoind sute și mii de ziare și reviste necunoscute astăzi, selectând titluri, coroborând date și evenimente, redactând note și comentarii pertinente. Astfel, se oferă o imagine completă a unui scriitor care a lăsat urme importante, vizibile până acum, în literatura română.

CORNELIU VASILE

UN SPIRIT EUROPEAN

Dintre marii oameni de cultură pe care am avut șansa de a-i cunoaște și spre care am privit neîncetat cu o smerită credință, Eugen Simion este printre cei puțini pe care nu i-am putut urmări decât cu o invariabilă și vie admirație. Fără să-l fi avut profesor în perioada studenției mele bucureștene, Domnia Sa având pe atunci de îndeplinit un stagiul de lectorat la Universitatea Paris IV, Sorbonne (1970-1973), Eugen Simion mi-a fost, în schimb, o viață întreagă dascăl de onestitate și convingere în și întru estetic, de vitalitate și eleganță cu desăvârșire aristocratică. Nu întâmplător, învățătura cea mai de preț pe care a desprins-o Profesorul Eugen Simion de la predecesorii săi și pe care ne-a transmis-o nouă, celor mai tineri, a fost chiar dragostea de carte și osârdia de a păstra o dreaptă cumpănă în aprecierea raporturilor dintre valorile tradiționale și neconținutele fluxuri inovatoare.

Autor al unei opere impresionante prin complexitatea fenomenului literar comentat, studii de sinteză, ample însemnări și eseuri critice, mii de cronici literare, note polemice, jurnale și mărturisiri, plasat prin acest întreg efort creator într-o mărturisită tradiție lovinesciană, Eugen Simion este călăuzit de o extraordinară exigență intelectuală, estetică și morală. Și tot atât de cinstit cu scrisul. Privind spre un asemenea impresionant demers critic, ne dăm seama de existența evidentă a unui sistem ce îmbrățișează maiestuos peste două secole de literatură, a unei ierarhii de valori temeinic consolidate și conturate în esență printr-o subtilă relație cu anumite convingeri și principii pe care nicio complezență nu le-ar putea perverti.

Călăuzit, înainte de toate, de o extraordinară exigență intelectuală, estetică și morală, criticul și istoricul literar Eugen Simion își menține interesul pentru dimensiunea moral-spiritual-existențială a operei literare în circumstanțele stricte ale împlinirii estetice. Se pare că, în acest sens, stagiul parizian a lăsat încrustat în formația sa intelectuală reflexe culturale evidente, alăturându-l lui Ion Pop și Nicolae Balotă, criticii cei mai importanți asupra cărora școala franceză a ultimelor decenii a lăsat urme dintre cele mai durabile. Păstrându-se, în ultimă instanță, în perimetrul unui asemenea sistem critic modern, în fond artistic, de tip creator, constructiv, Eugen Simion se bazează nu atât pe transcrierea impresiilor de lectură, cât pe definirea liniilor de forță ale unor concepte, doctrine, direcții, curente și structuri literare modelatoare. Fin analist și un stilist ireproșabil, cel mai inspirat și mai artist, cu adevărat un *homo aestheticus*, Eugen Simion își consacră anii primelor cercetări literare sedus de misterele și măreția prozei lui Eminescu, abordată cu „o temeritate juvenilă” în cartea de debut, *Proza lui Eminescu* (1964). Rânduri de superioară comprehensiune, admirabile prin spiritul asociativ de finețe, analizele din *Dimineața*

poezilor (1980) deschid perspective dintre cele mai fecunde spre o receptare recuperatoare din unghi modern a creației Văcăreștilor, a lui C. Conachi, Anton Pann, Vasile Cârlova, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, V. Alecsandri ș.a. Orientate exclusiv spre studiul critic propriu-zis al literaturii, fundamentate pe un gust sigur, fără prejudecăți, criticul pătrunde în adâncul axiologic al operei scriitorilor studiați și oferă, după modelul călinescian, o pledoarie pe atât de strălucită și acut răsunătoare în dicțiune și în definirea valențelor artistice ale acestor precursori ai liricii românești moderne, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XX-lea.

Anunțând parcă ideea viitoarelor „revizui” din seria *Scriitori români de azi*, în deplin spirit cu marele critic de la *Sburătorul*, care gândea „en européen et en liberal”, dar fructificând și unele sugestii călinesciene, volumul *Orientări în literatura contemporană* (1965) mi-a călăuzit lecturile în anii de liceu, prin seria analizelor critice pe care le cuprindea asupra literaturii noastre contemporane volumul reprezentând pe atunci, dimpreună cu primele două volume din sinteza *Literatura română între cele două războaie mondiale* de Ov.S. Crohmălniceanu, printre puținele atitudini critice moderne, înnoitoare în epocă.

Rânduri de superioară comprehensiune, amestec atât de cuceritor de gust și cultură pot fi identificate și în secvențele comentariilor din *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator-operă* (1981), interesante prin relevarea modului prin care diverse curente ale anilor '70-'80 au înțeles prezența (rolul, funcția) sau absența autorului. Prin natura judecăților astfel formulate, *Întoarcerea autorului* rămâne, în totalitatea secțiunilor sale, revelatoare de noi perspective în dezbaterile critice românești din anii '80-'85. Aproape în orice text al său, Eugen Simion este un cartezian, demersul său interpretativ fiind unul critic-analitic, în spiritul aceleiași model lovinescian, poate unul dintre motivele care îl determină să cultive eseul, văzut ca libertate de idei, de unde, inevitabil, eleganța și efectul subtilelor comentarii astfel formulate. Un alt exemplu de sensibilitate și informație organic asimilată, semn al propriei potențialități, îl oferă Eugen Simion în efortul de fundamentare istorico-literară a judecăților estetice din ciclul *Scriitori români de azi* (I-IV, 1974-1989), așa cum ideile și opțiunile din *Moartea lui Mercuțiu* (1993) sau din *Fragmente critice* (vol. I-II, 1997-1998; vol. III-IV, 1999-2000), eseuri, comentarii critice, meditații, polemici, puncte de vedere relativ la „autonomia esteticului”, încercări de apărare a unor autori din anii 1944-1989, supuși sistematic unor tendințe demolatoare, prefigurează coerent preocupările celui mai important critic al literaturii noastre postbelice. Eugen Simion se înfățișează mai degrabă un raționalist la care spiritul de finețe conferă profunzime și puritate construcției geometrice (*Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, 1995, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I-III, 2001; *Genurile biograficului*, 2002, *Convorbiri despre Marin Preda*, 1998), un exemplu inegalabil al preciziei de gândire și de exprimare, într-o inflexibilă apărare a propriilor convingeri, un estetizant neclintit, la care eticul este pururi intersectat cu frumosul. Dintr-o astfel de credință-fundament derivă, desigur, viziunea personală a savantului, de distinctă originalitate și forță, cu puncte de→

MARIN IANCU

CONJUGAREA VERDELUI Prelungirea nădejzii

A nădăjduit, creștinește, în anii vieții și a trecut freamătul nădejzii sale în aluatul artei, să-l prelungească... frumos.

Împreunarea mâinilor din sculpturile sale, mâinile care cuprind, care *arată*, transferă nădejdea din filozofia vieții în simbolurile artei; ca să lucreze, astfel, asupra firii; căci omul e o boltă sub alta, nemărginită, a cerului.

Se știe că sculptorul *Sever Suci*u își privea adesea sculptura *Pomul vieții*, oglindindu-se în cerul ei...

„Și a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi plăcuți la vedere (...), iar în mijlocul Raiului era *pomul vieții*...”

În *mijlocul* creației sale plastice, Sever Suci^u așază *Pomul vieții*, știind, din răsuflarea telurică și celestă a Dâmbuțului ce l-a născut, apoi din fiorul lumii largi, că acolo, în *Pomul vieții* e nemurire și e însuși Iisus, cu Crucea Răstignirii Sale. Sculptură naivă? Nu într-o pe acest culoar ideatic. E limitativ și searbăd. Sever Suci^u a sculptat credința și viața, simbolistica acestora. Într-o pictură, *Înmormântarea păstorului*, totul este cuprins în liturghie cosmică, instituind azurul veșniciei. Opera lui Sever Suci^u vrea să lumineze. Artistul nu uita că și-a investit lucrările cu această forță, dedicându-le, drept dovadă, unor mari spirite, între care Lucian Blaga, George Coșbuc, Octavian Goga, Ioan Alexandru, D.R. Popescu, Augustin Buzura ș.a.m.d. Astfel, pe Sever Suci^u nu trebuie să-l căutăm în foile matricole, ci în inefabilul artei. A fost un artist unic, simbol al felului în care năvălește talentul peste preocupările omului. Purta, copil fiind, neastâmpărul să construiască o locomotivă din lemn. Artistul renăștea sub zodia visului. Își culegea trupurile de lemn, ce urmau să fie sculptate, din apropierea Târnăveniului, le lua din

rădăcina lor, înrădăcinându-le din nou, întemeindu-le, precum casele. Le ordona altfel, ca într-o *Înviere*. Avea răbdarea și bunătatea maestrului Ion Vlasiu. *Gestul îmbrățișării* din statuile lui Sever Suci^u îl citim și în opera maestrului Vlasiu. Aproape că am putea vorbi, și la unul și la celălalt, de un ardelenism al chipurilor, cu o aură ce-și are sorgintea în arderea suferinței umane și istorice, de siluete îngemănate, parcă apărându-se de valuri amenințătoare.

Artistul a trăit interiorizat ideea artei plastice menite să facă văzut nevăzutul, ca în icoană. Nu și-a însoțit lucrările de pagini lămuritoare, jurnale sau întreprinderi eseistice, ceea ce face imaginea unor mari proiecte difuză. Nu știm prea multe despre visul artistului de a ridica un statuar care să reprezinte siluete omenești mergând spre Blaj. Este, chiar din datele sumare pe care le avem, un proiect de o puritate uluitoare. La Sever Suci^u, sobrietatea, în limitele decenței, ale reflecției decente, din *Familia filozofului*, *Echilibru antic*, *Nașterea filozofilor*, *Suferința* se întrepătrunde cu starea de puritate din *Mireasa* sau *Maternitatea*, așa cum răsuciturile din aluat fac cruce pe rotundul prescurii.

Sever Suci^u nu aparține vreunei grupări artistice. El însuși este o puternică grupare artistică, care are față de celelalte, trăire curată, intensă, în respirația modestiei și a demnității. Așa a sculptat chipul omului, în diferite stări afective, la diferite vârste, în acalmii sau încleștări dramatice, în câmpuri ale cursului firesc al vieții sau fabuloase. Pe artistul cumpătat, debutând în artă, cu adevărat, la 50 de ani, *povestea* îl sprijinea în exprimarea filonului de înțelepciune. În *Iov*, înțelepciunea artistului face ca suferința să nu anuleze nădejdea. Ca și în *Pomul vieții*, nădejdea, prin Crucea Răstignirii, atinge cerul și artistul aidoma; mărturisind că n-a vrut să fie împărat, ci doar om, om simplu, cu toate ale omului; dar, dacă acum, cineva îi va spune ce nu i-a spus în timpul vieții, *maestre!*, poate mâna care a dăltuit în lemn și piatră va fărâmița un surâs...

VALENTIN MARICA

→vedere edificatoare, a savantului asupra fenomenului literar. Prin multiplele atribuții pe care le-a îndeplinit, Eugen Simion a contribuit efectiv la democratizarea spațiului social-politic românesc atât de învolburat, îndemnând întotdeauna la reflecție, la atitudini și manifestări politicoase. Fără excese și decizii administrative eronate sau gândite pătimaș, Eugen Simion s-a păstrat un om sobru și onest, ferit de ispitele unei idolatrii sau prețiozități superflue, înfățișându-se uneori de o onestitate crudă, alteori de o căldură aproape duioasă, precum în îndemnul shakesperian, prioritatea absolută fiindu-i aceea de a rămâne credincios sieși. Situat pe singurul teren de certitudini posibil, al valorii și conștiinței de sine, la adăpost de orice îndoieli și prejudecăți, Eugen Simion este o prezență exemplară a culturii românești, un spirit liber, de o încântătoare vivacitate intelectuală. Martor al atâtor confruntări literare și nu numai, implicat cu măsură în amplele dezbateri, polemici sau anchete desfășurate pe largă scenă a politicii literare românești, Eugen Simion impune imaginea unui om de gust subtil, fermecător și echilibrat, cu judecăți drepte, totdeauna

autoritar și imperativ în formulări. În ultimii ani, într-o deplină libertate față de complexele și inhibițiile perioadei postdecembriste și în răspăr cu noul dogmatism generat fie de ignorarea punctelor de vedere estetice în judecata literară, fie de confuzia valorilor sau de reaua-credință în principii morale, criticul și istoricul literar Eugen Simion se manifestă polemic-constructiv, printr-o raportare mai mult decât onestă la realitatea literară. Recunoscut pentru proșpețimea judecăților estetice și harul nuanțării, Eugen Simion impune în conversații farmecul specific unui veritabil om de spirit, fin și pasionat, cu alura unui om frumos și de o rară eleganță, ponderat și cu o gesticulație discretă, dezinvolt și fără emfază, având darul de a impresiona chiar și în condițiile în care opiniile politice sau literare devin atât de pătimașe și divergente.

În explorarea spațiilor vaste ale literaturii, Eugen Simion schițează atât de expresiv portretul de Cititor (cu majusculă), asemănător în multe privințe cu acela pe care Valeriu Cristea, prietenul său de o viață, îl evoca imaginându-l pe G. Ibrăileanu, „cel mai mare cititor dintre criticii noștri”, în acest fabulos **paradis al lecturii**.

DECADENTISM EUROPEAN ȘI MODERNISM HISPANIC

(II)

În cele ce urmează, ne vom referi la creația literară a primului dintre autorii menționați mai sus.

Constanta - sau dominantă - stilistică a întregii opere a lui Ramón María del Valle-Inclán (reprezentant marcant al Generației spaniole de la 1898) s-ar putea defini ca "liric-miraculoasă". Am putea afirma că Valle-Inclán este marele stilist al generației sale. Producția sa artistică, cu tendințe atât de contradictorii, are totuși un element comun, unificator, definibil prin sintagma, de sorginte filosofică, schopenhaueriană, "voința de stil" sau, cu alte cuvinte, estetizarea dusă la extrem. Doar că această stilizare este realizată, după cum vom vedea în continuare, prin mijloace foarte variate. Luând ca punct de referință diversitatea acestor mijloace, adică a procedeelelor retorico-stilistice, criticii și exegeții i-au împărțit opera în două părți bine delimitate, având fiecare caracteristici foarte diferite una de alta, ca și cum ar fi vorba de doi autori diferiți (s-a vorbit chiar de cei doi Valle-Inclán). Este vorba, de fapt, de forța și abilitatea extraordinară a autorului, de a nu rămâne închisat în propria-i retorică și de a trece de la un registru stilistic cu anumite coordonate și procedee, la altul total opus, după cum vom vedea în continuare.

Primul Valle-Inclán se desfășoară pe teritoriul celei mai rafinate poezii și al unui lirism de maximă concentrare. Caracteristicile esențiale ale acestei prime perioade sunt expuse chiar de către autor - sub forma unui corpus de principii stilistice, formulate într-un limbaj poetic, destul de obscur - în tratatul de estetică mistică intitulat *La lámpara maravillosa* (*Lampa vrăjită*).

Atât proza, cât și teatrul și poezia acestei prime perioade de creație se desfășoară sub semnul esteticii decadentismului european, cu influențe venind dinspre autori precum Rubén Darío, Gabriele D'Annunzio dar mai ales dinspre autorii reprezentanți ai altor curente poetice finiseculare, precum parnasianismul și simbolismul francez (Théodore de Banville, Leconte de Lisle, Théophile Gautier, Rimbaud și, în mod special, Paul Verlaine). Valle-Inclán face referințe directe la câțiva dintre acești autori în tratatul sus-menționat, tratat ce se prezintă ca o operă curioasă, plină de reminiscențe ale preocupărilor ocultiste, ezoterice ale autorului. Doctrinile ezoterice, precreeștine, filosofia neoplatonică, gnosticismul, cabala, teosofia, religiile orientale sunt câteva dintre sursele care l-au inspirat pe Valle-Inclán în alcătuirea acestui tratat de estetică mistico-religioasă. Concepția lui poetică se bazează pe o analogie între estetică și mistică, între creația artistică și experiența extazului mistic. Noțiunea fundamentală prezentă aici este aceea de "chietism estetic", preluată de la misticul medieval Miguel de Molinos, definită ca o trăire sau experiență de viață inefabilă prin care poetul, asemenea misticului, atinge starea de extaz prin contemplarea frumuseții ideale, desăvârșite. Acesta este momentul în care el, poetul, reușește să perceapă "miracolul muzicalității cuvintelor" ("el milagro musical de las

palabras"). La fel ca pentru poeții simbolști și decadenți (Verlaine, D'Annunzio), pentru Valle-Inclán muzicalitatea cuvintelor constituie un factor esențial, fundamental al expresivității artistice. Această muzicalitate se obține prin intermediul unei retorici specifice care se bazează, în primul rând, pe ritmicitate. Unul din exegeții renumiți ai autorului, Amado Alonso, a scris un întreg tratat dedicat temei ritmicității frazelor în proza lui Valle-Inclán, analizând diversele formule ritmice găsite aici: ritmuri binare, ternare, cuaternare, care, combinate cu alte procedee având același scop, precum adjectivarea - dublă, triplă, multiplă - și sonoritatea cuvintelor, au drept rezultat configurarea unei proze ce se poate foarte bine situa sub imperativul esteticii verlainiene, concentrate în binecunoscuta formulă "de la musique avant toute chose" ("muzică înainte de orice"). Cultul frumuseții, exprimat prin intermediul folosirii cu predilecție a cuvintelor sonore, a exploatării la maximum a forței lor evocatoare, auditive și vizuale, apare, astfel, ca una din premisele majore ale esteticii lui Valle-Inclán în această primă perioadă a creației sale. La toate acestea se mai adaugă un procedeu retoric specific modernismului, anume intertextualitatea, procedeu ce are darul de a intensifica forța evocatoare; în acest sens, Valle-Inclán intercalează, în diferite locuri din romanele sale, anumite fraze din autori spanioli sau străini (unii comentatori, cu un spirit critic mai ascuțit - Julio Casares, de exemplu - au mers până la a-l suspecta și chiar acuza de plagiat din acest motiv).

Produsul desăvârșit al aplicării acestor procedee în configurarea unei proze poetice, ritmice și muzicale îl constituie romanul *Las Sonatas* (tradus în românește cu titlul *Iubirile marchizului de Bradomín*), scris între 1902-1905. Protagonistul acestui ciclu romanesc, alcătuit din 4 volume ce reproduc denumirile celor 4 anotimpuri (*Sonata de primavera*, *Sonata de estío*, *Sonata de otoño*, *Sonata de invierno*) este Marchizul de Bradomín, încarnare perfectă a unui clișeu literar cultivat de mulți autori aparținând curentului decadent, anume "dandy"-ul. Mulți comentatori au remarcat asemănarea cu unele personaje dannunziene care, și ele, manifestă același tip comportamental, ca de exemplu Andrea Sperelli, personaj principal al romanului *Il Piacere*.

Romanul lui Valle-Inclán se situează la confluența dintre modernitate și tradiție. Pe de o parte, influența esteticii finiseculare, pe de altă parte influența tradiției, concretizată prin faptul că preia și reelaborează unul din marile mituri ale literaturii spaniole din Secolul de Aur, anume mitul lui don Juan. Este vorba despre un don Juan radical modificat, văzut pe de o parte din perspectiva hedonismului decadent, pe de altă parte din perspectiva ironico-parodică, proprie viziunii artistice a lui Valle-Inclán. Din această ultimă perspectivă, pe cât de inedită pe atât de surprinzătoare, Don Juan din *Las Sonatas* ne apare ca fiind contrariul, opusul celui clasic, din epoca Barocului, inventat de Tirso de Molina în celebra lui piesă *El burlador de Sevilla*. Valle-Inclán îi conferă eroului - sau anti-eroului său - atribute opuse don Juan-ului clasic.

DAN RUJEA

Scrisori de femei

– cinci secole de sensibilitate feminină

Volumul *Scrisori de femei* este o încercare a lui Nicolae Iorga de a contribui la educația femeilor care au acces la învățământ îmbogățindu-le cunoștințele cu câteva mici scrieri ale unor femei importante cărora le-a cules scrisorile. Astfel, culegerea are un vădit scop didactic și își propune, așa cum ne anunță prefața autorului, să consolideze imaginea femeii în istoria românilor și să demonstreze importanța pe care aceasta o are în cultura țării.

Ceea ce este cu adevărat interesant la prefața volumului, care constituie de altfel și cheia de înțelegere a întregii culegeri, este atitudinea feministă a autorului care crede în necesitatea introducerii în manuale a unei istorii feminine, precum și în reorganizarea învățământului într-o direcție care să cuprindă „pomenirea cu laudă a celor care, blânde și totuși energice în ceasurile mari, au sămănat cu cele de astăzi la fire și la suflet”²⁰. Cuvintele lui Nicolae Iorga sunt într-adevăr o apologie a femininului, însă intuiesc în același timp însemnătatea pe care o are îndreptarea atenției spre figuri feminine în contextul unei epoci ce tinde spre egalitate între sexe.

Astfel, volumul se deschide cu o epistolă datată în 1511 și semnată de „Doamna Voica a lui Mihnea cel Rău”, text ce atrage atenția asupra preocupărilor pe care o soție de boier le avea la începutul secolului al XVI-lea. Odată cu moartea soțului său, Doamna Voica se simte nevoită să preia câteva dintre îndatoririle acestuia și trimite vorbă la Brașov în legătură cu sosirea în Țara Românească a celor douăzeci și patru de cești de argint și aur menite să constituie zestrea fiicei Ruxandra. Epistola reprezintă, fără îndoială, o imagine a situației materiale a boierilor de la acea vreme, însă oferă indicii și în legătură cu interesele unei femei înstărite de secol șaisprezece, precum și despre atitudinea socială convenită unui astfel de rang. În acest sens, putem aminti formula de introducere a acestei scrisori: „Din mila lui Dumnezeu, Io, Mihnea, Voevod și Domn al întregii țeri a Ungrovlahiei, și eu, Voica, cu mila lui Dumnezeu Doamnă, care amândoi împreună am stăpânit Țara-Românească”²¹. Așa cum era de așteptat, femeia se definește în raport cu soțul său, cu religia sa și cu familia din care face parte. Este interesant de văzut cum, pentru a fi recunoscută, este necesară păstrarea formulei de dinaintea morții soțului său. De altfel, majoritatea scrisorilor vor păstra până târziu aproximativ aceeași exprimare, însă se poate observa o despărțire treptată de nevoia de identificare prin numele soțului, dar și de implicarea instanței divine în consolidarea statutului sau credibilității *expeditorului*.

Dacă statutul social al femeii între secolele XVI-XX se poate deduce într-o oarecare măsură tocmai datorită formulilor de început, dar și al conținutului scrisorilor, interpretarea limbajului din punctul de vedere al feminității este dificilă. Nu există texte preliminare care să ne dea indicii cu privire la limbile din care au fost

„Impresii de roșu”, acrilic pe pânză

traduse aceste scrisori sau la cei care le-au redactat. Putem subînțelege cu ușurință faptul că majoritatea dintre aceste texte nu au fost scrise de semnatori, întrucât se știe faptul că puține femei aveau acces la educație în acele vremuri. Totuși, în unele scrisori este menționată la final persoana care a așternut pe hârtie textul propriu-zis. Astfel, în scrisoarea Elenei Cantacuzino din 1667, o excelentă imagine asupra modalităților prin care averea cuiva se împarte familiei după moarte, avem și iscălitura celui care a scris textul: „Și am scris eu, bătrânul sluga dumnealor Stoica Ludescu logofăt, însă cu învățătura bunei stăpânei mele jupănesei Elina star Postelniceasa în satul dumisale Gor-Mărgineni ot Prahova, mesița Septemvrie 1, 7190”²². Importanța menționării identității celui care a scris este evidentă, însă frapant este faptul că majoritatea scrisorilor omit acest lucru. Fără îndoială, în vremurile vechi, a scrie o scrisoare implica un anumit pact cu cel care scrie sau un jurământ de încredere, cu atât mai mult cu cât epistolele circulau la case mari, ascundeau probleme importante și secrete de stat. Datorită acestui lucru, scrisorile culese de Iorga capătă un farmec aparte, însă ne opresc din orice posibilitate de a stabili dacă se poate vorbi sau nu de un stil epistolar feminin. Formulările din scrisori sunt fără îndoială pline de sensibilitate, riguroase în atenția lor pentru detaliu, însă nu reflectă în mod obiectiv personalitatea celui care le scrie. Deși logofătul Stoica Ludescu pune cuvintele pe seama *jupănesei*, nu putem ști cu siguranță dacă eleganța exprimării i se datorează lui sau Elenei Cantacuzino.

Totuși, specificul feminin transpare din aceste scrisori datorită conținutului lor. Am remarcat grija pentru zestre a Doamnei Voica, însă toate scrisorile pun în evidență pe de-o parte atenția la detaliu, prețuirea bogățiilor și împărțirea corectă a moștenirii, iar pe de altă parte, în cazul celor care își dedică existența credinței, se observă o oarecare dorință de a-și pune viața în ordine, asigurându-se de pomenire după moarte, de ajutorarea bisericilor și mănăstirilor și de dobândirea respectului convenit prin astfel de gesturi. În acest sens, putem aminti scrisoarea călugăriței Teofana, mama lui Mihai Viteazu, a cărei credință pare a fi mai degrabă mânată de dorința de a se remarca prin ajutorarea bisericii. Astfel, călugărița, probabil foarte înstărită, dorește să își asigure mântuirea prin dărnicie față de biserică: „Eu, călugărița Theofana, am →

ALEXANDRA VERONICA VESCAN

²⁰ Iorga, Nicolae, *Scrisori de femei*, Editura Datina Românească, Vălenii de Munte, 1932, p.3.

²¹ *Ibid.*, p.5

²² ²² *Ibid.*, p.26

dat două sate ce-s mai sus scrise în sfânta mănăstire, cu toate hotarele pentru pomana mea de vecie”²³. Scrisoarea călugăriței ne oferă o imagine despre ceea ce însemna la vremea respectivă dobândirea aprobării divinității. Donația mamei domnitorului Mihai Viteazu nu este singura care oferă o perspectivă asupra vieții religioase la începutul secolului al XVII-lea, deoarece epistola devine cu atât mai interesantă cu cât se sugerează atitudinea credinciosului ce dorește să se salveze dăruind, în fața posibilității ca mărinimia să nu îi aducă beneficii. Călugărița Teofana este fără îndoială generoasă, dar cere în schimb *viață veșnică*, iar pentru a se asigura că o primește, face un gest într-o anumită măsură de neînțeles în zilele noastre: recurge la blestem. Probabil în acele vremuri această măsură tranșantă de precauție nu era considerată păcat sau o greșală față de religia ortodoxă, cu atât mai mult cu cât este posibil ca astfel de donații considerabile să fi atras atenția nelegiuiților. Oricum am privi acest lucru, scrisoarea mamei are meritul de a oferi perspectiva credinciosului de secol XVII asupra morții, a datoriilor față de Biserica Ortodoxă și a atitudinii față de celălalt.

Nu la fel de categorică în privința dărniceii este Doamna Ecaterina a Țării Românești, care îi scrie surorii sale mai mici, Marieta, călugăriță în Veneția, transmițându-i cele mai calde urări. Probabil cele patru scrisori ale Ecaterinei sintetizează cel mai bine caracterul feminin așa cum transpare în textul scris. Grija pentru sora mai mică a acestei femei pare a fi un sentiment aproape matern, iar dărnicia acesteia, spre deosebire de cea a Teofanei, nu pare să aștepte nimic în schimb. Așa cum înțelegem din cele patru scrisori, Ecaterina era responsabilă într-o bună măsură de starea financiară a rudelor sale, având grijă să le trimită la timp bani pentru a se întreține, însă cadourile suplimentare pe care Marieta le primea arată preocuparea femeilor din secolul al XVI-lea pentru blănuri, bijuterii și podoabe.

Epistolele Ecaterinei mai demonstrează însă un lucru neașteptat, și anume atitudinea feminină față de sclavi. Întrebată de către sora sa, probabil într-o scrisoare anterioară, de ce a cheltuit atât de mult pentru o sclavă cipriotă, Ecaterina găsește răgaz pentru a explica menirea celor bogați de a-i ajuta pe cei săraci. Mai mult de atât, aceasta se simte în primul rând responsabilă pentru destinul femeilor în sclavie: „Ci n’am cumpărat numai pe Cipriotă, însă, de ar fi și până la o sută cincizeci (de roabe) le-aș cumpăra, ca și pe Cipriotă. Să fie sănătos Mihnea Voevod și să nu te îngrijești Domnia Ta.”²⁴ Din aceste cuvinte reiese faptul că, deși întreținută de soțul său, Ecaterina este solidară în primul rând cu femeile. Ea cumpără *roabe* pentru a le salva și poate fi considerată din acest punct de vedere o feministă. Scrisorile acestei domnițe sunt fără îndoială cel mai bun susținător al posibilității ca femeile din spațiul românesc al secolului al XVI-lea să fi intuit necesitatea stabilirii unei relații bazate pe susținere reciprocă.

O scrisoare la fel de feminină, însă dintr-un unghi cu totul diferit este cea a „Mamei Bălașei, fiica lui Iordachi Cantacuzino Logofătul” care ne oferă o imagine spectaculoasă a obiectelor pe care o femeie înstărită le putea deține la începutul secolului al XVIII-lea. Astfel, scrisoarea cu numărul XVI din culegerea lui Iorga este o înșiruire a zestrei pe care Bălașa o va primi la căsătorie. Putem subînțelege că femeile de la acea vreme, bineînțeles cele cu origine nobilă, aveau sute de bijuterii cu pietre prețioase, că smaraldul era considerat mai prețios decât diamantele, că vestimentația feminină de la acea vreme era opulentă și extrem de valoroasă și că atenția pentru detaliu dădea valoare obiectului. Epistola în sine este o simplă enumerare a averii acestei familii cu vagi indicii despre cei cărora le revin diferite obiecte după moartea „Mamei Bălașei”, însă textul lasă imaginația să-și închipuie splendoarea vieții de boier a anilor 1700.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că volumul lui Nicolae Iorga cuprinde trei scrisori semnate de sâtence fără niciun rang. Cel mai probabil aceste femei nu ar fi avut cum să scrie ele însele textele, însă savoarea lecturii acestora survine din pitorescul

limbajului dictat, mult mai neglijent în ceea ce privește nevoia de afirmare a apartenenței la o familie sau la o religie, însă nu mai puțin spectaculos din punctul de vedere al conținutului. Astfel, „O săteancă din Moldova” îi trimite vorbă iubitului său, Matei, din Țara Ungurească despre boala care o macină și care va face imposibilă relația dintre ei. Mărica Mătiiasa, căci acesta este numele sâtenței, îi va spune bărbatului său: „dau-ți de știre cum eu-s beteagă și, de casă, nu-s de a ține, iar tu, de-ți va trebui femeie, tu să-ți iai altă femeie [...] Că eu am bolnăvit; deci de acum înainte mie bărbat nu-mi mai trebuiește până la moartea mea.”²⁵ Curajul în fața morții și nevoia de singurătate fac din Mărica exemplul unei femei care nu mai depinde de sprijinul bărbatului atotputernic, ci își afirmă independența frust, hotărându-și singură destinul.

Scrisorile acestor femei au meritul de a oferi o imagine asupra feminității în spațiul românesc. Fie că vorbim despre blestemele unei maici torturate de gândul că nu va dobândi mântuirea, de opulența vieții unei soții de boier, de puterea limbajului unei biete țărănci sau de finețea exprimării reginei Elisabeta a cărei scrisori încheie volumul, epistolele sublinează puternic existența unui specific feminin care pare a deveni din ce în ce mai autonom odată cu trecerea timpului.

Alexandra Veronica Vescan e absolventă a Liceului Teoretic „Gheorghe Șincai”, Cluj-Napoca, Uman, specializarea Filologie bilingvă română-engleză, 2009, a Universității „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Cluj-Napoca, 2012, cu o teză de licență având ca temă *Imaginarul poetic al Generației beat*.

Actualmente, masterandă la Secția Istoria imaginilor – Istoria ideilor, la Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Litere, Cluj-Napoca.

²³ ²³ *Ibid.*, p.14

²⁴ *Ibid.*, p.10

²⁵ *Ibid.*, p.28

AMURGUL IUBIRII

(VII)

Denis de Rougemont vede în această iubire - difuzată și vulgarizată mai apoi de roman și film -, reflexul și răspândirea necontrolată, prin intermediul catarilor, a unei erezii spiritualiste orientale a cărei cheie Occidentul a pierdut-o. Ea pare să redea într-o manieră ambiguă o doctrină erotico-mistică ce-și are originea undeva departe în India și în China, dar care trimite mai direct și mai precis la secte maniheiste din Asia Mică, prin bogomilii din Bulgaria și Dalmatia, spre această erezie catară și a albigenzilor. Erezia maniheistă disprețuiește trupul, consideră viața corpurilor nefericirea însăși, iar moartea binele final, răscumpărarea greșelii de a te fi născut, reintegrarea în Unul nediferențiat, revenirea la Absolutul din care sufletul nostru este un fragment. Viața noastră, prinsă în multiplicitatea imediată a acestei lumi este inevitabil limitată. Ascensiunea treptată, ieșirea din limitele acestei vieți prin asceză este o mortificare progresivă intenționată. Din această perspectivă, orice iubire sau fericire terestră este imposibilă: viața noastră aici este o nefericire continuă. Pentru modelul ontologic creștin însă, între Dumnezeu și om există o prăpastie de netrecut, care face imposibilă contopirea sau unirea, și îngăduie numai comuniunea dintre om și Absolut. Diferența dintre iubirea-pasiune și căsătoria creștină sau iubirea agape este chiar aceasta: prima ne spune că ne putem contopi cu Absolutul, că putem fi una cu Absolutul și scăpa de individualitatea noastră. Pe când creștinismul nu îngăduie decât o imitație individuală a divinului, o *imitatio Christi*, care ne scoate limitat din individualitatea noastră

fără să ne unească cu Absolutul. În primul caz, păcatul rezidă în ultimă instanță în faptul că ne-am născut și astfel ne-am separat de Absolut; în al doilea, nașterea și existența noastră nu este păcatul, ci numai independența noastră, faptul că ne-am întors fața de la Dumnezeu și că avem orgoliul de a fi Dumnezeu.

Adevărul este că la o examinare mai puțin dispusă să cedeze exotismelor, Denis de Rougemont pare să situeze originea doctrinei eretice care susține iubirea-pasiune puțin prea departe în Orient, atunci când invocă India și China. Desigur, există aspecte comparabile care pot sugera similarități mai profunde decât este cazul. Am putea observa în primul rând că și mitologia indiană târzie pune în joc un model adulterin al iubirii: iubirea zeului Krishna pentru Radha, soția unui păstor. Tot astfel și aici pare să intervină o divinizare a femeii, chiar mai accentuată, pentru că regula ritualică este de a transforma în zeiță o femeie cât mai umilă, vicioasă sau urâtă, și nu o aristocrată. Dar, deși femeia poate fi considerată indispensabilă în atingerea perfecțiunii, nu există o prețuire reală a ei. Atât pentru tantrism, cât și pentru taoism²⁶ nu există egalitate în cadrul cuplului astfel constituit. Chiar supraestimată, femeia rămâne doar un instrument și, în practica maithumei, o femeie imaginară e exact la fel de completă ca și o femeie reală, pentru că reușim să ne atingem scopul dacă reușim să trezim cealaltă jumătate, feminină, care e prezentă în noi. Femeinitatea e indispensabilă perfecțiunii, dar femeia nu. Ajunge să trezești femeinitatea internă pentru ca ritualul să funcționeze ca și cum ar fi fost efectuat: această experiență este una egoistă atât în tantrism cât și în taoism pentru că ceea ce se urmărește este propria evoluție, fără implicarea celuilalt. Poate că aici am putea întrevădea o similaritate mai vagă, dar diferită prin context, în această

indiferență față de celălalt și interes pentru ceea ce este în sine relația.

În fine, similaritatea cea mai netă apare la nivelul interesului pentru obstacol, pentru ceea ce împiedică împlinirea: la fel ca în iubirea-pasiune și în magia erotică indiană sau chineză pare să existe regula nefinalizării actului sexual, respectiv cea a retenției seminale. Actul sexual așa cum îl concepea omul arhaic înseamnă că bărbatul dă efectiv suflet copilului care urmează să se nască. Prin urmare el își pierde sufletul sau nemurirea. Acesta ar putea fi motivul magic prim al nefinalizării actului sexual. Motivările ulterioare pot fi însă diferite: pentru tantrism este vorba despre o scoatere a sexualității de sub determinarea biologică²⁷; pentru taoism motivul este, între altele, evitarea pierderii vitalității²⁸.

AUREL CODOBAN

²⁷ Ritualul pretinde o disciplină respiratorie (importantă pentru că singurul control fiziologic pe care-l putem obține este controlul respirației), meditație, pentru fuziunea ființei cu cosmosul, însoțite de tehnici ale maithumei, care urmăresc transformarea femeii într-o zeiță: patru luni de zile bărbatul servește femeia dormind în aceeași cameră și apoi patru luni doarme pe partea dreaptă, patru luni pe partea stângă, alături de ea, în continuare dorm îmbrățișați până când ajung la ultima etapă care permite obținerea voluptății cu condiția retenției seminale. Ritualul este atât de complex, încât este mai degrabă o teorie decât o practică reală. Mai există și o altă variantă a acestui ritual, și anume, se recită de 108 ori o formulă mistică precisă, care urmărește această transformare a femeii în zeiță, apoi bărbatul se înclină de 19 ori, o îmbăiaază, îi aduce ofrande pe care femeia trebuie să le primească stând pe un fel de soclu, cu brațele ridicate. Tot acest ritual încearcă să obțină transformarea, mutația, semnificarea unui act fiziologic sexual. (vezi: Mircea Eliade, "Erotica mistică în Bengal", în: *Erotica mistică în Bengal*, Ed. "Jurnalul literar", Buc., 1994 și: Serge Hutin, *Secretele tantrismului*, Ed. Sofia, Arad, 1993;)

²⁸ Taoismul crede că actul sexual obișnuit dăunează sănătății, reducând de fiecare dată viața cu un an de zile, dar totodată că abstenența este împotriva naturii, împiedică Yin-ul și Yang-ul să se răspândească în organism și să-l traverseze. Dacă precauțiile sunt îndeplinite, magia erotică servește păstrării stării bune a organismului. Călugării taoiști își atribuie capacitatea de a practica actul sexual în conformitate cu regulile profunde ale doctrinei, și îl folosesc „pentru a determina esența să revină și să repare creierul”, dobândind astfel nemurirea. (vezi: Alexandrian, *op.cit.*, cap. 8)

²⁶ Taoismul are în vedere, pentru practicarea ritualului, femeii sub 30 de ani, schimbarea lor de fiecare dată și excluderea femeilor care cunosc procedeele pentru a nu le putea folosi în profitul lor - femeia este exclusă de la început de la participarea la beneficiile ritualului (pentru referirile la taoism vezi: Alexandrian, *Istoria filosofiei oculte*, Humanitas, Buc., 1994, cap. 8)

Cititorul nostru cel de toate zilele

(II)

Primul, și cel mai cuminte și ascultător cititor, este *elevul*. Că vrea, că nu vrea, că-i place sau nu-i place, câte ceva tot apucă el să citească în cei opt, zece sau doisprezece ani de școală.

Studentul, aparent, ar trebui să constituie o categorie aparte de cea a elevilor. Sau să o alăturăm lor. Dar, la cât de mult(e) citesc studenții de astăzi,

tare mi-e teamă că nu prea știu pe unde să-i plasez (pe cei care citesc, îi rog, să sară peste aceste rânduri!). Așa că renunț, chiar dacă și ei au cam aceleași apropieri de activități specifice cu elevii. Dacă elevul citește din obligație, mai poate fi el numit un cititor adevărat? Lecturile obligatorii de pe vremuri să trăiască; azi li se zice suplimentare, or cum copiii sunt bine hrăniți de acasă, refuză cu obstinație orice supliment venit de la școală! Eu cred că acesta nu este un cititor. Chiar dacă el citește, pe lângă lecțiile de la alte discipline/științe, tocmai ceea ce este mai reprezentativ din literatura națională (canonul să trăiască!), unii și din cea universală (deși programa școlară s-a debarasat, la liceu vorbesc, ca de o otrăvă de ea!). Cum în anii din urmă s-a încetățenit metoda comentariilor, materiale date mură-n gură elevilor de profesori la fel de suficienți ca metoda însăși, la ce să mai citească elevii opera literară ca atare. Mai sunt aceștia cititori? Sau le zicem așa pentru faptul că știu să citească așa ceva? Departe de mine gândul de a susține că toți elevii nu citesc literatură. Dar, vai, tot mai puțini o fac. Și aceștia sunt *cititorii obligați* s-o facă. Pentru binele scriitorilor, chiar și a celor necanonizați, această masă de cca patru milioane de prezumtivi cititori le-ar putea asigura un trai decent. Că nu prea este așa, mai trebuie s-o spunem și noi aici? Poate editorii să știe altceva, dar ei nu-s nici cititori, nici scriitori (cu câteva excepții care întăresc regula) și nu intră în atenția noastră aici. Chiar dacă fac totul pentru...

Urmează *cititorul profesional*, în care categorie am cuprinde pe toți specialiștii din orice domeniu ar fi ei, pe funcționarii de orice fel și orice statut, chiar și pe unii muncitori. Ba chiar și pe editori. Toți aceștia se cuprind aici dacă în activitatea lor cotidiană sunt obligați să citească legi, instrucțiuni, metode de aplicare, note de control, studii, proiecte, diverse programe etc. Acești cititori sunt, veți înțelege de ce, în afara preocupărilor noastre. Deși dintre aceștia se pot recruta și adevărații cititori, cititorii pe care îi așteptăm și noi. Să dea Dumnezeu să nu fie prea sastiși de cele citite la locul de muncă, altminteri i-am pierdut și pe ei. Dar potențial au.

Apropiat într-un fel de cititorul profesional este cel *profesionist*. Cel care citește literatură prin natura obligațiilor sale universitare sau de istoric și critic literar. Pentru că tocmai el este cel chemat să facă ordine în lumea literară atât de frământată și controversată (valoric îndeosebi) a operelor și a autorilor acesteia. Fără să excludem plăcerea lor de a citi – altfel cum să te apuci de așa treabă ciudată și plicticoasă la

urma urmelor? –, aceștia o fac obligați precum elevii conștiincioși, dar la nivelul pretins celor mai de seamă specialiști. Cititorul profesionist trece și el astăzi printr-un proces de transformare profundă. Inedititatea numărului (valoarea este altă chestie și n-o discutăm aici) de cărți și reviste tipărite trebuie să-l terorizeze în bună măsură pe acest cititor (că dacă le mai adăugăm pe cele apărute *on line*, e vai și amar de bietul critic!). Ce și cât să cuprindă acesta, prin lectură, din avalanșa aceasta incontrollabilă și inconturnabilă? Răspunsul le incumbă numai și numai lor. Cu rezultatele pe care le cunoaștem cu toții. Ce și pe cine să citească? Acesta da paradox!

Pentru că în imediata apropiere/vecinătate a cititorului profesionist se află *cititorul liber*. Liber să citească ce vrea, cât vrea și când vrea. Ați ghicit! Este vorba, în primul rând, despre scriitorii înșiși. Iar în al doilea, despre cititorii acestora. Aici lucrurile pot merge, pot funcționa bine numai în tandem: noi scriem bine și ei ne citesc mai mult și mai des. Noi scriem prost și ei – pentru că ei sunt primii care o și fac! – nu ne (mai) citesc. Aprioric și scriitorul și cititorul adevărat citesc numai din pasiune, fără calcule ascunse, fără obiective prestabilite, fără presiunea cuiva. Acești cititori o fac pentru că ceva interior, greu de explicat de altfel de oricine – psiholog, sociolog, filosof, pedagog etc –, le cere, le comandă să citească. Mulți leagă acest fenomen de nevoia firească a omului de a ști, de a cunoaște, de a se instrui în ultimă instanță. Eu aș avea oarecari ezități să fiu tranșant în chestiune. Mai ales după ce ani de zile, sub comunism, numai despre „funcția” asta a literaturii s-a vorbit în fel și chip. Eu nici nu mai știu de câte ori o forță absurdă și inexplicabilă mă împinge(a) înaintea unei tarabe de cărți sau pe ușa unei librării. Pe lângă această forță teribilă, ascunsă, teribil de tenace, cred că mă mai îndemna/îndeamnă s-o fac și patima. Patima de a mângâia măcar (că bani, mai nou, de unde?) copertele unei cărți noi. Cred că mulți dintre noi cititorii o facem cu aceleași delicatețe și pasiune, irepresibile altfel, cu care ne mângâiem iubita sau iubitul. Și-atunci cum să nu te minunezi înaintea unui om care vrea să cumpere și să citească imediat acea carte. Mai ales dacă nu-l poți înțelege. Chiar astăzi, în librăria în care se vând de toate ca în talcioc, faptul că un cetățean a cumpărat vreo șase cărți a trezit curiozitate și perplexitate între vânzătoare și între ceilalți cumpărători. Citeam în ochii celorlalți clienți aceste lucruri și cred că și eu eram la fel de șocat. Eu eram șocat pentru că ei erau șocați. E bine când mai avem asemenea șocuri. Poate ne trezim!

Și câți să fie, Doamne, acești oameni care vor și trebuie, care chiar îi citesc pe scriitorii? Greu de cuantificat sau de estimat. Potențial, aș îndrăzni să avansez cifra de cinci milioane. Pentru România. E mult, e puțin? Cine să ne răspundă? Mai ales că noi trebuie să fim convinși că astăzi cartea și lectura ei sunt apanajule unei minorități. A unei elite? Cartea și lectura aparțin, și-au aparținut, unui număr limitat de cetățeni de când e lumea și pământul. Asta pentru că așa e alcătuită lumea. Probabil că ar merita o altă discuție cititorul din comunism, cititor determinat de alte coordonate ale existenței sociale decât cel de astăzi ca să se salveze (?) prin lectură (Arpagic și alții ca el să trăiască!). Acum am părerea că în zilele tranziției (spre ce?) numai editorii mai pot ghici (da, da, acesta este cuvântul) câți cititori sunt în țara asta. Dar de ce să ne spună ei acest secret nouă? Pentru că, în ciuda tuturor semnalelor negative din preajma noastră (recesiune, moartea literaturii, concurența acerbă a netului etc. etc.) ei fac, în continuare, afaceri bune cu cartea. Doar scriitorul o duce tot mai rău (cu prea multe excepții ca să nu fie un fenomen). →

MARIAN NICOLAE TOMI

Este tocmai cel care încearcă, și prin asemenea articole ca și cel de față, să-și explice fenomenul cititorului de astăzi. Culmea este că el nu va ajunge la nicio concluzie practică, lucrativă, dar altcineva va profita din plin de zbaterea lui de a scrie și de a publica astfel de zbaterei ale gândului. Dar, pe de altă parte, nici proliferarea scriitorilor nu-i poate încuraja pe oameni să citească. Îi încurajează însă pe unii să deschidă noi edituri! Frustrați de valoarea cărților citite, dincolo de veleitarismul celor mai mulți dintre ei desigur, cititorii trec urgent în cealaltă tabără. „Ce, eu nu pot scrie ca asta?”, se întreabă ei hamletian. Și trec la fapte. Astfel, reducerea numărului de cititori s-ar corela și cu creșterea numărului de titluri de carte publicate, atât la modul general, cât și la fiecare autor în parte. Deci, cititori puțini, cărți cât încap! Pe de altă parte, numărul celor care vor să fie scriitorii și care publică diverse cărți crește exponențial: numai în SUA sunt 822 de cursuri de *creative writing*, ceea ce ar face ca, teoretic, într-un deceniu să se nască în SUA 60.000 de scriitorii! (cf. Mircea Mihăieș, *România literară*, nr.5/2010). Brrr, să ne ferească Dumnezeu!

Pentru că zbatere, oare chiar fără rost?, rămâne numai ceea ce face scriitorul adevărat. Și de aceea vom încerca să scriem câteva rânduri și despre *necititori*. Despre cei care, greu de crezut, n-au deschis o carte în viața lor sau au făcut-o așa de rar încât și ei cred că n-au citit nimic niciodată. Tocmai din fraza de mai sus ar rezulta că există două feluri de necititori. Primii ar fi *necititorii pasivi*, adică sunt tocmai cei care au fost cândva – în îndepărtata și uitata lor copilărie – cititori (obligăți). Aceștia au o oarecare spoială de învățătură (nu contează numărul claselor absolvite!), finalizată instituțional prin absolvirea unui gimnaziu sau a unui liceu, a unei școli profesionale sau de maiștri. Angrenați în activități preponderent fizice sau cronofage, ei uită calea spre lectură (dacă au știut-o vreodată!). Asigurarea veniturilor minime pentru a supraviețui, mediul pauper în care sunt aruncați să trăiască, greutățile implicate de existența unor familii de obicei foarte numeroase, îi îndepărtează pe aceștia brutal și total de lectură. Pentru ei singura lectură rămâne titlul titrajului filmelor străine și poate a unor reviste de gang, porno sau de scandal. Asta în loc de somnifer. În filmul american *Gigli*, un tânăr cu handicap era adormit de răpitorul său citindu-i-se înscrisul de pe un ambalaj de hârtie igienică!? Răpitorul nu avea în casa lui nicio carte! Nici măcar una de telefon. Asemenea oameni fac parte din undergroundul societății, ei sunt cei care nu-și pot oferi, și nici nu-și vor putea oferi în această viață decât minimul impus de supraviețuire. A doua categorie de necititori o formează *necititorii activi*. Ei fac parte din acea pătură socială pe care îmi permit s-o definesc ca fiind atoateștiutoare, adică un soi de *middle class* sui generis. Este clasa suficienților. Ei își sunt suficienți lor înșile prin ceea ce au dobândit cândva, atât profesional cât și la nivelul culturii generale (nu reluăm aici discuția interminabilă despre ce este ea și la ce folosește). Acești *necititori activi*, în mod paradoxal, au avut inițial o anumită pregătire, chiar la nivel universitar (!), dar acum nu mai citesc nimic. Nici măcar în domeniul pentru care s-au pregătit. Ei au citit și au învățat „totul” și „odată pentru totdeauna”! La ce bun să mai citească ceva ce ei deja au învățat? Și știu (?). Iar dacă, Doamne-ferește, s-a mai descoperit ceva în domeniul lor, refuză această nouate ca fiind un neadevăr evident! Dar și suficient de periculos pentru propria lor existență. Așa încât superioritatea lor este de nezdruncinat. Ei știu totul și nimic nu le poate schimba această convingere, această autosuficiență. Culmea este că dintre acești necititori – de fapt ei citesc o serie de reviste

Colină, acril pe pânză

„științifice” și urmăresc toate talk show-urile televizate sau nu – se recrutează masa celor care formează opinia publică (și cei care dau tonul la tot și la toate). Ei/ele au opinii ferme, politice, etice, profesionale etc. Și acestea trebuie, musai, expuse și impuse celorlalți. Să ni-i amintim pe cei care nu de mult îi fugăreau pe intelectuali prin București. Sunt tot ei și astăzi. Chiar dacă nu-i mai fugăresc – o fac cu invectivele de rigoare de pe... sticlă! – pe alții în mod real, ei nu s-au schimbat defel, pentru că nici n-au vrut și nici n-au avut vreodată această intenție. Or, schimbarea reală se produce în om numai prin abordare lucrurilor cu adevărat serioase. Și cele mai multe dintre ele le află tocmai prin lectură. Nu vrem să inducem ideea că (numai) literatura ar fi responsabilă de felul în care sunt oamenii. dar ceva-ceva tot rămâne dacă citești, ca în spusa lui Beaumarchais despre calomnie. Sper să nu-mi fie și mie răstălmăcite aceste rânduri într-un asemenea sens. Și nici să fiu urmărit pentru... calomnie!

Un asemenea excurs printre cititori nu cred să aibă vreo concluzie clară și definitivă. Nici noi nu ne erijăm în atoateștiutori, dar am scris aici câteva dintre gândurile care ne-au fost generate de o lungă experiență profesorală și socială în domeniu. Unii vor găsi imprecizii în clasificările noastre. Nici nu am intenționat crearea unui model imuabil și infailibil. Dacă el va trezi interes și discuții, cu atât mai bine pentru cititori. Și pentru scriitorul acestor rânduri probabil.

(6 mai 1950, Brașov – 13 aprilie 2013, Vișeu de Sus). Poet, prozator. Facultatea de Istorie-Filologie din Sibiu a UBB (1973). Debut editorial în volumul colectiv *Popas în Hiperboreea*, 1980.

Volum: *Clipele, cuvintele...*, versuri, 2001; *Tripticul mielului pașnic*, versuri, 2002; *Pe țeava puștii*, proză scurtă, 2002; *Dinspre Soare răsare*, haiku și tanka, 2003; *Nostalgiile intermediare*, haiku și tanka, 2003; *Despre supliciile perfecte*, versuri, 2003; *Mereu se întâmplă ceva pe drumul spre rai*, roman, 2004; *De-a-ndoaselea/De-a v-ați ascunselea*, 2004; *Zburând spre Kumamoto*, haiku și tanka, 2005; *Invitație otrăvită*, versuri, 2006; *Viața asta inventată*, proza scurtă, Cluj-Napoca, 2007; *În căutarea celuilalt*, proza scurtă, 2007; *Jogging*, versuri, 2008; *Ghilgameș*, teatru, 2008; *Copilăria cea de toate zilele*, proză scurtă, 2009; *La margini de împărății*, proză scurtă, 2010; *Oameni sub vreme*, proză scurtă, 2010; *Cartea de povești*, basme, 2011; *Impromptu*, roman, 2011; *Aceasta este calea*, haiku și tanka, 2011; *Ferestre deschise de vânt*, antologie, vol. I (proză scurtă), vol. II (poezie), 2011.

Prezent în: *Cartea mea fermecată*, 2009; *Apus de soare*, antologie româno-franceză de haiku, 2010; *Când greierii tac...*, antologie română de haiku, 2010; *Antologia prozei scurte transilvane actuale*, 2010; *Caielele de poezie Lucian Blaga*, 2010; *Varză à la Cluj. Bucate felurite de scriitorii povestite*, 2010.

Marin Nicolae Tomi a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

MASCA LINIȘTII

Cade și masca liniștii.
Mă gândesc la cei care-au fost de față
la moartea primului zeu
la cei care-au întors capul și-au văzut
Sodoma în flăcări
la febra saliva și gloria celulară
a oricărui muritor.

Cade și masca liniștii.
Se-nalță în schimb eroii de hârtie ai domnului
Rolland Barthes
cuvintele obosite de lume.
Poate că trebuie să existe un haos final
o harababură a semnelor
o vlăguire a păcatului primordial
momentul când emoția-și întinde plasele și așteaptă
prada ușoară
iar iluziile se transformă-n cadavre
pe care oamenii uită
să le mai îngroape.

Cade și masca liniștii.
Iar eu poate fără noimă întreb:
Voi chiar mă vedeți prin umbra acestui
fir de speranță
îmi cântăriți vorba privirile încrucișate pe
lucruri deseori scrâșnitul din dinți și lehamitea
voi chiar mă vedeți prin raza de frig
a acestui acord monocord?

MAȘINA DE INVENTAT IDEALURI

Aproape că spusesem toate cuvintele
împuținându-mă
și priveam printre gene cum îmi mor
secundele unui alt timp unei alte lumi.

Mi se părea că aud gongul din cer
semn că se-apropie corăbiile cu prieteni
din Ordinul Metaforei
și mi se părea că Dumnezeu mă privește
prin lucarne fierbinți.
Dar seara a venit un fel de înger
stătea chircit pe singurul fotoliu din camera mea
un înger zgribulit și tăcut.
Și pe când cineva îmi făcea semne din sicriul prea strâmt
îngerul palid repeta refrenul acela aulic al
concordiei omenеști
ce umblă tuturora prin creier la cea mai nepotrivită oră.
I-am spus îngerului:

Tu n-auzi că noapte de noapte cineva sapă
în mine-un mormânt
și nu auzi neodihna cum își desfășoară corpuștii
pe amorțitele căi ale așteptării?
Atunci el a scos din sân un ghemotoc
de fire-ncâlcite de toate culorile
„Pentru că nu excelezi în gândirea abstractă
privește, aceasta e Spaima!”

I-am spus îngerului cel zgribulit și abulic:
NU VEZI CUM ATÂRN DE CRUCEA CUVINTELOR
DE PARCĂ-AȘ ATÂRNA DE PĂCATUL
PRIMORDIAL?
Toți iubiți păsările doar păsările care
mor cântând
dar nu vezi cum zi de zi mă surp
și deodată
de greutatea unui cuvânt voi muri?

APROAPE CĂ SPUSESEM TOATE CUVINTELE
ÎMPUȚINÂNDU-MĂ
și priveam printre gene cum îmi mor
secundele unui alt timp unei alte lumi.

UN DUH DE IVORIU

Filomenei

Ceva din mine nu vor putea
să îngroape groparii.
Ceva ca o mireasmă care le scapă
printre degete
ceva ca un duh de ivoriu
ca un vers spus dimineața
de mierle sau codobaturi.

Ceva din mine nu vor putea
să îngroape groparii.

DANIEL CORBU

ESENȚA UNEI VIETI

(I)

Sunt născută la București, la 22 august 1928. Tatăl meu, Walter Matta, era de origine germano-chilleană, inginer, dar iubind mult muzica (violoncelul, orga). Mama, Tatiana Gelisevscaia, ruso-polonă, a frecventat cursul lui Nicolae Iorga. Dar separarea părinților a fost traumatizantă. Anii copilăriei i-am petrecut la Ismail, orașelul de pe Dunăre.

Datorită războiului germano-sovietic părăsim totul și venim la București. Fervoarea pentru artă mă împinge spre Belle Arte, cu maestrul Camil Ressu, și la clasa de pian cu concertista Lidia Cristian. Având însă cetățenia elvețiană, expulzarea mă duce la Zürich, unde studiez limbile romanice, cu materia principală franceza. Îl venerez pe Théophile Spoerri, profesorul de literatură, iar Arnold Steiger, lingvistul șef de catedră, e interesat de limba română. Căci e singura limbă neolatină din estul european păstrătoare aspectelor dispărute la surorile ei din Occident. Pot scrie astfel, ca teză de doctorat, *Existence poétique de Bacovia*, în 1955. Ploile și plumbul poetului nu mă deprimau atunci, căci tinerețea vede lucrurile prin altă prismă, mai veselă cumva. Profesorul A. Steiger îmi dă în diplomă un predicat neașteptat: *“Subtilissime et singulari pulchritudinis sensu conscriptam”*.

O bursă pentru Paris (Sorbona) mă duce la profesorul Jean Boutière, care vorbea despre ritmul în poezia lui Eminescu. Am aflat însă că pasiunea lui erau trubadurii. Frecventez astfel acest curs încântător cu Guillaume de Poitiers, Bernard de Ventadour cu celebrul poem *Quan vei la lausetta mover* (Când văd ciocârliă în zbor într-o rază de soare...). Alt trubadur. Pèire Vidal. iubea Provența cu “dulcea ei regiune care mergea de la Rhône la Vence...”

*

Am fost 15 ani profesoară de franceză la licee, apoi revin sub venerabilele bolți ale Universității din Zürich ca docentă de română pentru 22 de ani. Iubeam “Lichthof”-ul clădirii cu splendida Venus din Samotrake și cu frize antice. Acolo erau și mici măsuțe rotunde, unde studenții puteau lua cafea ori discuta. Mă invitau când mă vedeau și vorbeam cu plăcere cu ei, în franceză și puțin în română, ca și la cursuri. Căci totul trebuia explicat în franceză până au început ei a înțelege tot mai bine românește, dar cu multe surprize, dând de forme precum “n’a fost să fie”, o foarte frumoasă dublare a verbului care și semantic redă o trăire grea de sens.

Concomitent însă lucrăm la cartea mea *Eminescu și abisul ontologic* cu zborul Luceafărului la Demiurg (1988). Sub aspectul unei iubiri imposibile, prin nepotrivirea celor doi, poemul este filozofic. Foarte impresionante sunt versurile, în texte colaterale, când astrul e *“Îngălbenit și-aproape stinsul... iar ale mării valuri reci călătoresc cu dansul”*...Valurile reci sunt și ele o trimitere la starea liminală a astrului.

Am suferit însă pentru lupta lui Eminescu contra politicianilor vremii. Despre articolele sale la ziarul “Tim-pul”, am scris *Jurnal hermeneutic* (1997). Criticismul politic al Poetului era vehement, denunțând viclesugul, pehlivănia “gunoaielor sociale” ridicate peste popor: “Uciagașii de rând, scria el, erau oameni onorabili pe lângă trădători “...(Opere, XIII).

Scrișă cu suflul poetic al unui geniu, *politeia* lui Eminescu este tot *poesis*..” Spre alte mâini mai pure“ năzuia poetul. Și o frază a lui sublimă lăsa să se vadă speranța lui, de o dureroasă luciditate : „Și chiar dacă ziua vârstei de aur și a adevărului nu va sosi niciodată, chiar dacă ziua iubirii reciproce nu va veni, e bine să se creadă în venirea ei cândva...”

*

Am scris în 2001, și o carte de mici dimensiuni, *In căutarea democrației*, în contextul ei politic complex. Creată în Grecia, de Clistene, democrația cu dublul său aspect, real și ideal, rămâne fragilă. Și totuși această formă de guvernare combate eficient răul politic. Un fenomen spectacular al secolului XX a fost cel al *falsei democrații*, cea a imperiului sovietic, camuflată de masca naționalistă timp de 70 de ani. Erau anii marcați de o perpetuă sărăcie, încât poporul coboară în stradă ca și în 1917. Era ca o reminiscență a polis-ului grec care iradia încă, în plină patologie politică, aceeași opțiune nobilă. Faptul se poate explica parțial prin percepții diferite, antinomice între indivizi și societate. “Salvarea” părea ceva utopic. Și totuși, democrația ateniană a durat aproape două secole ! Cum de acest “miracol” a avut totuși loc ? - Prin marii educatori, de primă importanță, cum au fost Homer, Euripide, Socrate : toți erau “educatori”.

Scriu în 2005 *Calicantus: Scene din viața lui Cristal*, având în Partea a II-a capitolele: *Eminescu și Borges; Eminescu în lumina și “luminișul” lui Heidegger* (dialog cu Mihai Cimpoi) ; *Eminescu în constelația poeziei Europene*, un Interviu cu Lucia Olaru Nenati etc.

*

Etapela vieții mele au fost în fapt legate și de orașele București, Zürich, Paris. Ultima, cea mai lungă, e cea actuală, Lugano. Scriu și aici, articole la reviste de prestigiu - *Poesis* la Satu Mare, *Origini*, USA, *Convorbiri literare*, Iași. Am scris și un articol despre Vlad Țepeș, cu titlul *Une ambiguïté par delà la mort*. Așa cum a văzut Xenopol, Țepeș a pus cruzimea lui teribilă în slujba țării (a românismului). Iar Iorga îi vede Trăgătorului în țepă o podoabă rară de temeritate (în revista *Dialogue*, Université Paul Valéry, Montpellier, 1983). Dar iubesc a scrie mai ales eseuri filozofice și legendare precum *Poezia și filozofia la Nietzsche; Orfeu cel cu nume faimos; Neantul și contradicția la un antifilozof* (fiind vorba de Emil Cioran).

În 2011, am scris în franceză *Galaxie Proust*, iubind mult acest romancier de mare unicitate. Tânărul Proust, citind în grădina lui, observa că în limbajul comun erau cuvinte de mare « opacitate », pe când în cel literar ele erau înlocuite de imagini ! Cine a scris *În căutarea timpului pierdut* ? Era desigur Proust, dar și Swann, colecționarul de artă, și un copil. Și cum Proust a cucerit-o pe Ducesa de Guermantes precum și pe un personaj imposibil, baronul de Charlus ? Ce era atât de special în Proust ? Era farmecul lui și o fină cultură, care intervenea în întâmplările zilei. De pildă, sparanghelul la bucătărie îl vedea “în tunica sa verde”. Dar și un mister în tot, cel al vieții însăși. Și câtă frumusețe se concentra în persoana sa în armonizare cu *la belle époque*. Cât vis însuflă cele trei mii de pagini ale operei !

SVETLANA PALEOLOGU MATTÀ

CULTURĂ ȘI... CULTURĂ

Într-un interviu pe care cineva îl dădea la radio făcea afirmația că orice om are cultură, că om fără cultură nu există. Asta m-a cam pus pe gânduri. Înseamnă, m-am gândit atunci, că și eu am cultură. Și, ca om de cultură, mi-am adus aminte de o discuție mai veche dintre un angajat la (Inspectoratul Teritorial de) Cultură și un inginer agronom, când primul se plîngea celuilalt că se duce cultura noastră de rîpă. Poate agasat de modul conlocutorului de a pune problema, agronomul i-a replicat scurt: dacă tu te plîngi că nu-ți merge cultura, că ai una singură, ce să mai zic eu, care am 47 de culturi? Că angajatul de la Cultură avea dreptate e afară de orice îndoială; toți știu, de o bună bucată de vreme, că ceva în cultura noastră nu merge, dar, mă întreb eu, ca mulți alții, care culturi merg? Neînțelegerea va fi pornind de la numărul cu care era folosit cuvîntul *cultură*? De unde vine confuzia aceasta, amestecul acesta de planuri? Dicționarele ne lămuresc prea puțin; ambii participanți la dialog aveau dreptate. Verificați și vă veți convinge că așa e. N-am spus dacă cel interviuat la radio avea sau nu dreptate. Încă.

Tot necazul ne vine de la latini. Ei foloseau verbul *cole, colere* cu sensul „a cultiva pămîntul“, sens de la care s-a desprins un altul, „a îngriji, a ocroti“, fără precizarea obiectului, iar de aici altul, „a respecta, a cinsti (zeitățile, inițial)“. Pămîntul cultivat, se înțelege de aici, trebuie respectat, atitudine care s-a extins apoi asupra zeităților ocrotitoare ale pămîntului, la început, și asupra tuturor zeităților, ulterior. *Cultus*, participiu al lui *colo*, s-a substantivat și însemna „cultivarea pămîntului, grijă pentru culturile agricole, grijă (în general, mai apoi)“, iar de la acest fel de grijă s-a dezvoltat sensul „adorare, venerare (a zeităților, la început, extinsă ulterior)“; de aici a apărut sensul „educație, obicei“. De la *cultus* s-a format *cultura*, care însemna „lucrare, cultivare a pămîntului“, dar și „cultură“, așa cum înțelegem cuvîntul astăzi în cele mai multe cazuri. Modul cum au evoluat, dar și direcțiile în care au evoluat aceste cuvinte din perspectiva semantică nu trebuie să surprindă. Sensul numeroaselor cuvinte a evoluat asemănător. O probează, de pildă, strămoșul cuvîntului *vers*; latinescul *versus* însemna „brazdă, rînd, linie“, dar și „vers“ și „dans“. Versurile sînt rînduri

Compoziție, acril pe pânză

dintr-o poezie, cum brazdele sînt rînduri, linii pe ogor.

Perspectiva dicționarelor asupra cuvîntului *cultură* diferă. Dicționarele explicative dau întîi sensul ce trimite la viața materială, urmărind modul de evoluție a cuvîntului. În *Micul dicționar academic*, după 9 valori care privesc viața materială, începînd cu lucrări pentru cultivarea pămîntului și întreținerea plantelor, teren cultivat cu anumite plante, creșterea și ocrotirea animalelor, a microorganismelor etc., găsim, la numărul 10, explicația: „Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și instituțiile necesare pentru comunicarea acestor valori“, apoi „Sumă de cunoștințe variate din diverse domenii“ și „Nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva“. Mai preocupat de perspectiva actuală, *Dicționarul enciclopedic*, ediția 1993 și urm., pune pe primul plan „ansamblul de valori constituite ca modalități specific umane de reacție proiectivă, atitudinală, preferențială la lume; proces de creație și de subiectivare a valorilor“. Din aceasta se desprind: *cultura generală*, „ansamblu de cunoștințe de care dispune cineva“, fie într-un domeniu de activitate (cultură filozofică), fie într-un plan mai larg, al vieții spirituale, fapt care-i conferă atitudine critică și bun gust în receptarea fenomenelor de cultură; *cultura individuală*, „ansamblu (structurat) de cunoștințe și de modele comportamentale, bază a propriilor aspirații“; *cultura de grup*, „ansamblu de activități și modele comportamentale ce caracterizează colectivități umane, transmisibile prin educație, ca norme generale, diferite de la o colectivitate la alta“. Sensurile

privind viața materială sînt aceleași, de aceea nu le discutăm aici.

Mulțimea de cuvinte puse în legătură cu *cult* și multitudinea de sensuri a acestora care trimit la viața spirituală fac ca vechile lor legături cu viața materială să se estompeze, iar unele cuvinte să trimită numai la viața spirituală. *Cult* se folosește, ca substantiv, cu vechiul sens „adorare (mistică sau religioasă, indiferent de natura obiectului)“, dar a dezvoltat și un altul, „religie, confesiune“, iar ca adjectiv cu sensul „cultivat, instruit, cu un înalt nivel de cunoștințe, de cultură, fie ea generală, de specialitate, de grup, sau individuală“. În legătură directă cu acesta sînt *cultură*, *cultural*, specifice domeniului culturii spirituale, *culturalitate*, cvasisinonim cu *cultură*, *culturaliza*, „activitate de promovare a culturii (spirituale, dar și materiale) în mase“, *incult*, „lipsit de cultură, ignorant, agramat, neîngrijit“, *incultură*, „lipsa unor cunoștințe elementare, neștiință, ignoranță“.

Se adaugă verbul *cultiva*, desprins de familia cuvintelor discutate pînă aici, cu trimitere la aceleași două direcții; de la „a lucra pămîntul, a îngriji, a recolta plantele agricole“ s-a ajuns la „a se ocupa de ceva cu rîvnă, a face ca ceva să se dezvolte“, iar apoi la „a forma, a instrui, a perfecționa spiritul prin promovarea valorilor culturii“. Aceste sensuri se pot identifica în toate cuvintele formate de la *cultiva*.

Sensurile aplicabile domeniului vieții materiale sînt mai puține și presupun, explicit sau implicit, un obiect supus unei acțiuni, diferit de autorul acțiunii; *cultura* unor anumite plante, *cultură* de anumite microorganisme etc.; *a cultiva* anumite plante; (*in*)*cultivabil*, (teren) care (nu) poate fi cultivat etc. În toate cazurile autorul acțiunii diferă de obiectul acesteia. Cînd cuvintele trimit la viața spirituală, implicarea subiectului este (aproape) obligatorie. *Cult* e cineva caracterizat printr-un înalt nivel cultural, care s-a cultivat, și-a construit sistemul de cunoștințe și valori. Orice persoană umană normală din punct de vedere intelectual e *cultivabilă*, dacă dorește să nu rămînă un *incult*, să depășească limitele *inculturii*, spre deosebire de terenurile agricole, care, fiind doar obiect al acțiunii, pot fi *cultivabile* sau *incultivabile*, pot fi supuse lucrărilor agricole sau nu. Este deosebirea fundamentală dintre rezultatele evoluției cuvintelor de aici în cele două direcții.→

GHEORGHE MOLDOVEANU

Folosirea cuvintelor cu aplicabilitate la viața materială nu pune probleme utilizatorilor. Sînt, în general, suficient de precise, chiar dacă prin *cultivator* se desemnează atît mașina care folosește la cultivare, cît și persoana care cultivă. În domeniul spiritual lucrurile sînt ceva mai complicate, din cauza confuziilor ce pot apărea. Vom accepta că fiecare om are propria cultură, propriul ansamblu de cunoștințe, mai mult sau mai puțin articulat, oricît de reduse cantitativ ar fi aceste cunoștințe, ceea ce, poate, ar fi vrut să spună interviuatul despre care vorbeam la început, dar nu și că orice om are cultură. Am intra în contradicție cu definiția dată mai sus pentru *cultură*. Un incult are propria sa cultură, rudimentară, elementară etc., dar e incult, lipsit de cultură. *Om de cultură* nu e orice om, numai pentru că are și el cultura sa, ci *om de cultură* e persoana a cărei cultură individuală se probează prin sistemul larg de cunoștințe profesionale și generale, devenite, prin comportamentul, atitudinile și aspirațiile sale, model pentru societate. Ceea ce caracterizează omul de cultură este preocuparea permanentă pentru perfecționarea sistemului său de cunoștințe, capacitatea sa de receptare și interpretare critică a informațiilor, trecute prin propriile criterii de interpretare a lumii, supuse propriilor criterii ale judecării de valoare, redefinibile prin raportare la realități din ce în ce mai complexe. Mereu interesat de deschiderea orizontului, omul de cultură se situează, paradoxal, în opoziție cu omul care știe tot și nimic mai mult, cea mai interesantă definiție a ignorantului, căci numai acesta își imaginează că știe tot. Informațiile prinse în fugă, pe căile cele mai diverse, neprelucrate, nesupuse unui examen critic, nearticulate nu fundamentează o cultură, indiferent de natura acesteia.

Cultura populară, ea însăși fiind ansamblu de activități și modele comportamentale specifice, conforme unui sistem de norme transmis din generație în generație, nu poate fi judecată, interpretată pe baza unor informații întîmplătoare numai pentru că aparține așa numitei culturi minore. Un personaj din lumea satului ne oferă un model pentru interpretarea acestei lumi: „un copil de țaran n-a crescut la voia întîmplării, ca buruiana, a avut o îndreptare și o călăuzire în viață, prin tătînele lui, prin muma lui, ori prin vreun *Bun* [...] Și satele, tot așa, de aceea s-au ținut ele în picioare, sute și sute de ani, pentru că au avut cîte-un om ori cîte doi, care le-au păzit sufletul și gîndul“ (Ion Lăncrănjan, *Suferința*

urmașilor). Nu poți interpreta rezultatele fără cunoașterea profundă a factorilor implicați în proces. Fără acces la surse de infomare destinate dezmarginirii orizontului, rămas în limitele strîmte ale aceluia orizont, copilul lui Lăncrănjan ar rămîne cu cultura lui, dar un incult, cum un incult ar fi cel ce i-ar judeca atitudinile și comportamentul fără cunoașterea condițiilor în care acesta s-a format.

Asistăm azi din ce în ce mai des la spectacole cu o tematică extrem de diversă, montate pe principiul datului cu presupusul, așa-numitele talk-show-uri de toate felurile, în care singura preocupare a participanților este de a impresiona, prin idiferent ce mijloace. De aici rezultă preocuparea pentru un limbaj aproximativ, cu enunțuri *suis generis* (*sui generis* ar însemna preocuparea pentru o exprimare proprie, dar aleasă, iar aici nu e cazul!), nu numai cu dezacorduri, care pot avea explicațiile lor, sau cu rostiri regionale ori învechite, ce uneori pot colora comunicarea, ci enunțuri ilogice prin ce și prin cum se spune, prin folosirea unor cuvinte și a unor expresii incompatibile în enunțurile cu pricina, menite să probeze cultura vorbitorului, dar avînd efectul invers, ori prin pronunțarea șleampătă a cuvintelor, pronunțare prinsă de la persoane ce par culte doar pentru că sînt cool. Frecvent se aude incriminarea cuiva pentru o afirmație făcută *cu subiect și predicat*, fără a ști, ceea ce se învață de la clasa I, că enunțul minim are subiect și predicat, dar aceasta nu înseamnă și corectitudine sau incorectitudine, adevăr sau fals; în *oamenii ploiază* există subiect și predicat, dar e ilogic, incorect și fals. Cuvîntul *sintagmă* face carieră, fără legătură cu semnificația „grup de două cuvinte legate prin raport sintactis de subordonare“; *iada sare casa* cuprinde nu o sintagmă, ci două.

Cuvîntul *locație* tinde să înlocuiască în toate situațiile pe *loc*, *spațiu*, pentru că, dragă doamne, limba româna nu mai satisface; ce-ar fi să ne dăm *locație de întîlnire* și să privim spre *locația unde va răsări* steaua noastră sau cum ne-am uita la cineva spunînd că și-a cumpărat o *locație de veci*?! Nu contează, e *cool*, cuvînt ce ține acum locul (*locația*?) mai vechiului *mișto* (considerat de unii neștiutori francez; într-un text era scris *mănuși michteaux*). Cît despre pronunțări anapoda, e suficient să amintim aici pronunțarea numelor românești formate cu sufixul *-ariu*, corespunzînd

Alpină, acril pe pânză

mai răspînditului *-aru*: *Morariu*, *Purcariu*, *Vacariu* etc. după modelul grecesc în *i-u* (*Angheliu*, *Dimitriu* etc.). Seria e lungă, dar le-am ales pe cele în care baza s-a schimbat și ar putea să atragă atenția. Grijă mare e să nu se greșească numele englezești, cu pronunțare europeană sau americană, dar numele românești nu prezintă importanță, de aceea unii gazetari (ne referim la ei, căci pentru mulți ei sînt *modelul*!) pronunță *Pe-ci-ca*, nu ca localnicii, *Péci-ca*. Ba, mai nou, din cauza scrisului pe calculator, fără diacritice, au apărut nume *Taranu*, *Salaru* și *Salariu* (devenit aproape de nerecunoscut, cu pronunțarea în *i-u*) etc. în loc de *Țăranu*, *Șalaru*, *Șalariu*. Nu mai vorbim despre pronunțări agramate ale unor cuvinte (doar ce auzii la radio ceva despre *realitate a-ugumentată*, în loc de *aug-mentată*) pe care oamenii cu minte le-ar evita, folosind sinonime, după definiția dată sinonimelor de un copil: „cuvinte pe care le folosim în locul celor pe care nu știm să le ortografiem sau să le pronunțăm“. Dar asta înseamnă să știi ce nu știi și să accepți că nu știi, ceea ce iese din definiția ignorantului.

În concepția interviuatului despre care vorbeam la început și cei ce fac greșeli elementare de limbă au cultură, dar pentru majoritatea vorbitorilor care știu zicala „să te aud cum vorbești și-ți spun eu cine ești“ aceștia sînt inculți, sau, altfel spus, au cultură vacsă, după modelul românesc, ori vacscultura, după model occidental (apropiat numai acustic de germ. *wachs*). Și poate n-ar fi tot așa de inculți dacă ar vedea că sînt ignoranți și s-ar limita la ceea ce, într-adevăr, știu, dacă s-ar feri să știe tot.

Căinele

„Intră”, îi zise Ioan
Copilului din poartă speriat.
”Căinele care latră nu mușcă
și cel care mușcă-i legat”.

Și, intrând, zise băiatul:
”Știi, mă temeam să nu rupă”.
La care Ioan:
”Frică nu-ți fie, Isuse,
decât de căinele care pupă.”

O troiță

Doi și cu atât mai singuri eram,
când totul se putea destrăma
la cea mai neînsemnată greșeală . . .
Poposiserăm

lângă troița de pe care Mântuitorul
coborâse cu ploile și cu vremea -
și numai pe-alocuri, vopseaua
pleznită
mai amintea prezența unui chip . . .
Același,
în care Maria,
- atât de tânără - își imaginase durerea
și neavând cuvinte pe măsură s-o
exprime
ar fi născut-o
la marginea unui drum prăfuit.

Și-aceasta parcă
mult înainte
de-a fi putut ajunge la ieslea
pe care o știm din noaptea de
Crăciun.

Ecce Homo I

Privirea lui - un viscol blând,
a celui mai însingurat dintre oameni
și căruia durerea nu-i mai ascunde
nimic,
el însuși, clădit fiind pe o rană
imensă,
e invulnerabil și statuar . . .

Chipul său, asemenea muzicii,
e un fel de prietenie între lucrurile
orânduite armonice și nimic altceva
decât o vibrație a lor. . .

Doar astfel
el singur poate râde sau plânge
din toate încheieturile deodată,
periculos, până își pierde o mână,
sau până când îi este smulsă
cealaltă.

Ecce Homo II

Trist e și singur și fără scăpare
precum, înconjurat de o durere mai
mare,

- el inima de jale fiind -
Profetul e îndreptățit
să plângă pentru toți, pentru toate.

Iată, cum, fără să știm,
în nopți afunde,
chiar lacrimile noastre cele mai
secrete
au curs
pe albiile obrazilor lui supti.

Și aceasta încă mult după ce noi,
ne vom fi împăcat cu viața,
înconjurată de o mai mare durere,
lacrimile noastre vor tot curge
pe obrazii parcă nesfârșit de lungi . . .

Soldații

Iată soldații, de-o parte și de alta;
ei ce își joacă viața la întâmplare
pe mâna altuia, care ucide -
când morți de-ar fi, numai pe ei
nu îi așteaptă nimeni cu masa-ntinsă.

în ceruri . . .

Ei, ce-și promet că-ntorși acasă,
își vor petrece restul vieții
lângă o femeie al cărei nume nu-l știu
deși-l sărută, noaptea, pe gură lung și
greu . . .

Vlăjgani aceștia cu norocul în raniță,
ce-și atârnă seară de seară ciorapii
c-o mută sfințenie la sobă, ca apoi
să se prăbușească în paturile tari
și să-adoarmă cu ochii larg deschiși,
ca două răni prin care
lumea din ei se scurge, cleioasă, pe
obraji . . .

Și binecuvântează-i mai ales, Isuse,
pe soldați
pentru osteneala de-a te ucide pe
cruce,
de-a te îngropa și de a-ți păzi
mormântul, înfricoșăți,
în care, de trei zile, dușmanul bate
ca-n coaja unui ou . . .

Pe Golgota, mai devreme

Cu tine se face noapte în Iudeea
și mult rămâne-n urmă orice casă . . .
Păsări ciudate
râd prin spărturile aerului,
sughită . . .

Iată,
nimic n-a fost clintit din profeție:
Aceasta-i chiar noaptea ce urma să fie
a morții tale când,
pe cruce, la fel ca azi,
gândindu-te la Petru

ai fi murit
de-o rană identică
în piept
mai devreme . . .

Dar Petru . . .

"Dar Petru?..."
Auzi despre el că e bine . . .,
cu prețul credinței și-a cumpărat
o vilă la țară,
pământ de arat . . .

Ce nemaipomenit
trebuie să fie în iarbă acum -
și numai gândul unei serbări
câmpenești
te ghemuie pe cruce;

"Dar Petru, Petru cum o duce?"

Nu știi nici unde e, pierdut de turmă,
până un cor de cocoși va canta
răgușit
lepădarea din urmă . . .

Atunci când nu prietenia ta, Isuse,
ci propriul său trup în câmp l-ar
părăsi
neputincios și bătrân . . .

"Dar Petru, poate fi Petru păgân
numai fiindcă duce la gură o femeie
păgână?"

Tăcere până la el . . .
tâlharul din stânga
se-ntinde să te prindă de mână . . .

Un cântec de Înviere

Totul e o aripă și zborul începe
brusc, din vârful unui deget, ca apoi
să ne inunde încet tot corpul.

Tragem aer în piept
și parcă oasele noastre se umplu
de-avânt și vibrează
ca niște tuburi de orgă înfîpte
în carnea ce începe și ea
să murmure un cântec de Înviere . . .

Alteori,
cu toată casa, ne ridicăm la ceruri
văslind din uși și din ferestre . . .
Aleluia!

Dar, din păcate, mai des. . .
stăm săptămâni întregi, ursuzi,
înfășurați în aripi pe acest pământ.

THEODOR VASILACHE

Cronica literară

Lecția despre omenie

Dedicat celor doi mari dispăruți din viața sa, soțului și fiicei, ultimul roman al doamnei Ileana Vulpescu pune față în față două realități ale existenței umane: normalitatea, așa cum o percepem noi, și nebunia, sau mai exact anormalitatea. Cele două realități sunt abordate și analizate atât la nivel individual, cât mai ales la nivel social. Concluzia – amară, de altfel – se reflectă în titlul romanului *Noi, doamnă doctor, când o să murim?*, interogație ce sugerează nevoia de liniște, de împăcare, de trecere într-o altă dimensiune unde nedreptatea, durerea, boala, nefericirea, lipsa de empatie nu-și au locul.

Firul narativ, sinuos, urmărește destinele a două doctorițe, Antonina Miulescu și Mioara Văleanu, ale căror drumuri prin viață se intersectează cu prilejul repartiției la un spital de psihiatrie, departe de București. Structurile lor interioare își găsesc numitorul comun în încercarea de a micșora suferința bolnavilor cu orice preț, în atitudinea față de viață și familie, față de oameni, ceea ce va pune bazele unei prietenii pe viață. Nu e singurul caz, de altfel, în romanele doamnei Vulpescu, când personajele principale, de o calitate umană deosebită, au șansa de a lega prietenii pe care timpul și societatea nu reușesc să le distrugă. Pare să fie răsplata pe care viața le-o oferă pentru curajul cu care înfruntă amărăciunea, nedreptatea, lipsa de împlinire pe plan personal.

Instanțele narrative alternează, astfel că același eveniment sau același personaj e prezentat din perspective diferite, imaginea devenind mai completă, dar și mai complexă din punct de vedere al sugestiilor.

Una din realitățile prezentate în roman este spitalul de psihiatrie de la „Cuca-Măcăii” – după cum se autoironizează Antonina când este întrebată unde lucrează. Găsit într-o reală paragină de cele două doctorițe, este adus la stadiul de locuibil în așa fel încât cei care-l populează să-și poată păstra o urmă de demnitate umană. Pentru a reuși acest lucru, Antonina Miulescu trebuie mai întâi să schimbe mentalități, deoarece atât cei care lucrează la spital, cât și cei de la centru pe care doctorița îi bombardează efectiv cu cereri de

materiale au față de pacienții de la psihiatrie o atitudine departe de cea normală, considerând că, odată declarați irecuperabili, nu mai aveau dreptul la o viață decentă. Zbătându-se să le asigure condiții de viață umane, doctorița demonstrează, o dată în plus, că omenia nu a dispărut încă de pe pământ.

În același context, cazurile pe care le găsește descrise soțul Antoninei într-un carnețel rătăcit printre lucrurile lui după divorț, pun sub semnul întrebării concepția obișnuită despre normal și anormal și aduc sub lupă atitudinii față de viață, față de oameni, față de istorie. Merită amintit cazul Smarandei Vlădeanu, doctor biochimist, care vorbește cu extraterestrii, fiind însă în afara perioadelor de transă o persoană echilibrată, inteligentă și muncitoare. La fel, cel al scriitorului S.M., a cărui viață interioară are de suferit atunci când descoperă că propriul copil, pe care-l iubea ca pe ochii din cap, nu e de fapt al lui. Nu în ultimul rând, cazul femeii de 42 de ani ucisă în bătaie de soțul ei care, salvată de doctori în urma unei încercări de a-și curma zilele, se roagă cu disperare de doctoriță: *Doamna, domnișoara doctoră, faceți-mi măcar matală ceva să mor, că nu mai pot, nu mai pot.*

Același semn al întrebării îl ridică și oamenii care-și trăiesc viața departe de un spital de psihiatrie: soțul Mioarei care nu ezită să sugrume un pui de pisică în fața propriilor copii, îngrijitorii de la spital care dau mâncare opărită bolnavilor ca aceștia să o arunce, iar ei s-o poată duce acasă, cei care îi internează pe bătrâni la psihiatrie, doar pentru că le-a trecut vremea și nu pentru că ar avea nevoie de vreun tratament, cei care votează exmatricularea din Facultatea de arhitectură a unui student valoros doar pentru că nu-și trecuse în autobiografie că avea un

bunic condamnat la muncă la canal (un bunic a cărui singură vină fusese că nu reușise să facă pământul să rodească atât cât ceruse partidul!).

Și astfel, din secvențe cutremurătoare se construiește imaginea unei societăți bolnave, în care latura umană a indivizilor pare să ajungă pe cale de dispariție. E o lume ale cărei coordonate sunt tristețea, dezamăgirea, lipsa de empatie față de semenii, nedreptatea, boala.

Cu toate acestea, există și secvențe care pledează în favoarea oamenilor și a umanității. Abținerea lui Miron la votul de excludere a lui Florin de la facultate, gestul țiganilor de a aduce în fiecare an câte o coroană de flori la statuia lui Mihail, Kogălniceanu pe care-l considerau dezrobotul lor, recunoștința unora din persoanele care trec prin viața celor două personaje sunt doar câteva dintre acestea. Iar dincolo de ele, dragostea și prietenia vin ca argumente supreme în favoarea pământenilor. Doar că, așa cum se întâmplă în mai toate romanele doamnei Vulpescu, deși prietenia și dragostea sunt de o frumusețe și o intensitate aproape nepământene și sunt... pe viață, deasupra lor, mai ales deasupra iubirii zboară duhul neîmplinirii. Persoana iubită e întâlnită prea târziu, când legături puternice o țin legată de altcineva, legături trainice născute din respect, din recunoașterea valorii celuilalt... Iar iubirea se transformă într-un fier înroșit care arde, lăsând urme eterne... Prietenia este sfâșiată de trecerea dincolo a unuia dintre cei implicați... Durerea pare singura dimensiune care aspiră la eternitate.

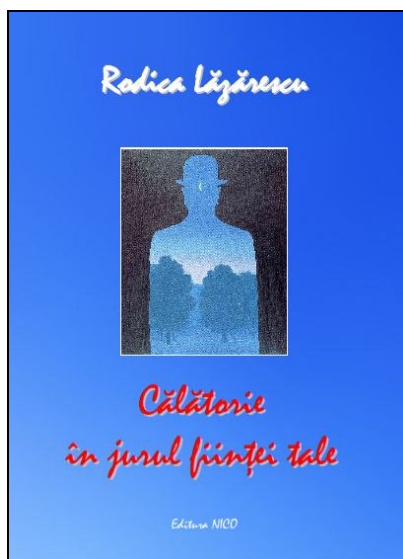
Iar într-o asemenea lume, există încă oameni care cred că *La om totul trebuie să fie frumos, de la haine până la suflet.* Poate pentru că știu că nu sunt nemuritori, că vor trece într-o altă dimensiune atunci când or să fie locuri, și vor ca trecerea să le fie lină.

CRISTINA BÎNDIU

SUB SEMNUL REVELAȚIEI

Devenite mai mult ca oricând o modalitate de deconectare și, deopotrivă, una de cunoaștere și de îmbogățire spirituală, preocupările moderne legate de călătorie acoperă nevoia unei comuniuni firești cu miracolul domestic de lângă noi, de contopire interioară cu o realitate cu totul copleșitoare prin imaginile sale insolite, halucinante. Publicând volumul de însemnări *Călătorie în jurul ființei tale* (Editura Nico, Târgu-Mureș, 2013), Rodica Lăzărescu confirmă o reală plăcere de a construi un univers compensatoriu pe măsura experienței presupuse de virtuțile călătoriei. Punând în prim-plan trăirile, aflate mai degrabă sub semnul unor tensiuni emoționale resimțite plenar, comentariul cultural al autoarei, cu întreaga sa recuzită de referințe livești, este agrementat cu impresii poematice, crochiuri descriptive palpitând de poezie, de fascinație lirică și de savoare plastică. Miracolul natural e perceput printr-o intuiție globală în care converg toate simțurile, tablourile de natură, oricât de concise sunt acestea, stând mărturie a unei sensibilități consonante cu o „*joie de vivre*” („*Pășește cu grijă pe caldarâmul străduțelor din Gamle Bergen – orașul vechi, ce urcă lin, străjuite de casele de lemn colorate în verde ori alb ori maro. Oprește-te din timp în timp și încearcă să prinzi cu urechea minții tânguirea adusă de vânt a lui Solveig, lasă-te învăluit de muzica lui Grieg... Bucură-te, ești în Bergen, în lumina caldă, blândă a soarelui de la ora zece noaptea!*”). Contemplarea se produce la nivelul pur de idee-afect, fără accente patetice, în forme de-abia sugerate și pline de accente idilic-nostalgice, în măsură să producă o superioară delectare. De la o atitudine gravă, profund reflexivă, se trece în forme abia perceptibile la tentația fascinantă a naturii, cu atracția pentru paradox și spectaculos: „*Splendid în izolarea lui, cuibărit între munți, pierdut în intensitatea de verdeață, elegant în albeața zidurilor, castelul Linderhof, cu grădinile sale terasate (...) cu strălucitoarea arteziană a Florei, care aruncă jetul de apă, irizând în mii de curcubeie, spre azurul cerului, cu candelabrele sale fabuloase (...), cu delicatele porțelanuri de Meissen, cu oglinzile ce reflectă multul aur care încarcă pereții până la saturație, pare, fără tăgadă, sălaşul*

unui prinț tânăr, frumos și fericit”. Grație unei asemenea viziuni particulare asupra lumii contemplate, căreia excesul de cultură nu-i alterează cu nimic spontaneitatea lucidă, orizontul cititorului se metamorfozează cu desăvârșire. Fără să alunece în paradoxal și în stereotipii care să se degradeze prin întruparea în banalitate, Rodica Lăzărescu năzuiește la reconstituiri armonioase ale locurilor vizitate, din nordul Europei, cu minunatul Stockholm, „*un vis, un miraj născut din îmbrățișarea undelor Mării Baltice și ale lacului Malaren*”, „*regina apelor, Veneția Nordului, Orașul care plutește pe ape...*”, cu drumurile „*în țara trolilor*” (Norvegia), până în Golful Napolitan („*a cărei cumpănă o ține Vezuviul*”) și, de aici, din nou spre cețurile țărilor nordice, atrasă de vechiul castel Edinburgh din „*mândra capitală a Scoției*” sau de spectaculoasele fiorduri din „*țara trolilor*” (Norvegia), unde „*cascadele – de diverse forme și mărimi – își aruncă apele de la înălțimea muntelui, le sparg din stei în stei în milioane de crâmpie lichide ori le scurg pe piatra răbdătoare spre picioarele stâncii*”. Plasate sub același semn al revelației, descrierile altor peisaje descoperite în „*arida Vale a Regilor*”, în apele ce scaldă insula Capri („*unică, celebră și răsfățată*”) sau în Wadi Musa, Valea lui Moise, „*un sătuc turistic*” din pustiul iordanian, și în alte multe locuri asemănătoare, precum Cabo da Roca, acolo „*unde începe ori acolo unde se sfârșește Europa...*, *depinde unde te așezi*”, „*punctul cel mai vestic al bătrânului continent, mereu în bătaia vânturilor, mereu în bătaia valurilor*” sau Praga, „*mater urbium* („*mama orașelor*”), *Orașul celor o sută de clopotnițe, Orașul de Aur*”, și câte alte

obiective, de pe tot atât de spectaculoase itinerarii, sunt remarcabile prin abilitatea expresiei și a mișcărilor sufletești, cu toate componentele acestora, cu deosebire culturale și civilizatoare de rigoare. Printr-o extraordinară bogăție de sugestii, orice asemenea popas se revelează simbolic, stârnind dorul de revenire. Atentă la detalii, autoarea prezentelor „*impresii de călătorie*” reface trasee de o rară încărcătură spirituală. Fiecare pagină frapează prin caracterul ei spiritual ordonat, riguros și concentrat, în care imaginile jucăușe, sprintene și delicate, fără ostentație și lungimi de frază care să eșueze în prolixitate, sunt în măsură să producă stări de o autentică revelație. „*Suvoaiele de lacrimi ale munților izvorâte din nevăzuți ghețari ce dămuiesc acolo sus, în culcușul lor de pe creste, se dăruiesc, albe, involburate, cu patimă, ochiului de smarald din vale, care le acceptă și le poartă spre marea cea mare – Oceanul Atlantic*”. Capabilă de asemenea crochiuri descriptive de mare acuratețe, condensate până la simbol, Rodica Lăzărescu se impune printr-o atitudine dezinvoltă, lipsită de crispări inoportune, îndepărtându-se de neavenite îngroșări sau, dimpotrivă, de notații pândite de superficialitate („*Peisaj selenar, arid, unde doar inimi lichide de noroi pulsează, semn că acolo, în adâncuri, viața clocotește totuși*”). Vrednice de toată atenția ochiului lăuntric, peisajele naturale, măreția locurilor istorice și culturale, monumentele și muzeele sunt doar o parte dintre elementele proprii traseelor turistice propuse de Rodica Lăzărescu în *Călătorie în jurul ființei tale*. Atât de delicatele descrieri ale locurilor din Germania, Austria și Elveția, dimpreună cu cele câteva din Italia, Spania, Portugalia, Suedia sau din Țara Sfântă dau ocazia unor incitante conexiuni dintre istoria și cultura uneia sau alteia dintre aceste țări vizitate.

În esență, aceste texte, palpitante de poezie, de fascinație lirică și de savoare plastică, oferă o viziune (poetică) asupra lumii, a existenței, o desfătare cu sine din inepuizabilul resort sau instinct de a reinventa („*recrea*”) realitatea. Pune sub semnul modernității, însemnările din volumul *Călătorie în jurul ființei tale*, o adevărată desfătare intelectuală, stârnesc dorul de revenire, instituindu-se într-un fecund prilej de invitație la îndelungi reflecții asupra condiției individului în istorie.

MARIN IANCU

CORPUL ȘI LITERA

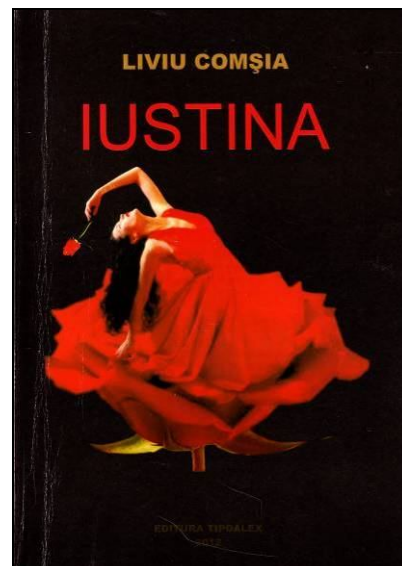
Deși de dimensiuni mai reduse în raport cu romanele premergătoare, **Învinșii** (1994), de pildă, sau **Viața după Matei** (2011), **Iustina** (Editura Tipoalex, Alexandria, 2012), noua carte a lui Liviu Comșia, admirabilă, dă seama pe deplin de iscusința și filosofia, ca să spun astfel, a romancierului: nu găsec va să zică aci o sinteză a acelora, dar cred că sunt mai limpede vădite motivele, temele, arta prozatorului, vocația; nu o sinteză, prin urmare, dar mai degrabă o schiță - aceasta nefiind, paradoxal, inițierea lucrurilor, e însă desăvârșirea lor, cum ar spune Lucian Blaga („...acolo unde toate lucrurile se desăvârșesc/făcând un pas și încă unul înapoi spre schiță”).

Este o dată, de exemplu, nu știu dacă s-a mai remarcat aceasta, tema corpului. Trupul solid, consistent, trupul volatil - undeva, zice autorul, corpul se aburește, pe el, iată, cade roua, trupul se usucă, se pierde probabil în aerul de deasupra („În baie, în fața oglinzii, îmi descopăr corpul pe care l-am ignorat aproape patru decenii. Dacă n-a cerut prea mult, nu l-am luat în seamă. Acum, însă, mi se arată cu un început de uscăciune. Sub ochi, cearcănele s-au adâncit; deasupra gurii, două riduri subțiri răzbat pielea uscată și maronie. Nu înțeleg cum s-au petrecut schimbările și întorc capul ca să scap de acest chip desfigurat”). E apoi corpul ca sensorium - cu corpul, ne încredințăm scriitorul, simțim tot, ne apropiem lumea; dar tot cu trupul, atenție, gândim și construim litera, cuvântul, deja duhul, corpul le transubstanțiază, le transfigurează, cu corpul, aici, litera nu devine oare spiritul? („Mă întind la loc, în pat, cu cartea lui Gabriel Liiceanu, *Ușa interzisă*, deasupra capului. Privesc rândurile ca și cum ar fi fost scrise pe tavan. Le urmăresc în liniște și las sensurile să ajungă din creier în restul corpului care se destinde și se lasă cucerit. Deodată îmi dau seama, cu stupefacție, că în Liiceanu zac doi oameni total diferiți: gânditorul îndurerat și individul social, lacom, erodat de dramele mărunte ale existenței zilnice. Nu înțeleg și asta îmi risipește liniștea. Îmi vine să urlu. Mă întorc cu fața în sus și privesc insistent lustra turnată de tata înainte

să iasă la pensie în fabrica unde s-a îngropat de tânăr. Este momentul în care îmi pun gândurile în ghips. Cu nemărginită delicatețe, iau mulaje după ele și-mi dau seama că am în față o ceată de monștri. Sar din pat de-a dreptul îngrozit. Tăcerea lăsată peste spațiul camerei mi se sparge în creier. Pentru o clipă, luminile albe, roșii și portocalii, verzi și albastre mă aruncă din nou pe pat. Un vierme imens mi s-a chircit în frunte, lăsându-mă fără vlagă”).

Nu e doar corpul amoros, în proza lui Liviu Comșia, cu toate că e și acesta acolo (tânăr, în faza, așa-zicând, autoerotică, eroul - un Petru, profesor secundar, musilianul om fără însușiri - își verifică detaliat, cu încântare și neliniște ustensilele procreatoare, pornirea sexuală), dar romancierul vizează, cu oareșice plăcere aș spune, și corpul precar, trupul senect, pe acesta protagonistul, autorul însuși (al manuscrisului, deoarece, așa cum vom vedea, Liviu Comșia utilizează în **Iustina** șablonul manuscrisului găsit) îl și ceartă pentru căderea în decrepitudine; descriția aci e minuțioasă, fermecată de amănuntul dezagreabil, suntem în fața unui narcisism invers („Două riduri mi se adânciseră de o parte și alta a gurii, conturându-mi parcă mai puternic buzele arse de noaptea petrecută la marginea somnului. Sub ochi, se întinseseră altele care se buhăiseră și ele. Cearcănele se învârteau în semicercuri vineții în jurul ochilor percă aburiți. Pleoapele căzute peste ochi tresăreau îngustându-mi lumina și împărțind-o în cuburi mici care se stingeau repede”).

Femeia (fie că e, în roman, Irina sau Iustina) este, la Liviu Comșia, vietatea catilinară, ca să folosim aci termenul eminescian: e desfrânată, tăinuitoră de virtuți și păcate, de ispite și secrete originare dar, de aceea, deopotrivă rezonurul, ea, fiind adică menită a face și desface ursitele - acum, în economia prozei de față, a iniția, a propune și a soluționa, ea, trama. O intrigă, în **Iustina**, cu precădere erotică, romanul fiind (după însăși mărturisirea autorului) o „carte de dragoste sau despre dragoste”, trăirile aferente evoluând aici de la erosul cumplit, erosul acela absorbant (despre care, cu Paul Scortesco, am glosat cu alt prilej) la erotica pură și simplă. În această ordine, Liviu Comșia notează, au-

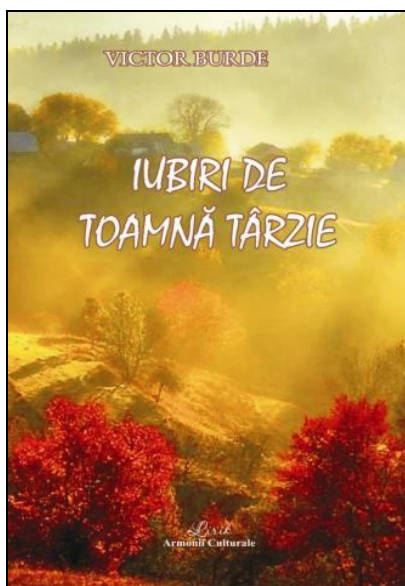

tocomentându-se (și dezvăluind totdeodată cu aceasta ceva din structura postmodernă a cărții - fragmentarismul, scriitura ce se autogenerază etc.): „E cel mai greu să scrii despre iubire, pentru că iubirea are întotdeauna alt chip care nu seamănă cu nici unul știut sau trăit până acum. Încerc. Scrisul îmi dă viață ca apoi să mi-o fure însângerață”.

Tema scriiturii ce se scrie pe sine, a cărții ce se autoconstruiește deodată cu trăirea, cu evenimentul, cu percepția („Pielea de pe spate se strânge ușor, apoi se destinde și transpirația se imprimă în maieul care se răcește încet, înfigându-mi în ceafă senzația de frig. Trântesc ușa apartamentului și bufnitura pornește să coboare scara înaintea mea. Mă gândesc că nevroza mea a început să ia forme violente. Mă sperii și încerc să inventez o povestire. Adică, să continui cartea pe care am scris-o până acum câteva zile. Nu mai știu cum s-o duc mai departe. Irina s-a retras în memorie, unde și-a găsit locul. Îmi trebuie un alt personaj - continuă autorul - care să miște lucrurile, să complice acțiunea, să dezvolte miracolul existenței. Ce-am fi noi fără taină?”), această temă așadar nu e numai o invenție a postmodernității, scriitorii ultimelor decenii ale secolului 20 au frecventat-o însă mai des, au teoretizat-o, i-au adăugat în acest cadru noutăți fascinante din logicile polivalente, din gramatici. Liviu Comșia, la curent cu inovațiile din domeniu, o folosește fără de ostentație în **Iustina**, cu o studiată nepăsare, omul e un rafinat →

A. I. BRUMARU

Tangoul toamnei

Pe fundalul autumnal, de o coloristică nuanțată, își poziționează Victor Burde noul volum de versuri, care nu produce o ruptură programatică față de cărțile precedente (*Se roagă pădurea, Așternut pe frunza toamnei, Sub zodia peștilor, Descântec de rouă, Legenda Panaghiei, fata care s-a îndrăgostit de soare*). Se păstrează tonul molcom al rostirii, preaplinul afectiv, duișia privirii crepusculare, diversificându-se ușor doar formula prozodică, poetul mergând până la poezii cu metrică populară, iar alteori, oprindu-se la versul alb.

Iubiri de toamnă târzie (2013) a apărut în Colecția Lirik a Editurii Armonii culturale, bucurându-se de o ilustrație reușită, realizată de un grup de elevi de la Liceul de Muzică și Arte Plastice din Alba Iulia. Prin noua sa producție lirică, Victor Burde transmite dorul de sat și copilărie, precum și nostalgia clipelor de tinerețe. O poezie este emblematică în această direcție: „Undeva,/ în tinda cu pământ pe jos,/ din care mai țin minte doar/ cuptorul și scara/ pe care urca, temătoare,/ mama bătrână în pod,/ tăind umbre sinistre prin/ fumul albăstrui, adăpostit/ sub hăizașul din paie;/ Acolo, în căsuța/ din cel mai frumos sat,/ mi-am cioplit cu briceagul,/ amintirile copilăriei,/ încrustate pe un răboj/ din lemn de plop,/ în iarba stropită/ de Dumnezeu, cu rouă.../ Sălciile ce acopereau/ băncuța de la uliță,/ erau bătrâne și

lemnul/ le devenise găunos, adăpostind vânturile și strigoi/ ce ieșeau noaptea să fure/ laptele vitelor.../ Bucuriile și temerile celor mai fericite/ zile din viața mea!/ Eram stăpânul tuturor copacilor,/ florilor și găzelor din împărăția/ ce o puteau cuprinde ochii mei.../ Apoi ne-am mutat la oraș.../ Țin minte bine ziua aceea,/ pentru că atunci, a murit/ Raiul... copilăriei mele!” (*Primele amintiri*).

Dezvăluită cu măsura maturității, iubirea poetului este la fel de puternică precum cea a unui proaspăt îndrăgostit, iar adresa căutărilor sale vizează, pe rând, iubita, Divinitatea, Timpul de altădată. Tocmai din acest motiv, iubirea se contopește cumva în rugăciune, căpătând atributele universalului și eternului, dar și pe cele ale voluptuoasei suferințe (eminesciene). „Întoarce-te, iubite, căci grâu-i secerat,/ S-au strâns și poamele – livezile-s pustii,/ Nu știu nimic de tine, din ceasul ce-ai plecat/ Mă rog mereu, dar cred, că... nu mai vii!” (*Scrisoare*).

Alte poezii întruchipează adevărate imnuri închinare femeii, iubitei, mamei, în versuri cu un grad sporit de cantabilitate, fapt ce le apropie de lirica simbolistă, prin percepțiile de natură olfactivă și muzicală, la fel ca și prin decorul solitudinii. În vremuri crepusculare, reazemul poetului rămâne iubirea, căci, în resorturile sale, constă vitalitatea, energia, puterea salvatoare a resemnării și împăcării cu sine. În consecință, Victor Burde face un bilanț al propriei vieți, devenit sinonim cu un bilanț al iubirii, cu toate efectele sale terapeutice. „Clipa mea, clipa ta,/ Două aripi ce deja au zburat,/ Furișându-se în temnița timpului,/ Spre a rămâne încătușate/ În clepsidre, unde timpul/ Nu moare niciodată.../ Acolo, în nisipul lor,/ Sunt adunate/ Toate amintirile noastre:/ Vesele, triste, dulci sau amare,/ Urmând a ne fi înapoiate/ În clipa marelui final.../ Vom socoti atunci, adunându-le,/ Cât de demni le-am trăit/ Și cât de mult, iubita mea,/ M-ai... iubit!” (*Clipe...*).

În imaginația poetului, iubirea este plasată într-un decor preponderent rustic, în vecinătatea imediată a pădurii de mesteceni cu sclipirile sale de alb, cu sunetele ei multiplicare de păsări și vânt. În acest imens tablou al naturii, creată cu atâta

generozitate de Dumnezeu, ființa își descarcă preaplinul sufletesc, iubirea atingând coarda spiritualizării și descarnându-se de simțuri. Doar amintirea ninsorilor interminabile aduce fine sugestii ale melancoliei trecerii. Impresia care se formează este și de natură picturală, înfățișând un tangou pe acorduri de vioară a celor ce se iubesc etern. Este, fără îndoială, o imagine cât se poate de romantică, asociată cu întreaga simbolistică a frunzei, a pădurii, a toamnei, precum în versurile: „Galbenul din frunze/ sub tăișul brumei/ s-a întins/ precum un șarpe/ sorbind din rădăcina/ pomului ce l-a hrănit./ Pădurea toată/ a devenit o Evă,/ pe care trupul toamnei/ s-a încolăcit...” (*Galben de toamnă*).

Poezia în sine constituie un refugiu din calea vremurilor, cu toate provocările lor, iar Victor Burde i-a simțit binefacerile, ancorându-și imaginația poetică într-un decor al mirării și inocenței, unde practicarea afectivității sporește libertatea interioară.

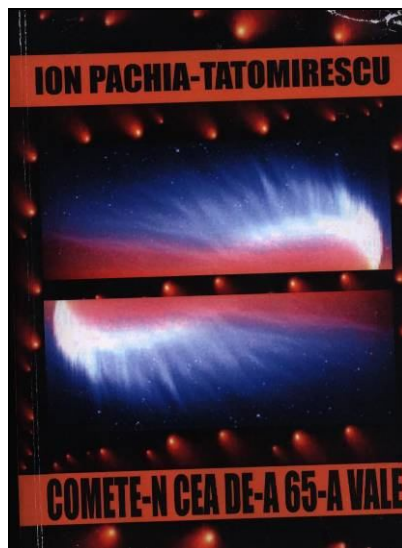
MONICA GROSU

CORPUL ȘI LITERA

→al lecturilor serioase, în junețe a practicat, ca asistent, artele scenice, regia. Intriga cărții se despachetează astfel cu o remarcabilă discreție a suspansului, inserțiile cărturărești, intertextualitatea, câtă e, e gradată, așa spune homeopatic, nimic nu sare în ochi, deși întâmplările sunt peste tot dramatice, dureroase. Ele se adună lent, e aci o convocare a lor infinitezimală, nici nu socotești că de fapt se pregătește undeva surpriza. Romanul se oprește brusc, ultima lui pagină e redactată de doctorița Iustina, personajul chemat de autor, după, cum am aflat, pierderea în memorie a celui dintâi, putana complicată Irina – cu el, cu autorul, se va fi întâmplat oare să rătăcească și el în uitare? Iustina nu ne lămurește, invitându-ne numai în cele din urmă să scriem noi, cititorii, sfârșitul: „Aici sfârșește manuscrisul lui Petru. N-am cum să știu cum ar fi dorit să se încheie și nici nu pot să scriu chiar dacă, la fel ca el, cred în eternitatea cuvântului. Că noi rămânem în eternitatea cuvântului. (...) Eu vă cer îngăduința doar de a mă lăsa să mă rog pentru iertarea orgoliului nemăsurat de-a crede că pot îndrepta destinul oamenilor”.

Încă o cometă în opera omnia

Afirmat ca spirit enciclopedist, profesorul dr. Ion Pachia-Tatomirescu tipărește la sfârșitul anului 2012 (Ed. Waldpress, Timișoara) un consistent volum de poezii întregit, după un sumar care se impune tot mai mult (nu numai la el), ca într-o veritabilă ediție critică, cu un aparat bibliografic complex și completat riguros, sub titlul *Comete-n cea de-a 65-a vale*; o subtilă trimitere la vârsta rotunjită de autor în același an, la 16 februarie. Înainte de a vorbi însă despre poezia lui Tatomirescu din acest volum, ne oprim totuși atenția, în chip necesar, asupra celei de a doua părți, *De la cele biobibliografice la repere din bolta oranj-istoriei literare*, alcătuită de conf. univ. dr. Ana Mugurin. Pe parcursul a 151 de pagini (255-406), cititorul face cunoștință cu câteva repere semnificative din viața și prodigioasa activitate de profesor, redactor, publicist, poet, epigramist și parodist, prozator pentru copii, folclorist, etnolog, dialectolog, cercetător al mitosferei pelasge, istoric al religiilor, critic, teoretician și istoric literar a lui Ion Pachia-Tatomirescu, confirmată și de o selecție a referințelor adunate în timp de autor. Această a doua parte se încheie cu o succintă prezentare a tuturor celor 105 volume publicate (30 sub semnătură proprie și alte 75 în colaborare) „apărute pe segmentul temporal 1971-2012”. El însuși critic literar, Ion Pachia-Tatomirescu (a se vedea, de pildă, vol. *Nichita Stănescu și paradoxismul*, Ed. Arutela, 1994, ori *Tratatul de melancolie*, Ed. Eurostamp, 2000) face parte din generația *resurrecției poetice* (titlul unei alte lucrări, 2005), este un postmodernist erudit, al cărui verb rămâne fidel unei conștiințiozități exigente, dar mereu înnoite și cu o emotivitate bine disciplinată în exercițiul reflexivității. Opera lui poetică (14 volume, dacă am numărat bine) începe cu volumul de debut *Munte* (Ed. Eminescu, 1972), căruia îi urmează un alt volum, incitant nu numai prin titlu (*Încânțece. Demon-Graal-Sobor*, Ed. Litera, 1979), apoi altele: *Verbul de mărgărint* (Ed. Facla, 1988), sau un volum de distihuri superparadoxiste, *Salmi* (Ed. Aethicus, 2000) etc. Însă, ca și în volumul *Elegii din Era Arheopterix* (Ed. Dacia, 2011), despre care am mai scris, și în recentul volum, autorul este atras evident de gândirea paradoxistă (inclusiv în latura imaginativă, a re-prezentării factualului etern). El se cantonează într-o lume aparent stranie, cu teme ce ar putea fi

socotite fie adiacente, fie anacronice (*Descântecul zalmoxian al unchiului Aethicus Donares de-alungat Haosachele și Haosachia; Sofist-unchiul și pufinul din Insulele Rifarice; Unchiu-meu, sofistul, despre centura Aherasiei; Nani-nani, vidule, nani-nani, Dacie vidată...!* etc.), însă substanța textului aduce mereu în atenție întrebările eternele noastre neliniști. Alteori, ne propune *geometria lanurilor de rapiță, poeme de sâmbătă seara pe bulevard la vale, ori urcă piramida lui Keops pe sfânta spinare de măgar*. Liric uneori (*Despre înfrunzirea ramelor de pendule din gări, Lângă Ursa Mare, Numai tu, floare de nufăr, Despre ingrata absență* etc.), Tatomirescu reverberează la incidența cu suprarealismul lumii sale și se conformează determinațiilor ei; *-De n-ai mai fi berbec-om, vraci-vultur-gaie, șef-șap, / flăcău-taur-centaur, director-vânător-săgetător, / rege-scorpion-presedinte, rac-împărat-de-vidă-conservă...!* (p.224), sau *Ea se respectă, de parc-ar fi o moleculă de hidrogen/ din lobul stâng al plămânului meu, / eu mă respect, de parc-aș fi o moleculă de oxigen/ din lobul drept al plămânului tău...*(p.92) etc. Însă văzând cu atenție sumarul volumului de poezii, îți poți confirma că Ion Pachia-Tatomirescu pornește, ca într-un concept protestatar-creaționist, de la *Dansul cometei cu sepiă spre Cometa-n hyra de-aer-duh*, mai apoi spre *Cometa-n apa viorea*, trece cu *Cometa oaselor de foc* din zenit în nadir spre *Steaua pentru lemn*, la *Privighetori-comete de lut* după traiectoria descendentă din mitul hesiodic al Vârstei de Aur. Fiecare ciclu își urmează ideea enunțată cu un *Salm* (cel de al doilea poem din ciclu: *Salm-Cer, nea; Salm-Aer; Salm-Apă; Salm-Focul; Salm-Lemnul; Salm-Lutul* ale elementelor primordiale din

filosofia lui Empedocles) și se încheie tot cu un *Salm* (*Salm-Alcov, Salm-mov-bomfaier, Salm-Steiu-mi sapă, Salm-Zvântă soclul, Salm-Semnlu și Salm-Pământ*); *salmul* cu psalmodiere. Ion Pachia-Tatomirescu intersectează în poezia sa simboluri din marile mitologii europene cu o mitologie dacică recuperată: Cogaionul, atât de frecvent în versurile sale, este un Olymp autohton, apoi Moșul Soare și cosmogonia danubiană, dacică, din Țara-Tinereții-fără-Bătrânețe (*Unchiu-meu, sofistul, despre centura Aherasiei*) etc. Ambitusul afirmării cogaionului mi se pare cel mai evident în cele *Șapte izometalice: Astăzi, poezia mea valahă este de gardă/ în Insula Șerpilor, în vreme ce Ahile își strânge/ ghituțu-i chimir lat, peste buric, prinde toarțele/(...), apoi strigă de-mi reverberează tot cerul de malachit: „- Să mă ningi cu poeme-fulgi, neîncetat, pân-auzi/ cum crește nemurirea, în creștetul Cogaionului/ părintesc...”* Un Pan tardiv, poetul bucolic din *Geometria lanurilor de rapiță* descoperă această mierlă autohtonă *ce nu și-a pierdut strămoșeasca-i limbă/ în vreun Turn Babel și rămâne să-mi cânte gratuit(...)* în aceeași limbă dintâi. O limbă pre-adamică, limba oceanului primordial care se mai poate auzi încă dintre lanurile de rapiță, de unde *un supersonic se ridică - vârf de săgeată de-argint/ ce trage-n cupola ultramarină un alb harpon de fum...;* o coabitare adânc conflictuală, neîmpăcată, dar totuși tolerantă până și sub *groaznicele joagăre-laser, / chiar sub aurorele polare*. Într-un astfel de ring viscolit, păsările Arheopterix tac cu privirile ațintite în sus, ca într-un psalm al îndurării: *licuricii din cupele de plexiglas ale runelor-Yin/ troienesc mai tot ringul-Yang din acest papirus al mov-uscaților ciulini*. Protestul verde se adaugă și el protestelor anterioare din elegiile cogaionice cu dorința de a nu strica echilibrul dintâi, despre care vorbește adesea în subtextul acelor traiectorii ale datului implacabil. Citindu-l pe Ion Pachia-Tatomirescu (chiar și numai în poezie) nu poți să nu ai conturul personalității sale cu o față a extraversionii formale, dar calde. Un însingurat care-i caută pe toți ceilalți, nu pe fiecare în parte, într-o consensualitate, supus provocărilor superioare și trenante. El atinge fericirea generică fără a se lăsa condus de o atare nevoie, e înclinat spre deliberări profunde, deși pare visător, imaginativ, dar are vocația unor îngrijorări generoase, deși pare rezervat; e teandric totuși și nicidecum dionisiac.

IULIAN CHIVU

Nunțile alchimice ale melcului

Departate de mine ideea stranie de a cădea în desuetudine, dar după ce am găzduit în premieră fragmente din ultimele cărți semnate de Matei Vișniec, romanul *Domnul K eliberat* (2010), culegerea de poeme *La masă cu Marx* (2011) și am publicat în revista *Contact international* în exclusivitate în limba română piesa *Regele, bufonul și Domnii Șobolani*, am reușit să pătrund în retorta creatoare al dramaturgului, poetului și, în general, a scriitorului și cărturarului. Temele, motivele abordate sub o diversitate de expresii, nu sunt decât hainele împăratului, figura de stil primordiale pe care autorul o îmbracă pentru a transmite mesajele sale doar aparent alambicate. Maestrul realizează un ritual, el rămâne Creatorul de Cuvinte, desăvârșite în sublimare, precum un magician ce șlefuieste pietrele pour les connaisseurs. Chiar el scrie în **Cum am dresat un melc pe sânii tăi** faptul că inima, deci o parte esențială a corpului, *o pompă caraghioasă începe să se frământa, să bolborosească, să se bâlbâie, să moară, să se resusciteze, să se prodească, să se piardă cu firea și să regrete apoi, să improvizeze clovnerii și să își ceară iertare* când numai se gândește la femeia pe care o iubește. Ei, bine, o întreagă magie pune stăpânire pe povestitorul, trăitorul și gânditorul a cărui inimă, personificată, încearcă să evadeze în fiecare noapte, spre cea căreia i se refuză nunta fizică și iese din piept *ca dintr-o fântână pentru a se furișa afară și pentru a respira aerul proaspăt al nopții...* Poem în proză cu accente dramatice, îmbinând elemente psihologice și metafizice, prima parte a cărții apărută la Editura Humanitas²⁹, se desfășoară într-un spațiu virtual a cărui realitate se constituie în materia primă ce răstălmăcește sufletul încărcat al scriitorului. Calofiliei savante și atent studiate, din unele volume, i se substituie treptat un spectacol imagistic de bună ținută, pus în scenă de un regizor impecabil, care-și cunoaște meseria și și-o exercită până la detaliul infinitesimal printr-o fantasmagorică reflectare a unei realități proprii lumii lui Matei Vișniec: *perne, încolăcite unele cu altele, care se ling ușor, franjuri afectuoși, draperii ce mângâie podeaua, platouri ce se clădesc, ... se topesc, ... unele în altele până când formează un corp comun, ...*

²⁹ Scrisori de dragoste către o prințesă chineză

paharele... ce tresar imperceptibil de fiecare dată când o sticlă se apropie de ele..., cuțite cu mânere... virile, linguri ... dornice de a fi supte de buzele noastre. Discursivitatea ușor ostentativă (pe care un cititor neatent ar putea să o compare cu versurile lui Emil Brumaru!) nu este semnul trecerii în erotism desuet a fluxului confesiv, ci dovada că autorul posedă capacitatea de a schimba registrele, evoluând pe portative lirice diverse, rămânând însă un sensibil observator al fanteziei pe care doar afectul o poate determina. Cantonarea în patul procustian al unei formule unice devine astfel o iluzie, pe care scriitorul o risipește cu o grație dezinvoltă, originalitatea și percutanța imaginilor rezultând tocmai din această tacită ofensivă împotriva nostalgiei și deznădejdiei. Refuzând tentația unei viziuni obișnuite sau a unui conformism structural al unei abordări comode, autorul amorsează, precum în scrisorile amoroase către prințesa chineză, o conotație latentă, ce realizează o vibrație nostalgică împletită cu iluzia unei reflexivități implicite. În asemenea cazuri, poemul devine o oglindă cu transparente inconvertibile, o meta-aventură a spiritului însetat de fantasmalele unei imaginații devorante, *sângele răspândit pe jos începe să reflecte cerul... e mai mult decât o lupă gigantică... e o adevărată numărătoare inversă.* Autorul, copleșit de un tablou semnat Bosch, întreabă: *Nu vedeți că rana mea este o oglindă gigantică?*

Incursiunile în filosofie, în politică și religie (confucianism și buddhism) nu fac decât să decidă sub un singur clopot existența lumii plină de dragoste și frumusețe, tandră și plină de jale totodată. Poemul în proză, chiar dacă prezintă un discurs epic, este o reprezentare a unui dramaturg ce știe să manipuleze narațiunea, suspansul, cu un prolog și un sfârșit din creația marilor scriitori ai umanității.

Tandrețea se strecoară de la un corp material (inimă, organ sexual - melc), obținând inspirația orgasmică a rănilor prin cuvinte înșiruite ca un râu de aur ce curge din laboratorul alchimistului până la abstractul încălțării din cabinetul de pantofi care surprinde calități, atitudini, reacții, sentimente, suplicii masochiste într-un al treisprezecelea ceas (capitol). *De ce există cuvinte pe care nu le putem pronunța decât în timp ce facem dragoste, care nu rezonază în spirit decât atunci când trupurile sunt înlănțuite, topite unul în altul, depozitate de materialitate, gata să își ia zborul, gata să se*

dizolve în vid, capabile să absoarbă timpul, să se sustragă timpului, să termine cu temporalitatea. Aceasta este viziunea nunții alchimice în gândirea vișnieciană, el afirmând că: *îmi plac mai ales cuvintele cărnose, rubensiene, cuvintele cu sâni mari și fese frumose, cuvintele care vibrează în gură mult timp după ce au fost pronunțate.*

Substanța lirismului său își sublimază ecourile dincolo de orice barieră senzorială, imprimând un ritm luxuriant al reveriei și un patos dezinhibant al confesiunii. Imaginarul își transferă forța fascinatorie în câmpul freneziei lexicale, uimind prin pregnanța detaliului și prin fluiditatea irezistibilă a confesiunii: *mă simt vinovat, deoarece știu, simt, nu pot uita cine este adevăratul autor al acestor cărți... vă spun, doamnă, că sânii dumneavoastră sunt sursa secretă a tot ceea ce am scris...*

Romanul în care elementele se îmbină armonios se încheie printr-o extraordinară butadă demnă de știința esoterică, de magie, pe care, neștiind s-o exprime altfel, credinciosul spune că se simte mai aproape de Dumnezeu în apropierea bisericii: *Deși trenul se îndepărtează cu femeia pe care o iubesc, gara rămâne, totuși, locul în care, fizic și în termeni de spațiu și timp, mă simt cel mai aproape de dumneavoastră.* Un roman scris altfel, în care imaginile romantice înlocuiesc dialogul și introspecția explodează într-o virtuală reverie inițiată ne invită la lecturi repetate precum am asculta la infinit o sonată la pian.

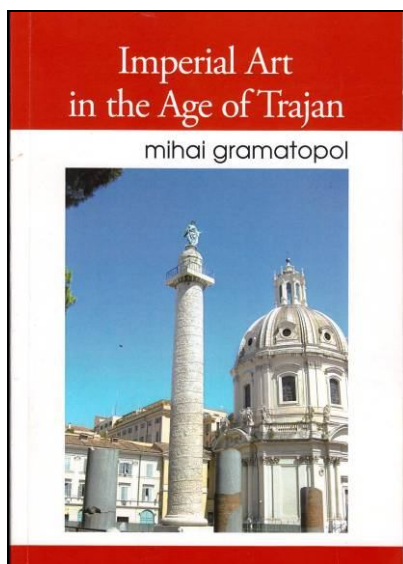
JULIETA CARMEN
PENDEFUNDA

OPERA IMPERIALĂ

Reeditarea operei istoriologului, altfel spus, a gânditorului întru lucrarea spiritului istoric – în linia, la noi, a lui N. Iorga ori Gheorghe Brătianu, aiurea a francezilor de la **Analles**, a lui F. Braudel etc. – e vorba de eminentul Mihai Gramatopol, stins de tânăr, în plenitudinea duhului creator, se întregeste astăzi, prin grija soției savantului, prof. Viorica Gramatopol, cu încă o piesă fundamentală, **Arta Imperială a epocii lui Traian** (Editura Transilvania Expres, Brașov, 2012, urmată, după un an, la aceeași editură, spre o mai largă difuziune, de versiunea în englezește, **Imperial Art in the Age of Trajan**, translated by Ioana Zirra /and/ Additions to the English version Magda Teodorescu).

Deși după însăși mărturisirea autorului, culturii și, în particular, artei Marelui Imperiu Roman li s-a acordat de-a lungul veacurilor „o maximă și susținută atenție”, impozanta carte din 1884 a lui Mihai Gramatopol era menită a împlini totuși o impardonabilă lacună: se cerea, în consecință, repunerea în discuție, deodată cu reordonarea și interpretarea iconografică (decorațiunea sculpturală, metopele) ale unui moment esențial din, ca să zic așa, întruparea, în ținuturile danubiano-pontice, a spiritului traianic, *Monumentul de la Adamclisi*. În 1982 se împlinea – ne amintește într-o precuvântare la volum ilustrul savant – „începerea de către Grigore Tocilescu a săpăturilor la Monumentul triumfal de la Adamaclisi, cel mai mare și mai bine conservat obiectiv de acest gen al arheologiei romane” - un prilej privilegiat, crede Mihai Gramatopol, de a oferi contemporaneității cheia „înțelegerii mai profunde și mai circumstanțiate a întregii arte traianice, a pătrunderii mobilurilor ei sociale și politice, a decriptării unei ideologii, a unor motivații filosofice, a unei atmosfere culturale și a comportamentului clasei politice romane față de evenimentele care au remodelat Principatul la cumpăna a două secole. „De tot intersul vor fi apoi, în compunerea lucrării gramatopoliene, comentariile privitoare la originea Monumentului și la înrudirile artistice ale acestuia cu celelelate „complexe arhitectonico-plastice ridicate de Traian”.

Descripția, fenomenologia sunt însoțite neconținut în cartea lui Mihai

Gramatopol de viziunea teoretică, de procesarea cu ustensil filosofic a imaginilor, a constructului sculptural și arhitectonic, a formelor plastice. Istoriologul e, de pildă, preocupat de aspectul metodologic, de veșmântul idiomatice al cercetării științifice, de limbaj. E la curent cu limbajul matematic, căruia îi recunoaște universalitatea, puterea de abstractizare, e convins însă, într-o bună tradiție filosofică, spre a-l cita din nou, că „limbajul trebuie să fie o emanție a unei ontologii subiacente și nu un cod de traducere aplicat acesteia din exterior”. În absența unei limbi proprii a duhului lucrurilor, în cazul supunerii cercetării, a istoriei artei doar la investigații așa-zicând pozitiviste („clasmamente”, factologie numeroasă etc.), truda oricărei construcții ori reconstrucții în caz e menită ratării. Mihai Gramatopol scrie în acest sens în chip memorabil: „O realitate care nu și-a găsit limbajul sau care nu și l-a dezvoltat în mod adecvat riscă, în ciuda bogăției materiale a domeniului, să nu se înscrie ca știință în ordinea spiritului”.

Fiind vorba de Monumentul triumfal de la Adamclisi, una dintre chestiunile ridicate de această capodoperă imperială este aceea a narativității, Mihai Gramatopol înregistrând, cu aplicată erudiție, comentariile și ipotezele de travaliu ce i s-au consacrat, trecând în temă de la un specialist de azi în naratologia artei antice, precum P.H. von Blackenhagen, la, de exemplu, vienezul Alois Riegl, cel care pune capăt evoluționismului lui Winckelmann, insistând apoi asupra carierei (înelungată) în estetică a conceptului

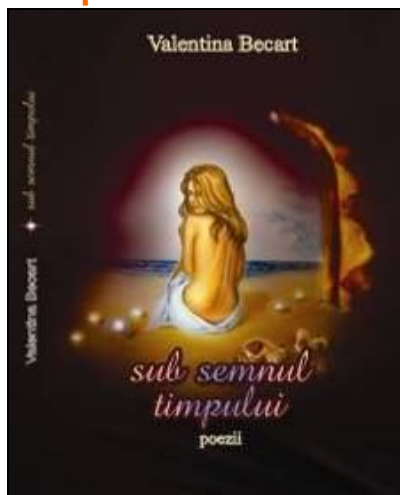
voinței de artă (*Kunstwollen*). Aceasta pentru că tocmai conceptul în cauză, ne încredințează savantul, va caracteriza și va opera în „arta imperială în general și /în/ cea a vremii lui Traian în special”.

Ediției princeps, din 1984, tipărită la „Meridiane”, incompletă „din lipsă de spațiu”, (cum ne avertizează Viorica Gramatopol), editorul prezentei lucrări i-a adăugat capitolul exclus, intitulat sugestiv, **Aulic și Imperial**. Într-un *Argumentum I*, aceasta reface cu minuție și acribie geneza remarcabilei opere gramatopoliene, cu punctul de inițiere fixat la 1973, „când lui Mihai (notează Viorica Gramatopol) i-a apărut studiul **Artizanal și provincial în arta romană** (Studia II, pp 260-277)”. Reproduce aci și următoarea notă a autorului ce explicitează structura și motivația teoretico-filosofică a operei: „Trofeului de la Adamclisi, Coloanei de la Roma, artei traianice și contextului ei cultural i-am dedicat o carte, **Arta imperială a epocii lui Traian**, București, Meridiane, 1984. Demonstram acolo că metopele Monumentului de la Adamclisi, dedicat lui Marte răzbușătorului, reprezintă pe hemiciclu nordic sângeroasa bătălie de pe platoul dobrogean, iar pe cel sudic, cel de-al doilea război dacic (105-106), care constituia răzbușarea înfrângerii de la Adamclisi ce a determinat respectivul război, neprevăzut de Traian. Am dat și prima serie logică a metopelor....”.

Capitol fundamental, **Aulic și Imperial** nu doar reechilibrează compoziția eminenței lucrării a lui Mihai Gramatopol, dar conchide asupra viziunii istoriologice moderne (îndeobște în domeniul istoriei și filosofiei artei) a savantului: „Arta epocii lui Traian reprezintă apogeul celui de-al doilea termen al bipolarității aulic-imperial. Și cred că reiese din ce în ce mai clar faptul, așa cum am spus la începutul acestor rânduri, că arta romană imperială, datorită explicabilului ei eclectism, nu o putem judeca și mai ales înțelege decât prin prisma acestui structuralism critic cu adânci rădăcini în filosofia europeană a artei pe care va trebui în mod perpetuu să-l alimentăm și să-l susținem cu elemente concrete ale bazei social-politice și ale curentelor al căror epifenomen este”.

A. I. BRUMARU

Timpul ca o tăcere

Afirmația lui Titu Maiorescu, potrivit căreia „Poezia, ca orice artă, trebuie să exprime frumosul” e magistral întrucipată de **Valentina Becart** în cartea sa de poezie **Sub semnul timpului**. Beneficiind de o grafică foarte frumos realizată, autor Mihai Cătruna, cartea își deapănă „frumosul” de la primul la ultimul vers cu o sensibilitate care, cu greu, se poate defini.

„Poezia nu se poate defini, ci numai descrie” spunea George Călinescu. Valentina Becart nu definește poezia, dar se definește pe sine în versuri tulburătoare: *Eu știu că sunt/ o umbră trecătoare / că viața mea / e pură întâmplare/ neînțeles cuvânt.../ Eu cred că sunt / sclipirea unei năluciri / solare / fiorul prins / în iernile polare / năucitor avânt.../ Eu știu că sunt.../ Eu cred că m-am născut / spre a muri.../ ce surdă e strivirea / între azi / și timpul ce-a trecut.../ (Sub semnul timpului).*

Pentru Valentina Becart întreaga lume aparține timpului, cu ghearele lui de gheață, implacabil, timpul ca o tăcere, sub semnul căruia poeta afirmă: *Să n-auzim tăcerile jelind / Să n-auzim tăcerile murind (În umbra adevărului).* Și pentru mai multă concretețe, continuă: *tăceri / nedescifrate / întunecau oceanul / și stâncile alarmate / se surpau în mine / ca-ntr-un ochi lunatic, / singuratic / în noapte, meditând... (Ca-ntr-un ochi lunatic).*

Poezia Valentinei Becart se desface în petale de o finețe aproape ireală, însoțite de o muzicalitate celestă desfășurată pe undele spațiului nedeslușit al sufletului: *În liniștea acestei dimineți / simt sufletul / cum se desface-n ramuri / ce-și caută împlinirea / și rodul unui timp senin, / curat... / curat... (În liniștea acestei dimineți)* sau: *Mă pierd într-o lacrimă*

/ și-un gând istovit / mă poartă agale / pe valuri... (Sunt gândul istovit).

Același George Călinescu afirma în lucrarea sa „Curs de poezie” că „dacă am ști cum se face o poezie genială, toți am deveni mari poeți și arta s-ar preface în industrie”. Valentina Becart îl contrazice și ne demonstrează că știe cum se construiește, cu migală și talent, o poezie bună (chiar dacă nu genială), o poezie a cărei emoție artistică te transpune în lumea feerică a credinței în frumos, în diafan, în Demiurgul cuvintelor pastelate și sărutate de îngeri: *Lasă-mi în suflet / parfumul tău vărătec / și cerul aprins de-atâtea cuvinte.../ timpul își pune broboadă de seară / cu fiecare liniște / vânată / și fereastră cu storurile trase.../ așteptarea mea /-e cântec de dor- / după urmele tale / albastre... (Lasă-mi în fereastră).*

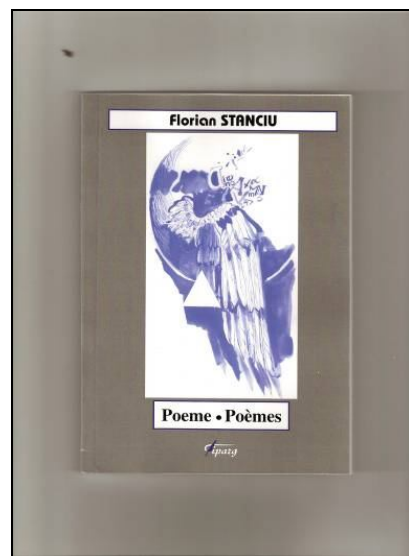
Cântecul cuvintelor, mânuite lejer de poetă, își curge parfumul cu note de lumină peste bucuria trecerii în calendarul iubirii cu soare pe portativ și pe buze: *Lasă-mă să te cuprind / în palme / înfinire / să curgă sângele-mi albastru / unde să fugi / când iarna-și etala făptura / la un singur pas... (Sunt albastru... peste ape).*

Timpul, acest creier enigmatic al lumii, devine pentru Valentina Becart un ce mereu neștiut, mereu aprins cu flamuri de dor și mirare, un țel nesperat spre scara cu trepte de mătase a vieții: *Port semnul timpului / pe frunte: / lumini și umbre / o mare de suspine / pădurea / ce-o să-mi cânte / marșul de plecare.../ O! cât de mare-i semnul.../ în pumnul răvășit / de iarbă / în toamna ce-o să ardă / zburdălnicia / ultimului gând... (Port semnul timpului).*

Închei succinta mea prezentare cu poemul care mi-a plăcut cel mai mult, poem care confirmă întrutotul o altă zicere mirabilă a lui George Călinescu, și anume că „poezia e o liturghie, un ceremonial introdus în viață, fără să se confunde cu ea”: *Să nu rupi floarea solitară, / dintr-o lacrimă crescută, / sau poate o mirare.../ eu sunt petala / albă / deschisă în adierea serii, / ca o iubire interzisă.../ mi-e inima fântână / părăsită, / fără izvoare, / fără stele azvârlite / de mâna ta.../ iubite.../ Să nu strivești lumina / cuibărită / într-un bob / de fericiere.../ eu sunt firul de iarbă / ivit sub razele de lună, / ca o promisiune / într-o flăcăcă neîmplănită... / mi-e sufletul o peșteră / uitată, / sunt umbre lungi, / sunt șoapte / -suicidară noapte- / și ușa-i ferecată / de mâna ta / iubite.../ de mâna ta... (Suicidară noapte).*

conf. univ.dr. ILIE GORJAN

FAȚĂ ÎN FAȚĂ CU TĂCEREA

Despre Florian Stanciu am mai scris. De data aceasta, iată, s-a produs o premieră: poemele sale sunt traduse în franceză. Adică autorul a simțit că e momentul să... iasă în lume, că eul său poate fi răsădit oriunde. Lirismul său elegiac se supune unei lucidități aspre, dominante. În poezia sa pulsează universul cu mișcări în volute misterioase. Poemele te prind de braț și te întrebă cine ești, îți bănuie visele, în penumbre cu fragede sclipiri și cu levitații aproximative.

Am în față antologia bilingvă *Poeme/Poèmes*, editura Tiparg, 2013. Textele sunt alese din volumele apărute între 1993-2011. Versiunea franceză îi aparține scriitorului Iulian Dămăcuș, traducător rafinat, care nu se află la prima „aventură” de acest fel. Pentru această traducere, Dămăcuș s-a familiarizat metodic cu stilul lui Florian Stanciu, cu temele, universul poetic, cu vibrațiile stilistice. Uneori se produc revelații, întrucât Dămăcuș surmontează intraductibilul, îl supune, îl îmblânzește. Nu e ușor să „lupți” cu „umbre droaie/nori puhoai/năboiau/zvâr/îmbălat” etc. În poezia lui Stanciu tăcerea apare în preajmă „precum pietrele”, iar la „spălarea cuvintelor” poetul stă într-un cerc magic, înconjurat de lucrurile pe care le numește.

Un poet tradus de un poet. Nu se putea face o alegere mai fericită. Adesea, spiritele celor doi se intersectează la lumina fulgerelor poeziei adevărate.

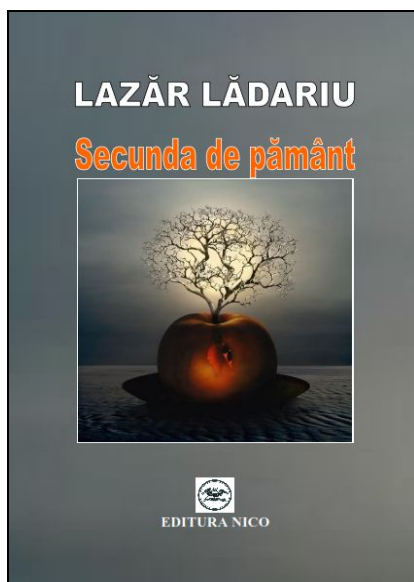
ALEXANDRU JURCAN

Secunda de pământ

Uneori sunt urmărit de o serie de întrebări: Se cade ca un poet să aibă spirit critic față de poezia altui poet? Nu e riscul ca el să cadă în subiectivismul dat de propria poezie, de convingerea că aceasta e "firul roșu" al poeziei din toate... timpurile? Că totul în afara ei nu sunt decât devieri mai mari sau mai mici față de drumul de urmat de către... **poetul universal**? Fără răspunsuri convingătoare, găsesc un subterfugiu. Rândurile scrise de un poet despre alt poet nu sunt cu adevărat rânduri de critică literară. Sunt sensibilități la care poetul ce scrie despre alt poet a rezonat. Sunt bucurii de cititor, mai mult sau mai puțin versat, sunt decriptări după „forma și asemănarea” poetului cititor.

Astfel, sub amendamentul celor exprimate, mă încumet să scriu câteva rânduri despre **Secunda de pământ**, Ed. Nico, Tg.Mureș, 2013, proaspătă carte de versuri apărută sub semnătura lui **Lazăr Lădariu**, iluministul mureșean al acestor vremuri, erudit om de cultură, publicist și sensibil scriitor, harnic și motivat luptător social și național. *In extenso*, un om în slujba oamenilor, un român în slujba neamului său.

Cartea menționată e „extrasă” dintr-un jurnal, ținut în perioada februarie 1983 - mai 2002, arătând faptul că poezia izbucnea între două adnotări, între rânduri de scriere a sinelui, a conștiinței și conștientului, raportat în spațiu și timp, la situații și situații. Ea arată un Lazăr Lădariu cu amplitudini de sensibilitate poetică izbucnite între contorsionările faptelor timpului de fiecare zi. Poezia sa nu e una spectaculoasă, cu înălțări verticale și apoi coborâri în vrie, e o poezie așezată, echilibrată, dar expresivă în rafinamentul ei. Așa cum „esențele tari se țin în sticle mici”, și în poezie gânduri mari pot găsi formule migăloase, imagini filigranice de exprimare: „.....și toți cei care ați urcat muntele/ veți fi niște umbre ascultătoare/ sau, poate/ eu voi fi cel cu numele Umbrei,/ cercel de piper la urechea dealului;...” (**Și la lună vă voi cunoaște**), sau „Cineva țipă în burta pământului,/ cineva se trezește și cascade prelung,/ cineva din adâncul mugurelui/ repetă cântecul învierii,/ cineva mână din urmă/ o caravană de rufe;/...” (**„Nașterea numelor”**).

Așteptând înserarea e un poem al trecerii implacabile a timpului, căreia autorul nu i se poate sustrage, o complacere surdă sub care mijeste regretul „marii treceri” blagiene: „Jumătate-iarbă,/ cealaltă jumătate-copac,/ crește în urmă/ vremea mea dusă;/ pasărea de sânge/ arde și azi în metaforă,/ fluturile deodată cu șarpele trece;/...”. Zădărnice, ar spune eclesiastul, fiindcă „...doar numele Tău/ scris e în ceruri.”, spune Lazăr Lădariu în poemul **Numele Tău**.

În majoritatea poemelor, întâlnim expresii care, ele însele s-ar putea constitui în mici poeme, deosebit de expresive: „...strig, și cuvintele mele cad pietre pe stâncă/ acoperite de aripi sub lațul subțire al morții...” (**Citind psalmii lui David**); „...doar amintirea solemnă rămâne/ despre alte aripi/ prin alt aer tăiat de o epifanie uitată...” (**Decembrie**); „Punte,/ umbra ta între două maluri...” (**Stopcadru**); „Neîntrerupt,/ precum timpul,/ copacul apelor curge...” (**Cu proaspătă memorie**); „Țipătul coasei a fugit în pământuri sure...” (**Zbor dublu**) etc. Citind poezia lui Lazăr Lădariu în această cheie, constăți că, așa cum spune în versurile „asemenea unei biserici/ ridicate în inima altei biserici” (**Viață dublă**), în propria poezie ascunde altă poezie, probabil, tocmai pentru a-i da poeziei sale consistență și durabilitate.

„Chemarea străbunilor” este o altă temă a volumului, temă, de altfel, recurentă în cărțile de versuri ale lui Lazăr Lădariu, temă ce-l prinde bine, deversându-i tumultul: „E-un suflet de pământ ce, greu, mă cheamă,/ din ce în ce mai tainic înapoi,/ prin

dimineți târzii de vară beată,/ prin seri de pergamute și de ploii.../Șoptesc păduri în orga lor vicleană,/ sub haina umbrei eu să mă-ncovoi,/ e-un suflet de pământ ce, greu, mă cheamă,/ din ce în ce mai tainic înapoi.” (**E-un suflet de pământ ce, greu, mă cheamă**)

Pe alocuri, sunt răbufniri în stil poetic propriu, dar în spiritul poeziei lui Goga și chiar a lui Ion Horea, absolut firești în contextul luptei și a „cămășii morții” îmbrăcate de autor, deodată cu această înregimentare în apărarea valorilor și spiritului românesc pe aceste meleaguri: „Nu-i lapte pe lume mai dulce,/ Nici soare să urce pe deal,/ Mai altfel, mai blândă chemare,/ Ca aici, la noi în Ardeal.// Nu-i ninsoare cărunță pe munți,/ Nici zăpezi să respire-n val/ Prin pădurea pândită de lupi,/ Ca aici, la noi, în Ardeal.//...” (**Aici, la noi, în Ardeal**). Sau poezia „**Apele trec, pietrele veșnic rămân**”, care mă duce cu gândul la acel „sfânt al închisorilor comuniste”, Nichifor Crainic: „Fost-am Iisus chinuit în celule,/ fost-am și lacrima din cântul păgân,/ am scrâșnit și am plâns, supus, că știam:/ apele trec, pietrele veșnic rămân.//...”. (E demn de remarcat faptul că Lazăr Lădariu nu a scos aceste poezii din carte, pentru a face o carte de sine stătătoare, scrise în acest registru al „Mustului care fierbe” (licență poetică O.Goga), ci a preferat sinceritatea, de a le așeza alături de poemele cu iz existențial, cronologic, așa cum „i-au venit” și când „i-au venit”, în Jurnal.)

Poemul „**Secunda mea de pământ**”, poemul definitoriu al cărții, este unul al convingerilor existențiale, asemănător în idee, nu și în formă, a celebrelor haikuri japoneze, ce reflectă în mare măsură ideea călăuzitoare a vieții: „Să ascult cântecul unic/ la munte am venit cu inima-ntreagă,/ mă rotund pulsându-mi în carne;/ la piatră am venit,/ mai tăcut ca niciodată,/ să învăț lecția cufundării/ în cuvântul fără întoarceri;/ pe câmp am ieșit/ cu tot alfabetul germinației,/ să cunosc respirația aceluia mesteacăn;/ pentru o gură de aer/ muntelui,/ pietrei,/ câmpului/ le dăruiesc acum/ secunda mea de pământ.// Secunda ce sunt.”.

„Secunda ce sunt” a lui Lazăr Lădariu este „... pata de sânge care vorbește” a lui Nichita!

RĂZVAN DUCAN

Angoasele de-a-ndoasele

Motto:

„Viața e joc în joc

Eu sunt regina jocului.”

(Ileana Roman – G-ambitul reginei)

Castanele comestibile din zona Turnu-Severinului (în care locuiește autoarea) pot fi prăjite, și atunci ai nevoie de dinți buni să le îngurgitezi, sau pot fi fierte și atunci poți să le mesteci chiar fără proteze. Ca entități prăjite, castanele, în viziunea mea pot fi omologate cu *angoasele* lirice ale Ilenei Roman, pe când aceleași produse, fierte și amestecate sub forma deliciosului piurê, pot simboliza *angoasele de-a-ndoasele* din aceeași carte /1/.

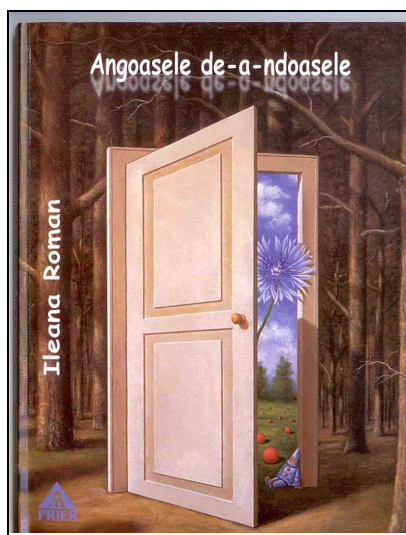
Focul care produce miracolul acestor transformări poetice anti-nomice conține în subtil dozaj ludicul și ironia. Dacă lecturăm cartea *de-a-ndoasele*, descoperim pentru *angoase* motto-ul: „Viața mea e rană caldă prin care se vede ce scriu”, iar pentru *angoasele de-a-ndoasele*: „Râsul și plânsul – frați de cruce”.

Angoasele sunt existențiale și culturale, iar cele *de-a-doasele* le iau în răspăr pe primele, dar nu la modul postmodernist, ci umoristic.

Prima *angoasă* existențială o reprezintă trecerea timpului: „Aruncașem toate ceasurile în Dunăre./ Câteva milioane, câte luasem de la oameni/ după ce i-am convins s-o ducă mai bine.” Și iată cum arată această *angoasă de-a-ndoasele*: „Puteți călări timpul pe deșălatelea,/ puteți dacă vreți să-i puneți șă, căpăstru, zăbale, valtrapuri/ pentru frumoasele întreceri hipo, hippz,/ le-am spus.” (*Orologos*)

Altă *angoasă*, legată de credințele ancestrale, o constituie visul: „Viața omului vine din vis/ și nimeni nu vrea să viseze urât.” Și pe trezie: „eu sunt visul vieții mele”. Între aceste două vise se instituie poezia. În acest domeniu predilect, Ileana Roman devine, după Nichita Stănescu, cea mai importantă creatoare de limbaj poetic, inventând cuvinte noi, viabile ontologic, pe bază de prefixe și sufixe cum ar fi: destipăresc, descrișăresc, înrămuresc, celestier, cuvântură, dumnezitudine etc.

Prin aceste jocuri lexicale Ileana Roman devine o regină a cuvintelor, iar prin vis, chiar regina Elisabeta,

închipuindu-și o zi din viața acestui personaj cu protocoalele aferente, pe care le îndeplinește șugubăț, dezinhibant, lucidă la osanalele lingușitoare care i se aduc: „Ce frumoasă e regina noastră,/ strigă corsarii din albastrul mărilor, oceanelor./ strigă toate gurile din largurile regatului meu/ și limbile care mă ling ca pe un drob de sare.” (*Sunt regina Elisabeta*)

O altă *angoasă* o constituie, de la o anumită vârstă, însingurarea devastatoare, cosmică: „Sunt singură, atât de singură/ Încât mă rog de ușă să scârțâie cumva/ Ușa se deschide se deschide/ Încet tot mai încet ca nesfârșirea/ Și nimic nu e mai pustiitor/ decât golul ce se cascadează din afară.” (*Golul*)

În patriarhatul contemporan, denumirile masculine ale străzilor și pietelor orașului de reședință al Ilenei Roman îi pricinuiesc o *angoasă* haioasă: „În orașul meu toate străzile sunt masculine (câteva neutre),/ deși orașul este frumos și trist ca o femeie.” (*Străzile masculine*) Traian, Aurelian, Cicero, Mircea, Carol I, Țepeș și mulți alții se întretaie, se încălecă prin piețe sincronizând momentele istorice incompatibile.

Neîmplinirea ca ființă, constituie suprema *angoasă* ontologică, datorată comunicării neîmplinite, sub semnul iubirii, cu semenii: „Am văzut că e bine și-am văzut că nu e bine./ Pe dinăuntru eram perfect îngropată în mine/ pe dinafară eram neterminată.” (*Despietruirea*)

Angoasele existențiale se revarsă apoi cu duimul datorită relațiilor sociale false, de-andoasele, dictatoriale, instaurate de tancurile

sovietice după 1944 și acum democratizate sclavagist de occidentul care ne-a transformat în piață de desfacere, după 1989, cu sprijinul conducătorilor autohtoni.

Angoasele de-a-doasele constituie o transmodernizare a *angoaselor* care devin în primă instanță *a-ndoasele*, prin ironie dezabuzantă, apoi *de-a-ndoasele* ca antinomii transfigurare ale *angoaselor*, cum de pildă nebunii imită regina, mâna bătrână devine mâna tânără în palmele ghicitoare și apoi nisip, iar poeta devine bărbat ca statut oniric, iar satul flămând cronic, sătul.

Ce rămâne, în concluzie, din paginile cărții? O foame de viață de sorginte biblică, tratată cu mult umor, o bucurie firesc omenească: „Nu există altă fericire pentru om decât să mănânce și să bea”, exemplificată prin evreii prezentați în Vechiul Testament care făceau „arderii de tot spre miros plăcut/ Domnului”, apoi „înfulcau hălcile de berbeci și de viței grași.” (*Foameni*)

Foamea Ilenei Roman este spirituală, de cultură și poezie, de inovații lingvistice, de metafizică și de toate problemele omenești, de ieri, de azi și de mâine.

Cititorii vor găsi delicii sufletești lecturând această carte rară, scrisă „cu sufletul în palme”.

La sentimentul dezmarginirii contribuie și tablourile lui Rafal Olbinski.

LUCIAN GRUIA

1) Ileana Roman – *Angoasele de-a-ndoasele* (Ed. PRIER, Craiova, 2012)

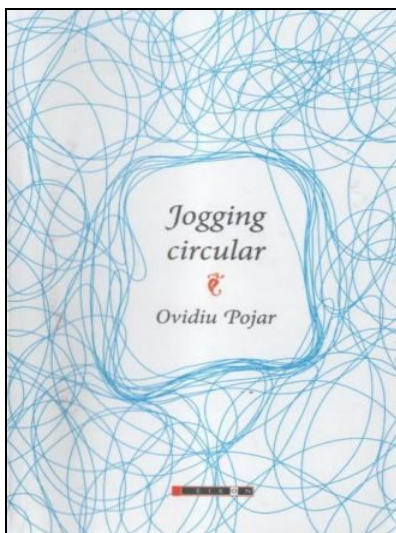
Carte-obiect de artă cu subtitlul cine-poeme cu zece compoziții de Rafal Olbinski. De altfel, poezia Ilenei Roman nici nu putea fi mai potrivit ilustrată decât cu Olbinski. Pentru a intra cât de cât, cătuși de puțin, dar orișicânduși de puțin, enorm contează!, așadar pentru a pătrunde în universul poetic al Ilenei Roman, cităm aici un scurt poem *angoasant*: „Sunt singură, atât de singură/Încât mă rog de ușă să scârțâie cumva/Ușa se deschide se deschide/Încet tot mai încet ca nesfârșirea/și nimic nu e mai pustiitor/Decât golul ce se cascadează din afară”.

DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

Medalion aniversar

Volumul „Jogging circular” al poetului Ovidiu Pojar, apărut la Editura Eikon, poate fi considerat un portret pe care însuși autorul și-l conturează prin versuri la împlinirea vârstei de 50 ani. Poeziile surprind prin ritmicitatea cu care sentimentele dau năvală în casa poeziei, atunci când ceasornicele vechi sunt oprite pentru bilanț: „mai rămăseseră doar câteva oase/ în stare/ să-mi mențină o relativă/ poziție verticală”.

În poezie, poetul poate fi stăpânul propriei lumi, pe care o ghidează după bunul plac: „să fie toamnă, am zis/ Ca pe-un măr lustruindu-mi/ regretele” sau „între mine și lume/ s-a lăsat o tăcere firească”. Atunci când rădăcinile prind contur, omul devine una cu natura: „cât înflorește mărul/ și-n palme ard caișii”. „Trag de timp/ ca-n copilărie de fusta mamei” spune poetul care, alunecând pe coarda dimineților sensibile, intră „în frigul de afară/ ca-ntr-o catedrală

eternităti, toată poezia copilăriei. În tot acest spațiu al reconstruirii lumii, poetul are propria rugăciune: „și dacă vrei să mai auzi de mine/ fă-mi numai, Doamne, visele mai mari/ ca să nu trec ca un schior pe șine/ și să-mi înghețe sufletu-n clăpări”. Anotimpurile sunt uneori o povară pen-

tru cel care dorește să păstreze linia continuă a vieții: „intrăm sub pielea frigului/ și plângem în liniște/ aceleași cuvinte” sau „să vină îngerii Domnului mascați/ să ia de pe mine această primăvară/ ce mi-a sărit cu scrâșnet metalic/ în față”. În această atmosferă apăsătoare „numai cerul/ cu seninul lui/ mă mai tulbură”, spune poetul, care „asemenea/ turnului rămas fără clopote/ mă agăț de aer/ și-mi contemp lu zidirea”. În lupta cu îngerul câștigă sacralitatea cuvântului: „azi noapte m-am ridicat din țărână/ să deschid porțile tale cerești/ să mă umplu iarăși de lumină/ când pe cerul tău mă răstignești”.

Ovidiu Pojar este poetul care aduce trăirile pe același calapod cu creația, reușind să surprindă prin modul în care așază în vers zbaterile sufletului. O carte prin care reușește să străbată dincolo de poezia imediată, dându-i un sens care îl individualizează în rândul confrăților.

MENUȚ MAXIMINIAN

RĂDĂCINILE VIEȚII

„Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele [...] parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci ...” (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**) Nimic nu poate să egaleze bucuria ce o simți în suflet atunci când te gândești la locul natal. Te lași cuprins de un dor de rădăcini asemenea părintelui Ion Turnea și mai apoi te regăsești în oglinda altor vremi.

Cartea părintelui, Ion Turnea, *Dor de rădăcini*, a adunat pe filele ei toată strălucirea unei localități situate în Banatul montan, Bolvașnița, toată frumusețea copilăriei, toată lumina diferitelor specii literare în proză precum: povestirea, nuvela, teatrul drama.

Sensibil la tot ceea ce ne înconjoară, un mare iubitor de priveliști, părintele a conturat localitatea natală ca pe o aripă a paradisiului coborâtă parcă din văzduhul nesupus timpului ca să mângâie pe cel ce a ajuns în deplină comuniune cu natura, pe cel care a lăsat să pătrundă în sufletul lui energia vie, plină de viață a originilor noastre: „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie.” (*Facere*, cap. 2, v. 7)

Dor de rădăcini e nu doar o monografie a originilor, ci și ochiul sufletesc al artistului care știe să prezinte prin diverse specii literare toată poezia unei

eternități, toată poezia copilăriei.

Bunicul este imaginea centrală a cărții, imaginea în jurul căreia aleargă ca într-un cerc toată copilăria părintelui Ion Turnea. Bunicului, părintele îi dedică un întreg capitol în cuprinsul acestei cărți, însă bunicul își mai face simțită prezența ori de câte ori un om mare e necesar să intervină cu sfaturi moralizatoare. Bunicul mai este și personaj în drama *Alb și negru* sau nuvela *Transformare* dar și narator indirect, prin vocea nepotului în diferite povestioare precum *Fiul Clopotarului*.

Drama *Alb și negru* surprinde importanța virtuților în viața omului, virtuțile sunt puse pe seama unui obiect, cartea și a unor personaje precum bunicul, Livius, ce au un rol important în viața personajului nepotul. Viciile sunt conturate printr-un animal, pisica, și stăpânul acesteia, Mitruț. Povestirea *Fiul clopotarului* surprinde demersul unui om simplu, al unui fiu de țăran, care luptă pentru a-și împlini idealul în viață, visul de a deveni preot, având povățuitor pe bunicul lui. *Poveștile copilăriei mele* respectă structura povestirii în ramă. La stâna Șcheiu sunt depănate diferite povestioare cu un conținut moralizator, ca de exemplu povestea lui Miluță, un cal ce a ajutat o familie de oameni simpli să se ridice și care a fost abandonat de aceștia. Ei conștientizează abia în finalul povestirii cât de important a fost pentru ei Miluță prin salvarea vieții fiicei lor. Unele povestioare de la stâna Șcheiu sunt încărcate de umor, ca de exemplu

povestea baciului Gheorghită, ce începe cu un citat din opera lui Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, prin care se arată importanța jocului în viața copilului. Temei jocului, părintele Ion Turnea îi dedică și un întreg capitol, *Cercul jucăriilor*, precizând că formarea personalității unui om începe din fragedă pruncie, prin joc. Până și fața pastelată a naturii o prezintă la un moment dat printr-un joc de imagini și cuvinte. Povestirea *Rădăcini de Egheriș* pledează pentru valoarea prieteniei. Un cireș vărătic, după multe încercări de a-și alunga singurătatea prin găsirea unui tovarăș, și-a găsit ca prieten un om căruia îi oferă până și viața. Povestirile *Roua Timpului* și *Flori de cais* arată frumusețea dragostei ce dăinuiește în timp, dragoste conturată prin simbolul florilor de cais și al bobîțelor de rouă. Personajul Ionel Ceapă din povestirea *Blestem* îl simbolizează pe omul condamnat să trudească o viață sub soare. Cu ajutorul descrierii, a prezentat frumusețea localității natale, Bolvașnița, narațiunea și dialogul sau uneori monologul unor personaje având rolul să întregescă lumea ideală a satului din Banatul de munte, cu tradițiile și obiceiurile lui.

Cartea părintelui Ion Turnea, *Dor de rădăcini*, are o inegalabilă valoare artistică prin conținutul și mesajul său și sunt conștient că va fi lectură cu plăcere de către toți cititorii.

Prof. ANA CRISTINA POPESCU

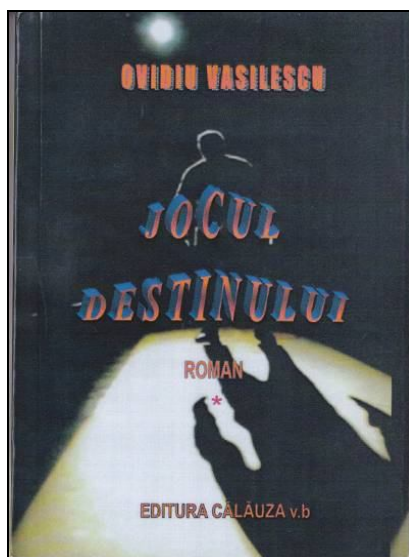
Spiralele vremurilor aristocratice

Acorduri subiective de lectură pe claviatura timpului în trilogia „Blestemul” de Ovidiu Vasilescu³⁰

„Există o mână nevăzută, neștiută, mai mare și mai puternică decât voința noastră, care ne va ține împreună în această frumoasă robie! Există o taină, care trece dincolo de puterea noastră de înțelegere, care pune sufletele perechi așa... cum ai pune două cireșe la un loc, și cu acest gest magic, amplu, dar necunoscut nouă, ne umple de dragoste, cu aceeași uimitoare și neclintită voință, cum umple strugurii și piersica de soare.” Iată condeiul scriitorului cum șerpuiește parcă mânat de forța Marelui Artist și, ca pe un luciul al apei, așterne trăirea tainică a dansului sufletelor pe scena princiară a spectacularului vieții. Ca magice ferestre dintr-un castel aristocratic, deschizându-se dimineața spre grădina în mijirea zorilor se desfac petalele acestei cărți spre a oferi miresme iubitorilor de frumos! Dacă ești pregătit să treci pragul acestei cărți, Cititorule, te avertizez că vei descinde într-o grădină nobilă, așadar, te rog îngerește, înainte de a păși dincolo de porți, șterge-te pe picioare și lasă noroiul în lumea din care ai plecat; pentru că ceea ce începe dincolo este artă: „numai oamenii sensibili, spirituali se emoționează în fața artelor, indiferent cum ar fi ele. [...] Poate misterul, harul tainic al artiștilor și al artei, în general, ne dau fiori necunoscuți, emoții pe care nu le putem stăpâni.”

Trilogia „Destinul” a lui Ovidiu Vasilescu care îngemănează volumele „Jocul destinului”, „Paradisul nefericiților” și „Cybill”, reprezintă o cronică de familie care surprinde, pe parcursul a patru generații, ascensiunea și declinul familiei Tunner, o apreciată familie din Hagenau, deținătoare a unui consorțiu de porțelan și obiecte casnice numit „Tunner & Tunner”. Echilibrului financiar al respectatei familii din „frumosul și umbrosul Hagenau” se adaugă și prestația aristocratică, deținătoare a unor trăsături morale desăvârșite, o înaltă ținută de caracter, distincții care se vor transmite din generație în generație.

Scriitorul e preocupat de psihologia personajelor, de intimitatea legăturilor dintre oameni, de modul cum destinul

modelează viața acestora, cum sufletele zbuciumate de valurile vieții înclină, nebănuit și sub mirajul incertitudinii – deliciu al sorții - între măreție și decădere, o arcuire sacră între viață și moarte, o dramă a mai multor generații care stă sub semnul blestemului. Acesta este destăinuit încă de la început. Întemeietorul acestei nobile familii a fost Johanne Tunner care, spune legenda, și-a ucis comandantul, iar acest fapt va supune trei generații la rând prin forța blestemului: acela că toți membrii familiei vor muri de o moarte violentă. Fiul generalului, Wilhem Tunner, renumit judecător al tribunalului din Hagenau, și-a găsit sfârșitul căzând pe scările tribunalului, Ludwig, fiul său, e ucis în trăsura de către doi tâlhari, pe când se întorcea acasă de la fabrică, alt membru al familiei va suferi de un atac de cord, altul de alienare, soția acestuia se sinucide. Fiecare se stinge înaintea vârstei de 70 de ani, împlinind cumplitul blestem.

Primul volum, „Jocul destinului”, urmărește, pe fondul dezvoltării fabricii de porțelanuri, ascensiunea investiției în era capitalismului, marea dragoste dintre Gerhardt și Helga, care sfârșește, ca toate relațiile din roman, în căsătorie, simbolizând pecetea moralității și decenței, care conferă familiei stabilitate: „Acesta-i semnul familiei noastre: statornicia.”

Dragostea este liantul suprem, marele dar al omului care înobilează: „Dragostea este sentimentul cel mai înalt la care poate aspira omul, cea mai evoluată creație universală. Un sentiment care dă naștere altor sentimente nobile, cum ar fi iertarea, îngăduința, toleranța și nu în ultimă instanță, compasiunea, care va crea o solidaritate umană, mai puternică decât orice forță care ar încerca să o

despartă. Da, numai iubindu-se, omenirea a reușit să execute acel marș triumfal prin care a trecut de la grotle reci și neprietenoase la clădirile ridicate după ultimele noutăți arhitecturale. Dragostea, asemeni unei muzici bune, ascultată în singurătate, are potența să ne ridice în sublim, să ne emoționeze și să ne ducă până la lacrima bucuriei.”

Romanul are frumoase pasaje moralizatoare, care educă și formează, de aceea putem spune, într-un anumit cadru, că el se încadrează în ceea ce numim bildungsroman: „Viața-i o taină foarte adâncă pe care, dezlegând-o, nu faci decât să-i descoperi adâncimile”. Se simte un anumit suspans, care are menirea de a contribui la dinamizarea categoriilor spațio-temporale, pentru a induce un aer de miraculos, de a contribui la crearea atmosferei, toate condimentate de un fior gingaș al relației dintre bărbat și femeie, legați prin inocența iubirii: „Tu ești pasărea frumuseții, care zboară rotund peste inima mea neobosită.” Această declarație de dragoste m-a dus cu gândul la un poem magistral al marelui poet Rabindranath Tagore: „inima mea, pasăre din sălbăticie, și-a găsit cerul în ochii tăi.” Intensitatea trăirilor și frumusețea iubirii fizice sunt redată în carte prin subtile rânduri în care dorința iese din cuvânt și se umflă ca marea în dulce furtună; exprimarea erotică însă este ținută în brațele decenței: „sânul acela fierbinte ca un bulgăre de magmă vulcanică abia eruptă, tremura mărunț în palma lui neprefăcută...[...], sânul ei rămas liber, în bătaia roșie a Lunii, părea un superb ciorchine de struguri, umezit de rouă.”

Viața familiei începe într-un ritm aristocratic, dovedit prin comportament și limbaj, prin eleganța caracterului. Personajele au ocupații nobile: muzica, filosofia, literatura, artele în general. Timpul cernă majestuos, ca într-un salon nobiliar un ceas măsoară trecerea într-un acord al eleganței. Ritmul aristocratic creează o atmosferă aparte: mișcările sunt tacticoase, graba nu își află rostul, e importantă repa-uzarea, masa, îmbăierea, plimbările, timpul petrecut cu tine însuși; așadar persoane distinse, cu un comportament nobil, mereu îngrijite, în comportare și limbaj, având o atitudine sobră, moderată. Se observă o relație elegantă și cu semenii, cu localnicii, cu lucrătorii din fabrică, cu servitorii. Chiar și în vâltoarea pasiunilor se regăsește un ușor frâu de cumsecădenie care strunește întru păstrarea unui echilibru care →

LÖRINCZI FRANCISC-MIHAI

³⁰ Ovidiu Vasilescu, *Blestemul (Jocul destinului)*, vol. I, *Paradisul nefericiților*, vol. II, *Cybill*, vol. III), Editura Calăuza v.b. Deva, 2010

denotă calități și trăsături de caracter ale familiei aristocrate, noblețe cultivată în timp. Se discută profund. Divinitatea este omniprezentă, ea modelează și verticalizează: raportul se schimbă în cazul celei de-a doua generații, când risipitorul familiei, Wolfgang, duce o viață ușuratică și pătează însemnele nobile ale familiei Tunner.

Al doilea volum, „Paradisul nefericiților”, mută acțiunea în Budapesta, orașul imperiului, unde tinerii căsătoriți, Sabrina DeBelle și Wolfgang Tunner se stabilesc. Părinții Sabrinnei nu privesc cu ochi buni depărtarea de casă, dar plecarea este iminentă, datorită opoziției manifestate de Tunneri, care doreau o noră germană, nu una franceză. Frumoasa capitală este doar martoră a spectacolului unui caracter superficial, al lui Wolfgang, care își înșeală nevasta și duce o viață de huzur. Este „fiul risipitor”, care însă nu se întoarce acasă decât după decesul părinților, când afacerea familiei este falimentată, întregul fost consorțiu este în ruine. De fapt, aceasta este urmarea atitudinii nefirești a descendentului familiei, Wolfgang. Când se urmărește doar folosul, iar viața nu are o acoperire în aurul caracterului și al moralității, totul cade în ruină, cum s-a întâmplat și în cazul familiei Tunner. Consorțiul, cândva prosper, a decăzut, fiind preluat de o firmă mai puternică.

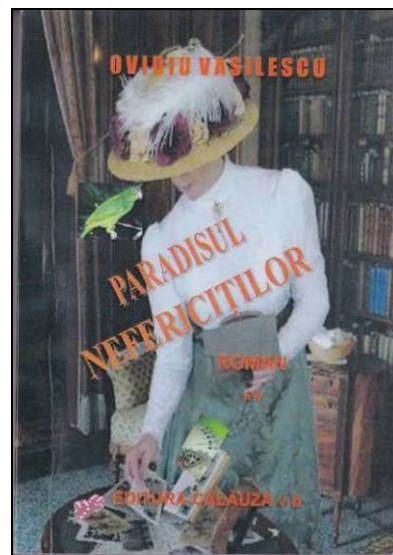
Cartea urmărește atmosfera din viața orașului imperial, Budapesta, dezvoltarea spectaculoasă a acestuia, coloritul unei lumi pestrice, refugiate aici în urma conflictelor armate franco-germane, datorită cărora și tânăra familie Tunner alege să se mute în capitala ungară. Budapesta devine așadar „paradisul nefericiților”, spațiul escapadelor amoroase ale lui Wolfgang, iar frumoasa și cultivată Sabrina rămâne în izolare, crescându-și copiii, ea este o mamă care se sacrifică pentru binele acestora. Acțiunea romanului aduce în atenție și familia surorii Sabrinnei, care, tot datorită pânzelor ascunse ale destinului, căsătorindu-se fără acordul și binecuvântarea părinților fetei, ajunge să se stabilească în Budapesta, dar, în acest caz, printr-o răsturnare fericită a destinului, ginerele, Pierre, nedorit datorită carierei militare căreia i s-a destinat, este acceptat în familie, în urma reprofilării sale ca arhitect peisagist. De remarcat acest detaliu, deoarece, prin bunăvoința cumnatului său, Sabrinnei i se amenajează o grădină japoneză, o oază de verdeață, un spațiu care dorește să compenseze dezamăgirea conjugală. Autorul pune față în față, pe lângă aspectele de amenajare peisagistică

urbană, meditația de pe aleile grădinii, cu forma de exces a confortului și viitoarea problemă psihologică pe care o joacă stressul.

O altă problemă majoră de care se preocupă autorul este timpul, care modelează omul, îl însoțește din leagăn până la catafalc. Îl poartă de la poarta pasiunii și până pe crestele disperării: „Timpul își împlinește datoria, mai ales când, ca un hoț subtil, fură pe nesimțite frumusețea noastră.”

Volumul al treilea e diferit de celelalte două. „Cybill” este ultimul descendent al familiei, fiica Marlennei, urmașă a celei de a treia generații a Tunnerilor. Acțiunea din ultimul volum este relatată prin personajul David Brown, care urmărește două planuri, anume suferințele tânărului pilot american, captiv în Vietnam, și acțiunea petrecută în România perioadei comuniste, când David o curtează pe frumoasa Cybill, care face trecerea spre a patra generație. Întâlnirea celor doi are loc în valurile Mediteranei, la Nice. O dragoste la prima vedere se definitivează cu o căsătorie în România, dar întregul parcurs este plin de întorsături ciudate, la care sunt supuși tinerii de către aberațiile din sistemul comunist; în acest caz, pentru a se putea căsători, tinerii trebuie să obțină aprobarea Consiliului de Miniștri. Ei întocmesc, împreună cu un avocat, un dosar stufos și așteaptă decizia autorităților de la București. Este o atmosferă kafkiană, un proces al absurdului tot acest timp al așteptării. Aș face o conotație cu lumea Marelui Granit din cartea *Guliver în țara minciunilor*, scrisă de Ion Eremia. David Brown vine la Sighișoara, unde locuiește ultima generație a Tunnerilor: „o familie care a cunoscut deopotrivă măreția și prăbușirile cele mai vertiginose, [...] un destin tragic i-a urmărit cu perseverență, până s-au stins. [...] Ultima lor reflecție sunt eu, povestește Marlenne, și cumva, prin mine, ar fi Cybill.”

Acțiunea e dinamizată prin introducerea, alături de suspans și legătura acestuia cu blestemul familiei, a unor elemente ale fantasticului; Cybill, pe lângă frumusețe și inteligență, are și daruri paranormale, premoniția este evidențiată, la fel puterea visului, comunicarea telepatică. Marlenne îi destăinuie lui David aceste calități ale fiicei sale: „Pentru început, am să-ți spun că ea are niște aptitudini particulare, niște însușiri naturale, chiar niște premoniții le-aș numi; nu de puține ori ne-a anunțat și pe noi despre evenimente pe care nu le bănuiam, dar

care s-au întâmplat așa cum ni le-a relatat ea. În sfârșit, există o adevărată imagistică, o magie plină de simboluri, mai ales în visele ei care, până la urmă, într-un fel, prevesteau ceea ce ni se va întâmpla. Să crezi, așadar, tot ce-ți va povesti ea din visele ei. Am ferma convingere că sunt oameni care, atunci când dorm, trăiesc în viitor. Cybill este unul dintre ei. Prin ea, m-am convins că omul posedă un arsenal de idei viitoare, cum ar fi anticipări ale unor evenimente ce ar urma să vină, adică un șir de premoniții. Este un mecanism în care sunt stocate informații revelatorii prin care se profilează, chiar cu precizie, viitorul nostru dar pe care le poate selecta, dintr-un univers necunoscut, doar pe timpul somnului.”

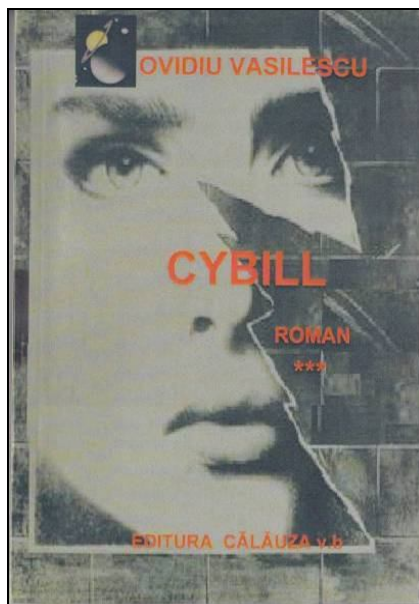
În urma unei asemenea previziuni, Cybill anunță ziua în care oficialitățile vor aproba cununia. În cele din urmă, căsătoria are loc, primesc și pașaportul și tinerii reușesc să emigreze în America. Asocierea elementului fantastic cu Sighișoara e vizibilă. Atmosfera misterioasă a legendarului oraș medieval se îngemănează cu absurdul situațiilor sistemului dictatorial: „În România, alături de niște oameni mai degrabă ciudați, mă simțeam tot mai departe de liniștea și pacea pe care le avusesem la New York. Nu puteam să nu simt acel sentiment al claustrării, al neputinței de a fi tu însuși. Oamenii, cum spuneam, păreau niște ciudațenii care parcă nici nu auziseră despre libertate. Niște umiliți, care acceptau punerea la zid, fără nicio reacție.” Sunt cuvintele lui David Brown: „Pe planeta România [...] omu-i făcut mai ales ca să sufere, să se umilească și să moară de tânăr, așa încât lutul din care El își va croi sfinții, să fie frumos ca un ram de cais. Pe Planeta România, nesiguranța – în general - era un sentiment →

național. Uneori, datorită omniprezenței sentimentului acela, ajungeai să te simți ca fiind singur în casa ta, dar că din umbră, dintr-un ungher, cineva te privește, îți urmărește activitatea și că era doar o chestiune de timp până te-ar fi atacat fizic.” Pasajele sunt de un dramatism acut. Induc un parfum de prezență. Uneori ți-e teamă să vorbești chiar și despre fantezie.

Citesc închis ca într-o geodă cartea Domnului Ovidiu Vasilescu și simt, uneori, când personajele se apropie de România, cristalele cavernei mă împung în străfundul conștiinței. Timpul interior, subiectiv, este darnic, dilatat, cu aripi care se deschid spre înăuntru trăind în zborul răvășit al pasiunii ca frunzele purtate de un vârtej în pastel autumnal, tranzlații temporale, periegeze paradisiace; timpul exterior, fizic este abolit. Curgerea este oprită. O lume interioară ți se deschide, lumina lecturii se curbează în tine, un curcubeu feeric, iar această subducție spre tine însuși, în profunzimea „până la care nicio inteligență nu poate pătrunde” (Lao Tse), trăiești momente de tihnă, ca în acel salabo eliadesc.

Cartea bună e o poartă de evadare, posibilă pe calea celor trei extazuri: arta, iubirea și moartea³¹. Toate trei se regăsesc în această carte. Lectura ei înseamnă o profundă decorticare fizică în favoarea înobilării spirituale, a umplerii cu frumosul divin. Și prin acest miracol rotitor, unde, în lipsa legii gravitației, totul zboară în încântare, timpul este dezaripat, închis și dens, o stea în profundă senectute, o pitică albă care își face trecerea spre oceanul luminii captive – ciudată denumire a găurii negre care, de fapt, nu e neagră.

Am încercat, cititorule, să te scot din robia cojii spre a te dărui miezului cărții. De vei fi în stare să mă urmezi în acest iureș, vei fi mereu singularul descoperitor al unui tărâm, după ce vei fi dat vamă, al nectarului zeiesc. Dacă vei bea, te vei îmbăta de beatitudine. Prinde această carte în mâini (nu o poți citi zorit, atenție, trebuie savurate momentele), rogu-te, treci de copertă, de cerneală (dacă ești în stare), de rândurile ordonate, de litere și cuvinte. Citește mai departe. Scoarța e tare. Nuca de cocos e dură, dar în interior te așteaptă lăpticul dulce. Nu orbecăi prin labirinticele odăi, descrise cu eleganță, treci în sufletul personajelor și, ca lângă un orologiu de pe peretele unei camere aristocartice, ascultă bătăile inimilor, mersul timpului interior: „Măsoară

intensitatea cu care ai trăit, lasă timpul!” la aminte la saltul panterei, descoperă jocul: „În ideea tragicului intră libertatea ca element, iar în lăuntru acesteia jocul. [...] Marea capacitate a fanteziei omului ca prizonier în orice sens nu constă în cercetarea cauzelor ultime, ci în aceea că fantezia dărmă, dă la o parte unul din cei patru pereți ai oricărei închisori, pentru ca în felul acesta să se deschidă în spate Scena, Scena din spatele cortinei.”³² [...] În narațiunea-parabolă *Cușca*³³: leopardul închis peste noapte cu capra nu se atinge de această pradă lipsită de apărare - pur și simplu fiindcă îngustimea cuștii nu-i lasă loc pentru saltul cu care era obișnuit în libertate, saltul prin care „viața și moartea” se îmbină într-un arc, arc al ascensiunii și declinului zilei și nopții, al somnului și veghii, propus drept metaforă a imaginației sau fanteziei, adică al elementului inepuizabil din om, opus oricărei constrângeri și stări de nonlibertate.” Nu te precipita în iluzoriu, simplifică și bucură-te de ospățul împărătesc care ni se oferă clipă de clipă, pentru că Domnul, așa cum scrie Steinhardt, dă ca un boier, *clătinat și îndesat, răsplătind înzecit, însutit, înmiit*³⁴ ca un „autentic aristocrat”³⁵.

Trilogia „*Destinul*” a Domnului Ovidiu Vasilescu este un roman-fluviu, o carte amplă în care curge istoria familiei Tunner pe mai bine de un secol; de la o lume a decenței până la una a absurdului, de la bogăție până la ruina-

re. Ceea ce rămâne peste timp este devenirea continuă, iar ceea ce aparține altoiului bun nu se pierde. Sabrina DeBelle face distincția între a fi nobil printr-un titlu moștenit sau a fi nobil prin ceea ce reprezintă prin caracterul tău: „*Oamenii sunt nobili prin firea lor, ori nu sunt deloc! Nicio înobilare nu schimbă cu nimic caracterul celui înobilat.*”

Cadrul natural și istoric se bucură de o frumoasă coloratură. Acțiunea se petrece în regiunile de etern conflict franco-german, Alsacia și Lorena; în Paris, în Budapesta și în ultimul volum în Sighișoara și Mediaș din România. Autorul amintește marile evenimente istorice, care oferă contur romanului de familie. Acțiunea are ca nucleu central un oraș din Germania, Hagenau, care se dorește a fi un spațiu idilic, cu însemnătate și personalizat, din care eroii romanului se desprind încet-încet, se depărtează, iau în piept viața și ajung până în spațiul românesc, descris în culori sumbre, cenușii, în care autorul se regăsește, prin experiențele proprii din perioada dictaturii comuniste, iar prin personajul David Brown, americanul care vine în România, pare să fie o suprapunere cu evenimente reale din viața autorului.

Acest mutatio în diferite colțuri ale continentului deschide o viziune largă asupra Europei în opoziție clară cu o Românie închisă, plină încă de prejudecăți. Eroii își urmează destinul, purtând sau nu stigmatul bleste-mului. Viața e urmărită în toate fluctuațiile ei, de la fericire la deznădejde. Dar continuitatea este liantul familiei, iar căsătoria cea care conferă statornicie.

Autorul a scris pagini de proză magistrală, îmbinând cu succes tehnicile romanului modern cu structura clasică a cronicilor de familie, având ca model cunoscutele opere ale scriitorilor Balzac, John Galsworthy, Thomas Mann; de amintit sunt însă și cele din literatura română scrise de Duiliu Zamfirescu („Romanul Comăneștenilor”), Hortensia Papadat-Bengescu (ciclul *Hallipilor*), Ionel Teodoreanu (*La Medeleni*).

Trilogia „Blestemul” oferă cititorilor o cronică de familie bine structurată, cu pagini pilduitoare, alese gânduri despre devotament și dragoste, conviețuire și toleranță.

Aș încheia cu două reflecții ale unui personaj din roman, Cornelius Wots, profesor de filosofie: „*Timpul pe care nu-l trăiești lângă cei dragi nu există.*” Și tot acest om „plin de compasiune, amabil și generos” spune: „*Asta-i omul, un mister, de care se miră și el însuși!*”

³¹ Charles Morgan, *Sparkenbroke*, Editura Univers, București, 1989

³² Rudolf Kassner, *Zeul și Himera*, Editura Humanitas, București, 2004, pag. 384

³³ Ibidem, pp.14-15

³⁴ <http://www.nistea.com/steinhardt-radu.htm>, accesat la data de 10 ianuarie 2012

³⁵ Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994, pag. 192

ALTFEL DE CRONICĂ

Codrinei,

Târziu, dar nu prea, îți expediez epistola cu impresiile lecturii noului tău volum de proze: Codrina Bran, **Lumina și umbra**, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012.

Mai întâi să-mi justific întârzierea. Trebuia să finalizez ce aveam în lucru (eram tot în întârziere), apoi știi că sunt încet la lectură și redactare, fiind o fire analitică, nu agreez scrisul spontan-eseistic, care în cele mai multe cazuri bate apa în piua. Acestea fiind spuse, trec la cestiune.

Încep cu o primă constatare, la cald: noul tău volum îmi confirmă ceea ce îți spuneam în scrisoarea precedentă: tu ești născută pentru proza scurtă.

Fericiri și drame sunt peste tot și pentru fiecare, dintotdeauna. Dramatic este faptul că *lumina și umbra* nu sunt la paritate, mai des te lupți cu umbra și mai puțin te bucuri de lumină. De aici și fiorul dramatic care îți tutelează povestirile. Subiectul prozelor tale confirmă spusele poetului "O luptă-i viața, deci te luptă / cu dragoste de ea, cu dor." Textele tale au un sâmbure etic, dar, spre meritul tău scriitoricesc, nu devii nici moralizatoare, nici moralistă. În jurul aceluia sâmbure etic gravitează temele tale obsesive care îți definesc universul scriitoricesc și care se întâlnesc în clepsidră. Toate sunt abordate cu simplitate și sobrietate, fără dezvoltări epice inutile și dezlănări analitice. Toate temele și personajele sunt bine motivate socio-istoric și psihic-caracterial. Prozele sunt "rezumate de viață", scrise cu responsabilitate morală și grijă pentru text. Pentru a evita copierea sau simpla parafrazare, citez pe Ovidiu Pecican de pe coperta a patra: "Evocarea proximității și a experienței de viață într-o cheie metaforică ori prin ridicarea la rang de simbol nu poate scăpa celor încântați de literatura care își înalță construcțiile pe mai multe paliere. Sarcasmul amar ori ironia răzbat cu ușurință din anumite texte, tot așa cum retrospectiva infuzează sentimental dar și analitic deopotrivă acest scris." Fiecare povestire, bine personalizată, merită să fie consemnată prin câteva rânduri.

O înmormântare cu ștaif - imagine a unei lumi care dispare datorită timpului, dar și presiunii exercitată de un anumit moment istoric-social. Schița propune o dublă deschidere meditativă: diferența profesională și morală dintre *foștii și actualii* slujitori ai Doamnei legată la ochi, care se cam joacă din când în când cu balanța, și: ce este adevărul și cine îl deține? În plan simbolic, requiemul rostit verbal și paraverbal de oratorul-jurist, la catafalcul colegului, este o încercare de a opri timpul, de a amâna *trezirea dincolo*.

În viață ești mereu în situația de a da examen. Într-un astfel de moment poți fi cinstit și curajos sau laș. La un asemenea examen e supus medicul Sarina din schița ce-i poartă numele. Personajul se impune prin puterea și onestitatea cu care suportă și recunoaște, mărturisește adevărul dur: natura i-a dat un handicap biologic. Sarrina impresionează și prin capacitatea de a dărui iubire celor din jur.

Pe motivul fotografiei, ți-ai construit schițele *Picioare frumoase și Fotografia*. În prima, problema continuității și discontinuității o exprimi prin diferența simbolică dintre fotografia alb-negru (de pe la 1900) și fotografia color de azi. Lumea bunicii și a străbunicii a fost una bine ancorată în lume, ordonată în ritmul calm al existenței de familie. Cea a nepotei este o lume a dezordinii și relativului, o lume care trăiește în ritmul nerăbdării și superficialității. Trecutul a rămas în "fotoliul cu rotile", iar prezentul a plecat la petrecere. Afară ninge leneș. În cealaltă povestire, "fotografia ilicită", căzută din ascunzătoarea secretă a albumului de familie, este click-ul proustian pentru memoria eroinei. Pe retina memoriei i se derulează iubirea care a început sub auspiciile aurorei și s-a sfârșit sub cele ale apusului. Fotografia ilicită, după atâția ani, îi dezvăluie că ea n-a fost singura femeie din viața bărbatului considerat ideal și pe care l-a iubit. Descoperirea o răvășește. Crochiurile peisagistice și inspecțiile susțin analiza. Tot pe tehnica rememorării este construită proza *Sfirșitul lumii*. Tema e generoasă și te încadrează în tradiția prozei contemporane: degradarea ființei, anularea ei ca personalitate de către un social fabricat și impus de o ideologie antiumanistă. Din păcate, ai pus un

accent prea puternic pe social și ai neglijat analiza. Nici meșteșugul realizării opozițiilor purtătoare de semnificații (personalitatea centrului istoric al urbei / adaosul comunist – blocurile fără personalitate; masa oamenilor anonimi – poporul / foștii ilegaliști și activiștii prezentului), nici ironia amară a "bancului" cu cel care, întors acasă de la slujbă, a intrat în alt apartament sau situația comico-sinistră: copiii orașului nou sunt cam de aceeași vârstă, cam la fel îmbrăcați, cam asemănători la chip, nu saltă povestirea dincolo de nivelul mediu, de ceea ce este cunoscut. Cel care povestește, mai degrabă, este un jurnalist-analist decât un narator.

Mult mai realizată consider nuvelele *Giovanni*. Te-ai întors la una din temele tale preferate, psihologiile complicate cu urmările ei dramatice în plan moral. Prin povestea vieții lui Giovanni, propui spre meditație situația când omul aflat la o răscruce a vieții trebuie să ia o hotărâre de nerepetat, ulterior imposibil de corectat dacă a fost rea; e hotărârea care decide viitorul, iar dacă a fost rea devine "viermele" care roade la temelia existenței. În planul profan al cotidianului, este echivalentul unei tragedii. Dintre prozele volumului, *Giovanni* mi se pare cea mai apropiată de tragic. Prin povestea personajului ilustrezi în concretum ideea de *fatuum* exprimată de naratorul - jurist, martor al întâmplărilor: "Giovanni a fost unul din acei oameni cu care ți se încrucișează drumul tău din când în când, ca niște curbe într-un sistem de axe care au mișcări în contratimp și care se intersectează întâmplător venind din direcții opuse și îndreptându-se spre ținte diferite."→

IONEL POPA

Urmând logica ideii, ajungi la concluzia că viața este o tablă de șah pe care se joacă o unică partidă care nu mai poate fi reluată în intenția de a găsi o altă soluție.

Unei răscuri dramatice din viață i-ai putea face față opunând vieții visul. Visul nu ca semnare, ca refugiu, ci visul ca speranță. Această soluție o ilustrezi prin povestirea *Stăpînul domeniului*, poate cea mai poetică scriere. Am subliniat vocabula pentru a marca distincția dintre poetic și sentimentalism. Povestea e construită pe motivul oglinzii. În fața ferestrei visând paradisul, eroina se opune realității dure care a condamnat-o la "fotoliul rulant" călcând sentimente și etica umană: "Când te gândești că voiam o viață lângă el, iar el după ce mă nenoroceste în accidentul acela de mașină nu mai vrea nici să mă vadă. Cică nu-i trebuie o nevastă șchioapă. Mărgăritare pentru porci." Morala: visul (voința, speranța) te poate ajuta să depășești *accidentele* vieții.

Problemele morale ale vieții le ilustrezi și prin câteva povestiri-fabule: *Câinele*, *Motănel*, *Iubire*, temele lor fiind bătrânețea și singurătatea, augmentate de cei din jur care te consideră o povară.

Prozele pe care le-am trecut în revistă confirmă știința ta de a realiza ceea ce spune sintagma *multum in parvo*.

Dodi (pentru mine un nume aproape de nedigerat) este o saga concentrată a două destine care se întâlnesc și se confruntă (vezi mai sus *fatuum* și *jocul de șah*). Am reținut motivarea veridică istorico-socială și psiho-caracterială a personajelor. Fabula nuvelei e structurată în două părți. "Ruptura" epică schimbă și ritmul și tehnica narativă. În prima parte, în prelungirea realismului clasic, prin procedeul *rezumatului*, peziți ascensiunea socială a unui Rastiniac maramureșean. În partea a doua, povestea Mariei după alungarea ei din pradisul iubirii se derulează în alt ritm prin "rupturi" în cronologie. Această parte pune mai pregnant în evidență ideea subterană a poveștii: viața se consumă dramatic în coliziunea dintre două forțe, *ceasul de sus* și *ceasul de jos*. Între părți există o relație de simetrie, dar nu numai formală, ci și de sensuri. Astfel, lui Augustin, din prima parte, tata lui Dodi, copilul familiei, îi corespunde

în partea a doua Păpușa, fiitoarea lui Bebe, copilul capitalei (altă familie). Din altă perspectivă, Bebe seamănă cu Augustin din vremea tinereții. Deosebirea dintre ei ar fi următoarea: Augustin *este făcut* "om nou", pe când Bebe *este născut* "om nou". Nuvela conține două biografii ratate, cea a lui Augustin prin suficiență, compromisuri, lașități, și cea a Mariei prin persistența în speranța, în pragul abuliei, că poate anula - uita stigmatul "fiică de condamnat politic". Întrebarea generată de situația existențială și care își caută răspuns este, dacă am citit bine, următoarea: câtă vină pentru ratare revine sistemului și câtă individului?

Compoziție de mai, acrilic pe pânză

Familia lui Augustin reproduce la scară mică societatea "anilor șaizeci", supusă controlului *puterii*. *Tata* este forța directă, brutală, este dogma; *mama* (*negociatoarea*) ilustrează cealaltă față a *puterii*, cea amăgitoare care manipulează prin "umor", "drăgălășenie", "tact", "diversiune" (termenii aparțin textului). Dar dincolo de semnificația lor simbolică, Augustin și Olivia sunt individualități "în carne și oase" cu aspirații, dar cu multe slăbiciuni, mai mici ori mai mari (mediocritate, egoism, lașitate, compromis). Conflictul l-ai construit etajat: ideologic (individ/istorie, conștiință/ "prudență", părinți/ copii) și moral (supunere/ libertate, curaj/ lașitate, principii/ compromisuri. Acest complex problematic îl ilustrezi prin una din temele tale preferate, familia. Sub lupa întrebătoare mai pui o problemă cu miez: copiii trebuie sau nu să fie epigoni ai părinților, iar vinovăția este ereditară?

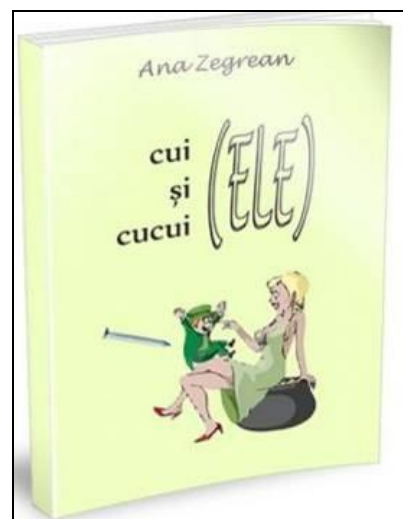
Dincolo de valoarea de mit poetic, cuplul primordial ar trebui să fie, în viziunea ta, o componentă intrinsecă a familiei. Cuplul Dodi și Maria este alungat din paradis și distrus nu de Dumnezeu, ci de *puterea* familiei (a societății rău întocmită).

Ca și subiectul, și personajele (am în vedere pe Augustin și pe Maria) le-ai conceput, pe de o parte, în tradiția realismului clasic (Augustin în primul rând), iar pe de altă parte, în linia modernismului analitic (Maria în primul rând). Augustin este un Rastiniac maramureșean căpos și harnic care coboară de la munte și, ajuns la oraș, își spune *inter nos*. În tradiția noastră literară este un Dinu Păturică care trece prin două sisteme ideologice și sociale diferite reușind să se adapteze fiecăruia. Tot ceea ce reprezenta un potențial pericol pentru ascensiunea și apoi stabilitatea sa este ignorat și înlăturat din viața sa: "Strângea din dinți: nici film, nici femei[...] În lumea aceea în care el venea de la cel de mai jos, trebuie să fie atent cu toate cele [...] El nu avea timp de lucruri de prisos." Ai înzestrat personajul cu o ambiție și dârzenie demonice. Prima parte a visului său se împlinește: "Încet-încet viața lui se îmblânzise după ce ajunsese medic specialist în orașul de provincie. Nu râvnise mai sus și bine făcuse. Curând, ocupă un loc onorabil în ierarhia locului." Sper deosebire de personajul lui Balzac ori de cel al lui Filimon, al tău, mai ales după ce ajunge în "anii șaizeci", nu aspiră la o poziție supremă. Ceea ce îl caracterizează ca trăitor în "anii șaizeci" este frica de a ieși din *celula* familiei. Toată starea socială și morală în care se simte mulțumit o sugerezi, inspirată, prin simbolul "Wartburgul albastru". Când a crezut că s-a împlinit social și profesional, Augustin trece printr-o criză... hormonală, își permite "să se relaxeze, să privească în jurul său [...], își permite să se îndrăgostească." Ai avut o intuiție de prozator analitic. Augustin trebuia să-și consume criza de creștere peste care a sărit în tinerețe. Frustrările izbucnesc când te aștepti mai puțin. Ironic, îl pui pe Augustin, în plină maturitate biologică și socială, să facă "greșeala" pe care o reproșează despotice fiului său aflat la vârsta adolescenței. Instrumentezi bine biografia morală a →

Epigramele Anei Zegrean

Poeta Ana Zegrean propune întâlnirea cu epigramele sub genericul „Cui(ele) și cucui(ele)”, volum apărut la Editura Romvimed Publishers. Dacă până acum, Ana Zegrean ne-a încântat cu aceste epigrame doar în paginile de satiră și umor ale ziarelor sau în antologii de grup, de această dată și le-a așezat într-o carte care descrie stările prin care trece societatea de azi. La fel ca în volumele de poezie, Ana Zegrean este un bun observator al evenimentelor care se derulează în societatea actuală propunând, prin cele patru capitole – „Soacră, soacră”, „De-ale vieții”, „Cu sus-n jos” și „Lume, lume” – pastile așezate sub forme de epigrame care să descriească frunțile românilor stresați de capitalismul care se conturează de mai bine de 20 de ani. Urmașă demnă a baronului Alexandru Misiuga, Ana Zegrean le dedică soacrelor un capitol întreg, cântându-le iubirea veșnică: „Pe soacră o iubesc și recunosc/ Că sunt un tip

extrem de fericit/ Doar pentru că de tânără a murit/ Și nici n-am apucat s-o cunosc” sau „Se ruga mereu săracul/ Că-i creștin, nicicum ateu/ Și în sfârșit a dus-o dracul/ S-a mutat la Dumnezeu”. Amarul este îndulcit în societatea actuală prin metodele vechi de când lumea: „Astăzi știe ce-i amarul/ Suferă profund cât doi,/ A băut doar cu paharul/ Jură: n-a văzut butoi”. Însă Ana Zegrean ne atrage atenția că toate păcatele vieții au răsplata lor: „Nu cu mărul, cu gutuia/ Dama i-a venit de hac/ Și un popă ca un drac/ Îi descântă Aleluia”. Ana Zegrean, membră a Uniunii Epigramiștilor din România, construiește prin această carte o lume în care putem evada atunci când viața reală ne sufocă: „Maestre, vinu-i delicios/ Să nu crezi cumva că-s beată/ Când spun că tare ar fi frumos/ Să ai vârstă inversată”. Nu sunt uitați nici coordonatorii destinelor noastre, fiind taxat fiecare ministru în parte. Este de ajuns exemplul cu cel care are grijă de bugetul țării: „A făcut economie/ E ministru și nu-i pasă/ Însă, vai de așa domnie/ Îi lipsesc anii

de acasă”. Asta este lumea noastră, în care fiecare are un moț în plus: „Le place totul să blameze/ Cu tirul vorbelor să-mpuște/ Doar latră, nu mai pot să muște/ Că nu au dinți, ci doar proteze”.

Ana Zegrean este una dintre cele mai apreciate epigramiste din zonă, volumul de față întărind convingerea că prin umorul fin, de calitate, lucrurile pot fi privite altfel.

MENUȚ MAXIMINIAN

→personajului, încât nu surprinde că ajunge autorul unei duble crime, fizică și morală, supunând pe iubita fiului unui avort. Personajul tău e mai abject decât Pilat din Pont: “doctorul se spală pe mâini de sângele propriului nepot, cât se poate de mulțumit. [...]

- Când ați început? De două luni? Află fiule că sarcina avea trei luni!

- Nu se poate!

-Ba da! Iubita ta nevinovată era gravidă cu altul.”

Regretele ulterioare sunt inutile. “[...] a trăit până la nouăzeci de ani. Spre sfârșitul vieții, o chema și-i cerea iertare. Îl chema și pe cel nenăscut. Erau lucruri ce nu le mai putea îndrepta și asta îl scotea din minți.” Naratorul tău are 2-3 scăpări ... ideologice Îți amintesc una. *Ceferistul* Constantin, socrul lui Augustin, se întreabă “unde erau marile dislocări sociale, martirii și victimile?” Pentru Augustin și Constantin, și pentru toți asemenea lor, “*prudența*” este legea existenței. Nu departe de această lașitate, este și Dodi. Acesta, în locul luptei pentru iubirea sa, se face marinar. Plecatul în lume este numai pe jumătate salvare. Maria (o Evă nevinovată) este o

victimă a sistemului și a familiei lui Augustin. Alungată de familie, în Bucureștii studenției descoperă la scară mai mare realitățile dureroase trăite în orașele de provincie prin care destinul de fiică de deținut politic a purtat-o. În București, lumea-teatru, ajunge ca un fluture fascinat de lumină în speranța că va putea uita trecutul și începe o nouă viață. Repede descoperă că lumea în care a ajuns (lumea lui Bebe, a Păpușii, a restaurantelor de lux etc. etc.) este o mare piață în care totul se vinde și totul se cumpără. Bulversată și amăgită, încearcă să se răzbune cu cinism, lăsându-se târâtă în viața din Babel. La un moment dat, ca un Rastiniac răsturnat, strigă către Babel: “domnilor, v-am oferit inima mea, v-am oferit trupul meu. Ce ați făcut cu darurile.”

Irina Petraș mi-a luat-o înainte (oficial!) așa că nu-mi rămâne decât s-o citez: tipologia feminină a prozelor tale e dominată de “eroine apatice, abulice, supuse masculinului dominant și egocentric și incapabile să-și asume autonomia[...]”. Aș face o “corectare”. Eroina din *Dodi* (sau cea din *Stăpânul domeniului*) nu este chiar abulică. În coturarea personajului ai estompat granița, mai

ales în ultimile secvențe epice, dintre real și oniric.

Nuvela ta are virtuți de scenariu de film. Poate un regizor de marcă va ajunge să-ți citească nuvela și secondat de o echipă asemenea, va realiza un film de calitate.

Suplinești restrângere epică și analitică specifice prozei scurte, prin recurgerea la simbol. Îți amintesc câteva doar din *Dodi*: “geamantanul de carton”, “geamantanul verde”, “gara (peronul, șinele, compartimentul, biletul). Ai folosit și o inversare de simboluri cu rezultate de sens: Dodi, bărbatul devine omul *apei*, iar Maria, femeia, devine (cel puțin pentru un timp) omul uscatului.

Încă două observații și închei, nu de alta, dar paginile mele să nu întrecă pe ale volumului tău. În scrisoarea anterioară, te-am atenționat asupra pericolului de a persevera în descripția în spirit expresionist. Constat că în volumul de față nu mai ai asemenea pagini. Condeii tău are înclinație spre impresionismul care îți susține introspecția și analiza. Reluând o idee anterioară te sfătuiesc (!) să nu te lași amăgită de gândul de a scrie roman. Vocația ta este proza scurtă. Condeii tău numai de ea va ascula.

MARIA MAGDALENA

Nu-și mai credea nici sieși însăși
c-ar fi a ei. Se ofilise felinarul,
și primul gând al Magdalenii a
mijit tot frică vorbind cu Grădinarul.

O speriașe și vedenia
cu îngerul văzut și de femei
la cumpănirea tot mai greu de îndurat:

"Dar dacă cineva L-o fi furat?"
Și-așa se tânguia spre Grădinar
crezând că ar avea habar,
sau poate firul tainei că îl știe.

Chiar lângă ea era o păpădie
care de jale
își aruncase lângă cruce
năframa de petale,
când Iisus, din spate, a chemat:
"Marie!",
întoarse capul către El, și fosta floare
crezând că numele
pe-al ei l-ar fi strigat,
cu Magdalena,
când I-au văzut aureola,
căzură în genunchi: "Rabuni!"

De-atunci
alături de cuvântul sfânt și păpădia,
de Paște,
își aprinde ca în vârful de lumânare,
rotundă ca argintul lunii
corola -
asemeni cu ecoul Lui, când înviat,
pe cine oare dintre ele-o fi strigat:
"Maria!" ?

FRATELE GEAMĂN AL LUI TOMA

Nu știu cu firea lui de seamăn.
eu sunt cel rău, el - cel ales.
E greu să fii cu Toma geamăn -
o Galilee cu țarmuri diferite,
dar mai presus de toate
să-ți duci povara de Boarghenes.

El a intrat la Cină cu ceilalți,
iar eu la poartă sau la ușa-nchisă,
după ce-am dus în fața lor ulciorul,
cu vinul tainei sângelui, aseară.

"Ce face Toma?" întrebai pe Iuda,
când primul dintre ei ieși afară.
"Iar te-a certat? Cum? Nu?
că ochii îți sunt roșii,
te-o fi lovit cu pumnul?"
Dar Iuda n-a răspuns nimic.

Stăteam plecat la ușă
ca semnătura unui spic;

apoi ieșiră - cu toții triști
de parcă ar fi mers la moarte

MĂCAR O FRUNZĂ DE MĂSLIN

Eu n-am văzut vreodată
înflorind măslinii
și cum sfiala albă
le-o tălmăcește lemnul,
atâta știu
că untdelemnul
stors din zdrobirea de măslină
tămăduiește cu lumină.

La Tine vin
când de-ntuneric sânger
și nu mai iscodesc de floare
sub rouă cum arată
și nu Te-ntreb de înger
de-mi va veni pe laiță,
ci-Ți cer un strop de untdelemn
pe buza de opaiță.
Iar dacă înflorirea
necunoscutului văzduh
n-ai timp să mi-o nuntești cu foc,
mi-e de ajuns și Sfântul Duh
măcar o frunză să-mi aducă-n cioc.

FLĂMÂNDUL PUI DE LOTUS

Ca mama care mă chema,
tot mai puternic Marea se aude
acum prin anii mei -
alean urcând prin i și e.

Sinaiului și altor munți
eu nu le port zavistie
că de sărutul Tău sunt mai aproape.

Îți mulțumesc de plânsul vechi
din cântecele-mi crude
când steaua Ta mi-o îngânai pe ape.

Mai e puțin
să mă-ntâlnesc cu Tine.
Mă bâlbâi vorbeii cu retez,
gângav încerc, dar vorba-i peltă.
Ciudat Ți-am fost - copilul Tău răzleț
-
risipitor de frumuseți,
dar iarăși mulțumesc,
cum munții Tăi cu tot,
de vremea să Te-mbrățișez
cu miile de brațe
ca o deltă.

Și mâl pe undeva de sunt
(mocirlă sau noroiu eu nu-s),
de ciudățenie ai milă,
în drum spre Tine am văzut plângând
un pui flămând de lotus
și-am împărțit lumina Ta
din limpezitul mâl și restul de argilă.

DESPRE CIREȘI NUMAI DE BINE, DAR TOTUȘI

- Așa este și iubirea noastră!
Stăteam amândoi în fața cireșului
înflorit.

- Cred că l-a jefuit pe Dumnezeu
(am zis eu)
când s-a născut în Betleem.
- Nu spune asta, e păcat!
Au nu ți-e frică de blestem?
Și-n fața lui ne-am sărutat

Azi noapte-n vis parcă-mi spuneai:

- Nu fii gelos, că nu-i nimic a greș;
e doar un cireș!

- O fi, n-o fi... (răspuns-am eu pe
față)

Când el te ține-n brață
și înainte să te culce
ți-animă-n creangă steaua cea mai
dulce
găsită-n rugă cu diamantul rar
și te-nvește cu frunzarul lin,
cu patimă, suspin după suspin,
și tu îmi spui că n-ai habar?
De-a fost un vis sau m-a mințit vreun
val,
cireșul încă mi-i rival.

DE VORBĂ CU OLARUL

Rău ai ieșit cu mine la socoată,
tot asudând cu lutul meu pe roată.
Troheul, iambii - ie pe ulcieă -
voiai să-i scrii în smalțuri,
uitând
de ghiontul ce-îți dă graba,
dar tare-mi este frică
de mâinile-ți frumoase
că le-ai mânjit degeaba,
că nicio strachină măcar
nu ți-a ieșit din cântec și sudoare.
Tot mai visezi în meșteșug de-olar
din lutul meu - povestea de ulcioare?
Cu mine întocmeala ți-a greșit,
cercând din lutul aiurelii zăbăuc
să scrii cu nelumitul brâu pe oală
întreaga toamnă-a doinelor de nuc.
Aruncă-mi lutul
fără jale, fără frică;
urzit a fost, de ce nu vrei să crezi,
spre-a deveni o altă chibzuială?
Mă va culege pentru cuib vreo
rândunică
asemeni mâinii Lui și eu asemănare
să-I țin cuvintele-n știubeu de lut,
flămânde de psalmul Lui,
până vor ști
ca pe de rost lumina să I-o zboare.

DUMITRU ICHIM
(Ontario, Canada)

CELĂLALT, MAGHIARUL

Inițial, am vrut să scriu un articol intitulat *Imaginea maghiarului în literatura română*. Documentându-mă pe internet, am descoperit chiar că, în 2007, anul intrării României în UE, deci cu mult înainte ca steagurile și bentițele să inflameze relațiile româno-maghiare, Universitatea Sapienția din Miercurea Ciuc organiza un colocviu internațional dedicat *Imaginii maghiarului în cultura română*. Mărturisesc, am fost puțin dezamăgit că ideea le-a venit și altora, înaintea mea. Și mai dezamăgit am fost însă în momentul în care am constatat, cu surprindere, ce-i drept, că nu prea am despre ce să scriu. Cu excepția câtorva trimeri mai consistente care apar la Slavici sau la Rebreanu, figura maghiarului este aproape absentă dintr-o literatură în care, altfel, sunt prezente motivic cam toate minoritățile etnice.

Deși ne despart de maghiari cam tot atâtea lucruri câte ne și apropie, pare că cele două popoare au coexistat, dar nu au și conviețuit. Ne despart de maghiari limba și credința, ne apropie o istorie comună și bucata de cer spre care ne îndreptăm privirile. Se va spune, poate pe bună dreptate, că tocmai această istorie comună, plină de răni încă necicatrizate, mai degrabă ne desparte decât să ne apropie. Inutil să trec în revistă evenimente pe cât de cunoscute, tot pe atât de controversate. Mi se pare suficient să amintesc că, așa cum românii transilvăneni au fost, pentru mai mult de două secole, o minoritate în cadrul Imperiului Habsburgic și apoi în cadrul Imperiului Austro-Ungar, maghiarii au reprezentat, pe parcursul ultimei sute de ani, o minoritate în cadrul statului român, că atât statul maghiar, cât și cel român și-au legitimat existența prin apelul făcut la o ideologie națională, în detrimentul ideologiei sociale, de unde și tendința ambelor popoare de a derapa spre naționalism, că politiciile de maghiarizare a Imperiului Austro-Ungar îi va corespunde politica de „omogenizare” a populației, aplicată de regimul comunist pe parcursul ultimelor decenii ale existenței acestuia. Românii din Transilvania au suferit de pe urma condiției de minoritari o perioadă îndelungată, dar care este mai îndepărtată în trecut, maghiarii s-au resimțit ca minoritari pe parcursul unei perioade mai reduse ca întindere, dar care aparține trecutului recent.

În aceste condiții, ne putem întreba dacă, din punctul nostru de vedere, al românilor, maghiarul, departe de a fi altul, străinul, nu este mai degrabă celălalt sau chiar cestălalt, dacă, dincolo de glosele existențialiste pe tema alterității, tocmai fiindu-ne asemenea, dar fără a fi dintre noi, nu cumva este perceput, ontologic vorbind, ca fiind cu atât mai amenințător.

Dată fiind complexitatea problemei, complexitate care nu putea fi decât fertilă sub raport artistic, rămâne de mirare faptul că maghiarul este aproape absent din literatura română. Aceeași complexitate însă, decupată cu dexteritate în adevăruri parțiale, prezentate cum altfel decât tendențios, a alimentat constant, pe parcursul ultimelor decenii, discursul politicianist antiminoritar, discurs axat cu precădere pe tema amenințării pe care ar reprezenta-o comunitatea maghiară, în mod direct sau prin reprezentanți, pentru stabilitatea statului român.

Compoziție, acril pe carton

O analiză, cel puțin surprinzătoare prin rezultate, a raporturilor pe care lumea modernă le-a instaurat între majoritate și minoritate realizează H.-R. Patapievică în *Omul recent*. Nu într-un totu nejustificat, am spune, în volumul *Extremismul de dreapta în România* (Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2003), disponibil online pe site-ul Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Gabriel Andreescu îl include pe Patapievică în galeria promotorilor discursului violent antiminoritar și antimulticulturalist: *Cel care a transformat atitudinea antiminoritară, homofobia și antimulticulturalismul într-un larg succes cultural este Horia-R. Patapievică. Tezele lui Patapievică opun „omul tradițional” și „modern” celui al modernității recente, aflat sub amenințarea politicii corecte, a multiculturalismului, a politicilor pro-minoritare* (p. 23-24).

Una dintre tezele la care face referire Gabriel Andreescu este aceea conform căreia, prevalându-se de concepte care par profund democratice, precum corectitudinea politică și multiculturalismul, minoritatea exercită asupra majorității un veritabil terorism intelectual și se plasează astfel la originea unui demers profund antidemocratic: *Forța minorității conștiente și militante este progresul. Apostolii corectitudinii politice cunosc sensul desfășurării istoriei și, prin aceasta, sunt progresiști. Ei știu mai bine decât oricine altcineva ce anume le trebuie oamenilor pentru a trăi decent. Le trebuie corectitudine politică. Cei care se opun ori obiectează acestui nou criteriu de omogenizare socială — criteriu care, să nu uităm, nu a fost stabilit prin consensul majorității, ci a fost impus prin terorismul intelectual al unei minorități „active” și „conștiente” — sunt în mod natural decretați ca fiind reacționari (deoarece se opun „progresului” reprezentat de idealurile minorității leniniste), dușmani ai drepturilor omului (drepturile omului așa cum le înțeleg activiștii corectitudinii politice) pe scurt, inamici publici* (H.-R. Patapievică, *Omul recent*, Humanitas, București, 2001, p. 289).

Problema este că, produse de export ale culturii nord-americane, multiculturalismul și corectitudinea politică nu au fost impuse acolo nici de majoritate, nici de minoritate, ci de necesitățile conviețuirii, într-o țară în care se vorbește peste 300 de limbi și în care segregările rasiale i s-a pus capăt, cel puțin din punct de vedere legal, cu doar 50 →

DANIEL TACHE

BLESTEM LA BRADUL PRĂVĂLIT

l-au prăvălit din vârful de munte bradul
să-și facă cheful – pe tăblii de sânge...
închisu-s-a din nou spre ceruri vadul
iar Maica Cetinilor prinde iar a
plânge

nu vă făliți cu doliul gliiei arse:
vă-mpăunați cu jalnic jaf de naos
dar știți că astfel veți cădea în haos -
„oameni” vă zice doar în joc de
farse...

oștirea sumbră-a duhului pădurii
cu propriile groaze cetluiește
pe veneticii ce-au spurcat augurii -

un diavol palid li se potrivește...
...voi – ucigașii noștri de speranțe
n-aflați nicicând la poarta lumii –
clanțe!

CRÂMPEI DE PSALM DOSOFTEIAN

la muezinul brad
cerul face vad
de trec sfinții și părinții
lumini păsări ard
plâng parfum de nard

brazi flamuri de munți

cu voi trecem punți și aprindem nunți
se strâng frunte lângă frunți
bălai serafi și Hristos
pe un mal frumos...

și-i atâta gând lumină
trece-alene o albină:
văzduhuri de liturghie
văpăi mari la temelie
ard îngeri o mie...

suflete crin răstignire
ai ieșit din trup și fire
și-ai venit la sfat de rai
cu toți brazii de pe plai
...cântece-n slăvit alai...

PREGĂTIRI PENTRU UN PRIETEN

in memoriam Mircea Dinutz

deși în calendar e primăvară
prin bezna zilei – leneș - nori de
ciori
se scurg – trăgând cu ei – ca pe-o
poară
secătuierea lumilor de flori

degeaba-aștept vreo vizită decentă
ori caut scrisori și gânduri: bun
amicul
nu lasă-n uși - din lumea inocentă

biletul-martor că nu sunt ridicul

va trece-o vreme – și-oi pleca pe cale
să-l întâlnesc iar – față către față
și duhurile noastre – la taclale

vor sta din nou – uitând de orice
viață...

...îmi strâng 'n boccea o ultimă-
amintire

ofrandă pentru-un zâmbet de primire!

PRIMĂVARA NOULUI IONA

pădurea vrăjitoarelor e neagră
minuni nu știu – nici primăveri să
chem

a da nu uit sufletului o viagră
ca să re-nvețe tumba de harem

e gheață groasă peste râul vieții
prin miezul ei fulgeră șerpi mocnit:
când eu nu voi mai sta la capul ceții
trosni-va-și oase – iar – regat în mit!

...ocean al meditărilor tardive
nu lua în seamă neputința mea
să nu te lepezi – Iona – de Ninive

ci să înfrunți – senin – capăt de stea:
n-am înviat pe nimeni întru duh
dar vrejul mort aici – arde-n văzduh!

ADRIAN BOTEZ

→ de ani în urmă.

Întrebarea ce merită pusă este dacă se justifică importul acestor produse ale culturii americane într-o Europă care are o istorie îndelungată și în care relațiile dintre minorități și majoritate, înainte de a fi reglementate prin lege, au fost reglementate de tradiție, într-o Europă care, în ciuda deschiderii declarate și transformate în obiectiv politic, rămâne, în realitate, destul de conservatoare. Personal, cred că da. Și cred asta pentru că, mai nou, Europa, implicit România, trebuie să facă față, vrând-nevrând, unei realități pe care tradiția nu avea cum să o reglementeze: cea care implică existența mediului online. Iar multiculturalismul este o trăsătură definitorie a acestuia, după cum corectitudinea politică va deveni și aici, într-un fel sau altul, o necesitate.

Resuscitate și de temerile cu privire la dezintegrarea/refacerea UE în interiorul unor noi granițe, recente tensiuni interetnice au demonstrat încă o dată, dacă mai era nevoie, că modul tradițional în care continuăm să ne definim realitatea, excluzând din ea mediul online, este anacronic, că distincția pe care, în virtutea inerției, continuăm s-o operăm între realitate și i-realitatea mediului online este nejustificată. După ce a purtat o bentiță cu tricolorul românesc de ziua maghiarimii, o elevă a primit pe Facebook o amenințare cu moartea; au urmat protestele în stradă. Unde se termină realitatea și unde începe i-realitatea?

Departa de a da nume puterii exercitate de către o majoritate (caz în care ar trebui să se numească „majorocrație”), democrația (exercitarea puterii de către întregul popor) presupune (sau ar trebui să presupună), ca fundament al exercitării puterii, relația contractuală dintre o majoritate temporară și/sau relativă și minoritățile temporare și/sau relative. Chiar dacă nu voi spune nimic nou (uneori este bine să ne amintim și unele adevăruri evidente), această relație contractuală nu poate exista în absența dialogului autentic.

Am împărțit, în ultimii ani de facultate, camera de cămin din Grozăvești cu un student la LLS, un ungur din Ținutul Secuiesc. Respectându-ne, am reușit performanța de a nu fi ridicat niciodată tonul unul la celălalt. Chiar înainte de a preda, pentru ultima dată, cheile camerei, el mi-a spus: *Vreau să te întreb ceva... Da, zic eu. În primul an, chiar în primele săptămâni, începu el într-o română cu sonorități maghiare, am găsit în cameră revista și da numele unei reviste cunoscute în epocă pentru discursul naționalist și xenofob. Și ți-ai imaginat că eu am adus-o, demonstrativ, am continuat eu. Nu știu cum a ajuns acea revistă aici, ce pot să-ți spun este că eu nu am cumpărat-o niciodată, i-am răspuns și acesta era și adevărul. În tot acest timp, eu am crezut că..., continuă el, vădit încurcat. Ar fi trebuit să mă întreb, i-am replicat. Acesta a fost motivul pentru care întotdeauna ai ocolit anumite subiecte? Da, mi-a răspuns el, dar dacă tot ai observat că le ocolesc, ar fi trebuit, la rândul tău, să mă întreb...*

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUȚ

George Constantin

(3 mai 1933 - 30 aprilie 1994)

Pot spune, oare, că l-am "cunoscut" pe acest imens actor care a fost George Constantin? Dacă ar fi trăit, ar fi împlinit pe 3 mai 80 de ani. Dar a murit cu trei zile înainte de a împlini 61 de ani, din care peste 40 dăruieți scenei.

Mărturisesc că încă și astăzi mă încercă o puternică emoție când scriu despre întâlnirea mea cu George Constantin. Era o zi călduroasă de toamnă în 1962 și la Teatrul Nottara se juca dramatizarea romanului "Frații Karamazov", de Dostoievski. Eu citisem romanele lui Dostoievski, al căror sens îl savurasem cu sete și entuziasm. În spectacol, George Constantin îl juca pe Dimitri, fratele cel mare, dar și pe tatăl celor trei frați, iar Grușenka, iubita cu care Dimitri ar fi vrut să se căsătorească împotriva voinței tatălui, era jucată de Liliana Tomescu.

Deși n-aș vrea să scriu despre mine, ci despre George Constantin, nu pot să nu menționez faptul că, atunci când sunt în poziția de consumator de artă, ca și cititor sau spectator, intru complet în lumea fictivă care mi se oferă, mă las transportată în întregime dincolo de realitatea cotidiană și devin eu însămi personaj al acțiunii. Așa am fost atunci, dar acum sunt la fel, anii trecuți nu m-au schimbat.

Când am văzut deci piesa "Frații Karamazov", atât acțiunea, ideile filosofice ale lui Dostoievski cât și jocul pasionat al actorilor m-au "furat" și la numai câteva zile după vizionarea spectacolului, i-am scris o scrisoare lui Dimitri cu semnătura "Grușenka". Intrasem în caracterul personajului jucat de Liliana Tomescu, dar îi dădusem o interpretare "veroniciană" a ideilor și am vrut să i-o comunic lui Dimitri. Și cui altcuiva să-i fi trimis scrisoarea decât actorului George Constantin, care-l juca pe Dimitri? În fond, asta e marele merit al unui actor, să se identifice perfect cu personajul pe care-l întrușește.

Nu după multă vreme, am primit un telefon de la George Constantin, care m-a întrebat dacă vreau să mă întâlnesc cu el la Cofetăria "Casata" de lângă Teatrul Nottara.

M-am dus la cofetărie și, cu surprindere, l-am găsit acolo pe actorul George Constantin, nu pe Dimitri. Admit că eram o naivă și recunosc că un actor nu poate rămâne "fidel" personajului pe care-l joacă decât pe timpul limitat al spectacolului; după terminarea lui, actorul redevine el însuși, cu propria lui viață. Doar că atunci, acolo, eu eram Grușenka și vroiam să-l fi văzut pe Dimitri. Uitasem că nu eu, ci Dostoievski era "mănuitorul" personajelor lui. Dovedeam

oare lipsă de respect față de autor, sau mai curând mîntea mea tînără era inundată de profundele idei ale piesei?

Eram față-n față, eu am luat un profiterol, el o casată. S-au uitat la mine și a început să mă întrebe, cu un zâmbet îngăduitor, cine sunt și cu ce mă ocup. Mă pregăteam pentru facultatea de chimie, dar pasiunea mea era muzica. M-a întrebat dacă mi-a plăcut spectacolul. Sigur, la nebunie, altfel n-aș fi scris. L-am întrebat și eu: i-a plăcut scrisoarea mea? Da, i-a plăcut foarte mult scrisoarea, a vrut să mă cunoască. Măncam amândoi înghețată, eu eram literalmente Grușenka, el era actorul George Constantin. Făcea pauze lungi între cuvintele pe care le rostea, iar eu îi urmăream fiecare mișcare. Nu, în mod cert nu era Dimitri, începeam să realizez asta. Mă aflam în fața unui mare actor în timpul lui liber. După o mică pauză, a venit brusc o întrebare care m-a amuțit: de ce i-am scris? M-am fâstăcit și am bolborosit un răspuns legat de Dostoievski, de ideile mele. S-a uitat amuzat la mine și, după o mică pauză, mi s-a adresat direct: fetițo, tu știai că o adolescentă, când scrie unui actor, vrea de fapt să-l "agațe"?

Iarăși am amuțit, nici prin cap nu-mi trecuse așa ceva. A răs în hohote. Mi-a spus că și-a dat seama că nu era cazul meu, mi-a mulțumit pentru scrisoare, mi-a spus că e într-adevăr deosebită și că el nu o merită, dar m-a sfătuit să fiu atentă pe viitor cui și ce scriu, pentru că bărbații au niște bănuieli când fete tinere ca mine le scriu scrisori.

Ne-am despărțit prieteni, el cu bucuria de a-mi fi dat un sfat util, eu cu cea de a fi avut privilegiul să mă fi întâlnit în "tête à tête" cu marele actor George Constantin.

**VERONICA PAVEL
LERNER**
Toronto

*Imagini din spectacolul
"Frații Karamazov", cu George
Constantin și Liliana Tomescu.*

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Arhiepiscop Ioan Selejan al Episcopiei Covasnei și Harghitei

„Multe sentimente și fapte se pot transmite printr-un sărut. Știm că Iuda, printr-un sărut, L-a vândut pe Fiul lui Dumnezeu”.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, am participat, cu mare bucurie, în vara anului 2012, la sărbătoarea hramului Mănăstirii „Sfântul Proroc Ilie” din Toplița, ctitoria primului patriarh al României, Miron Cristea, născut pe meleagurile binecuvântate de Dumnezeu ale Topliței Române. Ați început atunci cuvântul de învățătură, ținut la slujba privegherii, mulțumind lui Dumnezeu care a chemat iarăși credincioșii la poalele Munților Călimani plini de verdeață, să-l prăznuiască pe Sfântul și Marele Proroc Ilie Tesviteanul. Vă rog să facem un popas spiritual în paginile *Vechiului Testament* și să ne vorbiți despre acest mare profet și sfânt Ilie, despre sărbătoarea Sfântului.

Î.P.S. Ioan: Sărbătoarea Sfântului Proroc Ilie este o sărbătoare de vară, un popas duhovnicesc pentru părinții noștri de odinioară care trudeau la munca câmpului și așteptau milă și har de la Dumnezeu pentru truda lor, s-o binecuvinteze Dumnezeu. Așa am învățat de la părinții noștri, ca de Sfântul Ilie, să mergem la sfânta biserică sau să urcăm la mănăstirile care au hramul Sfântul Ilie Tesviteanul. Să cinstim pe unul din marii profeți ai *Vechiului Testament*, o piatră de hotăr în istoria neamului omenesc.

Dumnezeu a deschis drumul către cer, prin Moise, dându-i tablele legii, spunându-i ce să facă sau ce să nu facă poporul lui Israel, ca să poată urca treaptă cu treaptă spre poarta Cerului. Dar iată aflăm că păcatul și diavolul s-au năpustit asupra omului, l-au orbit, pentru că păcatul, întâi, îl orbește pe om și odată **omul, orbit fiind de păcat, pierde cărarea spre Rai, spre Împărăția lui Dumnezeu**. Ne aflăm în urmă cu aproximativ 850 de ani înainte de Hristos și Dumnezeu văzând poporul lui Israel că era pe punctul de a se prăbuși în credința sa, să se depărteze de adevărul Dumnezeu, le trimite un mare luminător, pe Sfântul Proroc Ilie. De nu s-ar fi născut Sfântul Ilie, Dumnezeu știe unde ar mai fi fost astăzi lumea aceasta! **El a avut sabia cuvântului cu care a tăiat răul din rădăcina** poporului lui Israel și s-a oprit și s-a îndreptat înapoi spre cărarea care duce la Raiul bucuriei lui Dumnezeu.

L.C.: Se poate asemăna Sfântul Ilie cu un alt sfânt sau profet?

Î.P.S. Ioan: L-am putea asemăna pe Sfântul Proroc Ilie cu altă figură luminoasă a *Vechiului Testament*, o figură strălucitoare pe bolta creștinătății și a lumii, Sfântul Proroc Înaintemergător și Botezător Ioan, care face trecerea de la *Vechiul Testament* la *Noul Testament*, despre care Sfânta Evanghelie ne spune că a venit cu răvna și cu puterea lui Ilie. Dar câtă vreme a trecut, peste poporul lui Israel, între cei doi sfinți? Aproximativ opt sute și ceva de ani. Vedeți, la câte sute de ani se nasc

La Mănăstirea “Sf. Ilie” din Toplița, alături de starețul arhimandrit Telcean Emilian, binecuvântând expoziția de icoane a Grupului de Artă Religioasă “Deisis” din Târgu-Mureș, 24 aprilie 2009

sfinți pe ai căror umeri se sprijină bolta cerului!

L.C.: Atunci, la Mănăstirea Toplița, v-ați adresat credincioșilor, spunându-le să nu deznădăduiască că și frații lor au fost chemați să devină sfinți în seara aceea la sfânta mănăstire, unde se află mai aproape de cer și, privindu-i, vedeți cerul așezându-li-se pe umeri. Mai mult, i-ați întrebat dacă este greu cerul, precizându-le că nu este nimic mai ușor în lumea aceasta decât să îți pe umerii tăi cerul. Ați apreciat prezența lor la sfânta slujbă a privegherii, faptul că s-au lepădat de lumea aceasta ca să vină la întâlnirea cu Sfântul Proroc Ilie. Dar, Înaltpreasfințite Părinte, pe cine și-a lăsat Sfântul Ilie urmaș al său?

Î.P.S. Ioan: Urmașul Sfântului Proroc Ilie a fost ucenicul său Elisei. Se poate pune firesc întrebarea de la ce școală l-a luat profetul Ilie. Sau ce școală a terminat Sfântul Elisei. Răspunsul este că l-a chemat de la munca câmpului. Elisei ara împreună cu tatăl său când a trecut prorocul Ilie aproape de ei și l-a chemat să-i urmeze. Elisei l-a lăsat pe tatăl său și a plecat imediat. Deși Ilie l-a îndemnat să mai rămână cu tatăl său, Elisei a refuzat. L-a urmat pe Ilie. Și știm unde a ajuns Elisei. **Dintr-un plugar simplu, Elisei a ajuns un sfânt al Vechiului Testament și un reper pentru toți cei ce cred cu tărie în Dumnezeu**. Auziți! Sfântul Ilie și-a luat un ucenic de la școala plugului, de la plugărit. Oare de ce așa?! De ce Sfântul Ilie și-a luat un om de la școala câmpului? Erau și pe vremea aceea puține școli rabinice; nu erau multe, dar erau. Sfântul Ilie se duce pe drum și vede un om, cum se spune în *Cartea Regilor*, cu douăsprezece perechi de boi, iar la urmă, între ei, îl vede pe tânărul Elisei care ținea și el de coarnele plugului. De ce oare nu și-a luat ucenic din altă parte?

L.C.: Știm din lectura psalmilor că și pe regele David l-a luat de la păscutul oilor, încât putem spune că, de multe ori, Dumnezeu intervine prin mijloace care nouă oamenilor, minții noastre omenești ni se par întortocheate.

Î.P.S. Ioan: Așa e. Și pe regele David, fiul lui Iesei, l-a luat de la păscutul oilor, cum spune în *Psalmul 151* că „mic eram între frații mei și tânăr în casa tatălui meu”, dar n-a binevoit Domnul întru ei, ci Domnul „a trimis pe →

LUMINIȚA CORNEA

îngerul Lui și m-a luat de la oile tatălui meu”.

Așa și pe Elisei l-a luat de la munca câmpului, pentru că se împlinea probabil ceea ce scria prorocul David, în *Psalmi*, că Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har. Dar acum poate cineva să spună că n-ar mai trebui școală. Nu este așa. Școala își are în societate rostul ei binecuvântat de Dumnezeu, însă istoria *Vechiului Testament* ne spune că Dumnezeu îi chema pe profeți. Ei nu făceau școală. Erau chemări cu totul speciale. Prin ei, Dumnezeu își trimitea mesajul său către popor. Dacă ar fi fost școliți, atunci cei din societate ar fi putut să zică că ei grăiesc din înțelepciunea cărților. Iată că David era păstor la oi, de unde să învețe el carte?! Așa că profeții au fost chemați din anumite familii în care Dumnezeu a văzut pace, liniște, înțelegere. Un copil crescut într-o familie morală! Știind toate acestea, a zis Dumnezeu: ieși din casa tatălui tău și vino și grăiește poporului. Din mulțimea profeților Sfintei Scripturi, doar șaisprezece și-au scris mesajele, cuvintele lui Dumnezeu adresate poporului. Mulți dintre ei n-au scris decât în inimile contemporanilor lor. Cea mai mare parte din învățăturile primite de la Dumnezeu, prin profeți, au ajuns la noi prin viu grai și așa, milenii peste milenii, s-a format și *Sfânta Tradiție*, care este mai amplă, la un moment dat, decât *Sfânta Scriptură*.

L.C.: Iertați-mă, Înaltpreasfințite Părinte, înseamnă că familia profetului Elisei era o familie morală cu totul deosebită.

I.P.S. Ioan: Gândindu-ne la familia profetului Elisei, să vedem cum pleacă un tânăr binecrescut din casa părinților săi. Cum a plecat Elisei din casa părinților săi? Cu multă binecuvântare părintească, în primul rând. Dar ce i-a spus Elisei Sfântului Ilie când i-a zis să-l urmeze? I-a zis tânărul Elisei: lasă-mă să mă duc să sărut pe tatăl meu și pe mama mea. I-aș întreba pe cititorii acestei cărți dacă atunci când le-au plecat copiii din cuibul casei părintești i-au sărutat. Să răspundă fiecare în taina inimii lor. Dacă au plecat din casă sărutând pe tatăl și pe mama, înseamnă că sunt bune semne, înseamnă că se îndreaptă pe cărarea pe care a mers profetul Elisei, adică spre Dumnezeu. Multe sentimente și fapte se pot transmite printr-un sărut. Știm că Iuda, printr-un sărut, l-a vândut pe Fiul lui Dumnezeu.

Dar știu că nicio mamă nu și-a sărutat vreodată fiul sau fiica, ca apoi să-l trădeze. Niciodată un fiu sau o fiică care și-a sărutat părinții, când a plecat din casă, niciodată nu le-a trădat învățămintele și cuminența lor părintească, cuvintele primite de la părinți. Cine este mai în vârstă probabil că își aduce aminte sau au citit despre acei bărbați care au plecat în munți. Și-au sărutat mama, soția, fiii și fiicele. Oare i-au trădat? Niciodată. De aceea cum să nu-l cheme Dumnezeu la El, să-i fie slujitor și profet, pe Elisei atât de bine educat în familia lui, când îi spune Sfântului Ilie: rogu-te, lasă-mă să mă duc să sărut pe tatăl meu și pe mama mea. Spun și eu credincioșilor: să vă sărute Dumnezeu pe toți, pe inimile frățiilor voastre și acolo unde își pune buza Hristos, Fiul lui Dumnezeu, El niciodată nu vă va trăda. Orice suferință și necaz veți spune în fața icoanei lui Hristos nu vă va trăda. Să-I spuneți tot ce aveți în cel mai de adânc loc al inimii, El vă va săruta pe frunte, nu vă va spune nimănui și vă va da mângâierea Cerului.

De-am ști noi de câte ori îngerii ne-au ferit din calea pierzării!

“Adu-ți aminte de mine, Dumnezeul meu, și mă ocrotește după mare mila Ta!” (Neemia 13,22)

Tot omul e dator a mulțumii lui Dumnezeu, pentru atât de multe lucruri pe care le primește de la El; pentru viață, pentru sănătate, pentru boală, pentru copii, pentru pâinea cea de toate zilele. Suntem datori a-I mulțumi lui Dumnezeu pentru atât de multe lucruri, încât nici nu ne

dăm seama pentru câte ar trebui să-I fim și recunoscători. Părintele Cleopa spunea că atunci când se trezește de dimineață omul să-i mulțumească lui Dumnezeu că i-a dăruit încă o zi. Când se așterne la somn, să-i mulțumească pentru grija ce l-a purtat-o în ziua aceea. Când e să plece spre treburile lui, să-I mulțumească Domnului că îl poartă, și să se încreadă Lui, că altă încredințare nu are. Căci nimeni altcineva nu-i poate purta de grijă lui și tuturora, decât numai Dumnezeu. Să-și pună omul gândul bun pentru făptuire, dar să se lase în voia, paza, mila și iubirea lui Dumnezeu. Că Sfântului Apostol Pavel este limpede în cuvântul său: **“Bucurați-vă pururea. Rugați-vă neîncetat. Dați mulțumire pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus, pentru voi.”** (1. Tes. 5,18)

În rugăciunile noastre, ar trebui să privim mai atent la modul în care, în întâmplările vieții noastre, Dumnezeu ne-a ocrotit, ne-a călăuzit, și ne-a purtat pe brațele Sale iubitoare.

“Se povestește despre marele gânditor și filozof francez Blaise Pascal că, într-o zi, a dat întâlnire unui prieten într-un castel, pe vârful unei coline. După ce l-a așteptat puțin, acesta a sosit cu chipul tulburat, hainele rupte și trupul plin de vânătăi și răni. “Ce-ai pățit?”, l-a întrebat Pascal. “Nu-ți poți imagina minunea pe care mi-a făcut-o Dumnezeu chiar acum”, a replicat prietenul său. “În timp ce veneam încoace, calul meu a alunecat aproape de o prăpastie, eu am căzut și, dându-mă peste cap și alunecând, m-am oprit chiar pe marginea prăpastiei. Imaginează-ți ce minune mi-a făcut Dumnezeu chiar acum!” Pascal a răspuns la acea mărturie: “Imaginează-ți ce minune mi-a făcut și mie Dumnezeu chiar acum că, în timp ce veneam, nici măcar nu am căzut de pe cal!” (Ariel Alvarez Valdes, *Cum făcea Isus minunile Sale?* Editura Sapientia, 2008).

Câte minuni face Dumnezeu pentru noi! Minuni pe care nu le vedem întotdeauna, de care, de cele mai multe ori, nici măcar nu ne dăm seama! De câte ori nu ne va fi scos în mod surprinzător din dificultăți, ne va fi vindecat de frică și de neliniște, ne va fi ajutat în momentele dificile și ne-a făcut să ieșim teferi din atâtea pericole asistându-ne în necazurile zilnice! Iar noi, prinși în păienjenii vieții, de atâtea ori uităm să-I mulțumim pentru toate darurile pe care ni le-a oferit. Așteptăm mereu celelalte minuni!

Pr. dr. NICOLAE GHEORGHE ȘINCAN

ȘTEFAN GOANȚĂ-80

(III)

Scrive intens proză și teatru participă la unele dintre concursurile literare ale vremii, semnând, de cele mai multe ori, cu pseudonimele Ștefan Izvoranu sau Ioan Pașca, adăugate la cele din tinerețe: Șteg, Gheorghe Gheorghe (concururile *Sadoveniana*. Marin Preda, Vasile Alecsandri, Tudor Arghezi, Tudor Mușatescu, *Afirmarea*, Octavian Goga, *Cântarea României* etc.)

Anul 1989 îl găsește pe Ștefan Goanță la Zalău, în compania scriitorilor Mircea Tomuș, Ion Mircea și Valentin Tașcu, pregătiți să marcheze, la inițiativa Bibliotecii Județene Sălaj - Zalău, centenarul morții lui Ion Creangă.

De-abia în 1990 ajunge să lucreze într-o redacție. Este vorba despre *Graiul Sălajului*, unde nu va rămâne prea mult, deoarece găsește o posibilitate de pensionare și o face pentru a se dedica scrisului.

După această odisee, de la debutul absolut al lui Ștefan Goanță, din 1956, de-abia în 1993 se produce debutul editorial cu romanul *Altarul de nisip*, apărut la Editura *Universală* din Craiova, un roman politic și parabolic excepțional [...] o viziune pur românească, după toate regulile genului (gândită de un dăruit al cuvântului) a epocii staliniste din România[...] (C. Zărnescu), un roman închinat anilor de detenție ai tatălui său.

La aceeași editură, apare, în 1995, romanul *Patul de zăpadă*, [...] un roman mult mai stufoș, arboreșcent, contorsionat, sugerând, după teoria literaturii, haosul, teroarea istoriei și ieșirea vieții și lumii din țâțâni (C. Zărnescu).

După această experiență nu prea fericită cu editura din Craiova, Ștefan Goanță se mută la Cluj, publicând, în 1997, volumul *Vinul de piatră* (zece nuvele și un roman), cu o prefață semnată de prozatorul Constantin Zărnescu. *Bătrânul Cucu, un fel de Moromete montan, nemaiînțelegându-se cu ginerele său, „Licențiatul”, fost președinte CAP, activist de partid și „participant” la revoluție, primar și apoi patron și...*

magnat, peste noapte, se refugiază, se exilează din satul său – mutându-se pe vârful unei coline stâncoase, pe pământuri defrișate ale statului și ale nimănui, formând un nou sat [...] Scris în registrul ironiei crude și al tragicomicului înalt accentuat, Vinul de piatră este un memorabil roman despre schimbările de epoci și vremuri, despre lumea cea nouă [...] afirmă editorul.

1998 este anul întâlnirii cu criticul literar Irina Petraș, la Editura Didactică și Pedagogică, care va publica, în colecția *Akados*, romanul *Zodia Țărului*. Irina Petraș va remarca valoarea scrisului și-i va reda lui Ștefan Goanță locul cuvenit, în literatura română, remarcând atingerile cu Nicolae Velea, Marin Preda... [...] *cele peste trei sute de pagini sunt scrise dintr-o perspectivă și pe un ton în măsură să etaleze toate caratele talentului de povestitor[...] Imprecizia cuvântului – sursă de autonomie a imaginației – își alătură o discretă infuzie de fantastic, cât să ridice povestirea la putere, s-o facă prevestitoare și subtil parabolică. Verbalizarea se petrece cu o ușurătate a înlănțuirilor ținând de sud, dar se lasă contaminată de o plasticitate vag-agresivă, masivă, ardelenească, rezultatul fiind o proză uimitoare, captivantă, de o efervescență expresivă grea de sens. Nici una dintre relațiile importante pentru omul sfârșitului de mileniu nu rămâne în afara fluxului românesc. (Zodia Țărului, pag. 7)*

La aceeași editură, apare, în anii 1999-2001, trilogia *Popescu E Napoleon*, în colecția *DA*, îngrijită de Irina Petraș, *una din cele mai fascinante proze ale literaturii române [...] de o frumusețe, de o originalitate și de o adâncime rar întâlnite (Ștefan Dimitriu).*

Volumul *Teatru* apare, în 2002, la Editura *Casa Cărții de Știință*, sub îngrijirea Irinei Petraș: *Toate vorbele mari: eroism, curaj, datorie, patriotism, spirit de sacrificiu, dar și de conservare, sunt redefinite cu un firesc excepțional al replicii, în secvențe mereu memorabile fiind foarte dramatice, în sensul expresivității teatrale maxime. Atmosfera unui șantier din anii '50 e reconstituită în „Eternul Prinț” cu un umor dus până în pragul grotescului, într-o piesă document,*

de bună calitate. „Țărăniada” își mută reflectoarele asupra unei comune în plină tranziție, surprinzând cu umor înfruntarea nu dintre două mentalități ori perspective, ci dintre două imitații la fel de jalnice, protagoniștii ajustându-și discursul și gesticulația în funcție de schimbarea de regim și punând în primejdie autenticitatea însăși a schimbării. [...] în „Două mii și...”, scena întregă e ocupată de o groapă, în semi-întuneric, în care personaje alunecate unul câte unul așteaptă apocalipsa. Toate marile locuri comune ale vieții și morții sunt forfecate cu un haz macabru, silite să-și arate falsitatea, ineficiența, îngustimea. Nu de puține ori, o replică sau alta împinge discursul până în pragul metafizicului. O veritabilă filosofie de viață se deconspiră pas cu pas, fără stridențe, ironic mereu, dar și înfiorat, Ștefan Goanță dovedindu-se și în teatru un scriitor stăpân pe mijloacele sale și în stare să propună experimente demne de luat în seamă.

În 2003, la Editura *Paralela 45*, în colecția *Destin*, i se publică volumul de proză scurtă *Moartea e facultativă*, lansat la Zalău cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a scriitorului.

În toamna anului 2003, se stabilește în localitatea Liebling, județul Timiș, cu gândul ferm exprimat de a se dedica scrisului. Va începe să lucreze la un nou roman, *Zodia Fedeleșului*, inițial *Fedeleșii*, din care apar fragmente în revista *Caiete Silvane* și în volumul-almanah *Cuvinte*, editat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, în 2006. În 2004, probleme de sănătate îl determină să întrerupă scrisul. Scrie cu intermitențe, dar nu publică. I se reeditează primele trei romane, în →

IRINA GOANȚĂ

2008, sub titlul „Vinul de piatră – 3 romane”, volum pe care prozatorul Ștefan Goanță și-l descrie astfel: „Într-un trecut predestinat să ne rămână vecin și pe care noi înșine l-am condamnat să trăiască și mort, țara ni se umpluse de mulțime de altare de nisip în care, în limba cizmei și a lanțului, se propovăduia... credința ateistă. Tărându-se pe iluzoria cocoasă a trănicioiei mincinoase a nisipului – avorton al pietrei – pe fâlfâitul (blasfemie!) unui drapel și al unui imn, pe rătăcirea tâmpă care a binecuvântat cu venin, cenușă și aluat de sânge istovit de bici și țărăniță istovită de atâția pași, vremea oricum, a fost și ea de față... Dar cum și firele de iarbă știu să lupte până la moarte cu tâlpile spinoase, patul de zăpadă s-a transformat în economicosul sicriu al patului lui Procust. Pribegit din viață, un om alungat a descoperit o mândră pustietate, iar aceasta, de dragul mângâierii mâinilor lui, i-a oferit drept mulțumire până și nemaipomenitul vin de piatră...” Cele trei microromane – *Altarul de nisip*, *Patul de zăpadă*, *Vinul de piatră* – adunate sub titlul celui din urmă, transmit o morală: Nu tot ce trăiește trăiește și nu tot ce moare moare.

O recunoaștere a valorii activității desfășurate de Ștefan Goanță în Sălaj vine de la Primăria comunei Bălan. A privit îndelung *Diploma de Cetățean de onoare*, apoi a așternut rândurile ce urmează și le-a expediat la Bălan.

*Prieteni, domnilor,
Adânc impresionat, Vă mulțumesc pentru gestul Dumneavoastră de aleasă omenie și cinstire și Vă asigur că, așa cum am purtat în minte imaginea satului Gâlgău (în special) și a minunaților săi oameni, tot așa o voi purta și de acum înainte, fericit că la orice necaz amintirile îmi vorbesc de acea perioadă din zbuciumata mea viață de până la sosirea în Gâlgău. Vă mărturisesc, de data aceasta public, că acei doi ani au însemnat pentru mine cea mai frumoasă perioadă din viață și – o nouă mărturisire – dacă am părăsit satul în care voiam să rămân, n-am făcut-o cu voia mea. Din cauza refuzurilor repetate de a veni la Zalău, „tovarășii” m-au amenințat cu represalii, pentru că*

aș urma același drum cu tatăl meu condamnat politic la optsprezece ani muncă silnică. Regret că nu am avut timp să încerc mai multe pentru satul rămas pentru totdeauna al meu, dar m-am reîntors în el și prin căsătorie și printr-o carte care poartă pe copertă chipul unui consătean, Gherasim Șimișnean, Ghira.

Vă mulțumesc încă o dată, vă doresc sănătate, bucurii și rezultate tot mai frumoase pe drumul pe care mergeți.

ȘTEFAN GOANȚĂ

N.B. De prisos să-mi exprim iarăși regretul că, din motive de sănătate, nu pot fi alături de Dumneavoastră în aceste ceasuri de fericită rememorare.

Altă ironie a sorții. Deși a scris puțin pentru copii, primește, în anul 2009, premiul USR, Filiala Cluj, pentru literatură destinată copiilor.

În 2008, reia romanul *Zodia Fedeleșului*, care va rămâne pe masa de lucru.

În 2010, scrie cu înverșunare. Se află la tipar cartea „*Miorița. Domnul de Rouă*”, eseu, (în colaborare cu soția sa, Irina Goanță), care va apărea la o săptămână după trecere „dincolo”. Tot acum i se publică proza „Crăciun fericit” în antologia „Varză à la Cluj”, Editura „Casa Cărții de Știință” din Cluj -Napoca. Și tot în 2010, la 19 octombrie, trece Styxul, după ce rostește ultimele cuvinte: „Nu mai pot! Cedez!...”

A cedat în fața inevitabilului, în fața celei cu care „*cocheta*” – zicea el – de mai multă vreme, dar pe care n-a mai avut puterea să o înfrângă. A plecat cu gândul la romanul lui a cărui ultimă parte trebuia scrisă la calculator, la pomii pe care dorea să-i mai planteze în grădină, la trandafirii și la toate florile care i-au înfrumusețat ultimii ani ai vieții...

Privind menirea scriitorului în societate, Ștefan Goanță spunea: „În societatea românească de azi, scriitorul ocupă un loc deja ocupat. Se tot vorbește să se aducă niște taburete... Dar, fie vorba între noi, de când un scriitor, dacă e cu adevărat scriitor, cerșește un scaun pentru șezutul lui scriitoricesc? Păi și el să ceară? Altceva e când i se oferă.”

Ștefan Goanță ar fi împlinit astăzi 80 de ani. Sigur, și-a dat seama că omul nu poate pătrunde în toate as-

**Poem din grădina duminicii...
Duminică, 21 Aprilie 2013**

Sufletul mi-e plin acum
De o tainică lumină,
Se-aud florile duium
Dând năvală în grădină.

Precum zumzetul de-albine
Gândurile mele sunt,
Dorul răzbnat din mine
Umblă singur pe pământ;

Pe sub pomi e-atâta pace,
Parcă trece Dumnezeu!
Ce Duminică se face
Sfântă în cuvântul meu!

Aerul se înfioară
Și-i ascult ofatul clar,
Fără el nu-i primăvară,
Viața toată e-n zadar...

Curge-n mine poezia
Ca lumina din potir,
Te rog, Doamne, dă-mi tăria
Pân` la capăt s-o respir.

Se-aud florile duium,
Plin e cerul de petale,
Fericit aștept de-acum
Ziua Învierii Tale!...

NICOLAE NICOARĂ

cunzișurile minții și ale sufletului său, oricât de priceput și de iscusit ar fi. În ultimii ani, a fost revoltat de degradarea vieții spirituale, a culturii românești, de nonvaloarea și prostul gust care au încătușat țara. Uneori vesel, alteori serios, ori sarcastic, a scris mult și divers și toate scrierile sale ne vor ajuta să-l cunoaștem, să-l recunoaștem și să nu-l afundăm în uitare. Om fiind și el, scriitorul dispăre de pe Pământ, dar urmele lui rămân... E datoria noastră să vorbim cu seninătate despre Ștefan Goanță, pentru că el și-a îndeplinit misiunea pe Pământ.

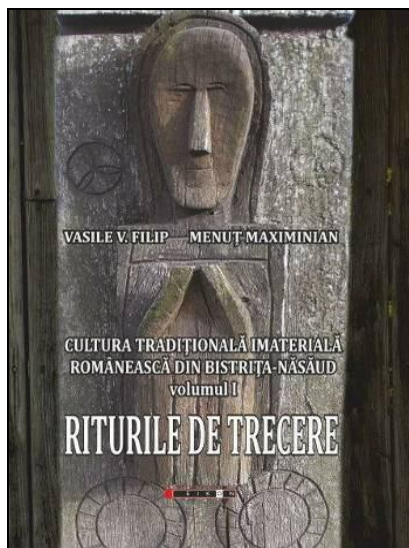
Sursa: „Singur printre oameni” – manuscris.

Riturile de trecere

Vasile V. Filip, Menuț Maximinian, *Cultura tradițională imaterială românească din Bistrița - Năsăud. Volumul I. Riturile de trecere*, Cluj Napoca, Editura Eikon, 2012, 488 pagini.

În 23 martie 2013, la Sala Unirii de la Alba Iulia, în cadrul manifestărilor *Colocviilor de etnografie „Gheorghe Pavelescu”*, aflate la a X-a ediție (simpozion național organizat de Consiliul Județean Alba, Arhiepiscopia Ortodoxă de Alba Iulia, Universitatea „1 Decembrie 1918” din același oraș - de fapt de Facultatea de Teologie a Universității -, Centrul Cultural „Augustin Bena”, Muzeul Național al Unirii etc.), a fost lansat volumul menționat, realizat de doi bistrițeni remarcabili ai vremurilor actuale (specificați anterior), în prezența unui public avizat, constituit nu numai din participanții la simpozion, înscriși în program sau auditorii preocupați de subiect, ci și din prețuritorii culturii și moștenirii tradiționale românești locuitori ai Alba Iuliei și zonei apropiate, mobilizați de popularizarea de bună ținută, care s-a făcut evenimentului, sau aflați atunci, din fericire întâmplare, în trecere prin oraș, ca turiști. La momentul respectiv, Sala Unirii a fost realmente plină, ceea ce a asigurat un public de bună calitate lansărilor de carte (și expoziției de icoane de Laz, vernisată tot atunci), care s-au derulat, de loc întâmplător, într-un asemenea loc, încărcat de istorie, fondul lucrărilor „trimise la apă” în „largul” istoriografiei românești și ambientul având semnificative consonanțe.

Participând cu comunicări la reuniunea științifică de la Alba Iulia, cei doi autori, Vasile V. Filip și Menuț Maximinian, au considerat necesar (ca etapă a unui important proiect cultural în care sunt implicați, al cărui prim rod este volumul în speță) să lanseze și la Alba Iulia consistenta lor lucrare pe care au elaborat-o în 2012, ceea ce a corespuns pe deplin cu manifestarea culturală menționată, inclusiv cu accentul care s-a pus în contextul său, pe patrimoniul cultural și spiritual imaterial al României, inclusiv prin prezența unor reprezentanți ai Ministerului Culturii etc., sau prin

conferirea statutului de *tezaur uman viu*, ultimei descendente a cunoscutei familii de iconari pe sticlă de la Laz, Maria Poenaru, sărbătorită în mod special în cadrul manifestărilor menționate de la Alba Iulia.

Dar să ne referim, pe scurt, mai întâi la autorii lucrării recenzate. Atât Vasile V. Filip³⁶, îndeosebi, cât și mai tânărul Menuț Maximinian³⁷, sunt cunoscuți și apreciați cercetători bistrițeni în domeniul etnologiei, cu o activitate tot mai bine definită în acest domeniu de cercetare. Nu zăbovim asupra activității și operei lor edite, ci, insistăm din start asupra numelor lor curat românești, de sorginte greco - latină - bizantină - străvechi română!

Desigur există foarte puține dovezi ale continuității daco-romane (arheologice, istorice, culturale, habituale etc.), dar numele de persoane specifice anumitor zone, nu sunt și ele izvoare istorice, pe care etnologii, mai ales cei care sunt la

³⁶ Vasile V. Filip a absolvit cursurile Facultății de Filologie a Universității Babeș Bolyai din Cluj în 1979, a susținut un doctorat în etnologie, sub auspiciile aceleiași *Alma Mater Napocensis* în 1998, actualmente fiind un colaborator important al Institutului „Arhiva de folclor a Academiei Române” din Cluj Napoca, profesând și ca profesor asociat al Universității de Nord de la Baia Mare etc. Are mai multe lucrări publicate și apreciate de către specialiști (peste 50 de studii științifice, cărți) etc. De menționat este și faptul că ambii autori ai lucrării sunt membri ai *Asociației etnologilor din România*.

³⁷ Menuț Maximinian este tot filolog de Cluj, cu masterat în etnologie la *Universitatea de Nord* din Baia Mare, jurnalist apreciat la Bistrița, membru al *Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România*, al unor asociații scriitoricești, director editorial al *Răsunetului* etc.

bază filologi, ar trebui de asemenea să le cerceteze, tradiția denaturându-se tot mai mult inclusiv în privința preferințelor actuale pentru antroponime care nu mai nicio legătură cu originea de neam sau familială, ci cu efemerele mode și conjuncturi actuale?

Or, când niște oameni, cu reale înzestrări intelectuale și artistice (și semnalan desigur în acest context buna ținută vizuală a volumului, îndeosebi a ilustrațiilor acestui volum, editate în CD-ul conex), cum sunt autorii de față au nume curat românești, tradiționale, te întrebi, în mod natural, cu atât mai mult, de ce acest lucru? Și cum ar fi fost posibilă transmiterea firească a unor astfel de nume, dacă ar fi existat un hiatus real în existența acestui popor de origine romană, care își spune sieși *popor român*, chiar dacă în istoriografia actuală se insistă pe regionalizări, pe inexistența conștiinței unității de neam, în perioadele istorice mai vechi, în ton cu ideologia predominantă la ora actuală, aproape așa cum ideologia anterioară a alterat interpretările istorice dinainte de 1989?

Pentru autoarea acestor rânduri rămâne o enigmă de ce un autor atât de contemporan din zona Bistriței se poate numi Menuț Maximinian, care are prenumele *Menuț* (în mod evident provenind din latinescul *Menutius*), iar ca patronim familial numele de *Maximian* (originar iarăși din latinescul *Maximianus*)! Ca explicație istorică, acceptabilă la ora actuală, el poate fi legat în primul rând de situația de *după dualism*, când preoții, nu numai greco-catolici, ci și ortodocși, dar în mod special cei dintâi (și în zona Bistriței știm ce priză puternică a avut greco-catolicismul printre români!), sub influența curentului latinizant al Blajului, care a fost creditat, cu exagerările sale cu tot, de la nivelul Academiei Române, în perioada amintită chiar, i-au învățat pe cei pe care îi păstoreau să își boteze copiii cu *nume curat latine*, pentru a nu putea fi ușor traduse în maghiară, în mod special, sau în germană, limbile administrației și justiției etc. vremii aceleia!

Dar, dacă explicația istorică respectivă este mărginită, dacă tradiția utilizării acestor nume este →

DR. GABRIELA MIRCEA

mult mai veche, dacă ea coboară spre secolul al XVIII-lea sau mult mai jos pe scara timpului, când preoții români nu au dus o astfel de campanie manifestă, când numele se dădeau în neam, după anumite preferințe, obișnuințe și tradiții legate de strămoși, atunci cum am putea explica prezența acestor antroponime la un popor, apărut după unii din neant, cum a fost și este poporul român?

Dacă în perioada dualismului, preoții nu au fost obligați să *inventeze* preponderent nume latinești (de fapt să le reactualizeze din surse livrești, culte, deoarece uneori au putut face chiar și acest lucru!), dacă ele existau substanțial în rezervorul lingvistic al neamului, în mod curent, prin perpetuare seculară, iar ei nu au făcut nimic altceva decât să îi îndrume pe enoriași spre aceste nume, mai mult decât anterior, în detrimentul altor nume, de asemenea tradiționale, ca Ioan, Gheorghe, Petru etc., care puteau fi foarte ușor traduse în alte limbi³⁸?

Considerațiile acestea neobișnuite la o recenzie cuminte își au totuși menirea practică de a le atrage atenția autorilor lucrării recenzate asupra necesității de a efectua și în zona domniilor lor de cercetare o cercetare aprofundată de toponimie și antroponimie extrem de necesară, ceea ce ar duce, probabil, la adăugarea unui al 4-lea volum, în cadrul proiectului de cercetare pe care îl au în curs de desfășurare sau, poate, proiectul include deja și o astfel de cercetare amănunțită, atât de visată de către istorici.

³⁸ Un nume frapant, care îndeamnă și el la punerea unei astfel de probleme, este, de exemplu, și cel de *Sanflora*, foarte popular de-a lungul unor perioade istorice probabil îndelungate, devenit tradițional pentru zona Mogoș-Miclești, îndeosebi pentru *crângul Sulărești*, din arealul aceleiași comune din Munții Apuseni, încât numele mai multor persoane de acolo (în special cel de *Sularea Sanflora* etc.), nu pot fi legate chiar atât de ușor numai de realitățile confesionale și politice românești transilvane de după 1866, ci, cu, probabilitate, mai degrabă de un substrat habitual mult mai vechi! *Sanflora* sau *Sânflora*, traductibil prin *Sfânta Flora*, poate fi legat chiar de precreștinism, ceea ce pune probleme speciale filologului, istoricului, antropologului etc.

Dar să revenim, după atâtea acolade cam prea ample - dar poate utile totuși, la lucrarea în sine, care este de fapt doar primul volum (dedicat "*obiceiurilor ciclului individual și familial*"), respectiv marilor ritualuri, "*de trecere*", nașterea, nunta, moartea și înmormântarea etc., ale existenței omului, ca individ sortit a fi pion social) al unui proiect mai amplu, care preconizează realizarea a încă două volume, axate, cel de-al doilea, pe "*obiceiurile ciclului social și calendaristic*", iar cel de-al treilea, pe creația literară folclorică, a cărei recuperare autentică integratoare autorii și-o propun de asemenea.

Cercetarea are valențele unei *expediții de salvare*, realizată în echipă de doi numai (ceea ce evidențiază nu numai o pasiune ieșită din comun a autorilor, ci și cu un real spirit de sacrificiu a comodităților individuale) a ultimelor zvâcniri ale patrimoniului cultural imaterial tradițional românesc din zona județului Bistrița-Năsăud, materializată prin studii de "*teren*", în stilul și pe baza experiențelor școlii sociologice românești interbelice și ale continuatorilor săi, eșafodașul conceptual al autorilor fiind înnoit cu concepții de ultimă oră, grație cărora caută, de exemplu, în mod special, "*înțelegerea dinamicii interioare a fenomenelor culturale*", ceea ce conduce demersul întreprins de la *sincronie*, la *diacronie*, la deschiderea "*istorică*" a fenomenelor cercetate, abordare deosebit de interesantă pentru doi etnologi, care la bază sunt filologi, dar, iată, au valoroase abordări interdisciplinare, îndeosebi sociologice și istorice.

Sigur, caracteristica volumului rezultat este dată de simplitatea expresiei (care decurge din claritatea conceptuală și cea a redării textuale), de rigurozitatea sintezei operate, care are la bază o informație corect recoltată din ambient, de obstinația de a recupera masiv tradiția, pe cale de dispariție, ceea ce presupune o organizare și o reală îndârjire de mobilizare pentru atingerea țelului propus.

Pentru a afla structura, componența și înnoirile de abordare ale volumului și rezultatele la care au ajuns autorii, îndemnăm la lectură, vizionare și audiere.

Ocean întors

Acad. Vasile Tărățeanu

„Chiar și în condiții de criză economică se pot înfăptui lucruri frumoase și trainice întru cinstirea culturii române”

- Cu puține prezențe absente de la Festivalul "Nichita" de la Ploiești, puteți face o prezentare cât mai obiectivă despre cum vi s-a părut ediția 25? Vă rog!

- Vreau să spun că această ediție 25 și împlinirea a 80 de ani de la nașterea unuia dintre cei mai importanți poeți ai națiunii române, care stă alături, cu demnitate, de Lucian Blaga, de Tudor Arghezi - a fost o reușită. Chiar și în condiții de criză economică, financiară, politică se pot înfăptui lucruri frumoase și trainice întru cinstirea culturii române și a celor mai importanți promotori ai acesteia.

- La câte ediții ați fost prezent?

- Nu am fost prezent la toate precum Adam Puslojic, dar pot spune că am fost la cel puțin 10 ediții. Fiecare a avut specificul ei, farmecul ei. La prima ediție, laureat a fost Gheorghe Tomozei, prințul Tom, cum i se spunea, un poet extraordinar. Și au mai fost laureați deosebiți precum Anghel Dumbrăveanu, Modest Morariu, Angela Marinescu, Nicolae Dabija, Adam Puslojic, Horia Zilieru de la Chișinău, Marin Sorescu, Grigore Vieru, Radomir Andric, Adrian Păunescu, Constanța Buzea. Mă bucur că printre aceștia mă număr și eu. Nu spun un poet important, asta e treaba cititorilor și a criticilor.

- Criticii au spus. Eu aș adăuga faptul că sunteți un foarte important luptător și simbol al României. Asta e ceva rar!

- Sunt un scriitor din Bucovina, un reprezentant al intelectualității, alături de ceilalți colegi ai mei, precum regretații Gheorghe Boston și Vasile Levințki, de poeți contemporani precum Mircea Lutić, Ilie Tudor Zegrea, Simion Gociu și de mulți alții, care ne străduim să păstrăm și să facem tot posibilul ca limba română, patria noastră, așa cum spunea Nichita Stănescu, să nu moară acolo, în teritoriul unde s-a format.

- Pentru că ați vorbit de această bătălie, exclusiv intelectuală, →

DANIEL MIHU

primiți un ajutor din partea României?

- În primul rând, ajutorul este că există această țară care este patria noastră istorică. Apoi limba română este limba în care ne-am născut, limba pe care am primit-o moștenire prin moartea părinților noștri, parafrazându-l pe Nichita. Acolo noi suntem în teritoriul nostru strămoșesc, suntem acasă, deși nu suntem acasă. La fel, cum spunea Nichita, când a mers la Chișinău, și noi, scriitorii amintiți, făceam cel mai lung drum când veneam de Acasă - Acasă. Până când Bucovina de Nord revine în componența României, drumul acesta va fi lung și, dincolo de viața noastră, nu știu când se va încheia. Am vrea un popas definitiv în țară.

- Dar aveți speranța că e posibil?

- E posibil pentru Basarabia.

- Pentru cât a rămas din ea...

- Da, cea care este în componența Republicii Moldova are toate șansele, prin copiii care învață în România, care au conștientizat faptul că sunt români. La fel ca 27 martie 1918, când multe au depins de generația de excepție trăitoare atunci, mai poate fi în viitor ceva asemănător.

- Urmată de Bucovina...

- Un alt eveniment epocal, pe 28 noiembrie 1918. Și chiar dacă la Congresul General al Bucovinei s-a decis unirea pe vecie cu patria mamă, vecia unirii noastre a durat doar 22 de ani. Nu se știe când vor fi lichidate aceste consecințe.

- Doar sperăm, deocamdată. Și ne amintim de oameni lichidați de ruși, de NKVD, la Fântâna Albă.

- Acolo, a fost un Katin românesc, ca și la Lunca - 7 februarie 1941, când sute de români care încercau să treacă Prutul au fost împușcați și aruncați sub gheața râului. Erau mulți tineri, mulți de vârsta ta, care nu au recunoscut granița impusă de Ultimatumul Sovietic - și bine au făcut - încercând să treacă în România. La Prut îi așteptau rușii - asta în urma unor denunțuri făcute de trădătorii noștri, că de ei nu am dus lipsă niciodată. Vina celor uciși era că vroiau să părăsească raiul comunist. Am văzut recent acte cu condamnări din acea

perioadă în care se scria că erau pedepsiți pentru că au încercat să părăsească patria sovietică, trădând cauzele ei.

- Deci, viața atâtor români a depins de modul în care a trecut pe hartă creionul dobitocului sovietic suprem.

- Au depășit și crea ce marcase creionul. Depășiseră chiar Mecca neamului românesc, mănăstirea Putna. Noroc că acolo armata română s-a împotrivit și i-au respins pe ruși.

- Nu mi-ați spus cum vă simțiți

ca academician român, calitate pe care, după părerea și a mea, o meritați deplin, ea încununând o muncă asiduă și o bătălie îndelungată.

- Nu v-am vorbit despre asta pentru că nu ne-am întâlnit. Faptul acesta, care mă onorează foarte mult, nu s-a întâmplat la cererea mea. Intrarea în Academie se face pe baza unor recomandări pe care le fac instituțiile Academiei Române sau membri actuali. Eu mă număr printre membrii de onoare datorită faptului că unul dintre locurile care au fost repartizate pentru nordul Bucovinei s-a eliberat prin regretabila moarte a distinsului profesor universitar, poet, Grigore Bostan. Atunci s-au făcut recomandările necesare pe care le-a semnat acad. Mihai Cimpoi, acad. Nicolae Dabija, Institutul "Bucovina" de la Rădăuți, condus de eminescologul Dimitrie Vatamaniuc. Având aceste recomandări, am depus ce mi s-a cerut, un dosar cu bibliografia și lucrările mele. Am adunat cărțile tipărite, prefetele lor, eseurile pe care le-am scris, date despre activitatea culturală pe care am desfășurat-o și le-am depus la secția de Filologie. Examinarea lor a durat patru ani, apoi candidatura mea s-a supus la vot. E complicat. Un mare chirurg român, Irinel Popescu, membru al Academiei din Franța, doctor Honoris Causa la mai multe Universități din occident,

nu a devenit membru corespondent al Academiei Române.

- Eu cred că meritați acest titlu de academician și pentru neobosită și inspirata dumneavoastră luptă cu ocupantul slavon. Am fost acolo, am văzut.

- Da, dar în lupta aceea nu sunt sigur, sunt cu scriitorii pe care i-am menționat și a tuturor românilor bucovineni. De unul singur nu faci nimic. La primul congres, din cele patru pe care le-am organizat cu Fundația Culturală "Casa Limbii Române" pe care o conduc de mai mulți ani, am avut pe ordinea de zi cele mai stringente probleme ale ființei noastre naționale, ale existenței noastre acolo. Meritul nu este numai al meu, ci și al colegilor mei, al intelectualilor din Bucovina.

- Doream să ajungem la acest subiect pentru a ne spune dacă s-a schimbat ceva în atitudinea ocupantului. Totuși, acum, aceștia vorbesc cu un academician român!

- Eu fac ceea ce am făcut, chiar având și acest titlu care mă onorează foarte mult. Încerc să fiu mai puternic, să lupt cu mai multă hotărâre de caracter pentru ca obiectivele care stau în fața fiecărui român din Bucovina de Nord, de a promova valorile noastre naționale, de a păstra patrimoniul nostru care există acolo să aibă succes. Fac tot posibilul ca să corespund acestui titlu. De schimbat ce se poate schimba? Nu am nevoie de nimic de la șefii de acolo, să-și schimbe atitudinea față de mine. Nu și-au schimbat-o, precum nici eu nu mi-o schimb față de ei. Am aceeași atitudine refractară față de politica pe care o promovează, de politica de deznaționalizare. Situația e că titlul mă ajută.

- Dar nu luptă în locul dvs.

- Așa e. Îmi dă o anumită prestanță, tărie, siguranță și obligație știind că am în spatele meu cel mai puternic for cultural, științific, spiritual. Cu lucrul acesta mă mândresc și mă simt puternic.

Foto: Vasile Tărățeanu, înconjurat de scriitori și oameni de cultură, la Casa memorială „Nichita Stănescu”, 30 martie 2013

Biblioteca Babel

AUGUST STRINDBERG

NOPTI DE SOMNAMBUL ÎN VREMURI DE VEGHE

A treia noapte (I)

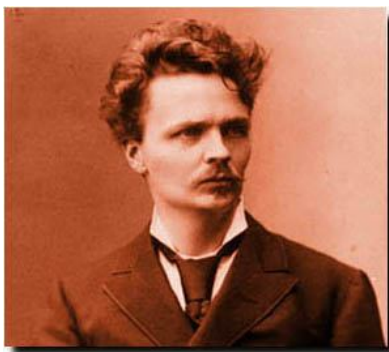
Hoinăresc fără rost ziua toată
prin a Parisului toamnă cețoasă;
uimit desigur, dar nu vrăjit,
și admirând în felul meu.

Prin tunele de var și cărămidă
oamenii se împing înainte, fără odihnă;
strada umedă ca o oglindă crăpată
de noroi și nămol este mânjită,
reflectă încă frânturi de cer,
dă o imagine distorsionată, ștersă și
umbrită,
a oamenilor căzute trăsături.
Ochi înfometăți pe leșuri înfometate
după mâncare, cu invidie, iau o gustare:
luxul dă nevoii un sprijin prost,
pietrele caldarâmului dau pâine uscată.

Căruțe încărcate bubuie și scârțâie,
biciul vizitiului pocnește ca o pușcă,
tramvaiul scâncește avertismente,
omnibuzul suflă-n trompetă;
un cățeluș călcat urlă și latră,
vânzătorii și cafele
își zbiară cântecul cu vocea produsului,
și-acolo se-aude plângând un copil.
Limba maternă este întotdeauna egală,
pentru săraci și bogați,
se face întotdeauna așa de bine înțeleasă
de francezi și de necivilizați.
De ce ai plâns, micuțule necunoscut?
Îți face rău orașul cel mare,
așa cum pe mulți alții i-a făcut fericiți?
Întrebarea, întrebătorule! Răspunsul se-
neacă
într-o groapă pe-o alee, unde viața se-
mbăcește
și unde niciodată nu-ntrebi în zadar.

și-acum se trânteste din nou, se face
zgomot,
sună, fluieră, huruie și bubuie,
plânsete, râs, șuierături și tunete,
și tu stai acolo consternat și te-ntrebi
dacă ești într-un spital
sau în partea de jos a iadului calvar.

Asurzit, amețit, cu creierul fierbinte,
el fuge pentru ca-n liniște,
să mediteze la miezul problemei
ca să știe ce să mai creadă.
Părăsește încet strada principală,
dar amorțit de zgomot și de ceartă
se trezește într-un labirint.
Străzile se curbează, aleile se
intersectează,

ploaia începe să curgă din jgheaburi,
piciorul obosit calcă greșit.
Rătăcește mai adânc în desișul
de haine de ploaie și umbrele
și pierdutele urme a trăsurilor,
gata să se spânzure singur de păr,
clipește fără speranță spre cerul
cenușiu.
vede atunci că se luminează-n spre alee,
și deschis se-ntinde un bulevard;
printre mizeria platanilor săraci
este-o biserică de tărâcop scăpată.
Ca în deșert, când beduinul
vede o oază verde și proaspătă,
așa și rătăcitorului cu mina obosită
printre cafele și magazine
îi face semne o biserică gotică.

El nu se duce acolo să se roage,
nici să se închine la fetișuri,
numai de tăcerea sacră se bucură,
doar să dezlege lanțul greu,
să uite unde este durerea și unde
nenorocirea.

Trece un moment privind în liniște,
aerisite, ornamentele pietrei;
animale sălbatice care păzesc florile;
oameni sfinți pe care cel puternic i-a
trimis,
iar cei puternici i-au ucis și i-au ars,
du-te la leopardzi și dragoni,
pentru credința care părăsește totul
și care-a aprins focul iubirii,
poate trece prin focurile iadului;
nu întreba cine răsplătește durerea ...
Așa ceva se întâmplă și s-a mai
întâmpat!

În sus cresc tulpinile turnulețului,
în sus îndreptați sunt îngerii muți
în sus se arcuiește arcada ferestrei,
în sus însuși creștetul arcului se
îndoiaie...

Dar acolo înăuntru se șopteste și
foșnește
prin fereastra ușor întredeschisă.
Aude el rău? Un om care fluieră!
și aici duhnește, desigur, a ars!
Speriat el se grăbește spre portal,
deschide ușor și intră,
semiîntuneric misterios în sală domină;
colorate lumini în pătrate atât de mici.

Dar ce alarmă din abis s-a auzit?
În pofida zgomotului din înăuntru,
țipete și fluierături, gălăgie și
alergătură,
zgomotul străzii a fost ca nimic.

Ce viziuni? S-a rătăcit el oare?
Biserica-i schimbată în magazin!

Acolo unde au fost mormintele morților
este zidit acum un bazin cu apă;
în care se învârtește o turbină cu palete,
unde o piesă hidraulică funcționează;
aici mașina cu înalta-i presiune
în aburul compact își cântă piesa cea
nouă,
o laudă electromagnetului,
care se răspândește cu telefonul.
și la lumina electrică
sfântul amurg se îndepărtează,
și atunci vede el că biserica-i folosită
ca muzeu de meserii și meșteșuguri:
Arts et metiers aici își are cultul
aici utilitaristul este mulțumit!
Vezi, ai aici un templu curățat,
nicio icoană și niciun fetiș;
aici totul poartă ștampila geniului
aici utilitatea și-a ridicat prestigiul.
Dar, iertați-mă, eu nu văd niciun rău?
În cercul subțire-al coloanelor
sus pe locul de cinste al corului
și pe vechea podea a altarului
se află o statuie-a stăpânului casei
cu un chip mohorât și sever,
luminat pe deplin de lumina electrică –
pe sfântul bisericii îl cheamă Papin!

și la el se ridică melodiile
de la turbină și locomobil;
curele, scripeți, volante, pistoane,
toate cântă în același stil:
Iadul Papin și-a dracului tocana ta!
Aici se duce epoca!
Deși cu greu ar putea să te laude lumea,
înainte ca un altul deja să fie aplaudat.
În curând vei fi doborât în țărână,
la fel ca ceilalți sfinți care-au plecat,
Edison se ridică destul de curând pe
colină,
unde locul său așa de stabil a stat.
Cu toate astea tu încă socotești zile
multe,
turla din fontă încă este a ta.
Iadul Papin și iadul aburului tău,
Domnul lumii – dar nu al meu!
Ai dezlegat tu un singur mister?
Ai consolat tu o inimă?
Copiii oamenilor încă plâng,
și încă sângerează piepturi însângerate!
Ai făcut tu omenirea mai bună,
faci tu fericiți mai mulți decât înainte!
Inima n-o atingi mai mult decât o
bucată de lemn,
nici nu deschizi tu ușa libertății!

Traducere
DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

ELENA BRAN

Călătorie cu zeppelinul spre America

(IX)

GRAND CANYON DE COLORADO

(Marile Chei ale Coloradoului)

Tot cu avionul, pornind din Salt Lake City spre Grand Canyon de Colorado, în Arizona.

Grand Canyon a fost explorat întâia oară între anii 1869 – 1872, de John Wesley Powell, director la “Geological Survey”, din Statele Unite.

Din Las Vegas, schimbăm avionul, pentru cel ce ne va duce la Grand Canyon.

Doamna și domnișoara R., soția și fiica directorului Companiei de avioane din Grand Canyon, au ținut să ne întâmpine la Las Vegas. Am fost foarte măguliți de această atenție. Ne dădeau tot timpul felurite explicațiuni. Călătoria începea deci sub un foarte bun auspiciu. Doamna R. ne-a spus că primul pilot, domnul Campbell, e cunoscut ca unul dintre cei mai buni piloți din Statele Unite. Timpul ne-a arătat că doamna R. nu exagerase.

Grand Canyon este o minune între minuni, gigant, înfricoșător, uimitor.

Dacă Yellowstone Park te desfăta tot timpul și te înveselea prin toată atmosfera lui, în Grand Canyon te minunai, admirai, rămâneai chiar fără suflu în fața măreței naturi, dar te și îngrozeai cum au putut fluviile să frământă atât de grozav pământul și să ajungă în așa profunzimi. Malurile Coloradoului ating în unele locuri o înălțime de peste 2000 (două mii) metri.

Am zburat două ore deasupra acestor chei (zise Canyone). Cât prindeai cu ochiul numai munți ruși de ape. Tot platoul este tăiat de crăpături adânci; tranșee profunde săpate de falnicul Colorado și de afluenții lui. În drumul lor spre Pacific, apele au tocit și ros munții cu măiestrie; în unele părți, stâncile apar ca blocuri mari de case sau în chip de catedrale, în alte părți se desprind coloane enorme de temple începute sau năruite de timp. Natura nu s-a ostenit numai să dăltuiască frumos munții, dar și să-i coloreze minunat. De sus și până jos, fiecare 50 până la 200 metri înălțime, au diferite nuanțe de verde, cenușiu, mai multe tonuri de roșu și alb. Culoarea și-o datoresc

minereurilor din care sunt alcătuite straturile.

Nu știai ce aveai de admirat mai întâi. Treceam de la o fereastră la alta a avionului, pentru a nu pierde nimic din frumusețea apocaliptică. Era măreț! Uitasem cu desăvârșire de frică; nu mă mai întrebam ce vom deveni, unde aterizăm dacă ne lasă motoarele. Și pentru ca impresia să fie și mai puternică, cu zece minute înainte de sosire, ne trezim în ceață deasă. Abilul pilot o înconjoară, apoi aterizăm foarte lin.

Aeroportul este departe de hotel. Ne-a trebuit o jumătate de oră până la “El Tovar”. Drum poetic, prin păduri de pini și mărginit de flori galbene. În jurul hotelului și în toată regiunea, un parfum suav, răspândit de un arbust întâlnit de mine numai acolo. Interesându-mă, aflu că vegetația Munților Stâncoși are două specii de arbuști numiți “artemisia”, (armoase, în franțuzește) și sages (sauages), exalând un miros puternic de camfor sau terebentină. Se spune că prierste fizicilor. Bănuiesc că parfumul ce ne urmărea în Grand Canyon venea de la aceste specii de arbuști. Explicația exactă n-am putut-o avea.

În anul 1540, un grup de 12 spanioli, mergând spre Vest, doreau să traverseze fluviul Colorado pe aici. N-au reușit, pentru că acest fluviu este mult prea vijelios. Erau primii albi sosiți printre indieni. Pe șeful lor îl chema Pedro de Tovar. În amintirea acestei expediții s-a dat numele hotelului “El Tovar”.

De pe terasa hotelului, situată la marginea malului, ai o priveliște neînchipuit de frumoasă. Vezi la mari depărtări și până în adâncimea abisului.

Colorado, unul dintre cele mai mari fluvii ale Pacificului, la început poartă numele de “Green River”, trece sub un viaduct al drumului de fier “Union Pacific”, își face loc printre Munții Uintah, se reunește cu râul “Grande” și numai după aceea i se dă numele de Colorado de Vest, pentru a-l deosebi de Colorado de Est, un fluviu al Texasului.

Colorado, după ce părăsește Cheile, curge de-a lungul unui deșert pentru a sosi la Pacific pe o lățime de un kilometru, dar cu o adâncime de numai 3 (trei) metri. Colorado are multe chei, numite Cataract, Narrow, Marble Canyon. Nu zburasem deasupra celui mai cunoscut, „Grand

desen de C. I. Motaș, 1936

(Casă indiană, desen de ing. Constantin I. Motaș, 1936).

Canyon”, lung de 350 kilometri.

Platoul pe care ne găseam este centrul lui „Grand Canyon”. Americanii au transformat și acest platou în Parc Național.

Cheile (Canyon) cele mai strâmte se găsesc în preajma hotelului. Sus, de la un mal la altul, sunt între 12 – 20 kilometri, iar platoul are o altitudine de 2100 m, aerul este răcoros și vegetația bogată.

Pentru geologi, o vizită la Grand Canyon este și foarte instructivă, în formațiunile malurilor întâlnești toate erelle de la începutul pământului și până azi. Erele pot fi bine studiate în straturile regulat suprapuse.

Regret că nu cunosc geologia, pentru a înțelege mai bine pe marele geolog și Prix Nobel, profesorul Termier. În „La joie de connaître”, el scrie un articol despre „Le Grand Canyon”. Câtă dreptate are Termier când scrie: „Vous qui me lisez et qui sentez vivre en vous une âme d’artiste ou de poète, hâtez-vous d’aller voir le Canyon de Colorado. Hâtez-vous. Plus tard, il s’écrit top tard”. Acum îl poți admira măreț și splendid, în singurătatea lui; nefiind decât două hoteluri, sunt puțini excursioniști.

Te poți coborî și până la fluviu, pe drumul destul de bun, pe jos sau călare. N-am făcut această excursie mult prea obositoare, ne trebuia și prea mult timp, iar noi nu-l aveam. Ne-am plimbat însă cu automobilul pe platou. Șoferii îmbrăcați în costume de cow-boy, cu pălării mari, contribuiau și ei la pitorescul locului.

Într-un loc mai nimerit, au construit un turn rotund, aidoma vechilor turnuri de pândă ale indienilor, foarte reușit, puteai să juri că e vechi, până și vatra din sala mare de jos nu lipsea, iar nouă ne amintea vetrele românești. De la ferestrele turnului, priveam printr-o parte munții și văile Coloradoului; în partea opusă, ochiul îți aluneca pe nespârșitul deșert al Arizonai. Urcând o mică scară în spirală, ajungeai în vârful turnului. În depărtare se zăreau locuințele indienilor, zidite în malurile Coloradoului.

Ediție îngrijită de M.N.RUSU

După ceva timp, autobuzul se urnește din loc dar, peste câteva minute, se oprește și utecista vine la mine. Tot timpul comunica cu nu știu cine prin fraze scurte, guturale.

- You, zice, change the buss, și-mi face semn s-o urmez.

„Păi bine, deșteapto, dacă tot trebuia să cobor atât de aproape, nu era mai bine să stau mai în față?”, o apostrofiez în gând în timp ce mă strecuram pe intervalul strâmt. Ajuns pe trotuar, mă ia în primire altă fetișcană, care-mi arată un alt autobuz. Mă conformez și ajung tot pe un loc spre spate în mașina plină ochi.

„Asta e, băiatule, dacă mergi la economic.... mai bine luai avionul...”

Greoi, autobuzul s-a urnit și s-a înfipt în trafic. Avea ce-i drept aer condiționat, era curat, dar era plin....și nu știu de ce, mi se părea că plutește o atmosferă soldățească, cazonă. N-am apucat bine să mă obișnuiesc cu gândul, că tipul care încarcase bagajele vine la mine și-mi face semn să-l urmez.

„Să vezi că-mi dă un loc în față”, mustăcesc.

Autobuzul trage pe dreapta, deschide ușa, tipul îmi face semn să cobor.

„Ei, drăcia naibii”...

N-apuc să gândesc mai departe, că tipul deschide cala de bagaje și-mi face semn. Eu îi arăt valiza, el o

scoate și mi-o pune pe trotuar. Eu înlemnesc.

„Ăștia ori își bat joc de mine, ori ce mama naibii”.

Gata să răbufnesc, mă înfig în el. N-apuc să dau drumul la presiune, că umflă bagajul și-l pune în alt autobuz. Din ușa deschisă îmi zâmbea „utecista”.

- Sir ,zice, acesta e autobuzul spre Mui Ne.

Rămas fără aer, nu știam ce să mai zic. Fata îmi face semn s-o urmez și mă plasează undeva la mijloc, pe scaunul de la culoar. N-am mai avut putere și nici chef să mai vorbesc. Mai târziu, am aflat în vorbă cu alți turiși că vietnamezii nu dau intenționat locurile din față turiștilor străini, ci numai vietnamezilor! Având în vedere că turistul mai vrea să facă o poză sau să filmeze, că doar de-aia a venit acolo, chestia mi s-a părut o atitudine de neam prost. De camionagii cu damfuri, mai bine zis. Să ne învețe ei pe noi, capitaliștii, ordine și disciplină. M-am așezat obosit. Autobuzul a luat-o din loc și peste puțin timp a intrat pe magistrala de nord. Un râu de motorete curgea paralel cu noi, dar nu așa...firav, ci în forță. Am numărat front de până la 10 vehicule care mergeau „umăr la umăr” pe banda specială pentru ei. Toți purtau căști! Când vreunul se sătura de mers colectiv, accelera, țâșnea printre colegii de trafic și, strecurându-se, o lua printre autobuze și camioane grele fără să-i pese de mugetele claxoanelor. Erau ca o mare de capete cu căști. Mai bine zis, ca o armată de furnici care curge ca un șuvoi, armată acompaniată de claxoane. Parcă toți aveau degetul pe claxon. Era o cacofonie de nedescris! Nu ca în India, dar pe acolo...

Mi-am scos din rucsac dopurile speciale pentru urechi, mi le-am înfundat bine și m-am lăsat liniștit pe spate.

„Ei, poftim de mai deranjați”, le-am zâmbit zeflemitor în gând. M-am cufundat imediat în lumea ciudată a „umbrelor de zgomot”. Am ațipit cu ochii pe un copil de pe scaunul din față, care-și lovea de zor tatăl în cap cu o păpușă de pluș, țipând de încântare. Ca într-un film mut. Când am redeschis ochii, primul lucru văzut a fost un mic delușor de pământ roșu. Lângă el, un arbore cu frunze verzi, lucioase, de sub care atârnav niște fructe ca niște prune imense.

Culorile și mai ales contrastul dintre ele m-au făcut să-mi sucesc gâtul. Prea târziu să le mai filmez....

„Lasă, domnule, mai vin ocazii, ce te-nfigi așa!” Am pus camera pe stand by, dar ca un făcut, n-a mai apărut nimic. După ceva timp, m-am plictisit și tocmai închiseseam din nou ochii, când, au apărut niște cactuși imenși. Câmpii întregi, plantații de cactuși la rând, ca vița de vie la noi.

„Te pomenești că vietnamezii fac și tequila”, m-am gândit.

Văzusem în Mexic ceva asemănător dar... parcă cactușii ăștia nu erau agave. Arătau ca niște caracatițe verzi sprijinite de pari. Frunzele groase se lăsau unduind spre pământ. Erau zimțate, iar la vârful lor, din loc în loc creșteau niște „mingi” cu țepi. De diferite mărimi, mingiile aveau și culori diferite, între verde și galben, care la cele mai mari culminau cu violet. La primul popas, am văzut într-un coș din nuiele împletite, mingiile. Mai mult ovale, „fructele dragon” atrag în primul rând prin culoare. Țepii erau de fapt mici frunzulițe galbene îndoite spre înafară, care arătau a fluturași prinși de corpul mov al fructului. Arătau ca niște viețuitoare din altă lume. M-am dat mai aproape de cineva care cumpăraseră ciudățenia. Vânzătoarea a tăiat fructul în două, descoperind un miez alb-cenușiu, presărat cu punctulețe negre ceva mai mari decât semințele de mac. Aspectul general era atractiv: verdele sau galbenul frunzelor, violetul cojii și albul miezului pigmentat cu negru dădeau frumos, dar era și ceva straniu. Imaginea tufișului arătând a caracatiță la capătul brațelor cărora se umflau fructele, nu mă părăsea.

„Acum să văd... cum îl mănâncă...”

Cumpărătorul a luat o jumătate de fruct și a apăsat coja spre interior. Miezul a ieșit afară frumos și întreg. Arăta ca o înghețată pusă într-o cupă. Apoi, tipul a mușcat pur și simplu din fruct. N-a scuipat nicio sămânță... imic.

„E... stai nene, că eu ce-oi avea...” și repede cumpăr unul. Vânzătoarea tot îmi pune pe cântar fructe mari... u le dădeam jos de pe cântar fiindcă nu știam ce gust aveau, și dacă luam unul mare și nu-mi plăcea....

ALEXANDER BIBAC

Portrete

Dimitrie Poptămaș

„Sufletul” și „Îngerul păzitor”
al Bibliotecii „Târgu-Mureș” din
Chișinău (I)

Bunul Dumnezeu care, precum bine se știe, lucrează prin oameni, mi l-a scos în cale pe omul de cultură târgumureșean, **Dimitrie Poptămaș**, la 29 august 1991, la inaugurarea Bibliotecii „Transilvania”. Mi-a atras atenția făptura lui, înalt și frumos ca un brad, modest, vesel, și felul lui de a se apropia de oameni, cu venerație, dragoste și prețuire. Dimitrie Poptămaș făcea parte din grupul de intelectuali transilvăneni, însoțiți de Traian Brad, pe atunci directorul Bibliotecii „O. Goga”. Activa ca director la Biblioteca Județeană Mureș din Târgu-Mureș, iar de Traian Brad îl lega o prietenie de durată, fiind și colegi de breaslă.

Dimitrie Poptămaș intenționa să organizeze o bibliotecă similară „Transilvania” la Cernăuți, orașul tineretii eminesciene. După multe tratative, nu s-a reușit acest lucru, dar n-a renunțat la idee. În timpul uneia dintre vizitele sale la *Zilele Bibliotecii „Transilvania”*, Dimitrie Poptămaș își exprima tristețea în legătură cu eșecul său de a fonda o bibliotecă de carte românească la Cernăuți. Și deodată fața i s-a luminat și s-a întrebat: *De ce să nu realizez această idee la Chișinău, unde există o atare deschidere către carte?*

„Sămânța” a căzut în sol fertil și de atunci toate eforturile lui Dimitrie Poptămaș s-au reorientat spre Chișinău, care avea să-i devină a doua casă. Timp de câțiva ani buni a trudit la materializarea ideii sale de a fonda aici o bibliotecă după chipul și asemănarea celei de la Târgu-Mureș.

Visul său nobil s-a relizat în momentul semnării acordului de colaborare de către Lidia Kulikovski, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, și Dimitrie Poptămaș, directorul Bibliotecii Județene Mureș din Târgu-Mureș. La 31 august 1996 s-a produs evenimentul inaugurării bibliotecii „Târgu-Mureș”.

Panglica inaugurală a fost tăiată de Serafim Urecheanu, pe atunci primarul municipiului Chișinău, alături de Marcel Dinu, ambasadorul României la Chișinău. La acest important eveniment, Dimitrie Poptămaș a fost însoțit de oamenii de cultură din Târgu-Mureș: Cornel Moraru, Nicolae Băciuț (și reporter TVR!), Mihai Suciuc și de prietenul său, Traian Brad. O „lume întreagă” a venit să asiste la acest important eveniment desfășurat în sectorul Râșcani. Am fost onorați și de prezența multor personalități marcante din Chișinău.

La festivitatea de inaugurare a Bibliotecii „Târgu-Mureș”, Dimitrie Poptămaș a ținut un discurs emoționant: *„De cinci ani, sfârșitul de august îl petrec aici, la Chișinău, împreună cu Traian Brad, cu ocazia sărbătoririi Zilelor Bibliotecii „Transilvania”. Am sentimentul cum că aș fi acasă. Acasă, la Târgu-Mureș. Iată că a sosit și acest moment când am adus aici o părticică din noi, din sufletul nostru, din căldura pe care o dă cartea, din lumina cărții. Se spune că biblioteca începe acolo unde se dă viață cărții. Cea mai durabilă este colaborarea prin cultură. Cartea este esența cea mai pură a sufletului omenesc!”*

La deschidere, Dimitrie Poptămaș a pus temelia colecției Bibliotecii „Târgu-Mureș”, aducând în dar 5 mii de titluri de carte, provenite din donațiile Bibliotecii Județene Mureș și ale unor intelectuali târgumureșeni de marcă. Cu multă grijă, Dimitrie Poptămaș a selectat dicționare, enciclopedii, surprize editoriale pentru copii și cărți pentru tineretul studios din toate domeniile de cunoaștere umană, punând accentul pe literatura română clasică și contemporană, traduceri din literatura universală.

Orice drum, cât de lung, începe cu primul pas. Pentru Biblioteca „Târgu-Mureș” acest prim pas în formarea imaginii pozitive în comunitate a fost de bun augur. Apariția unei instituții noi în context municipal nu a trecut pe lângă „cronicarii” vieții culturale. Evenimentul inaugurării Bibliotecii „Târgu-Mureș” a fost reflectat la TV, Radio, în 14 articole publicate în presa de la Chișinău și Târgu-Mureș și în filmul documentar *Deschiderea la Chișinău a Bibliotecii „Târgu-Mureș”*, realizat de omul de cultură târgumureșean Nicolae Băciuț.

Dimitrie Poptămaș și-a propus ca Biblioteca „Târgu-Mureș” să devină un adevărat centru cultural și informațional, accentul fiind pus nu pe

cantitatea, ci pe calitatea colecției de carte. Mă bucur că Dimitrie Poptămaș, pe parcursul anilor, venind cu diverse ocazii, ne aducea cărți unice, cărți de valoare și cele mai noi și importante apariții editoriale din România. Întotdeauna se interesa de solicitările neonorate ale cititorilor, programându-și corespunzător donațiile. Nu uita nici de copii, avea grijă să-i bucure cu cele mai noi și frumoase cărți. În gazeta municipală *Capitala* din 1999, ziarista Nadina Gheorghită scria: *„În Oficiul copii al Bibliotecii „Târgu-Mureș” domnește atmosfera de basm. Pe rafturile joase (să le fie micuților comod să ajungă) am văzut cărți de care până atunci nu mai văzusem în altă parte – cărți jucării, donate cu dragoste de directorul Bibliotecii Județene Mureș, Dimitrie Poptămaș: pușori eclozând din oul-carte, iepurași studioși cu ghiozdane-cărți pe spate, balauri cu burțile „tobă de carte” și câte și mai câte minunății, executate în cele mai bune condiții poligrafice.”*

În prezent, colecția Bibliotecii „Târgu-Mureș”, expusă integral accesului liber la raft, se constituie din 38.214 documente. Remarc cu mândrie că 50% din ele sunt donații de la Târgu-Mureș din partea Bibliotecii Județene Mureș și a unor personalități generoase târgumureșene, precum: Nicolae Băciuț, Valentin Marica, Lazăr Lădariu, Cornel Moraru, Timotei A. Enăchescu, Ilie Șandru, Mihai Suciuc, Zeno Ghițulescu, Livia Pop-Tofălean, Gheorghe Perian, Gheorghe Totoianu, Lucia Cridon, Ilarie Opriș, Genoveva Popa, Vasile Veriss, Mircea Mura, Vasile Copilul-Cheatră etc.

Suntem recunoscători prof. Timotei A. Enăchescu care ne-a donat întreaga sa bibliotecă personală în număr de peste 1000 volume. În 2000, *Anul Eminescu*, biblioteca „Târgu-Mureș” a instituit *Colecția „Mihai Eminescu”*, fondată în baza donației de circa 100 volume eminesciene, cu valoroasa ediție Perpessicius a prof. Timotei A. Enăchescu, care în prezent reprezintă o importantă sursă de informare la dispoziția cercetătorilor literari, profesorilor și a tineretului studios.

Acesta e meritul sufletistului și prietenului nostru Dimitrie Poptămaș, care, mândrindu-se cu Biblioteca „Târgu-Mureș”, a atras atenția intelectualilor târgumureșeni care cu multă generozitate au contribuit la îmbogățirea fondului bibliotecii.

CLAUDIA ȘATRAVCA
și colectivul bibliotecii „Târgu-Mureș”,
Chișinău

Dezrădăcinarea?!

(De ce privighetorile nu cântă în orașe?)

În rătăcirile mele prin lume, când puterile spiritului intrau în criză și nu mai întrezăream drumul către veșnicie, totdeauna, m-a întărit gândul la vigoarea și puterea de rezistență a puilor de țărani care, smulși de valul schimbărilor, au dat satul pe oraș. "Sunt trist că nu mai pot fi martorul vieții naturii" – îmi spune un prieten de la țară, care a împlinit patruzeci de ani de când se nevoiește să își scoată din minte satul.

"Știi ceva?... îmi zice: anul acesta nu am văzut gutuii în floare și nici mirosul de iasomie n-a ajuns în oraș, și port o durere în suflet din această pricină". De aceea, cuget eu în continuare, la vorba lui, că sufletul unui țaran care locuiește la oraș seamănă întrucâtva, cu al unui copil ce a fost înțarcat înainte de vreme.

Lumina din florile gutuilor lipsește sufletului meu, ca unui călugăr ce i-a fost luată candela din chilie. Dar glasul clopotului!? Și să nu mai spun de toacă, care în multe din sate nu i se mai aude glasul de peste o sută de ani. Toaca din satele noastre (din sfintele Biserici) îi speria pe turci; păgânii nu îndrăzneau să pătrundă în satele unde bătea toaca. Și nici demonii, evident! O spune un personaj al lui Sadoveanu. Nu se poate să lăsăm satele pustii. Atunci, cine mai priveghează la căpătâiul veșniciei? Cine mai ține de urât singurătății?... dacă toate țărâncile noastre vor lua calea cimitirului. Și Crivățului cine îi mai aude strigătul și jeluirea? Plânge melancolia pe dealurile goale ale Moldovei și doar câte o cucuvea îi amplifică disperarea. Veniți înapoi, oameni buni, cât încă rădăcinile mai varsă câte o lacrimă în zorile dimineții. Credeți că vor mai odrăsli, precum toiagul lui Aaraon?! Nu înțelegeți că legendele românești sunt pe cale să se stingă, și noi plângem și bântuim prin orașele Apusului. Și greierii au imigrat la oraș. Fiindcă am rămas stupefiat, cum povestea un scriitor că soția acestuia, auzind o augustină (specie de greier ce cântă pe miriști în luna august și septembrie), cântând în balcon, și l-a numit "manelist"! Da, din cauza singurătății, au venit în

balcoanele blocurilor și "muzicienii" ogoarelor satului. Iar la sate câmpia lăcrimează. Știm însă cu certitudine că privighetoarea nu intră în oraș să cânte, lipsa liniștii nu-i îngăduie să ... privegheze. Și nici cucul nu se obosește să încante sau să trezească vreun orășean cu suflet de poet, sau pe un altul măcinat de furia alienării.

Dintotdeauna, în Moldova, atmosfera a avut și are mai mult suprarealism decât în alte provincii ale României, dar... tumultul realității a ceea ce se petrece în linia întâi, nu poate fi eludat. Adică, gata: ce mai tura-vura, cu țarânii s-a terminat, ei semnează ultima filă a istoriei. Au început să apară fermierii, la depărtare de o sută de kilometri unul de altul. Țarânii sunt o entitate în agonie și suferința lor a fost perpetuă. Nu i-a înghițit niciun regim politic și nici... regele. Singurul care i-a mângâiat în arșița cumplită a câmpiei a fost și este Dumnezeu. Pentru oamenii aceștia toate sunt sfinte și nimeni nu poate să-i vrăjească sau să-i îmbrobodească. Țarânii nu sunt amețiți de suprarealism și niciun soi de magie nu îi extaziază. Ei au ochi să vadă și să înțeleagă minunile și frumusețile ce ne înconjoară pe toți, iar trecerea în stare de contemplare la cele dumnezeiești este firească; nu au nevoie de teorii. Mă cuprinde o neputință, numai când mă gândesc la versurile din *Sara pe deal*, ale lui Eminescu, despre care spunea un critic (romantic), că sunt cele mai frumoase din literatura română: În *Sara pe deal*, toaca și clopotul adună suflarea satului de pe câmp, și face posibilă prezența nevăzută a acelora plecați în cortul veșniciei. Si pe toți îi transfigurează într-o stare de contemplare la masa tăcerii. De aceea, oamenii de la sate sunt liniștiți și nu-i scoate din fire niciun eveniment social - ei fiind conștienți că prin suferința îndurată, cu bucurie, au întărit testamentul care este un fel de cod mistic prin care au dăruit urmașilor "iubirea de frumusețe" -, iar prin "urmași" înțeleg comunitățile care formează acum orașele românești. Și, dacă la sate, toaca și Bisericile de lemn sunt, în multe locuri, în ruină sau chiar au dispărut, eu am regăsit toaca la o Biserică din lemn situată la periferia orașului nostru. Această Biserică a fost înălțată pe locul fostului Spital Militar Lazaret ce a funcționat în

RUGĂ

Coboară, Doamne, ochii înspre noi,
Cei păcătoși și fără sațiu azi,
Îneacă lăcomia-ntr-un șuvoi
Și dă-ne semeția de-din brazi.

Coboară, Doamne, razele de lună
Din ochii Tăi, prea sfântă mângâiere
Binecuvântă, Doamne, fapta bună
Și mai alină, Sfinte, din durere.

Coboră, Doamne, ochii spre pământ
Și grijă ai de maica România!
Îmbracă-ne cu duhul din cuvânt
Mai stinge, Doamne, ura și mania!

Fierbinte rugă înalțăm spre Tine
A ne feri mereu de dezbinare!
Credința-n Tine, Doamne, ne mai ține
În izbăvire și-nspre alinare.

PÂNZA DE ACASĂ

*Ștergarului cu care-mi
Mângâi fața, dimineța*

Pânza a țesut-o mama...
Mai păstrează-n firul ei
Albul iernilor cu luna
Și zăpezi de ghiocei.

Pânza a țesut-o mama...
Și tresar din firul ei
Un sărut al ierbii crude,
Visul florilor de tei.

Dar mai stau ascunse-n pânză
Gânduri și povești, o mie,
Veghea mamei și o filă
Ca de basm: copilărie...

IOAN GLIGA

timpul războiului de Reîntregire (1917). Au fost înmormântați aici peste două mii cinci sute de ostași, sanitari, asistenți și soldați de mai multe naționalități. Aici se săvârșește Sfânta Liturghie zilnic pentru pomenire, cinstire și prețuire. Poate la miezul nopții, când liniștea cucerește marginea orașului și câmpul gol din vecinătate... atunci vine și privighetoarea să psalmodieze singurătățile ostașilor căzuți pentru unirea românilor și pentru dreapta credință a strămoșilor noștri. Doamne ajută!

TĂNASĂ VALERIU

VÂNĂTOARE DE HIMERE

Pornită-i Vânătoarea... Câinii
aduc vânatul în ocol...
Din smârcurile-nchipuirii
îmi va ieși în cale Fiara...

Săgeata mea o va ucide?...
Că-n mine duc un cosmic gol,
care - jivină-nfometată -
în carnea mea și-ascute gheara...

De n-aș avea cuvântul, ziua
n-ar trece poarta de santal
a bucuriei și-a tristeții,
purtându-mi straietele de lut...

și clipa n-ar luci... zăludă...
precum o lamă de pumnal,
la Vânătoarea de himere
dus de-un hăitaș necunoscut...

Pe tâmplă port arsura gheții
unui sărut... și, printre gene,

răsare vânat, fără zare,
ceva ce-ar vrea să fie... soare...

Și unde umbra mă apasă
cu degetul, presimt o rană...
care - de ea când dau cu gândul -
mă fulgeră... și crâncen doare...

Se leapădă de mine veacul?...
Că... ascuțind pe piatra morții
cuțitul sângelui... îmi pare -
fără de vârstă - că mă nasc

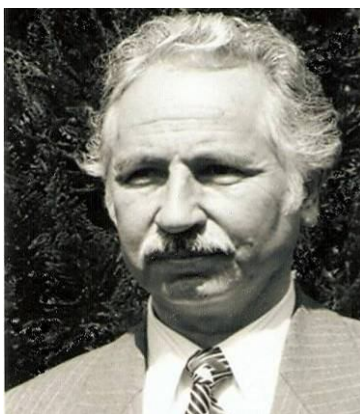
din miezul unor adevăruri,
pe-o altă latură a sorții...
pe-o altă latură a vieții
caii pământului săi pasc...

Că... e pornită Vânătoarea!...
De n-aș avea cuvântul... cine
mi-ar prevesti că... nu se știe
cine pe cine hăituieste?...

Soroacele întotdeauna
umblă cu ciuturile pline
și-n rostul celor hărăzite
înscrisul clipei se citește...

Pe tâmpile-mi drămuie lumina...
cuvântul arde, sfânt, pe gură...
genunchii sângeră prin smârcuri...
sub talpă țipă iarba verde...

în oase-mbătrânește frigul...
și... cineva... din mine fură...
și, fără umbră, cel ce pleacă
în colbul timpului mă pierde...

Trez... doar cuvântul mă mai ține:
mai odrăslind câte o rază
în negura sub care ziua
în mine căpriorii-și frânge...

Dar... e pornită Vânătoarea...
și... a trecut, de mult, de-amiază...
Și... frigul scormone prin gânduri...
Și... clipele au gust de sânge...

Și-aud... tăcerea cum se lasă
în golul timpului... cum... ninge
pe lucruri... neagră... veșnicia...
și-n sinea lui... cuvântul... mut...

că se răstoară... fără nume...
pe gură când, rostit, se stinge...
Și toate... cum se-ntorc... în Semnul
Luminii... de la Început...

CU BĂNUȚUL ÎN PALMĂ

Vorba adună aurul pierzării...
Tu, pe un pod de vamă, stele numeri...
gârbov, cu greul cerului pe umeri,
lutului tău adaos... și uitării...

Că te zidești într-o Mărturisire,
ce-i pasă clipei?... Stelele de pradă,
din cer, prin tine, așteptând să cadă,
lumii nu-i sunt o... oarbă nălucire ?...

Un joc perfid - în care ești oglindă
a clipei - joci... pe chip cu strâmbă
mască...
văpăile oglinzii hăuri cască,
întreg, definitiv să te cuprindă...

chiar dacă - în străvechile palestre -
desfereci înțelesuri de poveste...
Un pod de vamă viața pururi este !...
dus... printre ziduri fără de ferestre,

înalte până-n cer... și-ți cere vamă,
către un „ce” râvnit... ce-ar fi să fie...
... numai că... noapte e-n zădărnice...
Iar sufletul... bănuț e... de aramă...

GEORGE L. NIMIGEANU

ÎN VIAZĂ LUMEA PE PĂMÂNT

*Înviază lumea pe pământ,
roua cerului în Rai se duce,
înviază cuiele pe cruce
și lumina-n fiecăre cuvânt.*

*Trece peste ape Duhul Sfânt
să-ncondeie lacrima pe masă,
vine Dumnezeu la noi în casă
să ne deie veșniciei rând.*

HORIA BĂDESCU

Primăvara

Mugurii pușcă precum
floricelile-n ciur,
Ramurale poartă, astfel, contur.

Cu gravitația, de-o ceartă se
pune,
Bulbi, rădăcini, semințe și rune.

Se pune și de-o împăcare,
Cu lumina slobozită de soare

În rest, în picioarele gândului
Se pun condurii cuvântului.

Trec astfel, poeții, contaminați,
Cu vise arzând, la milioane de
wați.

Somn

Lumina soarelui e mai grea
decât plumbul,
de aceea ea cade glonț prin
fluturi,
până la noi.
În fundul ochilor noștri e
inversată
și e mai ușoară decât gândul,
atâtor nevoi.

Lumina stelelor este mai ușoară
decât gândul,
de aceea ea plutește prin noapte,
ca un dor.
În fundul ochilor noștri e
inversată
și e mai grea decât plumbul,
somniașului ușor.

7 februarie 2013

RĂZVAN DUCAN

Ancheta „Vatra veche”

Casa Memorială „George Coșbuc” „Badea Gheorghe” din Hordoul Năsăudului

Ca să ajungi în Hordoul Năsăudului – azi localitatea George Coșbuc – pleci din Năsăud însoțit de apa Sălăuței. În orice anotimp ai trece pe Valea Sălăuței, panorama te încântă. Privești locurile prin care treci, casele mari și frumoase ce demonstrează hărnicia locuitorilor „tot unul și-unul” ai acestor meleaguri. Intri în fostul Hordou, unde „liniștea-i deplin stăpână”. În mijlocul satului, se află casa memorială a celui ce a fost „inimă-n inima neamului”. Este casa originală construită, în 1860, din piatră solidă de către preotul Sebastian Coșbuc, tatăl poetului.

Și astăzi, după ce au trecut „repezi..., cu vifor, anii”, casa este frumoasă ca aspect exterior, zugrăvită cu var alb, prevăzută la ferestre cu obloane, acoperișul fiind din șindrilă neagră. În fața casei, parcă străjuind-o, se află bustul poetului George Coșbuc, realizat de Corneliu Medrea, iar pe peretele din stânga al fațadei, pe colț, vezi o placă de marmură (dezvelită cu ocazia sărbătoririi centenarului nașterii poetului, în 1966) în care sunt încrustate două versuri din poezia *Poetul*: „Sunt suflet în sufletul neamului meu / Și-i cânt bucuria și-amarul”, sugerând afinitățile poetului cu poporul, faptul că G. Coșbuc a reprezentat glasul națiunii în ce privește eternitatea dreptului și existenței noastre pe plaiurile românești. Legătura strânsă cu poporul o dovedește toată opera sa, dar și amănuntul semnificativ că, de tânăr, cei apropiați, și nu numai, l-au numit „Badea Gheorghe”, cu toate că, la data aceea, nu era deloc un „bade” în toată puterea cuvântului, că avea abia 36 de ani (Onisifor Ghibu, *Oameni între oameni*, Ed. Eminescu, București, 1990, p. 176).

Intri, cu toată sfiala cuvenită, în casa unde, la 20 septembrie 1866, s-a născut George Coșbuc.

În această casă, în anul 1922, a luat ființă unul dintre primele muzee memoriale din România.

Prima cameră (de fapt holul) cuprinde, în jurul unei vetre, obiecte simple specifice oricărei gospodării țărănești. Tresari amintindu-ți versurile: „Pe vatra veche ard,/Pocnind din

vreme-n vreme /Trei vreascuri rupte dintr-un gard,/iar flacăra lor geme.” Prima încăpere din stânga prezintă lucruri care au aparținut preotului Sebastian Coșbuc, mobilier, scoarțe populare, fotografii și cărți care atestă preocupările și cultura tatălui. Acesta cunoștea bine latina și germana. Desigur, de la tatăl său va fi moștenit poetul dragostea de carte și pasiunea pentru limbile străine. Tot de la el a primit îndemn de a traduce în românește capodopera lui Dante, *Divina Commedia*. Poetul povestește: „Tatăl meu era popă. Dumnezeu știe cum a ajuns la urechea lui că Dante ar fi scris ceva în care se vorbea de iad, purgatoriu și rai.

- Măi Gheorghe, îmi zice el într-o zi, tu care ai învățat și știi atâtea și atâtea, de ce nu-mi cauți ceva despre Dante ăsta?

- Da, tată, am să caut, i-am răspuns fără multă hotărâre... Însă bătrânul stăruie și eu sfârșii cu cumpărarea traducerii nemțești și cu traducerea în românește numai a celor dintâi trei cântece ale *Infernului*. Din clipa aceea, Dante a pus stăpânire pe mine.” Și Coșbuc încheie mucalit, ardelenesc și admirativ: „- Măi, mare șarlatan!”

De la mama sa, Maria, născută Avacum, viitorul poet a auzit minunate basme, strigături și tot felul de „colcăării”, în care era meșteră. De la ea a primit poetul căldura eposului popular.

În a doua încăpere din stânga, te oprești cu emoție în fața „băncuței” poetului: pupitrul și scaunul pe care a stat școlarul Coșbuc. Apoi privirea îți este atrasă de un leagăn de copil, o pendulă, precum și de pelerina, pălăria și trusa de voiaj, toate întregind tabloul evoluției din copilărie, tinerețe, până la maturitate. În prima încăpere din partea dreaptă a holului, privești, cu gândul la anii de școală ai poetului, câteva obiecte care au aparținut liceanului Coșbuc Gh., de pe vremea când era elev la liceul grăniceresc din Năsăud: șapca, ghiozdanul, cravata, prosopul. Tot în această cameră, poți admira edițiile princeps ale volumelor *Balade și idile*, și *Fire de tort*, cele mai cunoscute opere ale poetului născut în Hordoul Năsăudului. Octavian Goga, alt bard al Transilvaniei, aprecia just, la adevărata valoare, primul volum tipărit de George Coșbuc: „ca un proaspăt vânt de primăvară, pătruns

brusc în liniștea obosită a unui iatac, a zguduie puternic nervii discordați dimprejur, a înviorat atmosfera, a deschis un orizont nou și a avut marele merit de a reintroduce principiul sănătății în literatură.” Și I.L. Caragiale se exprima, atunci, metaforic și previzibil: „... pe câmpul vast al publicisticii românești pe care crește atâta spanac des și abundent, a apărut în sfârșit și un copac – și e așa de mândru și așa de puternic, că mii de recolte de buruieni se vor perinda și el tot va sta mereu în picioare.”

Vizitatorul mai poate cerceta cu privirea, în această cameră a muzeului, vitrina cu facsimile (*Noi vrem pământ, Noapte de vară*) și multe din revistele în care G. Coșbuc a publicat: *Lumea ilustrată*, *Vatra*, *Albina*, *Tribuna*, *Sămănătorul*, apoi fotografii și inscripții ce evidențiază multipla sa activitate. Afli astfel că, în 1900, autorul volumului *Balade și idile* primește titlul de membru corespondent al Academiei, iar în 1916, devine membru activ. Revistele și colecțiile expuse reliefează bogata activitate de publicist. De reținut că, deși revista *Vatra* (1894), „una dintre publicațiile de real prestigiu de la sfârșitul secolului al XIX-lea”, apare sub conducerea lui Coșbuc, Caragiale și Slavici, elementul dinamizator, adevăratul „spiritus rector” a fost Coșbuc. Acest fapt îl recunoaște chiar Slavici: „Când noi, Caragiale, Coșbuc și eu am luat cu C. Sfetea (librar și editor, cumnatul lui Coșbuc) înțelegerea să publicăm „Vatra”, ne puneam nădejdea în Coșbuc, pe care îl știam om înzestrat cu multe și mari destoinicii și totodată om muncitor... Coșbuc alegea bucațele ce urmau să fie publicate, el le ordona, el alcătuia, potrivit cu gustul său, revista.

Pe lângă aceasta, cea mai interesantă și mai caracteristică parte a revistei era redactată de el și – pot zice – numai de el.”→

LUMINIȚA CORNEA

Poveste cu Ștefan, bunicul necunoscut

Pe bunicul Ștefan (Nica), tatăl tatălui, nu l-am cunoscut, nu l-am întâlnit, nu ne-am văzut. A plecat din lumea asta cu mult înainte ca eu să fi ajuns pe-aici. Mi s-a povestit despre el. Era pictor. Picta în ulei, în acuarelă, în pastel, pe pânză, pe carton. Locuia, cu bunica și cu cei trei copii, tata și surorile lui, în București, undeva pe strada *Cuțitul de argint*. Am fost o singură dată în casa aceea, a bunicilor din partea tatălui, (părinții mei se despărțiseră cam la trei ani după venirea mea pe lume, iar legăturile se rupseseră aproape de tot). Aveam opt ani, era de Crăciun, iar bunica Ecaterina m-a „văzut” atunci pipăindu-mi delicat chipul cu degetele, căci era, de ceva

vreme, oarbă. Familia, aveam să află, fusese pe timpuri în relație cu Brătenii, cu Dina Cocea, mă rog, se mișca pe undeva prin zona protipendadei bucureștene.

Bunicul devenise, cel puțin în sânul familiei, o figură legendară de aiurit nonconformist, liber de orice preocupări materiale, pe seama căruia se țeseau povești cu sămbure de adevăr.

Una dintre legendele familiei spune că, într-o bună zi, bunicul Ștefan picta liniștit în atelierul lui, nu departe de casă (picta mai ales flori, portrete, mai rar peisaje; au ajuns până la mine trei tablouri de-ale lui, și unul singur din colecția de tablouri ale altora, pe care a avut-o).

Și cum picta el, așa, liniștit sau absorbit, numai ce dă năvală în atelier un vecin de pe *Cuțitul de argint*, cu o veste urgentă și rea:

- Ștefane, e incendiu, hai, repede, că-ți arde casa!!!

Bunicul se răsuțește, deranjat de năvala vecinului, și zice peste umăr:

- Ei, și?! Incendiul e treaba pompierilor, nu a mea!

Apoi se întoarce, calm, spre șevaletul lui.

Bunicii mei... Din partea tatălui natural – stirpe de protipendadă interbelică bucureșteană cu ștaif. Din partea mamei – țărani ardeleni, înțelepți de categorie grea. Ce hybrid, ca să nu spun corcitură, mai sunt și eu pe lumea asta! Pe linie paternă – ultima și singura descendentă, căci surorile tatălui, Gina și Nuți, n-au avut copii. Se odihnește toată familia la Bellu, undeva în vecinătatea lui Iorga.

MIHAELA MALEA STROE

→În ultima încăpere, vizitatorul are posibilitatea de a vedea un facsimil al copertii *Musa Someșană*, foaia *Societății literare „Virtus Romana Rediviva”*, apoi o serie de fotografii: cu soția, cu fiul Alexandru Coșbuc, cu „fântâna lui Coșbuc”, ridicată de poet pe locul unde a fost accidentat mortal Alexandru (când nu împlinise încă 20 de ani), aproape de mânăstirea Tismana, o fotografie cu mai mulți colegi din Năsăud, la 25 de ani de la absolvire. Totodată, în această încăpere, se mai află, un manual didactic la elaborarea căruia a contribuit și poetul: *Carte de cetire pentru Divizia a III-a rurală*, anul al II-lea și partituri pentru poeziile: *La oglindă* (cor bărbătesc de A. Istrate), *Rea de plată* (muzica de V. Șumski). Ca vizitator, te oprești interesat de vitrina cuprinzând traduceri din opera lui G. Coșbuc și diverse volume critice: monografia scrisă de Gavril Scridon și Ioana Domșa, eseul *G. Coșbuc și creația populară*, de Adrian Fochi, volumul lui Traian Sofonea, *G. Coșbuc (1866-1918) – Del Centenario della nascita* etc. Fără îndoială, îți atrag atenția volumele din bogata activitate de traducător: *Odiseea*, de Homer, *Divina Commedia*, a nemuritorului Dante, *Bucolicile*, *Georgicele* și *Eneida* de Vergilius, *Antologia sanscrită*, *Sacuntala*, de Kalidasa, *Don Carlos*, de Schiller, *Mazepa*, de Byron etc. Pentru tălmăcirea în limba neamului său a operelor lui Vergilius,

„Badea Gheorghe” din Hordoul Năsăudului primește, în 1897, la propunerea lui B.P. Hasdeu, marele premiu Năsturel-Herescu al Academiei Române.

Părăsind casa familiei preotului Sebastian Coșbuc, vizitatorul este îndemnat să facă o scurtă plimbare la moara Coșbucenilor. Locuri ce trezesc aduceri-aminte. Privind roata morii, îți amintești: „sub plopii rari apele sună/Și plopii rari văjăie-n vânt/Iar roata se-nvârte nebună.” Câte alte versuri îți pot veni în minte călcând pe potecile bătătorite odinioară de pașii poetului! Gândind la operă, constai că prin glasul poetului nu se exprimă atât realitățile rurale, cât mentalitatea omului de la țară, care găsește, pentru întrebările lumii, răspunsuri în înțelepciunea neamului transmise din generație în generație: „Viața-i datorie grea/Și lașii se-ngrozesc de ea”; „O fi viața chin răbdat, /Dar una știu: ea ni s-a dat/Ca s-o trăim”; „Cei buni n-au vreme de gândit /La moarte și la tângui”; „Trăiește-ți, doamnă, viața ta/Și-a morții lege n-o căta”; „Din zei

de-am fi scoborâtori,/C-o moarte tot suntem datori”.

Deși se încadrase cu toată puterea în lupta pentru întregirea țării, inima mare a poetului n-a mai săltat de bucuria realizării ei, pentru că „era dator” cu o ... moarte. George Coșbuc a murit departe de Hordoul copilăriei și adolescenței, în București, sub ocupația germană, în primăvara anului 1918, aproape în aceeași zi cu B.Șt. Delavrancea, care se stinge la Iași. Astfel doi stâlpi ai națiunii au căzut ca loviți de trăsnet. Pe crucea de la mormântul poetului din cimitirul Bellu, sunt săpate în piatră aceleași versuri, artă poetică, care se pot citi și pe peretele casei memoriale din vechiul Hordou: „Sunt suflet în sufletul neamului meu/Și-i cânt bucuria și-amarul/.../Sunt inimă-n inima neamului meu/Și-i cânt și iubirea și ura.”

Criticul C.D. Gherea l-a numit pe G. Coșbuc „poetul țărănimii”. Desigur a avut în vedere tematica operei sale, dar și bucuria, vitalitatea, optimismul specific poporului român. În decursul anilor, a fost un poet prezent în toate manualele de română, din toate ciclurile de învățământ. A fost un poet mult recitat la toate serbările școlare. A fost. Vizitând Casa memorială „George Coșbuc”, vom pătrunde în universul operei și activității poetului. Vom primi imboldul sufletului de a-i citi opera, deoarece se cuvine să ne cunoaștem valorile.

Un român în India

Jurnalul meu indian

(XXIX)

Martie 2013

Împlinesc 35 de ani. Dintre care ultimii aproape 4, în India. Există tentația aceasta, era să zic firească, de a face bilanțuri. E ca un fel de An Nou personal. Trebuie să admit că a dispărut în totalitate exotismul sărbătoririi primei mele zile de naștere în India. Atunci, și îmi aduc aminte în detaliu senzația, mă opream în mijlocul unei conversații sau, pur și simplu, priveam de jur împrejurul meu, uimit până la bulversare de faptul că-mi pot sărbători ziua de naștere înconjurat de oameni care vorbesc, ca nativi, cel puțin 5-6 limbi diferite, niciuna dintre ele fiind româna. Era o uluire ușor infantilă sau care devine infantilă, odată transpusă în cuvinte; de nenumărate ori, parcurgeam drumul din living spre bucătărie, pentru un nou pahar de vin sau rom, purtând cu mine o imaginată hartă a lumii, unde marcaseam, mental, poziția geografică a orașului în care m-am născut, a țării al cărei cetățean sunt și, mai apoi, a subcontinentului indian unde îmi trăiam prezentul. Mai apoi, pe aceeași imaginată hartă am, încercat să-i așez pe fiecare dintre invitații mei. Rezultatul avea ceva din intensitatea unei revelații. Între timp, exotismul acesta s-a refugiat în alte zone; uimirile mele s-au deplasat dinspre simple constatări de natură geografico-afectivă spre teritorii pe care le consider cu mult mai fertile. Mă interesează acum, bunăoară, modul în care fiecare dintre noi purtăm prin lume limitările societății în care am fost educați, ale culturii în care am fost crescuți. Deși cred în continuare că națiunile nu au suflet, că statele nu sunt realități emoționale, ci doar birocratice, privesc în jurul meu și-mi văd prietenul latino-american (A.M) deconstruind Iluminismul european, pe cel spaniol (X.) vorbind expansiv despre ultimele *aventuri* ale lui Juan Carlos, o ascult pe S.C vorbind despre secolul XV în Europa și cum a fost el influențat de portughezi, conversez cu S.H despre traumele istoriei recente a Germaniei ș.a.m.d. Desigur, avem cu toții puncte de tangență, dar condiționările noastre

naționale sunt încă acolo, nu neapărat sub forma unui stupid naționalism sau patriotism.

De fiecare dată când voi fi întrebat, odată ce mă voi întoarce definitiv în țară, despre India, îmi va fi greu să răspund fără a dezamăgi. Cel care întreabă se așteaptă, inevitabil, să povestesc câte ceva despre exotismul prezumat al acestei țări, despre modul în care supraviețuirea în acest spațiu m-a schimbat și în ce fel. De fapt, dacă aș răspunde onest, ar trebui să spun că nu India în sine, nu contactele cu spiritualitatea, prezentul sau oamenii Indiei sunt cele care m-au influențat, ci tocmai extraordinara șansă de a împărtăși idei cu cei care, ca și mine, sunt străini de India. Cele mai fecunde momente ale ultimilor trei ani și jumătate nu au venit ca urmare a interacțiunii cu India, ci au fost generate de apropierea de cei care, asemenea mie, percep India ca pe un bizar animal mitic. India are marele merit de a fi atât de alienantă, încât ne-a împins pe toți unii către ceilalți, într-un instinct de supraviețuire socială și culturală.

Toți oamenii aceștia pe care îi văd acum în apartamentul meu, râzând relaxați, dansând, spunând glume, ar fi trecut, în condiții normale, în Europa, unii pe lângă alții, fără a-și acorda o prea mare atenție. Aici, însă, India creează solidarități dintre cele mai nebănuite și deloc probabile în orice alt context. Or, tocmai aceasta este sursa diferenței între ceea ce sunt acum, în martie 2013, față de ceea ce eram atunci, în octombrie 2009.

Am recitat de curând primele însemnări ale acestui jurnal. Dacă îl voi publica vreodată integral, cititorul va trebui să se înarmeze cu o doză impresionantă de răbdare. Început ca sumă de însemnări despre India, textul se transformă în așa fel, încât,

după vreo 50 de pagini, el încetează să mai fie un jurnal exotic, devenind unul personal. Despre India încă nu știu nimic. Majoritatea lucrurilor pe care le-am scris sunt rodul experiențelor mele în Delhi. Or, încep să înțeleg din ce în ce mai bine, Delhi nu e deloc India. În Mumbai și Kolkata, în Goa sau în Kerala, nu puțini sunt aceia care privesc cu ironie, condescendență sau superioritate către Delhi, spațiul unde vulgaritatea și violența, corupția și birocrăția își trăiesc apogeul. În aceste condiții, îmi e din ce în ce mai greu să scriu. Constatasem deja, cu ceva timp în urmă, că jurnalul acesta începe să devină nu unul despre India, ci despre tentativele de exorcizare a propriilor mele prejudecăți, a propriilor mele stereotipii. Or, dacă transformarea aceasta va ajunge să fie completă, întreaga rațiune de a continua acest text va dispărea. Care cititor nu se va simți înșelat, crezând că citește un text despre India și constatând că, de fapt, lecturează unul despre autor însuși?!

Pentru ca jurnalul să se suprapună perfect experienței mele indiene, ar trebui să mai scriu opt părți. Mă vad tentat să continuu, doar pentru ca, la final, textul acesta să fie unul rotund, să se suprapună întregii perioade pe care o petrec în India. Va fi, însă, din ce în ce mai greu.

Conferința internațională organizată anual de către Departamentul unde predau e destul de plictisitoare. Aceleași fețe ca în ultimii trei ani. K.A, noua șefă de catedră, are serioase limitări intelectuale, un caracter de om mic, însă un orgoliu care compensează. Când vorbește, nu reușesc să scap de senzația că mă aflu în fața unui om care nu crede în nimic, a unui om fără convingeri, fără lecturi fundamentale, fără personalitate. Cel puțin V.M, fosta șefă de catedră, de care mă despart raportările pe care fiecare le avem față de comunism, are o scară de valori, e coerentă, capabilă să facă greva foamei pentru ideile în care crede, capabilă să articuleze și să-și pună intelectul în slujba a ceva. Puțin contează dacă, din propria mea perspectivă, acest ceva este o utopie cu serios potențial de a se transforma în distopie. →

→ OVIDIU IVANCU

Deși furtunile și ploile relativ frecvente din ultima vreme fac aerul destul de respirabil, se simte apropierea verii. Câteodată, e sufocant.

Dorm din ce în ce mai puțin și mai greu, așa că, atunci când primesc pe mail o ofertă de nerefuzat pentru un hotel de cinci stele în sudul orașului, nu stau foarte mult pe gânduri.

Mai am de făcut ultimele retușuri manuscrisului pe care, în câteva zile, îl voi trimite editurii spre publicare. Două zile departe de praful și zgomotul nordului nu pot fi decât benefice.

Pe drum, încerc să îmi temperez entuziasmul. Nu toate experiențele în hoteluri de cinci stele sunt, totuși, o reușită. Mă înșel. Așteptările mele sunt cu mult depășite. În primul rând, hotelul pare aproape gol, ceea ce explică oferta. Fără turiști extaziați și zgomotoși, care adorm târziu după miezul nopții, fără copii care țipă... Nimeni la saună, nimeni la piscină, personalul discret, aproape inexistent...

De la etajul șapte, de pe marginea piscinei, Delhi apare și mai bizar decât din balconul meu; printr-o fantă destul de îngustă văd, în același timp, conturul de sticlă al hotelului, cu arhitectura lui ce-mi amintește de o catedrală, și, nu foarte departe, o zonă periferică, murdară, în care pot zări permanent siluete umane, intrând și ieșind din corturi improvizate sau case modeste, din chirpici.

Eu vin dintr-o țară în care discursul despre egalitate socială și, în general, discursul clasic de stânga, au fost compromise de comunism și ceaușism.

De aceea, în desele discuții cu iz politic, sunt unul dintre pușinii care apără societatea neo-liberală. Cu toate astea, în fața acestei imagini, nu mă pot gândi la altceva decât la necesitatea de a-l reciti pe Marx. Serios, fără a purta în mine, ca prejudecată, experiența proprie. Desigur, nu pentru a mă converti brusc la marxism, pe care încă îl consider incomplet și potențial periculos, ci pentru a încerca să găsesc sensuri.

În Europa, luxul extrem și sărăcia lucie nu se află unul în proximitatea celeilalte. De aceea, totul e mai ușor. De pe geamul unei camere de hotel din Lisabona, Düsseldorf sau Dublin

nu poți vedea zeci de oameni ieșind din corturi dimineața, zeci de copii goi jucându-se în praf și folosindu-și degetul pentru a se spăla pe dinți. De aceea, ai oarecum iluzia că lucrurile astea se întâmplă undeva departe, că ele sunt marginale.

Aici, însă, retina mea, simțurile mele înregistrează simultan senzația de bine de după saună și imaginea unei comunități unde femeile cară ciment în vase enorme pe care le potrivesc pe creștetul capului, bărbații sapă șanțuri impresionante, în plină arșiță iar copiii, cu părul în dezordine, ușor albit de praf, se aleargă unul pe celălalt, de jur împrejurul unor mormane de gunoi, deasupra cărora roiesc în voie muștele și țânțarii.

Nu am intenția de a patetiza; de altfel, sentimentul pe care încerc să îl descriu acum e, mai degrabă, un soi de tristețe rațională, la care se adaugă un gând deranjant: acela că sunt, în momentul acesta, privilegiat.

Cu un an în urmă, dacă îmi amintesc exact, am fost invitat să vorbesc despre India unor elevi de liceu din România. Îmi aduc aminte că unul dintre ei m-a întrebat dacă mă simt privilegiat. I-am spus că da, deși atunci nu am reușit să înțeleg întrebarea la dimensiunile care mi se revelează astăzi.

Mă gândeam la un privilegiu intelectual, la faptul că am șansa de a călători și de a-mi dedica o importantă parte din timp cititului și scrisului, un lux pe care mi l-am dorit dintotdeauna. Acum, în minutele în care privesc de pe marginea piscinei, prin fanta îngustă dintre ziduri, întrebarea capătă alte înțelesuri. Cât de sănătoasă este o societate care permite existența unei asemenea imagini și, mai ales, care este viitorul ei?!

Nu sunt un idealist și nu îmi imaginez că sărăcia poate fi eradicată prin renunțarea la capitalism, prin denunțarea monopolului multinaționalelor sau sistemelor bancare. Însă, cumva, suntem departe de Umanism și Iluminism, deși, la atâtea secole de la apariția lor, lucrul acesta nu ar fi trebuit să se întâmple.

Cobor în cameră și, mă așez în fața laptopului, pornesc aerul condiționat, sun la recepție și comand ceva de mâncare...

Câtă schizofrenie!

Cântecul lebedei negre

Să ies, nu pot: ușa e-nchisă pe dinafară.

mă văd rânjindu-mi din poeme,
cu cheia atârând de gât cu-o sfoară:
rămășiță din funia spânzurătorii
de care m-a scăpat, de fiecare dată,
tăișul sabiei celei iuți a
cuvintelor
împrăștiate-n aer.

Ele cad acum de pe pereți
ca niște lipitori sătule,
ca fructele neculese la vreme,
cu mirosul lor răscopt,
dulceag drog al amânărilor,

prevestind
cântecul lebedei negre.

Chiriaș în mine însumi

chiriaș sunt în mine însumi
plata e răsuflarea-mi
purtându-te printre odăi
prin pereții de duh care despart
anevoie
ceea ce este, de închipuiri
sfîntenile de cele obișnuite

uneori cad fărâme din tencuială
uscată de aprigă ardere
sau de frigul prelungit peste
anotimpuri

atunci mă ascund în odaia
îndepărtată
cu intrarea străvezie de dincolo
de zid
acolo aștept
precum pomul întoarcerea
păsărilor
și mă rog crengilor mele
să poarte și să păzească-n ele
puterea pământului
dintre rădăcini

ANDREI FISCHOF

Și despre Iancu de Hunedoara în sudul Californiei

În apropiere de Santa Clara, Stanford și renumita Silicon Valley, vizitatorul mai mult sau mai puțin grăbit poate vizita misiunea iezuită dedicată lui San Juan Capistrano. În cultura populară, misiunea este demult cunoscută. Acțiunea primului roman dedicat popularului Zorro, este plasată aici. În 1915, Mary Pickford, celebra vedetă a filmului mut, se căsătorește tot în acest loc. Fondată în 1776 de către părintele Junipero Serra, misiunea iezuită avea sarcinile obișnuite unui astfel de așezământ: convertirea și aculturarea indienilor, consolidarea dominației coloniale spaniole în Lumea Nouă.

Astăzi, acest monument istoric ne farmecă, în primul rând, prin frumusețea grădinilor care par un colț de rai în contrast cu mediul arid din această zonă a Californiei. Bazinele cu pești multicolori sunt adevărate oglinzi pentru azurul boltei cerești. Clădirile de lut care au supraviețuit unui mare cutremur din secolul al XVIII-lea vorbesc despre truda călugărilor convinși că fac bine celor pe care se străduiesc să îi facă să își uite obiceiurile, limba, religia. Chiliile monahilor sunt înguste și întunecate. Vorbesc despre o viață de sacrificii și mortificări. Regretele, dacă vor fi existat, s-or fi tradus printr-un surplus de zel în a-i disciplina pe indienii refractari, obligați să trăiască, să muncească și să-și împartă roadele în comun. Femeile învățau să brodeze, să coase, să tricoteze. Bărbații și femeile munceau la câmp pentru hrana de toate zilele. Consumul de alcool era interzis. Mai mult, toți băștinașii trebuiau să mulțumească noilor veniți pentru că i-au adus la supunere. Trebuiau să se supună atât unei puteri îndepărtate pe care niciunul dintre ei nu spera să o vadă vreodată, cât și acelui Dumnezeu însângerat care s-a sacrificat și pentru ei. Reprezentările statuare sunt toate supuse acestei ordini ierarhice. Indienii se închină, copleșiți sub asuprirea cuvântului și a imaginilor sfințite. Călugării îi mângâie cu blândețe, pentru că ei, indienii, își cunosc lungul nasului și știu cine e mai aproape de Dumnezeu și cum se poate cineva apropia de

acest dumnezeu venit de departe. Misiunea a fost dedicată memoriei lui Giovanni da Capistrano/Kapistrán János (1386-1456), călugăr franciscan de origine maghiară cunoscut ca predicator, teolog și diplomat la Vaticanului. Capistrano s-a născut în Italia, la Sulmona. Tatăl său venise în Italia ca membru în suita regelui maghiar Ludovic de Anjou. În 1454, Capistrano participă la Dieta de la Frankfurt, care hotărăște o mobilizare europeană de tip cruciadă pentru a apăra Ungaria de turci. Conducerea militară a acestei ofensive anti-otomane aparține lui Iancu de Hunedoara, nobilul român catolicizat. Capistrano participă la lupta de la Belgrad cu sabia în mână, în fruntea flancului stâng al armatei creștine, ceea ce îi aduce și renumele de "soldatul sfânt". Ambii eroi se sting în 1456. Călugărul maghiar va fi beatificat în 1694 și canonizat în 1724. Iancu de Hunedoara este și el inclus în canonul eroilor naționali. Românii și maghiarii și-l revendică deopotrivă. Astăzi Capistrano este considerat patronul spiritual al preoților militari. O statuie a lui se găsește pe una din străzile principale ale Budapestei.

În timpul Contrareforme, curajul și zelul anti-otoman al lui Capistrano au fost considerat demne de a fi amintite și reconsiderate într-un climat colonial în care militarismul se ascunde în dosul blândeții evanghelice militante. Comună celor două momente este animozitatea dintre Eu și Celălalt dusă la extrem într-o luptă de tipul care-pe-care, în care învinsul era obligat să se convertească la valorile învingătorului. Europa luptătoare, Europa militantă răzbește pentru că nu ezită să transforme semnul crucii în sabie. Smerenia și umilința ei sunt, de fapt, orgoliu.

MIHAELA MUDURE

Big brother

de pretutindeni big brother veghează
din ochi de pește și vârtejuri de vânt
din verbe mârșave cu guler răsfrânt
și genele razna din metastază

ce au cu moartea în secret legământ
puterea din vârful limbii reteză
voinea de-a fi din capăt de rază
și-mpotrivirea la real din cuvânt

de neschimbat toți suntem cu
Dumnezeu
cum negura cu seninul din vară
potcoava de aur din curcubeu

și roua din neființa avară
poemul cine-l întocmește mereu
să plimbe stelele-n iarba cea rară

adevărul înjunghiat

copacul piatra azurul și visul
adapă un boabab la amiază
silabe de cântec însămânțează
în îndoiala ce clatină gândul

repetă marea istoria trează
îngăduind să-și trăiască prezentul
văzduhul rugina roua și verbal
cocori ce-n Calea Lactee migrează

șopârta pârâul și soarele beat
se plâng de monotonia naturii
de valuri ce-n maluri de-a pururea bat

de entropii și cvartale incurii
strig pentru adevărul înjunghiat
de ura din ascuțișul securii

speranțe opace

din cer se cern pe străzi raze de pace
văzduhu-i deasupra lalelelor blând
capriciul azurului norul plâpând
brodează-n amurg speranțe opace

stea văduvă dorința vie din gând
spioește timpul cu vrere sagace
se surpă realu-n cranii buimace
în vis fuzee din neant scăpărând

pe mare lunecăm Ova de-o vreme
ca bărcile fără cârmă pe valuri
tandem de rime răpuse-n poeme

de lupii cuvintelor și aleanuri
rugina roade gloria din steme
bujorii roua și umbra din maluri

GEORGE HOLOBĂCĂ

PERNA PISICII

Bătrâna se legăna pe balansoarul ei vechi. Și-l dorise mult. Văzuse în filmele americane cum mai toată lumea stătea pe verandă și se legăna în balansoare. I-l cumpăraseră Alexandru de la un târg. Între timp se stricase, dar, cu mici reparații, o mai lăgăna și acum, în sus și-n jos. Avea pe umeri un pled gros, cu toate că afară era destul de plăcut. Privea strada. De fapt, era o uliță pe care arar trecea cineva. Dar ea se încăpățâna să privească. Era ca un ecran pe care putea să-și proiecteze amintirile: se-nvălmășeau, se rânduiau apoi, ea le trimitea în timp pe unele, le alunga pe altele și tot așa, pentru că doctorul îi spusese că emoțiile puternice îi pot agrava boala de inimă. Avea dreptate. Ori de câte ori își amintea ceva ce voise să uite șimțea un nod în gât și în piept o bubuitură puternică.

Totul începuse după moartea lui Alexandru. Fuseseră împreună aproape patruzeci de ani. O înșelase când ea îl adora și nici nu și-ar fi închipuit un alt bărbat în viața ei, apoi îl înșelase când el s-a liniștit și hotărâse că familia e portul cel sigur. Produsese durere, dor și bucurie bărbaților cu care se iubise. Era mereu în căutarea afecțiunii lor, dragostei lor, atingerilor lor.

Ce mi-o fi lipsit? – se întreba adesea și fugea repede la copilăria încărcată de alint, dar și de frică, de exaltare, dar și de disperare.

Simți cum toba inimii începe să bată. Închise ochii și văzu munții, zăpada, părțile de schi, primăvara pomilor din livada casei. Toba se liniști.

Nu suport să fiu obligată să face ceva, își spuse Lili uitându-se la ceas și trecând grăbită mașina de călcat peste bluza cu volane. *De ce nu mi-am luat un pulover subțire croșetat? Știi de ce! Ar fi fost încă un prilej de aducere aminte pentru mătușa Maria: <ei, uite ce lucruri frumoase îți făceam... Îl mai ai? Vai, ce bine-mi pare că îl mai păstrezi etc. etc.>* N-avea chef de întoarceri în timp, de reproșuri sau laude. O cunoștea bine. Stătuse la ea în timpul facultății. O păzise când a vrut să se sinucidă, îi ascultase văicărelile, o admirase pentru pofta de viață și o urâse când a aflat că se culcase cu nepotul ei, cu 15 ani mai tânăr. Da, mătușa îl sedusese pe fratele ei, Costin. *Întro zi, mama i-a găsit goi în bucătăria de vară. Atunci i-a gonit pe amândoi de acasă. A fost un scandal uriaș. Frate-meu era încă elev la liceu. A vuit tot satul. Ne făceam vacanțele și*

concediile în casa bunicilor de la țară. Acum e numai casa mamei. Volanele se lăsau greu călcate și ea nu mai avea răbdare.

Costin număra orele. Pe peretele celulei își făcuse, ca toți pușcăriașii, un calendar. Tăia anii, lunile, zilele. Acum mai avea câteva ore și va fi liber. Liber să ce?

Nu știa ce va face dincolo de poarta cu sârmă ghimpată. Să-și ia de lucru, nu prea avea chef. Poate-i va face o vizită mătușii lui dragi care-l băgase în belea, o va chinui puțin să vadă și ea cum e cu durerea fizică, o va ocoli pe sor-sa cu smiorcăielile ei de față bătrână și-o va ucide pe hoasca aia care i-a fost mamă. Știa că nu va sta mult afară. Se obișnuise aici. Douăzeci de ani erau mai mult decât avusese el când îl condamnaseră. Se va-mbăta, sigur, și-și va căuta o femeie. Nu, o femeie, nu. O femeie îl convinsese că uciderea bărbatului ei le-ar fi salvat dragostea. Dragoste... Nici măcar nu știa ce e aia la vârsta lui. Sexul, da, sexul îl obsedase. O pândea noaptea când se spăla la pompa din curte, venea și se așeza pe patul ei din bucătăria și îl lăsa să-i mângâie fățele cu sfărcuri tari și îmbietoare. Se fereau de maică-sa. Mergeau în grădină. Porumbul crescuse și nu se vedeau acolo. Aștepta vacanțele la țară ca pe niște premii. Maică-sa era fericită că lui îi plăcea să muncească și că mătuși-sa Maria îl ajută la matematică și chimie, doar era inginer chimist. Lucra la București, la o întreprindere plină de femei. Îi spunea că e bărbatul cel mai viril pe care-l întâlnește și că pământul de-acasă nu se pricepea s-o facă fericită. Ce tâmpit fusese! O crezuse.

Auzi pași. Era Eugenia, vecina din spatele casei. Venea de două ori pe zi să vadă dacă mâncase. Îi lăsase ei în grijă toată gospodăria și pământul de peste râu. Se gândea chiar să-i facă acte pe ele. Merita. De la moartea lui Alexandru închisese poarta și nu mai voise să vadă pe nimeni. Nu de durere. Nici măcar pentru că ar fi copleșit-o dispariția lui. Se obișnuise cu ideea încă

din tinerețe, când îi făcea bagajele și se gândea dacă să-i pună tot dulapul sau numai strictul necesar. Lua două geamantane cu el în concediu. An de an ea rămânea cu copiii acasă, iar el pleca. La început îl aștepta, apoi, după ce au crescut copiii, se ruga la Dumnezeu să nu se mai întoarcă. Dumnezeu i-a ascultat ruga târziu, când simpla lui prezență nici n-o mai simțea.

Eugenia intră în sălița cu vedere spre uliță, scutură perna de pe scaunul de alături și-i spuse pentru a mia oară: *E cea mai răsfățată pisică pe care o știu. O ții pe pernă curată, iar dumneata dormi pe sulul ăla care-ți sucește gâtul.*

Era o femeie cumsecade, Eugenia. O cunoscuse de copilă, o ajutase să-și termine liceul și apoi îi găsisse de lucru la primărie, Mirosea a grajd, dar și a iarbă, a prăjeală, dar și a pâine coaptă. O simțea după miros.

-Zău, doamnă, n-ați mâncat nimic! Păi de-aia gătesc eu?

Cuvântul *gătesc* o duse în bucătăria de vară. A dărâmat-o după ce a prins-o pe soră-sa Maria cu Costin. Băiatul ei. Lumina ochilor ei. Bucuria lui Alexandru și mândria ei. *Sânge blestemat*, gândi, și-o auzi pe Eugenia bodogănit prin curte.

Era micuță când o găsisse pe maică-sa plângând, plină de sânge. Îl văzuse pe taică-su plecând, trântind ușa și înjurând. Apoi unchiul, fratele tatălui, a dispărut de acasă. A aflat mai târziu că murise pe front. Și-acum se-ntreba dacă fusese vreo legătură între precipitata plecare a unchiului și bătaia pe care o primise maică-sa.

Se opri din legănat. Pisica torcea pe scaun. Privi calendarul. Trecuseră 23 de ani de când nu-și mai văzuse sora și fiul. Pe Lili n-o punea la socoteală. Ea venea, mai lua câte ceva din casă, îi fura ceva bani din portofelul lăsat înadins la capătul patului, o săruta rece pe obraz și pleca. Nefericita! Nefericiții!

Dar ea, ea fusese fericită?

Lili sună la ușa mătușii Maria. O găsi în furou, fardată puternic.

-Nu știu cu ce să mă îmbrac, Lili dragă. Dacă-mi pun taiorul, o să mă creadă o băbătie, cu dungi mă îngrașă, iar fusta și bluza galbenă îmi dau o paloare nefirească...

Peste tot erau haine aruncate. Maria n-o avusese niciodată cu ordinea, dar cu cât îmbătrânea, cu atât apartamentul arăta ca într-un continuu inventar. Lili obosise s-o mai certe. Oricum, tot cum voia ea se îmbrăca: în culori stridente și niciodată asortate. Spunea că asta-i acoperă doliul din suflet. Rahat. Tre-cuse peste toate ca un somnambul. →

MIRELA GRUIȚĂ

După ce Costin încercase și aproape reușise să-i omoare bărbatul, devenise victima geloziei unuia și brutalităților celui alt, rol pe care îl jucase foarte bine și la tribunal. Apoi, scăpată de orice suspiciuni, stătuse un timp în garsoniera lui Lili, cumpărată de Alexandru, iar când Lili a vrut să stea singură, cu gând să se mărite, a închiriat un apartament confort II într-unul din cartierele Bucureștilor.

Cum o fi arătând?, se-ntrebă bătrâna, și toba din piept începu din nou să bată. *Ar fi trebuit s-o pedepsesc pe ea și să-l iert pe el. Era copil. Dar să omori un om pentru o femeie care putea să-i fie mamă?! Să iei viața cuiva crezând că așa vei fi fericit!* Continua să se legene. Privea ulița cu drag. Văzuse și trăise atâtea. După pensionare, îi făcuse lui Lili oferta de a se muta în apartamentul lor. Refuzase. Spunea că-i al lui Costin și că, atunci când va ieși din închisoare, trebuie să aibă o casă. Avusese dreptate. Așa că plecase aici, să-și petreacă ultimii ani în casa în care se născuse.

Stătea numai într-o odaie. Nu trecea cu zilele prin celelalte camere. N-avea de ce. Eugenia venea, deretica și pleca. Și asta – de ani și ani. Era ca o moartă în balansoar. Nimic n-a atingea, nimic n-o interesa. Dacă n-ar fi fost bubuitul tobei și nodul din gât ar fi putut spune că e doar un trup.

N-am să apuc prânzul, gândi Costin și răsă. Prânz. Mâncarea aia cu care până la urmă se obișnuise și pe care o refuzase la început. *Sor-mii i-am zis că ies la 4. Nu vreau să le văd mutrele. Precis că i-a spus și mătușicăi. Mătușica Maria. Așa i-am scris din pușcărie. S-a supărat foc. Zicea că-i spuneam, cândva, Maricuța. Cândva.*

-Hai, mătușă, că se face 4 și noi nici n-am plecat. Până luăm autobuzul, până ajungem, Costin va sta cu ochii beliți în mijlocul drumului. Ce dracului te foiești atât? Ce, crezi că o să-ți sară de gât, o să-ți zică mulțumesc și o să te pupe? Ți-am zis că nu e o idee bună să vii...

Maria se așezase pe scaun și-și aprinsese țigara. Își vopsise părul și unghiile, se epilase și-și pensase sprâncenele. Acum se uita fix la nepoata ei șleampătă, pe care n-o suferise niciodată, dar care a fost singura care n-o scuipase după proces. *Avea dreptate. Sunt o nenorocită și i-am nenorocit și pe ei.*

Se ridică, își trase la întâmplare o rochie pe ea, își puse pantofii de piață, trecu pe lângă oglinda din hol și zise:

-Hai!

Alarma ceasului o trezi. Ațipise. *E ora să-mi iau medicamentele. Alea de-mi fac inima să bată. Sau aproape.*

Eugenia i le pregătise pe măsuta de lângă balansoar. Nu făcu nicio mișcare. Întinse mâna și apropie scaunul pe care stătea pisica. Puse perna pe el și-o așeză cât mai vizibil.

E singura și cea mai ușoară cale de a-mi opri respirația, își spuse bătrâna. *Nu-l văd strângându-mă de gât. Ar trebui să mă privească în față sau măcar reflexia mea în geamul verandei. Cuțitul l-a folosit pentru amărătul ăla care-i stătea în drum. Perna e cea mai simplă cale.*

Se ridică și, după 23 de ani, descuie singură poarta. Aștepta.

Costin pipăi buzunarul hainei. Cheile de la apartamentul din București erau acolo. I-l lăsase maică-sa. Așa i-a spus Lili. El nu credea. El n-avea mamă. Era doar o femeie pe care avea s-o omoare și pentru care se va întoarce din nou, pe vecie, aici.

Porni pe jos spre oraș. Spre stația de taxi.

Întâi femeia, apoi Maria și, în final, îi va da lui Lili cheile apartamentului. Nu-i erau de folos. Cum nu i-au fost de folos nici scrisorile ei, nici ale tatălui, nici ale Măricuței. Minciuni, minciuni, minciuni. Fusesse înșeleat, batjocorit, lepădat, urât, alungat.

Îl întrebă pe taximetrist cât costă drumul până în satul N. Erau banii lui, câștigați la închisoare. Taximetristul refuză să-l ia. Văzuse moarte în ochii bărbatului.

Ziua era frumoasă. Avea chef de un pahar cu vin. Dorința unui condamnat. Îi era lene să se ducă în cămară. Păstra pe rafturi conserve de la 1907, cum zicea Eugenia.

Continua să se legene, și fiecare legănat avea puterea unei unde electromagnetice: departe, departe, cât mai departe... Costin scâldându-se la fântână, Lili spălând rufele păpușii, Alexandru dormind sub nuc, mama alergând de colo-colo, tata măsurând zarea și ghicind vremea, și ea, ea – undeva, în poala bunicii, ascultând povești de război.

Ajunse spre după amiază. Satul era pustiu și, oricum, nimeni nu l-ar recunoaște. Gardul fusese schimbat cu unul nou și mai înalt. Poarta era deschisă. Câini nu mai aveau demult, de când Lăboanță se spânzurase de propriul lanț. Fusesse prima lui zi de înlănțuire. Mușcase un vecin care intrase în curte cu un băț în mână. *Oricine îți arată bățul înainte de a ști cine ești trebuie omorât*, fusesse, probabil, deviza lui Lăboanță. Era și a lui.

Se lăsa amurgul. Toba mare din inimă avea pauză. Toba mică bătea rar, ce-i drept, dar putea respira. *Ce viață-i*

Foc, acrilic pe PFL

asta, dacă totul depinde de un medicament?, își spuse bătrâna când desluși pași în partea din față a casei.

Mai e puțin, își spuse, și ființa ei se relaxă între brațele balansoarului. Îi simți mai întâi mirosul. Nu și-l schimbă: un amestec de acru cu spray de proastă calitate.

Stătea în fața ei și o privea. Un ghem de oase înfășurate într-un pled. Părea că doarme. N-o mai recunoștea sau, mai bine zis, n-o cunoșcuse niciodată. Și, totuși, un val cald venea dispre ființa prăbușită în balansoar. Frânturi, flasch-uri din copilăria reprimată încercau să-i găurească memoria.

Luă perna și-o ținu îndelung în mână. Nici măcar ură nu mai simțea. Era gol. El și mama lui, față-n față după 23 de ani... Doi străini. Totuși, gura îi amintea de răsete și chemări, pomeții de săruturi, fruntea de încruntări. *La dracu' cu toate!* Ridică perna.

Acum o s-o facă, gândi bătrâna. Toba mare își pornise ritmul, nodul din gât pulsa. Ar fi deschis ochii să-l vadă, dar știa că asta l-ar fi oprit din marea încercare. Ritmul tobei era tot mai puternic. Deschise gura să respire.

Privi perna din mâinile sale. I se păru apoi că mama vrea să spună ceva. Deschisese gura. Degetele lui Costin încleștară perna pisicii.

Paznicul închisorii le spuse că numitul Dumitru Costin plecase la ora 11. Cele două femei rămaseră în fața pușcăriei neștiind ce să facă.

Maria fu prima care exclamă, bătându-și palmele una de alta:

-Doamne, Veronica!

Lili o privea buimacă. Într-un târziu, înțelese:

-Doamne! Mama!

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Mulțumesc pentru revistă. O excelentă publicație de cultură!

George Baciu

Mulțumesc frumos! Un nou număr deosebit! Sănătate, voie bună și succes în toate!

Sânziana Batiște

Domnule Băciuț,

Am primit cu plăcere noul dvs. număr de revistă, la fel de consistent că întotdeauna, și mi-am dat seama că am rămas în culpabilă restanță față de aceasta, căci n-am mai trimis nimic de multă vreme. Așa că m-am gândit să vă trimit o proză scurtă, căci acesta a fost, de fapt, genul literar în care am performat din cea mai veche etapă creativă și unde am avut și cititori legendari care m-au încurajat (Marin Sorescu, Marin Preda ș.a.). Așa că va trimit una dintre acele proze scurte care sunt, de fapt, nucleul de roman, întorcându-mi astfel atenția mult timp concentrată spre alte obiective către vrafal de proze care așteaptă să le acord atenție și să le valorific.

Cu felicitări și urări de necurmată performanță,

Lucia Olaru Nenati

P.S. Întrucât mesajul precedent s-a întors la mine ratându-și destinatarul, vă scriu pe toate adresele disponibile poate vreuna dintre ele va fi fiind validă.

Stimate domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru numărul 4/2013 și, mai ales, pentru publicarea comunicării mele referitor la Nichita Stănescu la Teremia Mare. Succes și cele bune, al dv.

Hans Dama

Ca de obicei, frumoasă și consistentă VATRA ta, dragă Nicolae!

Lucian

Bună ziua, domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă! Scuzați-mă că nu v-am mai contactat! Momentan, mă aflu în Germania și, din păcate, nu prea am internet. Urări și gânduri bune!

Cristian Ianza

Mulțumiri. Foarte reușit!

Dimovici

Stimate maestre Nicolae Băciuț, Mulțumesc, am primit revista „Vatra Veche” pe luna luna aprilie, nu e păcăleală, după cum adevărat este că:

Pentru-a nu știu câta oară,
Consecvență dovedim:
Chiar de este cald afară,
„Vatra” nu o părăsim!

Vasile Larco

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Am primit și am citit revista. Faceți un lucru mare și mereu mai bun. Mulțumesc mult.

Ion Berghia

Vă mulțumesc foarte mult și cele mai alese felicitări!

Gh. Buzatu

Vă confirmăm primirea revistei și vă mulțumim foarte mult. Totodată, vă trimitem și o invitație, ar fi o onoare să vă avem alături de noi.

Cu deosebit respect,

Ioan Godja

Mulțumesc mult pentru acest ultim număr primit! De asemenea, mulțumiri și pentru cronică volumului „Anina Steierdorf: Viziuni / Visionen”.

Observ că tot mai mulți cărășeni își exprimă punctul de vedere despre publicația Dumneavoastră. Acest fapt mă bucură foarte mult!

Cu toată stima și considerația,

Erwin Josef Țigla

Domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revista trimisă în format PDF. Ne-am cunoscut la Zalău și m-am bucurat pentru privilegiul de a vorbi cu dvs. Dacă este posibil aș dori o părere a Domniei voastre în privința scrisului meu.

Cu prețuire și respect pentru un OM minunat!

Dr.jr. Vali Nițu

www.impactdb.ro

Mulțam fain! Ce viteză de lucru!!

Ecaterina Țarălungă

www.tzaralunga.org

Stimate Prietene și Tiz,

Dau de știre c-am primit superba „Vatră Veche”, în care m-am regăsit și eu cu un fragment din capitolul unu (**Rai fără poartă**) al romanului **Încă Octombrie**, al cărui manuscris aproape l-am gătat. Surpriza a avut efect deosebit, cu atât mai mult cu cât s-a produs între două sărbători dragi mie: a împlinirii celor 63 de ani tereștri și a scurgerii celor 163 de vâleături de la nașterea Jandarmeriei Române, din care-am făcut parte, Arma oamenilor de arme venind pe lume în același an cu Eminescu! Mulțumesc din suflet și vă urez de bine întru dorită perenitate spirituală.

Augmentată!

Nicolae LXIII

Stimate domnule Băciuț, Am primit revista și am citit-o, ca de obicei, cam cu sufletul la gură. Un regal de informație și cultură. Mulțumesc și pentru postare.

Cu întreaga mea admirație,

M.B.B.

Stimate domnule Băciuț,

Doamna Michaela Mudure mi-a recomandat un articol despre Iulia Hașdeu pentru paginile revistei **Vatra veche**. Din păcate, o fotografie potrivită nu am să vă ofer, iar scurta biografie sună astfel: Născută la 7 iulie 1990, Târgu Jiu, absolventă a Facultății de Litere, în cadrul UBB, specializarea Literatură comparată - Limbă și literatură română; în prezent, urmez

cursurile masterului Studii Literare Românești în cadrul aceleiași facultăți.

Cu considerație,

Eliza Purcaru

http://hateginromania.wordpress.com/2013/04/

02/am-primit-de-la-domnul-baciu-nicolae-

revista-vatra-veche-nr-4/

Mulțumim frumos! Numai bine!

Ștefan Martinescu

Dumnezeu să-l odihnească pe Eugen "nicicând nu vei ști ce e tristețea acestei dimineți infirme", zicea el știind cum știu poezii ceea ce nouă, muritorilor de rând, nu ne este dat să știm, iar când aflăm, ne este oprit a spune. El știa...

Vera Gogol

Domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru revista **Vatra Veche** nr. 4/2013. Un număr dens, cu un conținut de valoare, literatura pendulând între trecut, prezent și viitor. De remarcat vitraliile cu Marin Preda și Nichita, un număr aniversar în care arde o flacără. Am postat revista pe blog ca semn că literatura e vie! Emoționantă și întâlnirea de la Hațeg prin poemele recitate de dvs., prin luciditatea zicerii de Ziua Mondială a Poeziei!. Sunt pentru recitarea poeziei de poezii! E în glasul lor ceva care vine de departe...

C. Stancu

Stimate domn,

Vă mulțumesc pentru această promptă găzduire, în numele meu și al dlui Basangeac... Mi-a trimis cărțile în Franța, nu îl cunosc decât ca autor brașovean, a trăit traumatismul dispariției **Astrei** brașovene, deci ați făcut și o operă de binefacere morală.

Cu stimă, primiți mulțumirile mele,

Angela Nache Mamier

Idee genială cu materialele despre Marin Preda! Genială! Mulțumesc,

Titus

Mulțumesc, dragul meu Domn Băciuț!

Din nou, nu știu ce mă bucură mai tare: festivalul literar pe care mi-l oferă revista încântătoare, densă și isteată, poetică și realistă în același timp, sau mândria pe care mi-o induce includerea propriului meu text în sumarul pe care îl prețuiesc atât de mult.

Felicitări și mulțumiri, în spiritul inspirat de reculegerea pascală neortodoxă, care se aniversează ceremonios peste tot în jurul nostru, aici, printre strămutați. Numai bine din Spania! Aceeași, a Dumneavoastră,

Gabriela

Vă mulțumesc pentru revistă. Domnule Nicolae Băciuț, dacă în vară este o sărbătoare religioasă și culturală la Târgu-Mureș, o să vin și eu într-un pelerinaj. Vă doresc numai bine. Cu aleasă prețuire,

Tănăsă Valeriu

Bună ziua mult stimate Nicolae Băciuț!

Vă trimit niște versuri. Unele din ele au fost publicate în **Literatura și arta**. Îmi place foarte mult revista Dumneavoastră și aș fi nespuse de bucuroasă ca cititorii ei să citească și din versurile mele.

Iacob Cazacu

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc mult, pentru trimiterea revistei domniei voastre, "Vatra veche", Anul V, nr. 4 (52), aprilie 2013!

Felicitări, pentru un număr dens ideatic și plăcut ochiului și citirii! ...În atach, va trimit câteva poeme inedite. Doamne, ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,

Adrian Botez

Vă mulțumesc mult pentru revistă. Vă mulțumesc pentru gândul cel bun și generos. Am răsfoit acum la primirea ei, dar voi citi →

ca de fiecare dată cu mult drag. Mă bucur pentru Eminescu meu! Aștept cu mare nerăbdare, să-l văd cuprins între coperti. Cu tihnă în speranța revederii, vă admir, vă prețuiesc. Cu alese sentimente,

Constanța

Distine domnule, Nicolae Băciuț,
Onorat, vă trimit alăturat, recenzia literară semnată de profesor dr. MONICA GROSU, la volumul de versuri "IUBIRI DE TOAMNĂ TÂRZIE", apărut recent la Editura "Armonii Culturale", al cărui autor sunt. Vă adresez respectuos rugămintea, ca atunci când va fi posibil - în limita spațiului disponibil, să o publicați în paginile revistei "Vatra veche", pe care o conduceți, spre informarea cititorilor. Adânc îndatorat, vă mulțumesc! Cu prețuirea dintotdeauna,

Victor Burde

Am primit revista - mulțam fain! Continuă să fie una dintre publicațiile câștigătoare - absolut din toate punctele de vedere. Felicitări, cu tot dragul!

D.H.

Mulțumiri pentru trimitere, felicitări pentru conținut! "Capitolele" Marin Preda și Nichita Stănescu sunt de antologie. Rodica Lăzărescu narează odiseic despre avatarii titlurilor prediene-n "desfășurarea" lor editorială (Da: "Pămînturi" trebuia păstrat ca atare, fiind un toponim, indiferent de toana/moda celor cu zețăria pe mînă.). Iar AAG (ce-i parcă geamăn cu AD, alt copil teribil al Neamțului) rememorează magistral soarta premianților lăsați de izbeliște de către "organizatorii" preocupați numai de invitații de marcă (Kent, Papastratos, visichi, coșnac - tot un drac, dar mai scumpi și mai influenți.). Umorul ambilor e stenic și face bine tare la astenicii de primăvară, ce mai au de-nfruntat și cele 40 de furci ale postului...

De sunteți, de aveți catolici în redacție, le urez cu anticipație un Paște cu urmări luminate. Alta nu pot, că ne-aflăm în a lor Vinere Neagră...

N.C. – Culai

Mulțumesc, domnule Nicoale Băciuț.
Până acum luam mesajul ca orice trimitere de revistă, nespecificat, nemarcat, un mesaj printre altele, dar acum îmi trimite un prieten. Sunt în Italia pentru câteva zile, fără reviste românești la mine, iată un bun moment de citit *Vatra veche*. Numai bine, cu drag,

Hanna Bota

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Doamna Svetlana Paleologu Matta, din Elveția, cunoscută scriitoare, autoarea celebrelor cărți *Eminescu și abisul ontologic*, mi-a trimis această autobiografie, cu rugămintea de a-i corecta diacriticele și de a recomanda spre publicare într-o revistă românească.
Cu înaltă considerație,

George Popa

Mulțumesc pentru revistă, n-am putut-o lăsa din mână, ca să zic așa, până nu am parcurs-o de la cap la coadă.

Ovidiu Pojar

Stimate D-le Nicolae Băduț
Azi 29.3.2013 am primit revista pentru care vă mulțumesc. Mă miră că nu a fost publicat articolul meu despre cartea scriitorului Varujan Vosganian care a fost prezentată la Târgul internațional de carte de la Ierusalim. Materialul l-am expedit prin email pe data de 3 martie. Aș dori să cunosc dacă ați primit cartea mea „Martiri anonimi” pe care va expedit-o editura „Ștef” de la Iași

În așteptarea răspunsurilor, cu considerații,

dr. Paul Leibovici

... Vă felicit din nou. Număr frumos și bogat! Am să-l citesc mai atent după ce îmi termin cursul universitar pe care îl țin în prezent la București. De aici voi pleca la Chișinău și apoi mă înapoiez în America, unde voi continua să vă citesc.

Prof. Dr. Nicholas Dima

Formele lui David Buzgar și textele lui August Strindberg m-au încântat. D-na Dorina Brândușa Landen este un bun traducător ce merită toată lauda. Întreaga revistă este o dovadă de rezistență în fața tăvălugului XXI. O aștept mereu cu interes.

Irina Iorga

Mult stimat domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet pentru bucuria pe care mi-o faceți, trimițându-mi lună de lună "Vatra veche", această revistă minunată, care oferă satisfacții intelectuale deosebite atât cititorilor cât și creatorilor de frumos.

M-am simțit onorată de fiecare dată când am apărut în paginile acestor reviste, alături de atâtea personalități cunoscute și dragi inimii mele.

În speranța că vă vor părea interesante, vă trimit spre publicare câteva dintre poemele mele cele mai recente.

Vă doresc multă putere de creație și noi împliniri în această minunată lucrare de promovare a valorilor culturale!

Florica Ceapoiu

Mulțumesc frumos pentru floarea literară pe care mi-ați trimis-o pe adierea iernii!

Cadar Katalin

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă felicit pentru inițierea dezbaterii cu privire la „Actualitatea lui Marin Preda”, din numărul pe aprilie al excelentei Dumneavoastră reviste „Vatra veche”, pornind de la ultimile cărți consacrate Marelui Singuratic. Asemenea dezbateri sunt binevenite din când în când, ele ar putea, cumva, să contribuie la normalizarea climatului literar actual, uneori prea încrâncenat în contra unor scriitori importanți din a doua jumătate a veacului trecut, între care Marin Preda trecea, atunci, drept „cel mai iubit dintre scriitori”, astăzi având parte prea des de atacuri nedrepte la adresa sa și a operei sale. Dincolo de unele „derapaje” de epocă, ce i se pot imputa, Marin Preda rămâne totuși scriitorul a cărui operă și conștiință îi dau dreptul la o individualitate inconfundabilă nu doar în rândul generației sale, cât și pentru întreaga perioadă postbelică a literaturii române.

Vă mulțumesc, totodată, pentru includerea în dezbateră pe care ați inițiat-o și a unei recenzii la ultima mea carte, „Marin Preda. Repere bibliografice”, o lucrare pe care Marin Preda merita pe deplin - și este și primul din generația sa care o are.

Dorindu-vă multă sănătate și împliniri în tot ce faceți, vă rog să primiți expresia deosebitei mele prețuiri. Cu îndatorare și cele mai bune gânduri,

Stan V. Cristea

30 martie 2013

Stimate domnule Băciuț,
Chiar dacă mai aveți materialul „La castelul Macea” vă trimit un alt articol de suflet despre un mare duhovnic cel care a fost părintele Teofil. Din păcate filmul care l-am făcut la întâlnirea cu părintele n-a „ieșit”! Mai încolo a să va trimit „Cu plută pe Mureș”. Toate cele bune și felicitări pentru ce faceți!
Cu prietenie,

Adalbert GYURIS

Domnule Băciuț,

Citesc, pescuind-o de pe net, revista *Vatra*

veche. În urmă cu mulți ani, când Romulus Guga trăia, am călcat și eu prin "cele locuri", fiind cătană, anii 1971-72. L-am și zărit într-o librărie, pe centru, în Piața Trandafirilor. După mulți ani, prin 1982-83, împreună cu pictorul și poetul Mihai Olos l-am căutat pe redactorul-șef, dar era plecat din calitate. A făcut oficiul de gazdă poetul Dumitru Mureșan. A fost o noapte de poezie în camera unui hotel. Poemele lăsate de Olos pentru Romulus Guga au apărut în revista *Vatra*. Făcând eu ordine printre lucrurile din bibliotecă, am aflat și un număr din *Vatra* 6 /20 iunie 1984. Număr în care este evocat Romulus Guga. Fie ca în acest moment de nesomn și nostalgie să vă ajungă acest fragment de proză.

Cu prietenie,

Ștefan Jurcă

Stimată redacție a revistei „VATRA VECHE”,

Vă mulțumesc frumos pentru publicarea recenziei “Ghidului turistic al zonei Săcele” de prof. Nicolae LUPU.

Am plăcerea de a vă mai trimite și un al doilea articol cu rugămintea de a fi publicat în revistă ce cu onoare o conduceți intitulat: „PROTECȚIA MEDIULUI – CONDIȚIE DE BAZĂ PENTRU O DEZVOLTARE DURABILĂ”, deoarece consider că această temă este foarte importantă. Statele member ale U.E. pun un accent foarte mare pe protecția mediului înconjurător, întrucât resursele naturale sunt limitate. Informarea și educarea publicului în materie de mediu, începând din grădiniță – familie și continuând în mediul social este o necesitate pe care se vor baza generațiile viitoare. Anexez articolul și 4 fotografii reprezentative cadrului natural din această zonă și o fotografie cu subsemnatul.

Vă mulțumesc frumos și vă doresc multă sănătate și succes în continuare. Pe 22 aprilie este ziua Pământului.

Cu respect,

prof. Miklos Levente,

Membru în comitetul de conducere a Despărțământului „Frații Popea” Săcele ASTRA, Președinte – prof. Liviu DÂRJAN

Mulțumesc pentru VATRA VECHE, care a sosit astăzi, luni, punctuală ca întotdeauna. Și felicitări pentru întreaga osteneală, spre bucuria iubitorilor de... lucru bine făcut și cu folos pentru cei cu „aplecare” pentru litera scrisă.

Sper că s-a rezolvat problema aceea privitoare la revistele pentru liceul din Mediaș. (...)

Cu bune gânduri,

George L. Nimigeanu

Dragă Nicolae Băciuț,

Îți mulțumesc pentru revista "Vatra veche" pe care mi-o trimiți on line și te felicit pentru că fiecare număr este deosebit în ceea ce privește conținutul, aspectul grafic, personalitățile găzduite.

Îți propun și eu o cronică pe care dl Titi Damian, scriitor și profesor, a scris-o despre cartea mea recentă "Sub steaua câinelui", dânsul lăsându-mi mie libertatea de a alege revistă la care să o expediez.

Cu mulțumiri anticipate și urări de sănătate și realizări,

Victoria Milescu

Domnule Băciuț,

Vă trimit un grupaj consistent (zic eu) cu subiectul "Eugen Axinte": -Evocarea- "Drum bun printre stele, Eugen Axinte!"- Anica Facina; Cronică "Eugen Axinte – Încolțise acanta cea sfântă și dreaptă" - Mirela Neagoș; -Foto- pe biroul de lucru al lui Eugen, cartea→

mea, la care scria o cronică; -Foto-28 iulie 2001, după lansarea volumului "Cavalerul de frig" -E.A. și "Întoarcere", de C-tin Bărăcan, în Sala Oglinzilor, din Primăria Vatra Dornei; dorneni și brașoveni, în față, al doilea este E.A., apoi Anica Facina, Ion Aurel Brumaru, Constantin Bărăcan; -Foto-Eugen Axinte-28 iulie 2001, Sala Oglinzilor (alături este A.I. Brumaru, apoi Anica Facina); Cronica neterminată la volumul meu "Insomnii lirice"- "Terapii în cuvânt".

Vă rog să confirmați primirea!

Anica Facina

Mulțumesc Nicolae!

Să nu se stingă în veci lumina din Vatră!

Nicolae Nicoară-Horia

Ca întotdeauna, ne faceți să ne simțim atât de bine în compania scriitorilor clasici și contemporani! Ne înșeninați această primăvară în care s-au dizolvat interminabilele ploii bacoviene! Va mulțumim pentru "Vatră...!"

Carmen și Felix Sima

Bună ziua domnule Nicolae Băciuț, Mulțumesc pentru revistă. Va doresc succes în viitor. Cu stimă,

Gavriil Preda

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Revenind în țară, am fost plăcut impresionată de primirea și conținutul revistelor comandate prin intermediul doamnei Ileana Lucia Floran. Mulțumesc pentru promptitudine și pentru dăruirea cu care realizați difuzarea luminii spirituale în rândul celor care o caută și care vă apreciază competența și apreciatele intenții de promovare a valorilor autentice, dar și de încurajare a unor trăiri și aspirații transpuse în cuvântul care vibrează. Atașez și un eseu, în ideea că ar putea fi potrivit în preajma Sărbătorilor Pascale. Fie ca LUMINA ÎNVIERII să vă aducă Dv. și celor dragi bucuriile și împlinirile dorite. Sărbători fericite Dv. și familiei!

Cu prețuire și admirație,

Livia Fumurescu

Vă mulțumim mult din pentru Sărbătoarea ce ne-ați trimis iar în Casele noastre.

Elena Ciorici

PS: Am realizat la ONU un concurs interșcolar și o conferință cu participarea elevilor de la Liceul de Seminariști din Chișinău. Evenimentul a coincis cu Zilele Naționale A. Mateevici. Am mai multe dedicații Poetului-preot spiritual al Liceului „A. Mateevici”. Se poate să vă expediez unele materiale ale elevilor și alt aspect *intrigant version*, ajutor profesorilor de limba și literatura română? E o Tehnică de Lucru cu elevii – principiul: descifrarea simbolică a numelui. Cred că ar trezi interes, întrucât suntem version ajutorul sărbătorilor de Paște și sunt Tangenta. Vă mulțumesc anticipat ...

Domnule Băciuț, mă încercă un sentiment de jenă, datorita faptului că mi-ați trimis ultimul număr al revistei de două ori, iar eu n-am dat niciun semn de viață. Vă mulțumesc mult, inclusiv pentru faptul că îmi mai găzduiți cărțile. După cum se vede, și "primăvăresc" la dvs., dar cel de-al cincilea anotimp nu le va apuca în mod sigur.

Dorindu-vă numai bine,

Doina Chereches

Mulțumesc, prietene! O primăvară frumoasă!

Valeriu

Vai de mine, dar esti supraocupat. bine, dar cand faci revista? inteleg ca n-ai deschis

computerul ieri sau poate nu ti-au parvenit ineditile trimise. sunt curios ce zici de ele. te apelez. sanatate si grija la...militienii, ha, de pe traseele tale .

Salutari Kirei, candva M.L.Cristescu, d-zeu s-o odihneasca, ma ruga sa scriu despre o carte a kirei. poate iti spune ea despre acest episod, eu nu mai stiu cum s-a incheiat., batranetea, geografiile, lumile...'

MNR

va multumesc frumos! felicitari si succes si putere pentru multe multe numere de revista!

Adala Chifor

Iertati-ma, stimabile domnule Baciut, ca de obicei, am trecut in fuga prin paginile revistei, frumos scrisa, cu texte consistente, pe care din pacate nu le pot citi in intregime, nu am destul timp.

Cu Marin Preda am vorbit la telefon in doua randuri, ii aparuse Cel mai iubit dintre pamanteni, am citit cele trei volume fiecare in cate o noapte, imprumutate de la biblioteca Centralei editoriale, eram prietena cu bibliotecara si mi le-a imprumutat pe raspunderea ei. Eu lucram la AGERPRES, care scotea si o revista pentru strainatate, in engleza si franceza, Romanian News/ Actualite Roumaine, cred ca nu gresesc. Ii propusese redactorului sef - nu mai stiu cine era - un interviu cu Marin Preda, acela a fost de acord, asa incat l-am sunat pe Marin Preda, m-am recomandat si l-am intrebat daca este dispus sa-mi acorde un interviu pentru Actualite Roumaine. A incuviintat, dar intre timp conducerea revistei primise indicatii sa nu mai publice decat texte despre tovarasul si tovarasa, asa ca am vorbit la Luceafarul sa intreb daca mi-ar gazdui ei un interviu cu Marin Preda. Raspunsul a fost da, l-am sunat pe Preda care cred ca mi-a confundat vocea cu a cuiva apropiat, incat mi-a adresat un cantat Bon jour!, dar cand a auzit ca am inlocuit Actualite Roumaine cu Luceafarul, nu a mai fost de acord cu interviul. La putine zile dupa aceasta discutie, la 16 mai 1980, ma aflam in biroul directorului Muzeului National de Arta, Alexandru Cebuc, cand l-a sunat cineva sa-l anunte ca a murit Preda. Si am avut trista intaietate de a anunta prin Emisia pentru strainatate a AGERPRES moartea marelui scriitor. La inmormantarea caruia am fost si am si fotografii. Dumnezeu sa-l odihneasca in pace!

Maria Neagu

Buna ziua domnule Baciut, Din pacate nici nu stiam ca a aparut, doar alaltaieri am primit primul e-mail de la Dv. Mar bucura mult daca l-ati putea trimite, ca de altfel daca ati mai avea 1-2 exemplare pt. colectia mea. Daca ati putea aduce la alba atunci cand va fi targul de carte. Salutari si urari de bine din orasul lui Lucas Cranach!

Cristian Ianza

Domnule Nicolae Băciuț,

Sincere (și recunosc tardive) mulțumiri pentru primirea mea în rândurile prețioșilor (nu este un simplu epitet) colaboratori ai revistei Vatra veche (grație prietenului nostru comun, Marin Iancu).

La Bacău sunt cunoscute atitudinea, punctele de vedere, complexitatea și deschiderea revistei. Felicitări ! Inspirație, aceeași perseverență sisifică și voință poetică!

Cu aleasă prețuire !

Petre Isachi

Mulțumesc. Lectura revistei e un eveniment deosebit pentru mine. Succes și inspirație.

George Holobaca

Vestea dispariției lui Eugen Axinte a precedat "Vatra veche", nr.4. Bucuria apariției prozei mele și a unei cronici elogioase la volumul fostei mele eleve, Emilia Popescu Rusu, a fost ștersă de această veste neașteptată. Rememorez episoade demne de încadrat în ramă...,cu Eugen și cu A.I.Brumaru, cu Eugen și cu cenaclul "Lucian Blaga" , de la Dorna, cu Eugen și cu familiile noastre..., cu Eugen și cu Alexandru Țenchea, profesorul de germană..., prieten comun, dispărut și el mult prea devreme...

Cred că sâmbătă mă voi găsi în cortegiul funerar, la Brașov...Încet-încet, în juru-ne se răresc oamenii adevărați și talentați..., prietenii dragi.

Dumnezeu să-l aibă în pază și să-l așeze în... cenaclul îngerilor, acolo, în ceruri!

Anica Facina

Nu am cuvinte sa-mi pot exprima durerea, pentru trecerea dincolo de zare a Domnului Eugen Axinte.

Am ales acest mod de a transmite condoleanțe prietenilor și familiei îndoliate.

Cu profund regret,

Emilia Popescu Rusu

Maestre Nicolae Băciuț, pentru că știu că sunteți un poet deosebit,îmi permit să va trimit două poeme din Fruct întors în floare, volumul la care lucrez acum.

Iulia Pașiu

Stimate Poet Dr. Nicolae Băciuț, Stimai creatori și redactori de la *Vatra veche* cu câțva timp în urmă mi-ați trimis o invitație de a publica în revista d-voastră din Târgu Mureș.

De atunci am citit, am studiat și m-am bucurat cu scrieri din Vatra Veche.

Poet N. Băciuț, v-am reîntâlnit la lansarea revistei Creneluri Sighisorene (2013) în ale cărei pagini sunt prezent. Întâlnirea a fost metaforică, evident. Eu nu am călătorit în România încă de la plecarea mea în SUA, pe 26 mai 1991, unde am fost invitat la Congresul de Matematică Discretă și Aplicată, organizat de Universitatea de Stat din New Jersey, New Brunswick. La acel moment, comunicarea pe care am susținut-o în limba franceză "Information Elements and Cybernetics in Physics" era o prioritate mondială. Totuși, am trecut frontiera în Canada de două ori câte 5 ore ca să fac reclama cărților mele.

Ca o foarte mică notă: prima mea facultate, FIZICA, am terminat-o la Cluj Napoca. În timpul studiilor de atunci am frecventat cursuri la filologie audiind-l pe Mircea Zăciu, Petrescu ș. a. De altfel am frecventat cursuri la medicină, istorie (l-am audiat pe Hadrian Daicoviciu), arte plastice, drept, matematică (am studiat geometria lui Lobacevski în franceză), am organizat o masă rotundă cu psihologul Nicolae Mărgineanu care atunci făcea naveta săptămânal cu avionul în Germania să predea psihologie (după ce trecuse prin ani grei de închisoare politică)...Sora mea doctor din New York a absolvit medicina generală la IMF Tg. Mureș. Am scris poezii fiind în Transilvania. Am făcut parte din cenaclul Echinoc. De Transilvania mă leagă multe amintiri și împliniri plus faptul că principalii mei strămoși sunt din Râșnarii de Sibiu. ATĂT DEOCAMDATĂ.

Dr. Nicholas Andronesco

LUNA MAI

E luna când sunt flori pe plai
Ce-ndeamă grabnic la iubire,
Și-i luna viselor când mai
Sperăm la câte-o ieftinire!

REȚETA IEȘIRII DIN SPITAL

E o hârtie ce-nglobează:
Parafă, semnătura, data
Și care se eliberează,
Doar dacă ai plătit COPLATA!

ADERAREA LA U.E.

Românul s-a aliniat,
Enorm își prețuiește vatra
Și-n rândul lumii a intrat...
Din cea de-a treia în a patra!

POSTUL PAȘTELUI

E post cu multe rugăciuni,
Mătăanii, spovediri, iertare
Și-atunci când nu se spun
minciuni...
Dar cei de „sus” au dezlegare.

LA ÎNVIERE

Speranța-n suflet va renaște
Uniți în jurul unui cleric,
Primind **lumină** toți de Paște,
C-am stat destul în **întuneric!**

DE PAȘTE, PRIN MAGAZINE

Azi oamenii din tot orașul
Se-agită: Vine **Iepurașul!**
Dar când la prețuri ei privesc
Toți **iepurește** o zbughesc.

FRUNZA, DESTINAȚIE

E-a pomului „bucătărie”
În care seva se prepară,
A fost a Evei lenjerie,
Iar astăzi este brand de țară.

PERSONALIZARE

Iubita e ca o lălea,
Ca un bujor bogat, frumos,
E o gingașă viorea...
Dar și untrandafir... spinos!

UNUI GIMNAST

Să-i spun, atât mi-a mai rămas,
De când din sport făcu un țel:
El doar la „**paralele**”-i as,
Că-n rest, cu toate-i **parale!**

SUPERSTIȚIOSUL LEGUMICULTOR

El cultivă păstârnac,
Roșii, vinete, spanac,
Dar de-o frică nefirească,
Sfeclă nu, să n-o sfeclească!

SCOPUL HĂRNICIEI

Albinița iute zboară,
De cu zori și până-n seară,
Ca să-i facă, permanent,
Trântorului trai decent.

OMUL ÎN ÎMPĂRĂȚIA TIMPULUI

El, omul știutor de carte,
Ocupă locul său aparte
Și-i un segment din infinit,
Iar ca segment, e mărginit.

SONETUL PĂDURII

Pădurea e izvor de sănătate
Din care-ar trebui să bem întruna,
Îl luminează Soarele și Luna,
E nesecat din vremi îndepărtate.

Mirobolante plante-i țin cununa,
Copacii-s scut ca zidul din cetate,
Iar cântătoarele viu colorate
Prin trilul lor inundă văgăuna.

Sub strălucirea miilor de stele
Jivinele, pân` se revarsă zorii,
Aleargă iute, cât e noaptea-ntreagă,

Se hârjonesc, dar asta nu e șagă,
Fiindcă se mănâncă între ele,
Dar nu, ca de o vreme, scriitorii.

*

DIN BUCOVINA CĂTRE BUCOVINA

E despărțită-n două Bucovina
De o fâșie ce-i adânc brăzdată
Și peste care nu se trece, iată,
Decât prin vama rece, bat-o vina!

Aceeași mămăligă-i mestecată,
La fel de aurită e făina,
Cam la aceeași oră este cina,
Dar nu e toată lumea invitată.

E trist, mâncăm la mese diferite,
Deși ne-adună Creangă, Eminescu
Și Putna, Ștefan Vodă,
Porumbescu.

Cum azi nici moartea nu ne mai
dezbină
Și aburesc bucate felurite,
Poftim la masă-ntreaga Bucovină!

RONDELUL PAPUGIULUI

Nicicând nu este prea târziu
Când vrei să faci un bine-n lume,
Sunt vorbe vechi și nu sunt glume
Ce se transmit din tată-n fiu.

Așa-i la toți cei cu renume,
De la cel blond la tuciuriu:
Nicicând nu este prea târziu
Când vrei să faci un bine-n lume.

Dar este câte-un papugiu
Ce are-o datorie-anume
El o și trece la „postume”,
Aflând de fapt ce toți o știu:

Nicicând nu este prea târziu.
VASILE LARCO

Colțul lui Ștef

Prezențe românești:

VARUJAN VOSGANIAN

Smulși din patria lor, armenii au fugit care încotro. Au traversat deșerturi, au străbătut continente, oceane și mări. Au luat-o spre est și spre vest, către nord și spre sudul îndepărtat.

Cei rămași în viață, cu și fără familie, s-au împrăștiat pe întregul glob pământesc căutându-și un colț liniștit, o bucată de pâine, un refugiu.

„Cartea șoaptelor” e un adevărat strigăt al acestui popor a cărui tragedie e descrisă pagină cu pagină, rând cu rând, ba chiar multe din faptele celor disperați le-am imaginat între rândurile bine scrise de unul din nepoții care a crescut și a cunoscut o alinare caldă în casa bunicilor.

Armeni sunt pretutindeni. Generații noi. Amintiri vechi. Amintiri din trecutul îndepărtat care trec de la o generație la alta. Uniți. Risipiți. Visători. Luptători. Păstrători ai moștenirii milenare. Veghetori ai tradițiilor care s-au perpetuat de la o generație la alta. Ani după ani.

EI NU UITĂ, NU IARTĂ.

Câte generații... două patrii... una singură e cea adevărată... cea de unde au fost alungați! Aceea unde s-a petrecut marea urgie... holocaustul armean! Omorâți, schingiuiți, îngropați –neîngropați. Peste ani, secole, armenii rămân un popor.

Se caută unii pe alții - de generații. Se zbat. Luptă uniți - dar nu laolaltă. Drumul nu-i neted. E bolovănos! Drumul e unul. Și ei cred în acest drum. Tineretul e viitorul.

Nu vorbe... fapte!

„Cartea șoaptelor” e strigarea lungă, puternică, prelungă! Nu e o tânjire. E o răbufnire. Poate un semn?! Poate un îndemn!?

„Cartea șoaptelor” e scrisă cu atâta căldură sufletească, pricepere, documentație încât devine un mesaj! Un strigăt care răscolește suflete și simțuri, care îndeamnă, încurajează!

„Cartea șoaptelor” e istorie, folclor, povestiri. Iar povestirile nu rămân simple desfășurări ale unor întâmplări. Povestirile sunt amintiri selectate, concentrate. Ele sunt apele a căror izvoare rămân vii de-a lungul vremii, izvoare puternice de unde pornesc apele învolburate, clocotitoare și se revarsă în râuri, fluvii care trec dintr-o țară în alta, dintr-un continent

în altul. Apele sunt învolburate și, din când în când, ele se revarsă. Ici colo ai potențialul unor inundații.

Istoria e povestită cu căldură. Exemplificarea susținută, argumentată.

Istoria poporului armean care se cufundă în vremuri unde ura era dusă până la sângerare, ura care nu cunoaște margini. Pofta de sânge care clocotește. Spumegă. Ura în fața caimacanilor turci, acelora care au comis crime... Genocidul sec. XIX. Perfidia turcilor și nu mai puțin a rușilor!!! Am ajuns la pag. 521 a volumului și am simțit necesitatea de a mă apleca din nou peste paginile volumului. Simțeam necesitatea de a lega evenimentele; să dezleg drumul lung al eroilor, să străbat cu ei locurile întortocheate ale țărilor pe unde au ajuns, să respir aerul munților, al apelor învolburate. Să beau din apele izvoarelor nesecate. Să ascult, să reascult glasurile care răbufneau parcă din ce în ce mai dârze!

(...)Am citit pentru întâia oară această istorie a armenilor, pe care, pe drept cuvânt, Varujan Vosganian o numește o înșirare întâmplătoare :

-Întâmplări pe care le-am evitat

-Întâmplări pe care le-am așteptat

-Întâmplări care i-au luat total pe nepregătite.

Această cronică a faptelor neașteptate pe care bătrânii - care nu erau încă așa de bătrâni - le-au povestit precizând date și fapte - de la sfârșitul sec. XIX, când otomanii au masacrat de-a latul și de-a lungul Anatoliei de la Trabizonda și până la Adana.

Unul din personajele povestirilor va exclama: „Prea mult sânge!”, constatare pe care a făcut-o unul din bunicii autorului încă în anii „când șuvoaiele de sânge nu umpluseră suficient pământul” - după cum vom vedea în continuarea lecturii.

Cu toate că povestitorul V. Vosganian s-a născut în 1958, are prilejul să asculte din gura bunicilor și străbunicilor lui, a preotului, clopotarului de la biserica armeană din Focșani, cât și de la o seamă de rude, despre suferințele poporului său; să privească fotografiile autentice păstrate cu grijă de membrii societății armenie, să asiste la conversațiile din biserica armeană de la Focșani, între preot, străbunicul, bunicul său și alți membri ai acestei comunități.

Cel care scrie rândurile de față a învățat, cel puțin paralel, din folclorul bogat, din tradițiile poporului armean

păstrate peste generații, așa precum ne sunt înfățișate.

Cel care semnează cronică de față va sublinia doar parțial o parte din suferințele, catastrofele dar și eroismul poporului armean.

Popor a cărui fapte eroice cât și eroii sunt descriși, înfățișați într-un mod demn de faptele lor.

Nu consider, la fel ca autorul: „Cartea șoaptelor” nu este o istorie, ci o înșiruire de povestiri a căror eroi ne sunt plâsmuiți în mod autentic

Unul din aceștia e Misak Torlakian, care relatează despre timpul în care a domnit Abdul Hamid, când au fost declanșate primele masacre din Imperiul Otoman. Acestea au început în Trabizonda, răspândindu-se până în sud la Adana. Acest prim masacru e datat 2 oct. 1895. Numai după câteva zile, la 5 oct. 1895, reprezentanții Angliei, Austro-Ungariei, Belgiei, Spaniei, Franței, Greciei, Italiei, Persiei și Rusiei s-au adresat valiului Kadri Bez din Trabizonda, cerând să pună capăt masacrului și să protejeze populația armeană. Lista nominală prezentată de episcopii armeni, cel ortodox și cel catolic, precizează că s-au omorât 591 de armeni și 81 de săteni, iar la acestea se mai adaugă jafurile și pagubele.

Acest eveniment sângeros nu a putut fi șters din memoria, sufletul și sângele vreunui armean, ci și-a găsit adepți ai răzbunării, ai plății cu procente, a tinerilor care în acele vremuri erau fiecare foarte tineri sau chiar copii.

Firul povestirii se oprește în 1915, când izbucnește războiul ruso-turc. Cartierele armenie au fost pustiite, părăsite, răscolite. Mii și mii de armeni au înroșit cu sângele lor apele Eufratului și câmpiile de la marginea drumurilor ori gropile comune de la Deir-ez-Zor. Femeile au fost separate de bărbați și de copii, fiind sugrumate și aruncate în mare.

Cu toate că în 1919 Curtea Marțială i-a condamnat pe conducătorii masacrului, aceștia din urmă au părăsit imperiul.

Și iată că, după un secol, nepoții și strănepoții se mai caută unii pe alții. Unii s-au găsit, alții sunt încă în căutare. Din mijlocul armenilor, de-a lungul anilor s-au ridicat noi conducători precum generalul Dro, s-au format organizații ca „Federația Revoluționară armeană”, care a avut →

PAUL LEBOVICI

menirea de a aduna voluntari cu care, sprijiniți de armata țaristă, să ajute la eliberarea armenilor din Imperiul Otoman.

Un astfel de prototip este Misak Torlakinian, care și-a adunat în jurul său câteva sute de partizani. Aceștia au traversat ajungând până la Baturi, organizând la Tiflis o adevărată divizie de soldați, cărora la Erevan li s-au alăturat tinerii republicii armenie.

În anii '20, au organizat sub comanda lui Garo, împreună cu Șaham Natali, un corp special Haduc Marmin, apoi congresul Dașnac.

Toate aceste încercări de a plăti turcilor o poliță veche nu au avut rezultate. Lista celor implicați în genocidul armean era lungă și numărau printre ei miniștrii, funcționari superiori, căpetenii ale armatei otomane.

Grupul armean care i-a urmărit pe acești criminali se intitula „Nemesis” (Zeița răzbunării).

Peste ani, s-a format o altă asociație „Legiunea armeană”, care a recrutat bărbați - asociația fiind sub tutela nemților. Erau conduși de Tateus Bedroniam, iar comandantul era în Olanda Din legiune au făcut parte membrii comitetului românesc, comercianți, cerealiști ș.a

Ei au luptat în rândurile armatei germane, murind la încercuirea de la Stalingrad.

Visul acestora de a recuceri Armenia a fost utopic. Stalin, la rândul său, a propus armenilor să emigreze în Armenia sovietică, în fapt a fost o nouă înșelăciune.

Dovadă numeroși armeni care au emigrat și-au găsit sfârșitul în Siberia.

Republica Armeană s-a destrămat și apoi s-a împărțit, astfel că o parte din teritoriu a intrat în stăpânirea Georgiei și alta la Azerbadjan.

Autorul urmărește cu interes nu numai evenimentele, transformările prin care țara trece și odată cu ea populația în general și minoritatea armeană în mod special.

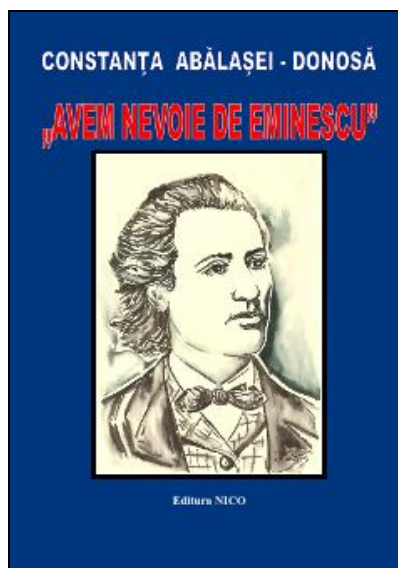
Fiind în general comercianți, meseriași armeni păstrează tradițiile poporului lor, căutând în același timp să se adapteze.

Cartea lui VARUJAN VOSGANIAN este „mai mult decât o povestire - tragica istorie a poporului armean.

Folclorul, tradițiile pe care le descoperim în volumul de față sunt o frumoasă trecere în revistă a vieții și tragediei poporului armean.

PLASTICA

O ÎMPĂTIMITĂ DE EMINESCU

Constanța Abălașei-Donosă, o împătimită de Eminescu, pictoriță, arhitectă, poetă și scriitoare, în cartea ei „Aveam nevoie de Eminescu”, editată de Nicolae Băciuț, cu o Prefață de Î.P.S. dr. Casian Crăciun, ne înfățișează cu penița și penelul atmosfera de vis a operei eminesciene, aducându-ne în față portretele lui Eminescu, ale Veronicăi Micle, ale celor care l-au iubit și au scris despre poet, peisaje din Ipotești, cu casa natală, aspecte din „Luceafărul”, din „Sara pe deal”, din „Floare albastră”, din „Somnoroase păsărele”, din „Sonete”, din „Lacul”, din „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?”. Din „Povestea codrului”, din „Ce te legeni” etc., apoi imagini (grafică în peniță) din Botoșani, cu biserița Uspensia, colecție de cărți poștale cu poetul ilustrate cu fragmente din poeziile lui Eminescu.

Trece apoi la cei care au scris sau au iubit opera eminesciană și pe Eminescu, începând cu Maiorescu, apoi cu Iorga, Ibrăileanu, Caracostea, D. Popoviciu, G. Călinescu, D.P. Perpessiciu, T. Arghezi, Edgar papu, L. Blaga, C. Noica, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, G. Vieru sau Ion Ionescu Bucovu, făcându-le portretele cu citate din operele scrise sau cu amintiri despre poet.

Născută la Brăila, încă de mică a îmbrățișat arta și în special pictura, absolventă a Institutului de Arhitectură „Ion Mincu”, București,

membră a Ligii Scriitorilor din România, debutează ca scriitoare în anul 1970, în „Convorbiri literare”, publică apoi în „Luceafărul”, revistele „Dunărea” și „Țara fagilor”, apare în antologii literare cu poezie și proză.

A făcut parte din Cenaclul Literar „Mihu Dragomir”, unde a fost remarcată ca poetă, cu texte de o deosebită frumusețe. În poezie cântă iubirea, natura cu toate frumusețile ei, dragostea de țară și de pământul natal.

A publicat „Sonate”, „Anotimpuri pentru prietenii mei”, „Amintiri care nu mor” etc. Poeta e prezentă și pe net cu poezii de o tulburătoare zbatere sufletească, cultivând un lirism temperat, în care eul se desfășoară în plenitudinea lui.

Constanța Abălașei-Donosă se remarcă în special prin talentul său de pictor și grafician. Este membră a Asociației Artiștilor Plastici din Târgu-Mureș, a Asociației „Les artsit-pentre de Macon”, Franța. A participat cu expoziții personale în Brăila, Botoșani, Suceava, Galați, Rădăuți, Putna, Dragomirna, Iași și Târgu-Mureș. Apoi, în străinătate, în Franța, Canada și Republica Moldova. A participat cu expoziții de grup în România, Franța, Turcia și Italia. A fost laureată a concursurilor de artă plastică și grafică între 1982-1988, cu patru premii întâi, două premii trei și un Premiu Special al Juriului.

Are lucrări de grafică și pictură în colecții particulare din România, Grecia, Franța, Italia, Canada, SUA și Republica Moldova.

Prof. ION IONESCU-BUCOVU

*

Dorind să-și exprime « nevoia de Eminescu », Constanța Abălașei-Donosă a recurs la mijloacele care i-au asigurat dintotdeauna garanția întâlnirilor admirabile.

Simțindu-se în largul său încercând să și-l descopere sieși pe Eminescu, ne-a dăruit din darul ce i s-a dat, dobândind astfel colțul de cer ce-i ocrotește pe cei merituși.

Rafinamentul interpretărilor sale plastice sunt întru câștigul situării lui Eminescu într-un orizont continuu de vizibilitate și actualitate.

NICOLAE BĂCIUȚ

Triptic

Cu gândiri și cu imagini... DANIELA CARAMAN

Biografie

Artistul plastic Daniela Caraman s-a născut la Botoșani în 17 aprilie 1973. E absolventă din 1996 a Institutului de Arte Vizuale din Cluj-Napoca.

Începe să expună în 1994, participând la expoziția "Tinerii și marea" de la Paris, Franța. De-a lungul anilor, o întâlnim cu pânze în expoziții colective și personale la: Galeria "Aurel Mihailopol" din Botoșani, Galeria "Ștefan Luchian", Botoșani, Casa de cultură "C. Porumbescu" Suceava, Galeria Porta all'Arco - Siena (Italia), "Goethe Galerie" - Bolzano (Italia), Galeria „Gesu e Maria” - Roma (Italia), apoi la Firenze, la Prata di Pordenone, Udine, Pisa, Luca (Italia), Graz (Austria), Ipotești-România Forli (Italia), Galeria "Il Torchio" din Milano etc.

În ultimii doi ani, expune la Galeria Capo d'Orlando din Messina și la Galeria "Porta all'Arco" din Siena (Italia).

Lucrările ei se regăsesc în colecții private din România, Marea Britanie, Franța, SUA, Italia etc.

I. Autoportret. Daniela Caraman Po(i)etica

"Cel mai important element în artă e lumina care poate fi simbolică, la diferite nivele, sursa vieții, a fericirii. Lumina... este orice. Nu e întuneric."

"Pentru a descrie puterea luminii în pădure trebuie să desenăm umbra copacului. Pe albul pânzei lumina este mult mai puternică atunci când sunt desenate pe ea umbre."

"Dacă aș prinde lumina unui lac aș ajunge la esență, adevăr și realitatea aceluia lac."

"Lumina este energia lui Dumnezeu pentru a concepe materia (vezi Cartea Genezei)".

"Să te identifici cu natura, cu modelul, să ai sentimentul că înțelegi starea, să fii încrezător în ceea ce faci, să depășești obstacolele legate de intelect, de critici, granițe fără gândire, să remarci proporțiile, să le ignori, să faci fluid, iată ideea."

Prezent să fii aici, să-ți definești corect prezență mentală în gândirea artistică, să fii atent, să lași energia să te ghideze în desen.

Desenul nu este o expresie a sufletului... este foarte important să fii calm și energia care vine din modul de lucru să fie palpabilă.

Scopul desenului e să ridice mințile umane și viața însăși, de aceea fiecare artist are responsabilitate pentru ceea ce face. A te apuca de lucru ½ h este la fel de important cu ½ h înainte de a te apuca de lucru, pentru că nu poți da picturii decât ½ h din viața ta, cealaltă jumătate e în cei care o privesc. Aceasta se vede atunci când un subiect, oricât de mic ar fi, e un punct pe care se bazează opera."

"În pictură, orice este posibil pentru că, mai ales, înainte de toate, este imaginație, imprevizibil."

II. Critica

"Apreciez modernitatea viziunii, desprinderea din figurativ, măsura în care stăpână este culoarea, culoarea limpede și clară, de obicei artiștii ajung mai târziu la acest lucru, la talentul de-a îngemăna culorile. Daniela Caraman ne redă un univers imagistic de încântătoare frumusețe și armonie cromatică"

Aurel Dorcu, 1997, Botoșani

Daniela Caraman nu poate fi constrânsă într-un curent precis: este abstractă, uneori informală dar întotdeauna cu o urmă de figurativ care consimte o interpretare mai puțin ermetică a operelor. Linia pe pânză este matică, iar imaginea se naște din tușe esențiale și culori

transparente. Florile tind să culeagă mai curând esența botanică decât descrierea speciei, portretele anatomia profundă decât asemănarea cu modelul, formele emerg dintr-o magmă confuză, parcă spre a aminti momentul nașterilor.

Fiorello F. Ardizzon, 2001, Roma

"În Daniela Caraman totul este interior. Lumea dinafară este doar sugerată că există. Atenția captivă nu se manifestă pe existențial, ci mai curând pe "esențialul spiritual" al unui detaliu care devine aproape absolut, aproape abstract, iar în același timp rămâne viu, supraviețuind morții, accentuat uneori de cromatica care stabilizează calmul în dificultatea comunicării."

Fabrizio Orlandi, 2008, Roma

III. Crochiu: Ascultând vocile tăcerii

Poetica reflexivă a culorii

Am vrut să o cunosc mai îndeaproape și a acceptat, după oarece insistențe, să răspundă la câteva întrebări. E mai degrabă un solilocviu decât un clasic interviu, și asta pentru că personajul însuși e diferit de boema lume a plasticienilor. Introvertită și meditativă, Daniela Caraman nu e artista comunicării în sine, ci de sine...

M.C: Crezi că în arta plastică a ultimilor ani s-a schimbat ceva? Pentru tine, actul creator înseamnă inovație? Lucrările tale reflectă un "homo faber" sau un "homo ideatus"? Daniela Caraman: Nu știu dacă un profesor se mai plimbă ca altădată prin sălile unui muzeu explicând studenților modul în care este compus un tablou clasic. E posibil, deși totul s-a schimbat. Asta ar fi aproape instructiv pentru un neofit, cu condiția să nu creadă că "a înțelege" e sinonimul lui "a simți". →

Pordenone, martie 2013, Italia

A consemnat MIRELA CHINDEA

Poem

În rana mea nu poate locui oricine
o noua mască drastic riscantă
aprinde șanse interpretative pentru a
înțelege și scapătă
recuperând în întregime urmele din
mărunțime
să păstreze versul și contextul

ploaie de licurici în ceața dimineții
deghizată în veșmânte inocente
răsuște ochii
asumând intenția secundă și fractura
fecundă
și mă întrebă de ce plac explicate
lucrurile

încă miros a sânge și regret
strecor un decor fără siguranță între
caricatură și portret
taina e minunată pentru că e taină
nu se cade deslușită, ea se cere trăită
și am să-i caut ritmul
să-l frâng pe cântare și-n formula
muzicală să aud tonul și mesajul
vremuind pe ecranul din artere și
vene
truda, umbletul ori vitejia nu te fac
mai breaz
când poți trăi o viață fără a fi treaz

încă miros a murmur durut
pe pânza fără ramă cenușă albă aș fi
vrut
strecor de luni confesiuni într-un bloc

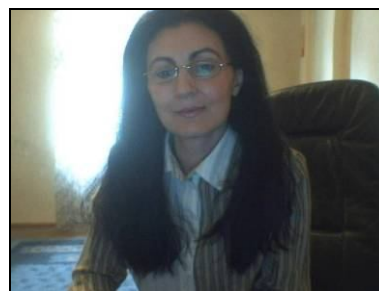
de ramură
bandajă-i ca un tăiș ce-ndură arsură în
cardiogramă
nu pot să mă astâmpăr deloc și calc
picătura ritmului pe loc
timpul urcă cu o piatră de râu și
coboară cu sânge rece pe brâu
mă gândesc la anii promiși și cum
întinzi mâna spre iriși
cum zboară scurgerea fumului printre
crini
iluziile peste orga de lumini

în rana mea nu poate locui oricine
nota de la baza neînțeleptului
este geamăt de solitudine

poem - din agresiunea degustării

mai am o stea de răsărit la miezul
noptii
să-mi cumpene în raza ei puterea mea
și-a sorții
pe când destinul troienind tâmpla
pribeag
și eu voi fi înșiruire fără drag să-mi
scuture curaj în larg

să nu-mi pară norocul joc, zarurile
hazard și foc
să-mi fie haina gândului glas verde la
poarta cuvântului
și întorcându-mă-n cântare cu valul
dintr-o suflare
să cresc un stol de rânduri să are

adevărul în scânduri

Vin Floriile

Prin noaptea vișinie
Șoptind bujorilor în decolteul de la ie
Vin Floriile
Cu Sărbătorile Pascale
Din adâncul cerului cu stele albastre
căzătoare

vântul de duminică
înfioară castelele de borangic
ridicând florile spiralat
din izvorul cosmologic

pe podul vlăstarilor din Ierusalim
chipul spălat de mâna de salcie
stă într-o rugăciune fără de sfârșit
tribut întoarcerii din pruncie
vin Floriile
te îmbrățișez lumină
cu degete de primăvară

IULIA PAȚIU

→Nu mai este forma cea care
determină conținutul, ci invers.
Tensiunile interne sunt cele care,
prin cristalizare, fixează învelișul
încetul cu încetul.

**M.C.: Pictura ta trebuie inter-
pretată ca "o cale spre Centru" ?**

Daniela Caraman: În procesul ei,
creația va semăna cu evoluția
embrionului care este ex-centrică, și
nu va mai aduce deloc cu aceea a
inteligenței, care este concentrică.

Pentru ca opera să trăiască tre-
buie să fie străbătută de un mare su-
flu, aerul să circule prin toate ele-
mentele care o constituie, ea trebuie
să poată face concurență unui orga-
nism. Embrionul are o șansă pe care
pânza nu o are: să se dezvolte con-
form unei structuri care e previzibilă,
cu toate că nu-i determinată. Dar
pânza, după aruncarea seminței, nu
începe să se înmulțească. Artistul e
cufundat într-o încurcătură complet

diferită de aceea pe care puteau să o
cunoască predecesorii săi: nu el e
acela care conduce evoluția operei
sale, nici nu trebuie. Singura lui
munca, covârșitoare de altfel, constă
în a da atenție tendințelor pe care

opera însăși le poate manifesta și
favoriza. Printre trăsăturile care s-au
îmbulzit la prima etanșă care va
învinge asupra celorlalte și ce le va
antrena pe celelalte sau le va face să
dispară? La asemenea întrebări nu
există alt răspuns decât acela așteptat
de la **pată** sau **linie**.

Artistul rămâne acela care
înfrentând absurdul și incoerența și
expunându-se la cele mai mari
riscuri, impune ceva ce seamănă, mai
curând cu un ordin, un ordin dinamic
ale cărui trăsături însemnate se vor
manifesta mai târziu...

Teatru

Cealaltă, celălalt, alții și Dumnezeu

Pentru omul sfințeniei, Iisus Hristos a îngăduit „sfârtecarea” din „Grădina Ghetsimani”, un ținut al suspinului, plângerilor și suferinței celuilalt / celeilalte. Pentru Iisus Hristos, după 2000 de ani, omul încă are pregătită o cruce, iar Iisus Hristos deși a sfințit Crucea pentru întreaga lume, omul nu ezită să-și repete povara deicidului, din cauza smintelii nelimpezirilor luciferice...

La Studio „Euphorion” în Cluj, am avut înainte un altfel de manifest al Actorilor înaintea omului. Există în unele piese de teatru atâta tărie a mesajului, încât orice deșetăciune ar fi în mintea omului și orice împietrire a inimii ar afla omul, actorii reușesc să afirme pe Scenă ceea ce lumii îi este teamă, și anume „Adevărul”.

„Cealaltă moarte a Ioanei d'Arc” este o scenă perpetuă, unde cealaltă Ioana este „însoțită” de un Hristos, rămas pe Sfânta Cruce adăstând parcă revenirea omului la cele dintâi „inocente”.

În spațiul carceral, cealaltă Ioana are punctări „penitențiale” de tortură fizică și remușcări „inexpiabile” de gravură sufletească. Cealaltă Ioana se află într-un monolog cu Ioana d'Arc, în fapt un dialog al firii aflate la răspântie de gând, gest și „mântuire”...

Și Hristos „tace”. „Tace” și „zace” pe Sfânta Cruce care adumbrește plângerea celeilalte Ioana, penumbrește ignoranța oamenilor trufași, farisei, ipocriți și duplicitari. Și Hristos „tace”. Nu-L mai impresionează nici scena sărutului picioarelor pentru fiecare dintre cei penumbriți.

El „tace”, fiindcă a înCuvântat lumea, dar omul pus-a pecetea sângelui peste Cuvânt și de atunci rostirii i-a mai rămas doar ecoul plângerilor din freamătul Norului tot mai răzlețit privirii omului.

Hristos a Cuvântat înaintea omului vreme de aproximativ trei ani și șase luni (un teolog ortodox mi-a spus aceasta); mai apoi au trăit întru Cuvânt creștinii vreme de 2000 de ani, adică ieri, astăzi și mâine până în Apoi. Hristos „tace”, însă creștinii au purtat Cuvântul, astfel El a fost mereu în preajma omului...

Dacă România pare a fi un caz clinic, omenirea nu a depășit stadiul cronic, iar Dumnezeu nu îi dă șanse nici celui rău „să le rezolve” dacă el este dezamăgit de în cel hal și-a ajuns în sine, Creația Sa ridicată din noroi, în amurgul Imnului Împărăției, omul.

Atunci când Hristos „tace”, Dumnezeu se apropie și se așează alături de cealaltă Ioana. Astfel apare și Dumnezeu într-un loc de care nu este „legat” decât poate prin „sfințenia” Ioanei d'Arc. De această dată, fără Arhanghelul Mihail, care lipsește, din pricina iuțimii sale la dezamăgire. Un Dumnezeu ușor „prins” de „o zăpăceală”, care nu dovedește slăbiciune, ci mai repede smerenie (refuzată de om / care lipsește omului). Cu veșminte apostolare, Dumnezeu vine spre redescoperirea Ioanei d'Arc, însă nu fără a lăsa un foarte clar mesaj către **alții**...

Din vreme în vreme, apare și **celălalt**, numit prin vremi călău. El face vocalize cu poruncile, tot el admiră pe Ioana d'Arc, dar pe cealaltă Ioana vrea să o violeze; tot el rămâne din pricina nesocotinței și îndrăzelii fără bărbăție, ca într-un final să nu își mai dorească nici demnitatea.

Versatil din interes mărunț, Viclean din exemplul numiților **alții**, dar care înțelege totuși aservit pe potentatul ce are totul din cei 30 de arginți, însă iată că odată cu el și Franța are totul, doar el este la rându-i cel dintâi francez.

Dumnezeu îi demască pe **alții**. Atât de mulți sunt încât parcă

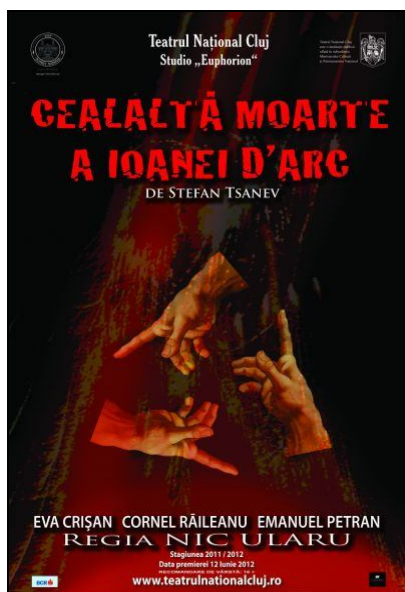
deșertăciunea lor sufocă pământul și vrea pare-se să sugrume cerurile. Înconjuțați de toate voluptățile firii, luciferizați prin amorul de eul cel sacrificial de aproapele pentru plăcerea de sine, **alții** sunt consecința vanității duse la marginea celor mai fireșe, trufașe și ipocrite dedublări. Fie că sunt potentați, fie că este poporul, fie că sunt ierarhii, fie că sunt cărturarii, **alții** își dovedesc ticăloșia, nemernicia și josnicia prin tocmai nesocotirea valorilor prin deicid și refuz perfid de învățătura unui Dumnezeu prea drept pentru gustul acelor **alții**.

Dacă pe Hristos L-au osândit la moarte, Dumnezeu nu se așteaptă la o sentință mai blândă. Pentru acești **alții**, Dumnezeu nu mai poate fi nici măcar ridicarea „Ceva”-ului la nivelul „Unui Zeu Necunoscut”. Pe buzele lor murdare de necurăția vieții pe care o săvârșesc, Dumnezeu nu mai poate să culeagă nici măcar tina, ci doar întinarea să o vadă, cu silă privind la cândva făptura căreia astăzi doar firea ipocrită i-a rămas. Aceștia sunt acei **alții** prin care cealaltă Ioana vrea viața, dar pentru care Ioana d'Arc alege „mucenicia”...

Într-un final, Dumnezeu, celălalt, și Ioana d'Arc sunt cei rămași, împreună spre desăvârșirea patimilor, care mistuie firea. Și a fost rugăciunea, iar împreună cu aceasta au fost cealaltă Ioana, celălalt și din nou Dumnezeu, **alții** au lipsit, însă urma lor s-a risipit în flăcări...

Impresionant joc și uriașă îmbinare de măști, cei trei Actorii - Cornel Răileanu, Eva Crișan și Emanuel Petran - își poartă rolul fiecare precum o evocare. Nu-i de mirare că Actorii dau Scenei o nuanță din eliberarea care poate duce omul către Adevăr prin rostirea de această dată cinic a manifestului din „Cealaltă moarte a Ioanei d'Arc”. De reținut, de revăzut și de dumirit !!

STEFAN-MIHAI MARTINESCU

Literatură și film

VREMEA DONĂRII DE ORGANE

A fi sau a nu fi... Și dacă în Edenul copilăriei am ști ce obstacole ne așteaptă, am renunța la viață? Copiii din romanul *Să nu mă părăsești* de Kazuo Ishiguro (vezi traducerea de la Polirom, 2006, semnată de Vali Florescu) sunt fericiți pentru că nu știu ce va urma. Madame le spune mai târziu: „Da, în multe privințe v-am păcălit, însă v-am oferit o copilărie. Nu v-ați fi cufundat în artă, dacă ați fi știut ce vă așteaptă... Tuturor ne e frică de voi...”.

Uluitoare parabolă a existenței umane! Adică vine vremea donării de organe! Prima donare, a doua... și tot așa până la „centrul de sfârșire”. Numai copilăria a fost perfectă, deoarece au avut grijă alții să ne ferească de asprimea înverșunată a lumii exterioare. Poți rezista și după a treia donare, chiar dacă devii o legumă. În orice caz,

„nu există amânări”, implacabilul e la el acasă. Donarea e, desigur, o metaforă subtilă a încercărilor vieții. Poți supraviețui unei despărțiri și suporti boli, ba chiar moartea celor dragi. Te târăști neputincios, nu te poți opune. A câta donare? A câta înfrângere? Te revolti? Cine te aude? Ce ți-e scris... Fatalism bătut în cuie. Donori și donatori. Te bucuri de viață în niște limite. Atâta e rostul tău, nu poți dezerta. Poate un strigăt, ca la Pasolini, în filmul *Teorema* ?

Filmul lui Mark Romanek- *Never let me go* - nu e altceva decât o bună ecranizare a romanului lui Ishiguro, cu Carey Mulligan (din filmul *An Education*), Andrew Garfield (*The Social Networks*), Keira Knightley (*Ducesa*). Kathy, Tommy și Ruth, adică un trio cu o existență impusă: „Vei da organe!”. La început nu se vede sabia lui Damocles. Cutia Pandorei va fi deschisă mai târziu. Au fost crescuți să

se supună doctrinei sociale, să nu fugă. Nu au noțiunea alegerii. Pentru ei, gardienii sunt niște protectori. Destinele lor sunt sacrificate din rațiuni egoiste. În film, există un terifiant contrast între formă și conținut, dacă ne gândim că peisajele au un lirism liniștitor. Parcă e abolit orice stres și te invadează un calm protector, derivat din fatalismul asumat. Filmul are un impact total, grație actorilor și curgerii ireversibile a secvențelor. Plutește flagrant un inefabil strigăt stopat, amputat.

Ishiguro a scris și tulburătorul roman *Rămășițele zilei*, ecranizat de James Ivory, cu Anthony Hopkins. Majordomul Stevens nu este și el un prizonier al... destinului? Nu e legat de ideea de acceptare, fatalitate? Japonzul Ishiguro a mai scris și *Amintirea palidă a munților*, *Nemîngăiații*, *Un artist al lumii trecătoare* etc.

ALEXANDRU JURCAN

Pictori mureșeni

Raluca Moisoiu

„Visează-te pe tine însuși, ca să poți să fii, când te trezești”...

....„Dar mai înainte de toate, noi suntem semințele și ne pregătim din noi înșine să ne azvârlim în altceva

cu mult mai înalt, în altceva...

care poartă numele primăverii...

A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu înlăuntrul fenomenelor.

A fi sămânță și a te sprijini de propriul tău pământ.”

(Nichita Stănescu,
A unsprezecea elegie)

E motto-ul de pe blogul Ralucai Moisoiu. Fie și numai pentru atât, fără a-i vedea lucrările, adorându-l eu pe Nichita, Raluca mi-a stârnit imaginația și dorința de a o invita să expună în micuța noastră galerie, de la cotidianul “Cuvântul liber”.

Miercuri, 20 martie, **Soarele a traversat ecuatorul ceresc**, trecând din emisfera australă în cea boreală. A fost așadar, Echinocliul de primăvară, ziua devenind egală cu noaptea, și ne-am agățat de triumful (doar astronomic, din păcate) al așteptatei lumini, în continuă creștere de-acum, față de noapte, care se va micșora, se va micșora..., necăjind muzele și pe artiștii romanțioși.

Capricioasă și înșelătoare este vremea aceasta, în care, iată, iarna își face curățenie mare, de Paști, scuturându-și de dimineată cerga de

nea peste timidul fir al ierbii. Parcă nici soarele nu se încumetă să-și scoată chipul, sub biciul ploii nehotărâte dacă să fie sau nu lapoviță, ori binefăcătoare, umedă, cămașă germinației.

Dar nouă, acum și aici, nu ne pasă! Nu ne pasă, fiindcă, într-o lume a degringoladei totale, avem câțiva stropi de certitudine. Și această certitudine este vibrația, TRĂIREA – emoția așteptării a ceva... imaterial, indicibil, dar minunat, prin culoare și sens. Culoarea, total dezinhibată, pătrunzându-ne porii inteligent, rafinat, persuasiv, ademenitor și fermecător, printr-o anume, foarte specială, inocență a privirii, comparabilă, poate, cu traiectoria mirată a creionului strâns tare, tare, în mână de copil. Copiii nu au inhibiții, știți. Spun și fac lucruri... trăznite. Cel puțin așa consideră oamenii mari și serioși. Vai de ei! Când nu mai suntem copii, înseamnă că am murit, spunea Brâncuși. Iar un artist care nu mai e copil ar fi bine să se ocupe de altceva!

Raluca se joacă. Și se joacă atât de frumos! Bлага spunea, parcă: „să

joci popice cu planetele”... Cam așa! Tablourile ei sunt pline de sori, de stele, de izvoare – ori poate de discrete urme ale lacrimii, căci unele flori au și ghimpi. Se joacă Raluca, ore și zile și nopți, se simte acolo, în pânză, un tremur, ca în muzica lui Debussy, ori ca în pânzele lui Seurat, ori ca la Barbizon, dar, paradoxal, mă gândesc și la clipa când s-ar putea îndrăgosti de plutirile lui Chagall ori de geometriile lui Paul Klee sau Vassarely. Nu că ar coborî de acolo, deși fiecare dintre noi coborâm din „manta” cuiva, ci fiindcă temperamentele artistice fiind, ne îndrăgostim, în fiecă secundă, de frumusețe, oricât de diferite ar fi formele ei. În plus, dincolo de vibrație, în pânzele Ralucai, ca și în fotografiile ei, se simte, se vede fericita împletire a unei memorii genetice, moștenite de la părinți cultivați, cu IQ-uri remarcabile, cu o sensibilitate lucid convertită între barierele, nescrise, ale gestului artistic de cea mai bună calitate.

Raluca Moisoiu este un artist adevărat. Ea se caută încă, nu fiindcă e tânără, ci fiindcă așa e firesc. Cel care nu caută veșnic izvoarele fermecate ale vieții, ale TRĂIRII, e trist și sărac, incapabil de a dăru și de a se dăru. Iar aici avem un artist generos, care ne-a umplut sufletele cu frumusețe, culoare și lumină. Îi mulțumim!

MARIANA CRISTESCU

LUMINIȚA GLIGA

Născută la 23 octombrie 1975, în Brașov, România ;
1995 – absolventă a Liceului Pedagogic, Brașov;
2002 – absolventă a Universității Naționale de Arte
București, Facultatea de Arte Plastice, secția Pictură
(clasa prof. Sorin Ilfoveanu);

2003 – membru al U.A.P. România;

2003 – membru al A.I.A.P.

Din 2008 – doctor în Arte Vizuale la Universitatea
Națională de Arte București (coordonator științific: prof.
univ. dr. Zamfir Dumitrescu);

2008 – membru al Academiei Româno-Americane de
Științe și Arte (A.R.A.)

A avut zeci de expoziții în țară și străinătate, per-
sonale și de grup. Premii și distincții în țară și străinătate.

Referințe critice de: Corneliu Antim, Victoria
Anghelescu, Gh. Achiței, Gh. Crăciun, Paul Cornel
Chitic, Răzvan Theodorescu, Gh. Vida, A.I. Brumaru,
Ovidiu Coșuletu, Daniel Nicolescu, Jean Louis Avril
(Franța), M. N. Rusu (SUA), Abraham Lubelski (SUA),
David Kastner (SUA).

- Lucrări în colecții particulare și instituții din:
Austria, Germania, SUA, Italia, Danemarca, Franta,
Irlanda, Canada, China, România ;

Website: www.luminitagliga.ro

e-mail: luminitza_ro@yahoo.com

ARTĂ CU LUMINI FILOSOFICE

Luminița Gliga a făcut, de un răstimp deja
considerabil, pasul în arta mare. Aceasta înseamnă, după
priceperea mea, a ridica meșteșugirea în substanțe și în
frăgezimea senzorialului la măsura gândirii.

Este vorba aci (firește că, îndeobște, în gândul
filosofic) de ceea ce grecii vechi numeau *poiesis*: adică nu
doar *aducere* (sau înfățișare) pură și simplă, ci o aducere a
ceva din ascunsul (ne)lumii în prezentă; *pro(-)ducere*. O
învățătură, iată, pe care dacă Luminița Gliga nu a preluat-
o numaidecât din patrimoniul teoretic, ea, ca artist și
cugetător totdeodată, o va fi intuit-o: peste ingenuitatea
inspirației, la creatorul *autentic* (va să zică la *autor*) se
aplică întotdeauna, în chip lucrător, meditarea. Așadar, în
opera picturală a artistei (din ultimii ani mai ales,
începând probabil cu expunerile încununată cu premii din
Franța) tehnicile plastice – ca rod al asimilărilor metodice
precedente dar, atenție, și al talentului genuin – fiind deja
pro(-)ducere, depășesc ceea ce s-ar putea numi (și chiar se
regăsește în mod obișnuit la îndemâna multora dintre
specioșii domeniului), confecționarea artizanală; depășesc
deja, cum ar spune gânditorul cunoscut, chiar și actul
artistic-poetic menit doar construirii imaginii. Lucrarea
poietică, precum aceasta a Luminiței Gliga este – mai
mult – dincolo și de, așa-zicând, *actul natural al
producerii*, care se traduce (cu un exemplu din gândirea
heideggeriană evocată) în înflorirea unei flori. Această
lucrare, repet, este o *pro(-)ducere* ce-și găsește declicul,
declanșarea nu în sine, ci în artistul însuși; mai exact în
spiritul care făurește. Din acest motiv – prin urmare sub
astfel de determinări – pictura Luminiței Gliga se înscrie
în ținutul artei intersectate de lumini filosofice.

A.I.BRUMARU

„Culorile aerului”, acrilic pe pânză

Peisaj, acrilic pe pânză

OCHIUL CICLOPULUI

Luminița Gliga, „Peisaj interior”, acrilic pe pânză

Starea prozei

CAMERA VIDEO

Nicu Decusară a muncit vreo trei ani peste hotare. Acuma toți fac așa: cei săraci se duc ca să iasă din nevoi, cei avuți nu vor să rămână în urmă.

A vopsit corăbii în Israel. Lucru greu, condiții nocive, că băștinașii nu-s proști să le dea la cei veniți locuri de muncă bune.

Încă din tinerețe avea un vis: să-și cumpere o cameră video și să filmeze tot ce-i place. Revenit acasă, și-a procurat o cameră video digitală, simpatică, miniaturală, ca o bijuterie. Din cele care filmează și lacrima din ochii miresei și roua de petrandafir.

N-a trecut mult timp și a împlinit 45 de ani. A hotărât să facă o petrecere în toată legea: a angajat bucă-

tărese, care, sub diriguirea soției, au pregătit o masă din cele mai alese bucate. Pe lângă răciturile și sărmăluțele tradiționale, salamuri, șunci, cașcavaluri aranjate în farfurii etajate, era chiar și friptură de rațe sălbatice ornată cu felii de ananas, talere încărcate cu fructe exotice...

Prietenii i-au găsit și orchestră. Au petrecut o zi și o noapte. Pentru ca distracția să fie ca la nimeni, le-a pregătit musafirilor o surpriză: a invitat o firmă care a făcut focuri de artificii. Când oaspeții, ghiftuiți de bunătați și obosiți de dans au ieșit în ogradă să se mai răcorească, atunci au început a izbucni focurile de artificii. Musafirii se uitau ca la o minune, nu mai fusese așa ceva în satul lor. „Ce eveniment o fi fiind la Nicu Decusară?”, se întreba lumea din sat. Și, desigur, a avut angajat un om care prindea totul în obiectivul camerei de luat vederi.

Când e vorba de petreceri, omul are mulți prieteni. Îi mai rău la o nevoie.

Peste vreo câteva zile, unii prieteni i-au reproșat, cum adică ai uitat de noi... A hotărât să mai invite un rând de oaspeți la un frigărui pe malul unui lac. „Bani de peste hotare am, o dată trăiesc, mama mă-sii”, și-a zis omul.

Iarăși veselie, muzică, dansuri. Cuprinși de euforia petrecerii, amfitrionul cu un musafir au arendat o bicicletă de apă. Nicu Decusară se urca pe bicicletă și sărea în apă cu capul în jos. Oamenii de pe mal aplaudau furtunos. Înainte de a sări în apă, Nicu striga: „Filmează!”. A sărit nu știa a câta oară și nu mai ieșea la suprafață. Oaspeții de pe mal, învăluți de aburii alcoolului, așteptau cu înfrigurare să aplaude. Prietenul de pe bicicletă a sărit în apă să-l scoată. N-a mai ieșit nici el.

Peste trei zile au avut loc două înmormântări pompoase. Înaintea procesiunii funerare, mergea un cetățean și filma, filma, filma...

LUDMILA BULAT

Directori de onoare

MIHAI SIN

ADAM PUSLOJIC

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Dariu Ducan, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț

Maximinian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Cristian Stamatoiu, Gabriel Stan, Gheorghe Șincan, Victor Știr, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Raluca Andreea Chiper (Spania), Claudia Șatravca (Chișinău), Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Ionela van Rees-Zota (Germania), Dwight Luchian-Patton (SUA), Raia Rogac (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Adriana Yamane (Japonia)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2012 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

